

FIATAK FELSZÉK ZSIBKÖNYVE

... számú példány

*„Aki győzelemre vágyik, az oktassa katonáit szorgalmasan,
aki jó sikert kíván, az tudománnyal hadakozzék s ne próbáljon szerencsét.”*
Zrínyi Miklós: *Az török áfium ellen való orvosság*

Fiatal tisztek zsebkönyve

Adományozta a Hadtudományi
és Honvédtisztképző Kar dékánja

..... hdgy.
részére

Budapest, 2016. augusztus

.....
Dr. Boldizsár Gábor ezredes
dékán

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

Fiatal tisztek zsebkönyve

Budapest, 2016

Készült a Hadtudományi Kutatóműhely
és a Katonai Vezetéstudományi Szakmai Kutatóműhely támogatásával.

Szerzők

Csengeri János fhdgy.	Sári Szabolcs alez.
Czövek János alez.	Szabóné Szabó Andrea alez.
Elek József ezds.	Szabó Károly ezds.
Dr. Forgács Balázs szds.	Papp László őrgy.
Dr. Fischl Vilmos	Dr. Petruska Ferenc őrgy.
Dr. Farkas Ádám fhdgy.	Dr. Szak Andrea
Dr. Himmer Péter	Dr. Kaló József
István Miklós alez.	Szécsi János őrgy.
Kiss Csaba	Szekeres György alez.
Kovács Tamás őrgy.	Tóth Csaba
Kozsik Gergely szds.	Tircsi Hajnal alez.
Dr. Németh József	Dr. Ujházy László alez.
Németh-Zsohár Agnieszka szds.	Dr. Ujházi Loránd

Szakmai lektorok

Dr. Marschalek Gábor ezds.
Dr. Molnár Ferenc ezds.
Szloszjár Balázs ezds.
Bakos Csaba Attila alez.
Farkas Gábor alez.

Szerkesztő

Dr. Krizbai János ny. ezds.

© A szerzők, 2016

© A szerkesztő, 2016

© NKE Szolgáltató Nonprofit Kft.

Kiadó: NKE Szolgáltató Nonprofit Kft.
A kiadásért felel: Hegyesi József ügyvezető
Olvasószerkesztő: Horváthné Szélpál Mária
Tördelő: Kozári Zsolt
Borító: Kóti Gergő
Nyomdai munkák:

ISBN 978-963-439-003-9

Dékáni útravaló

TISZTTÁRSAM!

Ön már korábban a Magyar Honvédség állományába lépett, része lett annak a közösségnek, amelynek tagjai vállalják a haza fegyveres védelmét, szuverenitásának megőrzését, ha kell, életük árán is!

Tisztként nemcsak hinni, vallani és cselekedni kell hivatásrendünk írott és íratlan szabályai szerint, hanem vezetni is kell a ránk bízott katonákat, alárendeltek. Ez felemelő, de egyben nehéz hivatás is, amely egész embert kíván a szolgálat minden napján és percében. Közös hivatásrendi értékeinket megörököltük, hisszük és valljuk, formáljuk és továbbadjuk. A nemzet, a haza védelme iránti belső elkötelezettség, a magas szintű alárendelési hajlandóság, a szakmai tudás, a feladat elsődlegessége és a beosztottakról való gondoskodás, a múlt tisztelete és abból erő merítése, a jövő figyelése és felkészülés a veszély elhárítására, a társak, a bajtársak önzetlen támogatása szolgálatunk, hivatásrendünk, létünk alapja.

Ön már megtapasztalta, mi a haza szolgálatának dicsősége és árnyoldala, szépsége és nehézsége. Tisztként e szolgálat még nemesebb és nehezebb lesz. Arra készültünk fel, hogy a hazát szolgálva, szuverenitását, érdekeit és értékeit megvédve sokszor ismeretlen viszonyok között, nagy kockázatú feladatokat hajtsunk végre. E kockázat, eskünk szerint, egyéni szinten akár a halál. De az alegység, a katonai szervezet, az ország számára is rejt kockázatot, a szabad cselekvőképesség, a szuverenitás, a működőképesség elvesztését.

„Életem árán is...”

„Hazámat szolgálom!”

„A Hazáért mindhalálig!”

Eskünk, fogadalmunk, jelmondatunk röviden, tömören kifejezi hivatásunk egyediségét:

Haza, Szolgálat, Élet, Halál!

Kívánom, hogy szolgálata alatt mindenkor tartsa szem előtt a kitűzött célokat, az elérésükhöz szükséges feladatokat, és folyamatosan gondoskodjon beosztottjairól. Hivatásunk sikere közös erőfeszítésünk eredménye. Beosztottaink függenek tőlünk, mi pedig tőlük. Tegyen meg mindent beosztottja képességfejlesztése érdekében, tartsa magasan a morált és elhivatottságot, a bizalmat és a bajtársiasságot!

A hazát érő kihívásokra adódó komplex válaszok valamenynyire szereplőjével építsen ki bajtársi, kölcsönös tiszteleten, ismereten és megértésen alapuló hatékony együttműködést a közös érdekek és értékek, a Haza védelme érdekében!

Tisztelje múltját, múltunkat, és a jelenen át alakítsa tiszteletreméltóvá a jövőt!

Kívánom, hogy tanuljon, folyamatosan gyarapítsa ismereteit, hiszen változó világunkban csak úgy találja meg a helyes utat. Ön tiszt, Ön parancsnok, katonáit vezetnie kell ezen az úton!

Kívánok erőt és egészséget, türelmet és megértést, bátorságot, hitet és támogatást, bizalmat és tiszteletet, kitartást és sikereket!

2016. augusztus 20.

Dr. Boldizsár Gábor ezredes
dékán

TARTALOMJEGYZÉK

1. Általános tiszti műveltségi ismeretek.....	9
1.1. Kül-, biztonság- és védelempolitika dióhéjban.....	9
1.2. Röviden az ENSZ, a NATO, az EU, az EBESZ jellemzőiről	12
1.2.1. Az Egyesült Nemzetek Szervezete.....	13
1.2.2. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete.....	15
1.2.3. Az Európai Unió.....	16
1.2.4. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ).....	18
1.3. Közjogi alapok a honvédelem rendszerében	20
1.3.1. Az államszervezet alapjai	22
1.3.2. A jogrendszer alapjai	29
1.3.3. A honvédelem főbb jogszabályai és alaptörvényi alapjai.....	31
1.3.4. A különleges jogrendi szabályozás	36
1.3.5. A Magyar Honvédség belső szabályozása	41
1.4. A Magyar Honvédség	44
1.4.1. A honvédség feladatai.....	46
1.4.2. A honvédség vezetése, irányítása.....	49
1.4.3. A Magyar Honvédség szervezeti felépítése	54
1.4.4. A szárazföldi haderőnem fegyvernemi és szakcsapatainak feladatrendszer szerinti osztályozása.....	55
1.4.5. A légi haderőnem szervezete és feladatrendszere	62
1.4.6. A honvédség személyi állománya, a katonai szolgálati viszony jellemzői békében és attól eltérő időszakban.....	68
2. A tiszti hivatás, a tiszti pálya	73
2.1. A katona tudománya: a hadtudomány.....	73
2.2. A magyar katonai gondolkodás története.....	78
2.3. A katonai, tiszti hivatás etikai kérdései	86
2.4. A tisztek megjelenése és a társasági élet	92
2.5. A tiszti pálya, az előmenetel elvei, szabályai, intézményei.....	111
2.6. A szolgálati beosztásban történő továbbfoglalkoztatás fokozati vizsga alapján.....	115
2.7. A tisztek képzése, továbbképzése.....	120
2.8. A közszolgálati átjárhatóság és a továbbfoglalkoztathatóság.....	127
2.9. A járandóságok, juttatások rendszere a katonai pályán.....	132

3. A parancsnoki munka békében és attól eltérő időszakban	141
3.1. A haderő vezetője, a tiszt	141
3.2. Parancsnok általános és specifikus viszonyok között	144
3.3. Az alakulatok napi életét szabályozó okmányok, jellemző értekezleti formák.....	158
3.4. Írásbeli és szóbeli kommunikáció az alakulatnál.....	165
3.5. Az alegységparancsnok (szakasz, század) személyügyi munkája..	174
3.6. Az alegységparancsnok feladatai az állomány utánpótlásában ..	179
3.7. Gyakori jogi kérdések a katonánál, az alegységnél.....	182
3.8. Szolgálat multikulturális térben	194
3.9. Hogyan kezeljük a médiát a gyakorlatban?	202
3.10. A harcvezetés parancsnoki munkája alegységszinten	213
4. A katonát, a parancsnoki munkát segítő intézmények.....	223
4.1. A katonai nemzetbiztonsági tevékenység.....	223
4.2. A Magyar Honvédség humán szolgálati támogató rendszere	233
4.3. A beilleszkedés segítése – mentorrendszer a Magyar Honvédségben.....	236
4.4. A Katonai Vizsgaközpont szerepe az előmeneteli rendszerben ..	238
4.5. Esélyegyenlőség, egyenlő bánásmód a Magyar Honvédségben ..	240
4.6. Érdekvédelem – Honvédszakszervezet	247
5. Mellékletek, mintaokmányok	251
5.1. Általános harcparancs	251
5.2. A katonai döntéshozatali folyamat és a parancsnoki munka viszonya	254
5.3. NATO rövidítések és akronímák használata.....	255
5.4. Az éles lő-, dobógyakorlattal egybekötött lőkiképzés előkészítése és levezetése	256
5.5. Szakasz kiképzési nyilvántartó	265
5.6. A hadviselés alapvető nemzetközi szabályai	268
5.7. Hozzáférés a katonai szabályzatokhoz, általános iratminták	281
5.7.1. Szolgálati panasz – minta	285
5.7.2. Kérelem – minta	286
5.8. Magyar hadtudományi folyóiratok.....	288
6. A végzősök névjegyzéke a 2015/16-os tanévben.....	291

1. ÁLTALÁNOS TISZTI MŰVELTSÉGI ISMERETEK

1.1. Kül-, biztonság- és védelempolitika dióhéjban

Napjainkban a szakmai körökön túl is gyakran felmerül a kérdés, hogy mi a biztonság. Mit jelent a kül- és biztonságpolitika? Hogyan kapcsolódik ezekhez a védelempolitika? A külpolitika meghatározására rengeteg kísérlet történt, ezek egybevetése után azt állapíthatjuk meg, hogy az adott állam felfogása jelenik meg benne:

- egyrészt saját szerepéről a nemzetközi erőterben;
- másrészt az, hogy miként látja (értékeli) a nemzetközi kapcsolatokat és azok szereplőit;
- harmadrészt pedig az, hogy milyen módon (eszközökkel) kívánja érvényesíteni vonatkozó érdekeit a nemzetközi szintéren.

A biztonság fogalmi határaitól, de különösen a tartalmáról folyamatosan viták zajlanak. Ez nemcsak az eltérő politikai, nemzeti és szervezeti felfogásnak köszönhető, hanem annak is, hogy a hidegháború (1947–1991) óta szinte állandó hatásoknak van kitéve.

A biztonság szűkebb és tágabb fogalma a biztonság értelmezésének kiterjedésében különbözik egymástól, mert amíg a szűkebb csak a társadalom két alrendszerét: a politikait és a katonait vizsgálja, addig a tágabb értelmezés komplexebben fogja fel a témát. Abban egyetértés van, hogy a biztonság egyes szektorai közé hagyományosan a politikai, társadalmi, gazdasági, katonai

és környezeti dimenziókat sorolhatjuk, de ezek kiegészülhetnek akár más (például az információs) közzeggel is.

A biztonsági elméletek általában a biztonság négy szintjét különböztetik meg: az egyénit, a nemzetit, a nemzetközit (regionálist) és a globálist.

A 20. század második felétől a biztonság nemzetközi és globális szintjén egyre nagyobb szerepet töltenek be az országok által létrehozott szövetségek, szervezetek, intézmények. Ezeken túl meg kell említeni, hogy a 21. században a katonai erő – mint a biztonság garantálásának egyik meghatározó eleme – részben kikerült az államok monopóliumából, mert megjelentek magáncégek is, amelyek már nemcsak biztosító, hanem közvetlen katonai feladatokat is végrehajthatnak.

A biztonság értelmezésekor pedig hasonlóan közös nevezőt jelenthet, ha egyrészt azt vizsgáljuk, hogy az adott kérdésben mekkora fenyegetettséggel szembesülünk, másrészt ha azt értékeljük, hogyan és milyen eszközökkel vagyunk képesek saját biztonságunkat garantálni, egyúttal hatékonyan fellépni az egyes kihívások, kockázatok kapcsán, a fenyegetések ellen.¹

1 A kihívás „a biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége, amelyek a veszélyek legalacsonyabb megnyilvánulási szintjein jelentkeznek, és azok eredője általában hátrányosan befolyásolja a belső/külső stabilitást, valamint hatással lehetnek egy adott régió hatalmi viszonyaira”. BERKÁNE DANESCH Marianna, M. SZABÓ Miklós, MEZŐ András (szerk.): *Katonai Terminológiai Értelmező Szótár*, HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó, Budapest, 2015, 338. „A kockázat bizonytalanság kifejezője, a biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége, mely a veszélyek közepes megnyilvánulási szintjét jelenti, amely során a nemzeti érdekek sérülhetnek, veszteségek keletkezhetnek...” *Uo.*, 348. „A fenyegetés a veszélyt kilátásba helyező v. kiváltó, kényszerítési törekvést kifejező magatartási forma, amely károsodást, hátrányt, veszteséget okozó képesség tényleges, vélt v. deklarált birtoklásán alapul...” *Uo.*, 156.

A biztonságpolitika értelmezésekor abból kell kiindulnunk, hogy az nem más, mint az adott kormány politikájának szerkesztésének – gyakran ágazati (pl. honvédelem, belügy, gazdaság, ipar, közlekedés) metszéspont –, amely magában foglalja az adott államnak a biztonsággal kapcsolatban megfogalmazott értékeit és érdekeit, egyúttal tartalmazza az elérésükhöz szükséges végrehajtói eszközöket és felhasználásuk módszereit is. Ez a felfogás az egyes nemzetközi szervezetek esetében is értelmezhető, de ne feledjük, hogy azokat is államok alkotják!

Védelempolitika

A védelempolitikát már sokkal konkrétabban fogalmazhatjuk meg: „A védelempolitika kormányzati elmélet és gyakorlat, »szakpolitika«, amely az adott ország/szövetség védelmével, haderőinek fejlesztésével, a haderő és az egész védelmi szektor felépítésével és működésével foglalkozik.”² A fogalomkörhöz még a „katonapolitika” és a „honvédelmi politika” kifejezések kapcsolhatók.³

„Magyarország korlátozott erőforrásokkal rendelkező, mind globálisan, mind regionálisan integrálódott, közepes méretű ország.”⁴ Az előbbi megállapításon túl megfogalmazott erőfejlesztések (a sikeres modernizáció, a fenntartható fejlődés és a jelenlegi nehéz gazdasági helyzetből való kitörés) elérése egyrészt

2 Szenes Zoltán: A védelempolitikai fogalma, tartalma és határai, Nemzet és Biztonság, 2008. február, 27., forrás: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/szenes_zoltan-a_vedelempolitika_fogalma__tartalma_es_hatarai.pdf (2016. 06. 02.)

3 Ezek tartalmáról lásd az előző lábjegyzetben feltüntetett forrást.

4 *Közigazgatási szakvizsga, Kül- és biztonságpolitikai ágazat*, jegyzet, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2015, 9.

alkalmazkodást, másrészt aktív ráhatást (befolyást) is jelent.

A magyar kül-, biztonság- és védelempolitika alapelveit és céljait meghatározó dokumentumok (jogforrások):

- Magyarország Alaptörvénye;⁵
- a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájáról szóló 94/1998. (XII. 29.) számú határozat;⁶
- Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról szóló 1035/2012. (I. 21.) Korm. határozat;⁷
- továbbá a Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája elfogadásáról szóló 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat.⁸

1.2. Röviden az ENSZ, a NATO, az EU, az EBESZ jellemzőiről

A nemzetközi szervezetek az államközi együttműködés azon formái, amelyek nemzetközi szerződés révén jöttek létre, állandó struktúrával, azaz legalább egy, de általában több állandó szervvel rendelkeznek, és az alapító okiratból következően nemzetközi jogalánysággal vannak felruházva.

5 Magyarország Alaptörvénye, az Alkotmánybíróság honlapja, forrás: www.mkab.hu/jog/alaptoerveney (2016. 06. 02.)

6 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről, forrás: <http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=998h0094>. OGY (2016. 06. 02.)

7 A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról, forrás: http://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf (2016. 06. 02.)

8 Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája, forrás: www.kormany.hu/download/a/40/00000/nemzeti_katonai_strategia.pdf (2016. 06. 02.)

1.2.1. Az Egyesült Nemzetek Szervezete

Az ENSZ (United Nations) elődszervezetének a Nemzetek Szövetsége (League of Nations, közismertebb neve: Népszövetség) tekinthető, amelyet 1919-ben, az első világháborút lezáró párizsi békekonferencián hoztak létre „a nemzetközi együttműködés elősegítése és a béke és biztonság megvalósítása érdekében”.⁹ Tevékenysége azonban sikertelennek bizonyult, különösen a globális jelleg hiánya, a tengelyhatalmak (Németország, Olaszország és Japán) későbbi kilépése, a Szovjetunió kizárása, valamint annak okán, hogy az amerikai kongresszus nem ratifikálta¹⁰ az alapokmányát, jöllehet annak megalapítását Thomas Woodrow Wilson amerikai elnök kezdeményezte híres 14 pontja során.

Az Egyesült Nemzetek Alapokmányát (angolul: www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/index.html, magyarul: www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/186) 1945. június 26-án írta alá 50 állam képviselője az amerikai San Franciscóban, míg maga a szervezet – New York-i központtal – hivatalosan 1945. október 24-én jött létre (emiatt minden év október 24-én ünneplik az ENSZ napját). Bár a második világháborúban tapasztalt megosztottság 1945 őszére jelentősen átalakult, mégis új és rendkívül markáns – kibékíthetetlen – szembenállás jelentkezett a hidegháború (1947–1991) során, amely jelentősen befolyásolta az ENSZ tevékenységét.

9 *Alapvető tények az ENSZ-ről*, Magyar ENSZ Társaság, 2013, 17., forrás: www.menszt.hu/content/download/2315/9584/file/ALAPVE-T%C5%90%20T%C3%89NYEK%20AZ%20ENSZ-r%C5%9111.pdf, (2016. 05. 29.)

10 Nemzetközi egyezmény vagy szerződés jóváhagyása, törvénybe iktatása.

Ezt követően a világszervezet tevékenysége új szakaszba lépett, és egyik fő tevékenysége – katonai szempontból különösen jelentősnek tekinthető módon – továbbra is a békefenntartásban (www.un.org/en/peacekeeping/) jelentkezik, de fontos hangsúlyozni az emberi jogok védelmében és kiterjesztésében, valamint a Milleniumi Fejlesztési Célok megvalósítása érdekében végzett globális tevékenységét is.

Hazánk 1955 decemberében nyert felvételt az Egyesült Nemzetek tagjainak sorába, s ez idáig kétszer volt a Biztonsági Tanács nem állandó tagja (1968–1969, 1992–1993).

A szervezet az ún. „kollektív biztonság” elvén működik, amelynek lényege: „Egy ilyen rendszer tagjai kötelezik magukat arra, hogy egy (vagy több) tagnak egy másik (vagy több) tag általi fenyegetettsége vagy megtámadása esetén katonai eszközök bevonásával közösen segítséget nyújtanak.”¹¹ Az elgondolás lényege befelé (a tagok felé) irányul.

Az ENSZ legfontosabb szervei: a Közgyűlés, a Biztonsági Tanács, a Gazdasági és Szociális Tanács, a Titkárság, a Nemzetközi Bíróság és a Gyámsági Tanács. A szervezet a fentiekhez kapcsolódó döntések, programok és alapok, testületek és szakosított intézmények, valamint főosztályok és hivatalok által valósítja meg tevékenységét (www.un.org/en/about-un/index.html).

A Biztonsági Tanács állandó tagjai: az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Franciaország, Kína, Oroszország (www.un.org/en/sc/). A jelenlegi főtitkár: Ban Ki-moon (www.un.org/sg/).

11 *Kislexikon*, Nemzet és Biztonság, 5. évf. (2012)/1, február, 95–96., forrás: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb12_02_kislexikon.pdf (2016. 05. 29.)

1.2.2. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezetét a Washingtoni Szerződés aláírásával hozta létre 1949. április 4-én tizenkét állam. Az első időszakban a NATO lényege az volt, hogy „a németeket lent, az oroszokat kint és az amerikaiakat bent tartani” Európában, de ez idővel elhalványult.¹² A hidegháború időszakában (1947–1991) a szövetség először katonai, majd katonai-politikai szervezetként működött, ezt később a politikai-katonai jelleg váltotta fel. Napjainkig a szervezet több bővítés során érte el a 28 tagú létszámot. Ez a létszám jelentősen megnehezíti a konszenzusos döntéshozatalt, amelynek lényege az, hogy az adott (politikai) döntésben minden tagállam egyetért. Magyarország 1999. március 12-én lett a NATO teljes jogú tagja.

A szervezet az ún. kollektív védelem elvén működik: „A kollektív védelem esetén a szövetség tagállamai kötelezik magukat arra, hogy külön és együtt katonai eszközök bevonásával segítségére lesznek egy (vagy több) tagállamnak egy szövetséggen kívülről jövő fenyegetés vagy támadás esetén.”¹³ Az elgondolás lényege kifelé (a külső környezet, szereplők felé) irányul.

A NATO egy adott időszakra vonatkozó politikai-katonai irányelveit az ún. stratégiai koncepciók formálják, amelyek kialakítását, felépítését és tartalmát „az adott történelmi korszak biztonsági és katonai kihívásai határozzák meg”.¹⁴

12 DÉRER Miklós: *A NATO születése*, Rubiconline, (1997)/5–6, forrás: www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_nato_szuletese/ (2016. 05. 29.)

13 *Kislexikon*, i. m.

14 VARGA Gergely: *Stratégiai koncepciók a kezdetektől Lisszabonig*, Nemzet és Biztonság, 3. évf. (2010)/9, november, 16., forrás: www.nemzetes-biztonsag.hu/cikkek/varga_gergely-strategiai_koncepcioik__a_kezdetekt__l_lisszabonig.pdf (2016. 05. 29.)

Történeti szempontból a szövetség stratégiai elgondolásai a hidegháborúra, az azt követő közvetlen időszakra, majd a 2001. szeptember 11-étől számított érára oszthatók (www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm#). Ezek értékelését és – ha szükséges – új kialakítását és elfogadását a periodikusan megrendezett csúcstalálkozókön végzik el a tagállamok vezetői (www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50115.htm).

A NATO alapvető testületei az Észak-atlanti Tanács (North Atlantic Council – NAC), a Nukleáris Tervező Csoport (Nuclear Planning Group – NPG) és a Katonai Bizottság (Military Committee – MC).

A NATO kapcsolatai nemcsak a tagok közötti viszonyra terjednek ki, hanem külső államok, régiók felé is érvényesülnek, adott esetben különböző missziókban és műveletekben öltenek testet. Ennek egyik kiváló példája a „Partnerség a békéért” (Partnership for Peace) kezdeményezés vagy a 2003–2014 között Afganisztánban zajlott ISAF-misszió.

A szövetség főhadiszállása (központja) a belgiumi Brüsszelben található, de számos szervezeti eleme van az észak-amerikai földrészen csakúgy, mint Európában.

1.2.3. Az Európai Unió

Az Európai Unió története 1951-ben kezdődött, amikor hat nyugat-európai állam létrehozta az Európai Szén- és Acél-közösséget. Ezt sorozatos lépések követték, amelyek közül a következő lényeges dátum 1957, amikor a Római Szerződés alapján létrejött az Európai Gazdasági Közösség. Ezt követően számos változás és átalakulás zajlott, amelyek eredményeként a ma 28 tagú szervezet 1992-től viseli az Európai Unió

(EU – European Union) elnevezést. Az EU legfontosabb szervei: az Európai Parlament, az Európai Tanács, az Európai Unió Tanácsa, valamint az Európai Bizottság (ezekről bővebben lásd: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_hu.htm).

Biztonságpolitikai szempontból az EU komplex biztonsági szervezetnek tekinthető, amelynek lényeges jellemzője az, hogy a tagállamok a szervezeten belüli és kívülről érkező biztonsági kihívásokat, fenyegetéseket és veszélyeket együttesen tárják fel és kísérelik meg kezelni. A szervezet globális szereplő, és mint ilyen, külkapcsolataiban szerepel az a közös biztonság- és védelempolitika (CFSP – Common Foreign and Security Policy), amely kulcsszerepet játszik értékei és érdekei érvényre juttatásában (www.eeas.europa.eu/background/index_en.htm).

A szervezet megfogalmazásában „az európai biztonság- és védelempolitika arra hivatott, hogy megerősítse az EU külső fellépési potenciálját a konfliktusmegelőzéssel és válságkezeléssel kapcsolatos polgári és katonai képességek fejlesztése révén”.¹⁵

Ez utóbbi területhez kapcsolódik az EU közös biztonság- és védelempolitikája; katonai elemei az ún. EU Harccsoportok (Battlegroups), amelyek gyorsreagálású erőként a regionális együttműködés elvére épülnek. Hazánk a visegrádi harccsoportban vállal szerepet.

15 *Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája (KKBP)*, forrás: http://eeas.europa.eu/cfsp/index_hu.htm (2016. 05. 31.)

Az Európai Unió biztonság- és védelempolitikai főképviselője jelenleg Federica Mogherini, a szervezet székhelye Brüsszelben található.

1.2.4. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ)

A szervezet létrejött a hidegháborús enyhülés időszakához köthető, amikor az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) – mint a szemben álló felek tárgyalási fóruma – elkezdte működését. Az 1975. augusztus 1-jei helsinki csúcstalálkozón 35 európai és észak-amerikai állam képviselője aláírta az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet záróokmányát.

A '90-es évekig a szervezet inkább egyeztető fórumként funkcionált, utána indult el az intézményesülés útján (1994-ben jött létre a mai elnevezése). Az EBESZ fő feladata a konfliktusok kialakulásának megakadályozása, valamint a konfliktuskezelési és stabilizációs folyamatok javítása. Ezenfelül az olyan fenyegetések elleni fellépés színterének is tekinthető, mint a kiberbűnözés, a terrorizmus, az ember- és kábító-szer-kereskedelem, illetve a szervezett bűnözés. Tevékenysége a bizalomépítésen és -erősítésen alapul. Az EBESZ kooperatív biztonsági szervezetnek tekinthető, amelynek lényege az, hogy több állam közös fellépésével valósul meg, olyan fenyegetésekkel szemben, amelyeket minden résztvevő annak tart.¹⁶

16 *Kislexikon*, i. m.

Az EBESZ jelenleg rendkívül fontos missziókat tart fent a Balkánon és Ukrajnában, és számos módon végez megfigyelői tevékenységet.

1. táblázat:

Az euroatlanti biztonsági architektúra legfontosabb szervezetei

Szervezet	Alapítva/ Mo. csatl.	Tagok száma	Típus	Székhely	Honlap
ENSZ	1945/1955	193	kollektív biztonság	New York	www.un.org/
NATO	1949/1999	28	kollektív védelem	Brüsszel	http://nato.int/
EU	1951 (1992)/2004	28	komplex biztonság	Brüsszel	http://europa.eu/
EBESZ	1975/1975	57	kooperatív biztonság	Bécs	www.osce.org/

2016. május 29-ei adatok alapján szerkesztette: Dr. Németh József Lajos

Felhasznált irodalom:

Alapvető tények az ENSZ-ről, Magyar ENSZ Társaság, 2013, 17., forrás: www.menszt.hu/content/download/2315/9584/file/ALAPVET%C5%90%20T%C3%89NYEK%20AZ-%20ENSZ-r%C5%9111.pdf (2016. 05. 29.)

Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája (KKBP), forrás: http://ceas.europa.eu/cfsp/index_hu.htm (2016. 05. 31.)

DÉRER Miklós: *A NATO születése*, Rubiconline, (1997)/5–6, forrás: www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_nato_szuletese/ (2016. 05. 29.)

Kislexikon, Nemzet és Biztonság, 5. évf. (2012)/1, február, forrás: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb12_02_kislexikon.pdf (2016. 05. 29.)

VARGA Gergely: *Stratégiai koncepciók a kezdetektől Lisszabonig*, Nemzet és Biztonság, 3. évf. (2010)/9, november, 16., forrás: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/varga_gergely-strategiai_koncepcio_k_a_kezdetekt_l_lisszabonig.pdf (2016. 05. 29.)

1.3. Közjogi alapok a honvédelem rendszerében

A közjog legtágabb értelemben a polgárok és az állam, vagyis ahogy elnevezése is mutatja, a közügyek jogi szabályait öleli fel. Mindazok a jogilag releváns viszonyok tartoznak ide, amelyek nem érthetők bele a magánemberek, a magánérdekek kölcsönös ügyleteibe, vagyis a magánjogba. A közjog alapvetően kötelező jellegű szabályokat alkalmaz, jellemző rá a felek – tipikusan az állam és valamely nem állami szereplő – közti alá-fölé rendeltség és a kötelező szabályok kikényszeríthetősége.

A közjog lényegét tekintve az állami és társadalmi rend létét és működését biztosító szabályok összessége, amelyek mögött az állam mint szervező, működtető áll. Az állam a közjog szabályai révén jogosult arra, hogy kikényszerítse mindazt, ami a normális társadalmi és állami működéshez szükséges, ha másként nem lehet, akkor fizikai erőszak alkalmazásával.

Ennek a szabályrendszernek szerves és oszlopos része a honvédelem rendszere, amely évezredes fejlődés során alakult olyanná, amilyennek ma Európa-szerte láthatjuk.

A honvédelem alapvető rendeltetése, hogy az állam alkotmányos berendezkedéséhez igazodva, az abban meghatározott vezetési és irányítási rendben felkészítse az államot és a társadalmat a külső támadások elleni fellépésre, illetve garantálja az ehhez elsődlegesen szükséges erőket, valamint a nemzetközi kötelezettségek katonai támogatását, ellátását. Az alapvető feladatokon túl az egyes államok maguk határozzák meg – képességeik, anyagi forrásaik és hagyományaik tükrében –, hogy a honvédelem rendszerét és annak alapját, a fegyveres erőt – Magyarországon a Magyar Honvédséget – milyen további feladatokra veszik igénybe. Ennek megfelelően az egyes államok jogszabályban meghatározott keretek között akár katasztrófavédelmi, akár belbiztonsági feladatokra is használhatják fegyveres erőiket, ha ez szükséges.

Magyarország közjogi berendezkedése – és benne a honvédelem szabályrendszere – az 1989-es rendszerváltással jelentős mértékben megváltozott. Ennek eredményeként erősödött a jogbiztonság, kiépült a törvényhozó, a végrehajtó és az igazságszolgáltató hatalom kölcsönös kontrollja a visszaélések korlátozására, valamint lényegesen szűkült a fegyveres szervek felhasználhatóságának jogi szabályrendszere.

Ahhoz tehát, hogy megérthessük a honvédelem szabályozását, és ebből kifolyólag részt vehessünk annak törvényes működtetésében, szükséges, hogy ismerjük Magyarország alkotmányos berendezkedésének alapjait és a honvédelem jogi szabályozásának főbb pontjait, sajátosságait.

1.3.1. Az államszervezet alapjai

Magyarország Alaptörvénye a jogrendszer legalapvetőbb szabályozója, amely meghatározza egyebek mellett az állam és társadalom rendjét és szerkezetét, az alapvető állami intézményeket, a polgárok alapvető alkotmányos jogait és kötelezettségeit, valamint a különleges jogrend intézményeivel azokat a keretszabályokat, amelyek eltérő időszakokban – például háborús, polgárháborús vagy katasztrófahelyzetben – vagy a normál jogrendtől eltérő időszakokban – például háborús, polgárháborús vagy katasztrófahelyzetben – érvényesíthetők.

Az Alaptörvény szerint Magyarország független demokratikus jogállam, amelynek államformája köztársaság. Ez a szabály azt fogalmazza meg, hogy Magyarország a nemzetközi közösség önálló tagja, amelyben a legfőbb hatalom a népe, s amelynek állama a jognak alávetetten működik. Magyarország népe a hatalmát választott képviselői útján, kivételesen – a népszavazás intézményével – közvetlenül gyakorolja.

Az Alaptörvény azt is kimondja, hogy a magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik. Ez azt jelenti, hogy az állam ügyeiben a törvényhozó hatalom – vagyis az Országgyűlés –, a végrehajtó hatalom – vagyis a Kormány és az annak alárendeltségében, illetve felügyelete alatt működő állami szervezetek –, az igazságszolgáltató hatalom – azaz az ügyészség, a bíróságok és sajátosan az Alkotmánybíróság –, valamint a köztársasági elnök – mint a hatalmi ágaktól független államfő – egymástól jogi értelemben elkülönülten, sőt egymást bizonyos mértékben ellenőrizve és kontrollálva járnak el, a jogszabályok keretei között.

Ebben a felosztásban a legerősebb hatalmi szereplőként az Országgyűlés emelhető ki, hiszen egyrésztől választott képviselői útján a nép akaratát testesíti meg, másrésztől pedig mint alkotmányozó és törvényhozó hatalom szabja meg azokat a jogi kereteket, amelyek között az állam és a társadalom működik. Az Országgyűlés Magyarországon azért alkotmányozó és törvényhozó hatalom, mert, szemben más országokkal, nálunk nem szükséges külön testület összehívása vagy megválasztása az Alaptörvény módosításához, hanem arra a megválasztott Országgyűlés jogosult. Az Országgyűlés – mint a legfőbb népképviselői szerv – számos meghatározó jogkörrel rendelkezik. Ezek közül mindenképp kiemelendő, hogy:

- megalkotja és módosítja Magyarország Alaptörvényét;
- törvényeket alkot;
- elfogadja a központi költségvetést, és jóváhagyja annak végrehajtását;
- felhatalmazást ad a feladat- és hatáskörébe tartozó nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére;
- megválasztja a köztársasági elnököt, az Alkotmánybíróság tagjait és elnökét, a Kúria elnökét, az Országos Bírósági Hivatal elnökét, a legfőbb ügyészt, az alapvető jogok biztosát és helyetteseit, valamint az Állami Számvevőszék elnökét;
- megválasztja a miniszterelnököt, dönt a Kormánnyal kapcsolatos bizalmi kérdésről;
- határoz a hadiállapot kinyilvánításáról és a békekötésről;
- a különleges jogrendet érintő, valamint a katonai műveletekben való részvétellel kapcsolatos döntéseket hoz.

Az Országgyűlés alkotmányozó és törvényhozó hatalmához mérten értelmezhető a végrehajtó hatalom, vagyis a Kormány és az alárendeltségébe és felügyelete alá tartozó állami szervezetek. Ezek feladata ugyanis nem más, mint az Országgyűlés által az Alaptörvényben és más jogszabályokban meghatározottak érvényesítése, illetve az Országgyűlés különböző iránymutatásai szerint az állami ügyek vitele. A végrehajtó hatalom ezen feladatát egyrészt az Országgyűlés által az Alaptörvényben és a törvényekben meghatározottak betartásával, betartatásával és szükség szerint kikényszerítésével, másrészt pedig a törvények keretei között és azok felhatalmazása alapján további szabályozással – rendeletek kiadásával – valósítja meg. A Kormány a végrehajtó hatalom általános szerve, amelynek feladat- és hatásköre kiterjed mindarra, amit az Alaptörvény vagy jogszabály kifejezetten nem utal más szerv feladat- és hatáskörébe. A Kormány az Országgyűlésnek felelős. A Kormány a közigazgatás legfőbb szerve, törvényben meghatározottak szerint államigazgatási szerveket hozhat létre. Feladatkörében eljárva a Kormány törvényben nem szabályozott tárgykörben, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján rendeletet alkot, amely azonban törvénnyel – vagy az Alaptörvénnyel – nem lehet ellentétes.

A Kormány tehát a végrehajtó hatalom csúcsszerve, de nem kizárólagos szereplője, vezetője a miniszterelnök, tagjai pedig a miniszterek. A miniszterelnököt az Országgyűlés választja meg és a köztársasági elnök nevezi ki, míg a minisztereket a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. Ezért – is – mondhatjuk, hogy Magyarországon a minisz-

terelnöknek van Kormányja, és nem a Kormánynak miniszterelnöke. A Kormány mint a központi – vagyis felső szintű és országos hatáskörű – közigazgatás csúcsa az Alaptörvény és a törvények keretei között egyszerre irányítja a közigazgatást és végzi a kormányzás politikai, tervező és iránymu-tató tevékenységét. A Kormány alárendeltségében működő szervek összessége alkotja az államigazgatást, amelynek célja a polgárok életének szervezése, támogatása a jogszabályok betartásával és betartatásával.

Az államigazgatás a közigazgatás egy része, de nem az egész. A közigazgatásba ugyanis olyan szervek is beleértendők, amelyek szintén az Alaptörvény és a törvények végrehajtásáért felelősek, de nem állnak a Kormány irányítása alatt. Ilyenek klasszikusan az önkormányzatok vagy az önálló szabályozó szervek.

Az igazságszolgáltató hatalom a független, tehát a Kormány vagy annak keretében valamely minisztérium irányítása alá nem tartozó ügyészséget, valamint a bíróságokat jelenti, sajátosan ideértve az Alkotmánybíróságot is.

Az Alaptörvény úgy fogalmaz, hogy a legfőbb ügyész és az ügyészség független, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként mint közvádó az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését. Ezen tevékenysége keretében a legfőbb ügyész és az ügyészség ellátja a törvényekben meghatározott feladatait, nyomozással kapcsolatos jogokat gyakorol, képviseli a közvédat a bírósági eljárásokban, felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás

törvényessége felett, valamint közérdekvédelmi feladatokat lát el. Az ügyészi szervezetet a legfőbb ügyész vezeti és irányítja, akit a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés kilenc évre választ meg a képviselők kétharmadának szavazatával.

A bíróságok alkotják az igazságszolgáltatás másik fő elemét. Az Alaptörvény úgy fogalmaz, hogy a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el. Az általános bírósági szervezet alapvetően a járási – korábban városi – bíróságokra, a törvényszékekre – korábban megyei bíróságok –, valamint a több törvényszék illetékességi területére kiterjedő illetékességű, és azok felett álló ítélőtáblákra tagozódik, amelyek felett a legfőbb bírósági szerv a Kúria.

A speciális igazságszolgáltatási ügyszakok – mint amilyen a munkaügyi, a közigazgatási, illetve a katonai – eltérő tagozódást mutatnak, így például katonai ügyekben járási szintű eljárás nincs, azokat első fokon a törvényszékek katonai tanácsai, másodfokon a Fővárosi Ítélőtábla katonai tanácsa tárgyalja, ami után a Kúriához lehet fordulni jogorvoslatért.

A Kúria – a jogorvoslati rendszerben – jogosult arra, hogy bármely alacsonyabb szintű bíróság döntését felülvizsgálja vagy megváltoztassa, valamint felelős azért, hogy előmozdítsa az egységes ítélkezést.

Az igazságszolgáltatás függetlenségének legfőbb garanciája, hogy a bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélkezési tevékenységükben senki által, tehát a saját bíróságuk elnöke vagy magasabb bírói fórum által sem utasíthatók. Magyarországon hivatásos bíró csak a sarkalatos törvényben meghatározott feltételeknek megfelelő és a köztársasági elnök által bírónak kinevezett személy lehet, aki

betöltötte a harmincadik életévét. A bírák nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet. A legfőbb bírói szerv, azaz a Kúria elnökét az Országgyűlés a bírák közül, kilenc évre, a köztársasági elnök javaslatára, a képviselők kétharmadának szavazatával választja.

A bíróságok között speciális szerepet tölt be, és a bírói szervezettől függetlenül működik az Alkotmánybíróság. Az Alaptörvény kimondja, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve. Mint ilyen, testületi működése és döntési mechanizmusa, valamint az európai hagyományok miatt nevezendő bíróságnak, azonban alkotmányosan teljesen önálló, nem része a bírói szervezetnek. Az Alkotmánybíróság kiemelt jogköre, hogy megvizsgálhatja a jogszabályok Alaptörvénnyel való összhangját, és adott esetben – alaptörvény-ellenesség esetén – hatályon kívül helyezheti a jogszabályok egyes rendelkezéseit vagy egészét.

Az Alaptörvény rögzíti, hogy az Alkotmánybíróság tizenöt tagból áll, és jogköreit testületként gyakorolja. Tagjait az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával tizenkét évre választja. Az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával az Alkotmánybíróság tagjai közül elnököt választ, akinek megbízatása az alkotmánybírói hivatali idő lejártáig tart. Az Alkotmánybíróság tagjai nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

A hatalommegosztás rendszerében sajátosan jelenik meg az államfő, aki egyik hatalmi ághoz sem tartozik. Az Alaptörvény értelmében Magyarország államfője a köztársasági elnök, aki kifejezi a nemzet egységét, és örökdik az államszer-

vezet demokratikus működése felett. Fontos kiemelni, hogy a köztársasági elnök a Magyar Honvédség főparancsnoka, amely jogköre békeidőben lényegét tekintve a protokolláris feladatok mellett az Ország Fegyveres Védelmi Tervének aláírásában merül ki. A köztársasági elnök – mint főparancsnok – békeidőben nem része a Magyar Honvédségnek, és mint ilyen, nem minősül szolgálati előljárónak sem, vagyis közvetlen parancsadási jog vagy más előljárói jogosultság sem illeti meg a Magyar Honvédségre nézve. A köztársasági elnök, mint a nemzet egységének képviselője, valamint a demokratikus államműködés őrzője, számos jogkörrel rendelkezik. Ezek közül kiemelendő:

- képviseli Magyarországot;
- részt vehet és felszólalhat az Országgyűlés ülésein;
- törvényt kezdeményezhet;
- országos népszavazást kezdeményezhet;
- különleges jogrendet érintő döntéseket hoz;
- összehívja az Országgyűlés alakuló ülését;
- feloszthatja az Országgyűlést;
- az elfogadott Alaptörvényt és az Alaptörvény módosítását a megalkotására vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelményekkel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak, az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak, vagy megfontolásra visszaküldheti az Országgyűlésnek;
- javaslatot tesz a miniszterelnök, a Kúria elnöke, az Országos Bírósági Hivatal elnöke, a legfőbb ügyész és az alapvető jogok biztosa személyére;

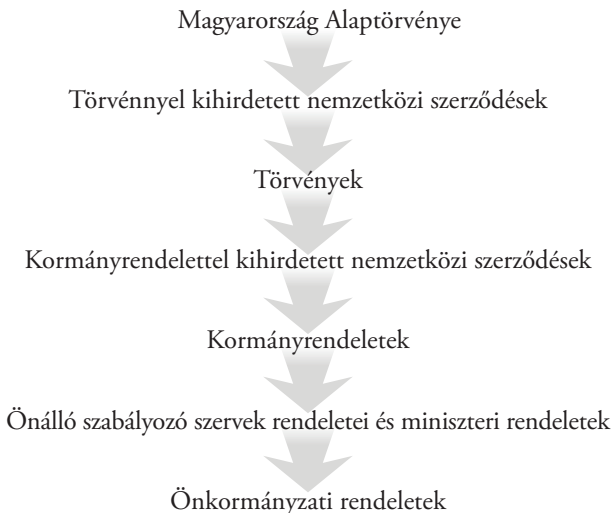
- megbízza és fogadja a nagyköveteket és a követekeket;
- kinevezi és előlépteti a tábornokokat.

1.3.2. A jogrendszer alapjai

Mivel Magyarország független demokratikus jogállam, ezért az állam és a társadalom minden viszonyrendszere csak a jognak alávetetten, a jogszabályokban meghatározott keretek között működhet. A jogrendszer mindazoknak a jogi szabályoknak az összessége, amelyek meghatározzák az állam és a társadalom működésének kereteit és ezen belül az egyének jogait és kötelezettségeit. Az Alaptörvény kimondja, hogy az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja, valamint azt is, hogy az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek. Ezzel fekteti le az úgynevezett jogforrás-hierarchia alapját. Eszerint ugyanis minden jogi szabályozónak meg kell felelnie a hierarchiában felette állónak és végső soron az Alaptörvénynek. Ez egyszerűbben azt jelenti, hogy az alsóbb szintű szabályozók nem lehetnek ellentétesek a magasabb szintűekkel és végső soron az Alaptörvénnyel. Általános, tehát Magyarországon mindenkire nézve kötelező magatartási szabályt az Alaptörvény és az Alaptörvényben megjelölt, jogalkotói hatáskörrel rendelkező szerv által megalkotott, a hivatalos lapban kihirdetett jogszabály állapíthat meg.

Jogszabály a törvény, a kormányrendelet, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete és az önkormányzati rendelet. Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kiadott rendelete. A jogsza-

bályok az 1. ábra által szemléltetett hierarchiában állnak ma Magyarországon.

1. ábra: Jogszabályi hierarchia hazánkban

A jogszabályok szintje alatti szabályozók az úgynevezett közjogi szervezetszabályozó eszközök, vagyis a normatív utasítások, illetve normatív határozatok. Normatív utasítást a jogalkotásról szóló törvényben meghatározott hivatali szerv vezetője, normatív határozatot pedig szintén a jogalkotási törvényben meghatározott testület adhat ki a jogszabályban meghatározott feladatkörei vonatkozásában. A közjogi szervezetszabályozó eszköz fontos ismérve, hogy alapvetően

– ahogy neve is mutatja – szervezetszabályozási célokat szolgál, vagyis a polgárokra nézve nem állapíthat meg általános érvényű kötelezettséget vagy jogot. A közjogi szervezetszabályozó eszköz tehát alapvetően a kiadásra jogosult személy vagy testület hatáskörébe tartozó szervezet és személyi állomány irányítására szolgál.

1.3.3. A honvédelem főbb jogszabályai és alaptörvényi alapjai

A honvédelem legfőbb jogszabályi alapjait Magyarország Alaptörvénye határozza meg. Az Alaptörvény rögzíti az állam főbb kötelezettségeit és ezeken belül a védelmi kötelezettséget, meghatározza Magyarország nemzetközi környezethez való viszonyát, valamint lefekteti a Magyar Honvédségre, illetve a katonai műveletekben való részvételre vonatkozó főbb szabályokat és a különleges jogrend szabályrendszerét.

Az Alaptörvény mondja ki azt is, hogy a honvédelemre – és a különleges jogrendre – vonatkozó törvényi szabályokat sarkalatos, vagyis a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával megalkotható törvényben kell szabályozni. Ez a jogszabály a honvédelem törvényi szintű szabályozásának alapja, *a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény*. Emellett azonban a honvédelem ügyét számos más jogszabály is érinti, illetve szabályozza, amelyek közül mindenképp kiemelendő *a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény*, valamint *a honvédségi adatkezelésről, az egyes honvédelmi kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos katonai igazgatási feladatokról szóló*

2013. évi XCVII. törvény. A törvények szabályait bontják ki az úgynevezett végrehajtási rendeletek, amelyeket a Kormány vagy a honvédelemért felelős miniszter adhat ki a honvédelmi ágazatot illetően. Meglehetősen nagyszámú ilyen rendelet szabályozza a honvédelmi ágazatot, amelyek közül kettőt mindenképp ki kell emelni. Az egyik a *honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről* szóló 2011. évi CXIII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 290/2011. számú Korm. rendelet, a másik pedig a *honvédek jogállásáról* szóló 2012. évi CCV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 9/2013. HM rendelet. A rendeleti szintű szabályozás körébe tartoznak azonban a Magyar Honvédség egyes meghatározó szabályzatai is, így például a *Szolgálati Szabályzat*, az *Alaki Szabályzat*, valamint az *Öltözködési Szabályzat* is.

Az Alaptörvény közvetlen módon is szabályozza a honvédelem ügyét. Az Alaptörvény már a hatalommegosztás elvével összefüggésben kimondja, hogy Magyarországon senkinek a tevékenysége nem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetve kizárólagos birtoklására. Az ilyen törekvésekkel szemben törvényes úton mindenki jogosult és köteles fellépni. Ezt a kötelezettséget az állam elsősorban saját szervei útján teljesíti, de azok elégtelensége esetén a törvényben meghatározottak szerint minden polgárára kiterjeszti. Ebben a kötelezettségben a Magyar Honvédségnek is vannak feladatai, s ezt a honvédeskü is tükrözi. Ehhez kapcsolódik az Alaptörvény azon rendelkezése is, miszerint az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam

elsőrendű kötelezettsége. Ez a szabály ugyanis intézményszerűtett védelmi kötelezettséget jelent, amelynek keretében az államnak ki kell alakítania és fenn kell tartania azokat a képességeket és intézményeket, amelyekkel az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogait meg tudja védeni. Az egyik ilyen állami szerv a Magyar Honvédség.

Magyarország Alaptörvénye azt is rögzíti, hogy Magyarország a béke és a biztonság megteremtése és megőrzése érdekében együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával, és ezzel összefüggésben nemzetközi jogi kötelezettségei teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, valamint elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. Ez a honvédelem szempontjából mind az európai uniós, mind pedig a NATO-tagság miatt kiemelt jelentőségű, hiszen mindkét tagságunk törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésen alapszik, s mindkettővel jelentős katonai kötelezettségek járnak. Ugyanide tartoznak azonban a nemzetközi hadijog kötelező szabályai és az Egyesült Nemzetek Szervezetében betöltött tagsággal járó kötelezettségek is.

Részben az idevonatkozó szervezeti tagságok, részben pedig az Alaptörvény nemzetközi békére vonatkozó rendelkezése az, amelyen a Magyar Honvédség különböző nemzetközi missziós részvételei alapulnak.

A Magyar Honvédségről az Alaptörvény önálló alcímben rendelkezik a 45. cikkben összefoglalt szabályokkal. Eszerint Magyarország fegyveres ereje a Magyar Honvédség. *A Magyar Honvédség alapvető feladata:*

- Magyarország függetlenségének, területi épségének és határainak katonai védelme,
- nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartó feladatok ellátása,
- valamint a nemzetközi jog szabályaival összhangban humanitárius tevékenység végzése.

Ez a felsorolás a Magyar Honvédség alapvető feladatait határozza meg, amelyeket a honvédelemről szóló törvény fejt ki. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy az Alaptörvény felhatalmazása alapján az Országgyűlés a Magyar Honvédségnek ezen körön túli – de ezekkel nem ellentétes – feladatokat is meghatározhat. Így került 2015-ben beiktatásra a honvédségi feladatok közé a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelésében való közreműködés is.

Az Alaptörvény rögzíti, hogy a Magyar Honvédség irányítására – ha nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik – az Alaptörvényben és sarkalatos törvényben meghatározott keretek között az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a Honvédelmi Tanács, a Kormány, valamint a feladat- és hatáskörrel rendelkező miniszter jogosult. A Magyar Honvédség működését a Kormány irányítja. Ezen szabályozás lényege, hogy kiemelve a hatalommegosztás érvényesülését Magyarország fegyveres ereje felett, és alkotmányosan ellehetlenítse azt a történelmünkben sajnos már ismert helyzetet, amikor egyetlen hatalmi ág diszponált a fegyveres erők felett, és esetlegesen fel is használta azokat a nemzet ellenében.

Az Alaptörvény különállóan nevesíti a Magyar Honvédség közreműködését mint feladatot a katasztrófák megelőzésében, valamint következményeik elhárításában és felszámolásában.

Mindezek mellett az Alaptörvény kimondja azt is, hogy a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagjainak tilos politikai tevékenység végzése, valamint azt is, hogy a Magyar Honvédség szervezetére, feladataira, irányítására és vezetésére, működésére vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg. Ez a törvény a már említett honvédelmi törvény.

Hogy megértsük az Alaptörvény hatalommegosztásra vonatkozó szabályait, fontos kitekinteni az Alaptörvény 47. cikkére, amely a katonai műveletekben való részvételről szóló döntéseket szabályozza. Ebben egyértelműen megmutatkozik ugyanis, hogy a katonai műveletek egy jelentős részére, vagyis a Magyar Honvédség külföldi alkalmazására vagy állomásozására, illetve a külföldi fegyveres erők magyarországi állomásozására, alkalmazására vagy Magyarországról kiinduló alkalmazására vonatkozó döntést az Országgyűlés hozza meg, még hozzá a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazatával. A Kormány ehhez mérten saját hatáskörében a határátlépéssel járó csapatmozgásokról dönthet, illetve a 47. cikk (3) bekezdése alapján – azonnali beszámolási kötelezettség mellett – a NATO- vagy EU-tagsággal összefüggő állomásozásról és alkalmazásról. Ez a szabályozás összefügg azzal is, hogy a hadüzenet és a békekötés jogát, valamint a nemzetközi szerződések jóváhagyását – és ezáltal a szövetségkötésről hozott döntést is – az Alaptörvény az Országgyűléshez telepíti, de azzal is, hogy az Országgyűlés – vagy népszavazás – által a csatlakozással vállalt szövetségi kötelezettségek viszont igényelhetnek akár azonnali kormányzati döntést, ideértve a különleges jogrendi igénybevétel egyes esetköreit is.

1.3.4. A különleges jogrendi szabályozás

Magyarország Alaptörvénye az európai mintáknak megfelelően, de azoknál nagyobb részletességgel rendelkezik azokról az időszakokról, vagy ha úgy tetszik, válsághelyzetekről, amelyek az állam és jogrendszer normál, békeidejű szabályai, vagyis a törvényben meghatározott keretek között hatékonyan nem kezelhetők. Ez a szabályozás a 19–20. századtól kezdve klasszikusan a háború esetére szóló szabályozásból nőtte ki magát akkor, amikor az államok egymás után belátták, hogy a rendkívüli idők rendkívüli és gyors megoldásokat követelnek. Ennek a szabályozásnak a fő jelentősége az, hogy a hatalommegosztás elvétől ideiglenes eltérést enged, és lehetővé teszi, hogy valamely hatalmi szereplő – alapvetően a Kormány vagy a köztársasági elnök, illetve hazai viszonylatban a Honvédelmi Tanács – rendeleti úton azonnal bevezesse azokat az intézkedéseket, amelyek a krízis kezeléséhez szükségesek, és amelyek akár törvénnyel ellentétesek is lehetnek. Tekintettel arra, hogy ez a kivételes felhatalmazás, amit a különleges jogrend jelent, rendkívüli jogkorlátozásokkal járhat, Európában elfogadott alapkövetelmény az, hogy annak mozgásterét még a béke idején meghatározzák. Ezt a célt szolgálja a különleges jogrendi szabályozás. Magyarországon ennek a szabályozásnak az esetköreit 1989 óta tételesen tartalmazza az Alkotmány, ma az Alaptörvény.

A Magyar Alaptörvény jelen kötet megírásakor öt különleges jogrendi esetkört ismer, ezek:

- a rendkívüli állapot;
- a szükségállapot;
- a megelőző védelmi helyzet;

- a váratlan támadás, valamint
- a veszélyhelyzet.

Ezek közül lényegét tekintve csak a veszélyhelyzet nem tekinthető honvédelmi jellegű esetkörnek, igaz, abban a katasztrófák elleni védekezés miatt a Magyar Honvédségnek közreműködői feladata van.

A *rendkívüli állapot* lényegét tekintve a háborús különleges jogrend. Az Országgyűlés az összes képviselő kétharmadának szavazatával – vagy az Országgyűlés akadályoztatása esetén a köztársasági elnök – hirdeti ki a hadiállapot kinyilvánítása vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye (háborús veszély) esetén. Ekkor azonnal Honvédelmi Tanácsot kell felállítani, amely a rendkívüli állapottal összefüggő rendeletalkotási jogkört gyakorolja, és lényegét tekintve átveszi az irányítást a teljes államgépezet felett. A Honvédelmi Tanács elnöke a köztársasági elnök, tagjai az Országgyűlés elnöke, az országgyűlési képviselőcsoportok vezetői, a miniszterelnök, a miniszterek és – tanácskozási joggal – a Honvéd Vezérkar főnöke. Ez a testület tehát egyszerre látja el a katonai védelem vezetését és irányítását, valamint a háború államigazgatási feladatainak irányítását is. A Honvédelmi Tanács fennállása idején gyakorolja az Országgyűlés által rá ruházott jogokat, a Kormány jogait, a köztársasági elnök jogait, valamint dönt a csapatmozgásokkal összefüggésben, és ezeken túlmenően jogosult mindazon rendkívüli – akár törvénnyel ellentétes – rendeletek bevezetésére, amelyeket a honvédelmi törvény határoz meg. A Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején dönthet a sorkötelezettség bevezetéséről is.

A *szükségállapot* alapvetően az erőszakos hatalomátvételek, az államrendet alapjaiban veszélyeztető erőszakos tömegzavargások, valamint a klasszikus polgárháborús helyzetek esetén hirdethető ki szintén az összes országgyűlési képviselő kétharmadának szavazatával vagy – az Országgyűlés akadályoztatása esetén – a köztársasági elnök döntésével. Az Alaptörvény megfogalmazása szerint az Országgyűlés a törvényes rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az élet- és vagyonszükségállapotot veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos, erőszakos cselekmények esetén *szükségállapotot* hirdet ki. Ebben az esetben a rendeletalkotási jogkört a köztársasági elnök gyakorolja, és a rendőrség, illetve a nemzetbiztonsági szolgálatok erőinek elégtelensége esetén lehetőség van a Magyar Honvédség felhasználására az erőszakos cselekmények elfojtása érdekében.

A *megelőző védelmi helyzetet* az Országgyűlés a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazatával vezetheti be, ha az országot külső fegyveres támadás veszélye fenyegeti vagy szövetségi kötelezettség teljesítése érdekében ez szükséges. A megelőző védelmi helyzet lényegét tekintve felkészülési időszak, amelynek célja a támadásra, illetve a szövetséges kötelezettség – felvonulási területként vagy frontvonalként való – teljesítésére történő felkészülés biztosítása. Ebben az időszakban bevezethető az Országgyűlés külön döntésével a sorköteletség is, valamint a Kormány a honvédelmi törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be rendeleti úton a polgárok jogainak korlátozásával, a szükséges erőforrások biztosítása és a védekezés hatékonyságának

növelése érdekében. A megelőző védelmi helyzet lényegében a rendkívüli állapotot megelőző időszak, amelynek keretében – a szövetség égisze alatt – vagy sikeres a háborús veszély elhárítása, vagy a felkészülés történik meg a közvetlen háborús cselekményekig, amelyekkel együtt a rendkívüli állapot bevezetésére kerül sor. Ezt a különleges jogrendet lényegében Magyarország NATO-csatlakozása miatt alakította ki a döntéshozó a szövetségesi kötelezettségek szükség esetén történő hatékony biztosítása érdekében. A megelőző védelmi helyzet esetére a honvédelmi törvény a katonai felkészüléshez szükséges rendeleti felhatalmazásokat biztosít a Kormánynak, amelyek köre szűkebb, mint a szükségállapot vagy a rendkívüli állapot idejére meghatározott felhatalmazás, de a békeidejű jogkorlátozásokhoz mérten még mindig igen súlyos és elsősorban katonai védelmi célokat szolgál, az ország hadművelleti felkészítését tartva szem előtt.

A negyedik esetkör a *váratlan támadás*, amelyet a jogalkotó a délszláv háború tapasztalatai miatt alakított ki. Ennek lényege, hogy a Kormány külső fegyveres csoportoknak Magyarország területére történő váratlan betörése esetén a támadás elhárítására, Magyarország területének a honi és szövetséges légvédelmi és repülő készülségi erőkkel való oltalmazására, a törvényes rend, az élet- és vagyonbiztonság, a közrend és a közbiztonság védelme érdekében – szükség esetén a köztársasági elnök által jóváhagyott fegyveres védelmi terv szerint – a szükségállapot vagy a rendkívüli állapot kihirdetésére vonatkozó döntésig a támadással arányos és arra felkészített erőkkel azonnal intézkedni köteles. Ez az esetkör láthatóan egy szomszédos konfliktus miatt becsapó csoportokra nézve

ad különleges felhatalmazást a Kormánynak egyebek mellett a Magyar Honvédség erőinek igénybevételére és az azonnali védekezésre. A váratlan támadás intézménye tehát egy azonnali intézkedést biztosító felhatalmazás, amellyel összefüggésben a támadás jellegétől függően haladéktalanul határozni kell arról, hogy szükséges-e különleges jogrend bevezetése, és ha igen, akkor a fenyegetés jellegétől függően szükségállapot vagy rendkívüli állapot legyen-e. A szabályozás kialakításának oka az alapvető szellemiség, amely 1989 óta kizárja, hogy a Magyar Honvédség különleges jogrend bevezetése nélkül belső alarendeltetés szerinti harci tevékenységet lásson el.

Figyelemmel az európai biztonsági környezet negatív irányú változásaira – különösen a hibrid háborús fenyegetésre, a kiújuló nemzetközi terrorizmusra és e körben különösen a 2015-ös párizsi és 2016-os brüsszeli terrortámadásokra –, az Országgyűlés megszavazta a Honvédelmi Minisztérium által előkészített és kormánypárti képviselők által benyújtott javaslatot az Alaptörvény hatodik módosításáról, amely 2016. július 1-jével lépett hatályba. Ezzel a különleges jogrendi esetkörök száma hatra növekedett, és az Alaptörvény rendszerébe beillesztésre került a terrorveszélyhelyzet esetköre. A terrorveszélyhelyzet szabályozási szellemiségében a megelőző védelmi helyzet logikáját követi, annak a belbiztonsági mása, vagyis egyfajta „előszoba” a szükségállapot előtt. Az új tényállás fő célja az, hogy a terrorizmus jelentette kihívással szemben, ha az olyan súlyosságú közvetlen fenyegetést jelent, akkor még a szükségállapot bevezetése előtt biztosítson egy, a normál jogrenden túlmutató felhatalmazást a rendkívüli intézkedések bevezetésére.

Az Alaptörvény újonnan beiktatott 51/A. cikke szerint az Országgyűlés a Kormány kezdeményezésére terrortámadás jelentős és közvetlen veszélye vagy terrortámadás esetén meghatározott időre kihirdeti a terrorveszélyhelyzetet, ezzel egyidejűleg felhatalmazza a Kormányt sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetésére. Az Alaptörvény feljogosítja a Kormányt a honvédelmi törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetésére már az országgyűlési döntés kezdeményezésétől. Ezek az Országgyűlés döntéséig, de legfeljebb tizenöt napig maradnak hatályban. Az Országgyűlés a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazatával hozza meg a terrorveszélyhelyzetre vonatkozó döntéseket, és ezzel felhatalmazhatja a Kormányt további rendkívüli intézkedések bevezetésére. A szabályozás fontos eleme, hogy már a Kormány általi kezdeményezéstől lehetőség van a Magyar Honvédség felhasználására, ha a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok erői nem elégségesek a kihívás kezelésére. A terrorveszélyhelyzet törvényi szabályozásának fontos eleme, hogy lényegesen szűkebb körű rendkívüli intézkedések bevezetését teszi lehetővé, mint a polgárháborús helyzetre kialakított szükségállapot szabályrendszere. Ezt a tényállást kifejezetten a terrorizmus által képviselt sűrű zónás, nagy állami erőkoncentrációt és korlátozott rendkívüli intézkedési jogkört követelő kihívások végstádiumú kezelésére alakították ki.

1.3.5. A Magyar Honvédség belső szabályozása

A Magyar Honvédség működésének főbb szabályait a jogszabályok határozzák meg, ezek keretei között pedig az ügy-

nevezett közjogi szervezetszabályozó eszközök, például az *Országgyűlés*, illetve a *Kormány határozatai* vagy a *miniszteri utasítások*. Példaként említve az Országgyűlés határozatban dönt a nem NATO- vagy EU-kötelékben végrehajtandó missziós feladatokról, míg a Kormány szintén határozatban dönt a NATO- vagy EU-keretek közötti missziókról. Ezeknél sokkal szélesebb szabályozási kört ölelnek fel a miniszteri utasítások, amelyek célja a törvények és rendeletek szabályainak kibontása, alkalmazásuk kereteinek meghatározása az egész honvédelmi ágazatra nézve. A miniszteri utasítások szintje alatt helyezhetők el – mint legalacsonyabb szintű szabályozók – az úgynevezett *belső szabályozók*. Ezek közé tartoznak az intézkedések, a parancsok és a szakutasítások. A belső szabályozók nem lehetnek ellentétesek sem közjogi szervezetszabályozó eszközzel, sem jogszabállyal.

Igaz ugyan, hogy a belső szabályozók a lényegét tekintve a legalacsonyabb szintű normatív – tehát nem személyre, egyedi feladatszabásra irányuló – szabályozók, jelentőségük azonban a Magyar Honvédség működésében meghatározó, mivel ezek szabják meg mindazokat a részfeladatokat, szakmai előírásokat, amelyek az ágazat egészére nem terjednek ki, csak meghatározott feladatra vagy szakterületre. Ebből következően azonban a feladat végrehajtását leginkább részletező szabályozási szintről van szó, amely leginkább segíthet a végrehajtó állománynak eligazodni a szabályozás rendszerében. A belső szabályozók alapvető kritériumait a honvédelmi törvény határozza meg.

A honvédelmi törvény 49. §-a értelmében a szolgálati eljáró alárendeltjeinek a hatáskörébe tartozó és jogszabályba

nem ütköző *parancsot* adhat ki. Ebbe a körbe a napi tevékenységgel kapcsolatos szóbeli feladatszabások és a sorszámos rendelkezések is beleértendők. Jogszabály eltérő rendelkezése hiányában parancsban kell kiadni a katonai szervezetekre és a személyi állományra vonatkozó egyedi döntéseket is. Ebből következően mindazon feladatok és döntések, amelyekre jogszabály eltérő formát nem ír elő, illetve amelyek nem intézkedésben, szakutasításban vagy magasabb szintű szabályozóban határozandók meg, parancs adható ki. Ehhez képest a honvédelmi törvény 52. §-a alapján *intézkedésben* állapíthatók meg a szervezet vezetéséhez kapcsolódó feladatok, egyes rendszeresen ismétlődő tevékenységek végrehajtásának eljárási szabályai, ideértve a katonai szervezetek működési rendjének és a személyi állomány mindennapi tevékenységének általános rendezést igénylő kérdéseit is, ha azokat jogszabály vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz nem rendezi. Intézkedés kiadására hatáskörének megfelelően a szolgálati előljáró és a hivatali felettes jogosult. A törvény azt is kimondja, hogy az intézkedés kiadására jogosult akadályoztatása esetén – ha a jogosult eltérően nem rendelkezik – nevében helyettese adhat ki intézkedést.

A honvédelmi törvény 52. §-a az intézkedés mellett a szakmai iránymutatások szabályozására rögzíti, hogy *szakutasításban* kell meghatározni a honvédség szakmai feladatellátásának szabályait, valamint a haditechnikai eszközök és anyagok üzemeltetésével, karbantartásával, javításával kapcsolatos szakmai-technikai szabályokat, ha azokat jogszabály vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz nem rendezi. Egy-egy szakterület alapvető szabályait meghatározó szakutasítás kiadására a hon-

védelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium köz-igazgatási államtitkára és – az általános katonai szakterület vonatkozásában – a Honvéd Vezérkar főnöke, a részletes és a technikai szabályokat meghatározó szakutasítás kiadására a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium illetékes szakmai előjárója, szakmai felettese jogosult.

A szabályozás sajátos megoldása, hogy a különböző szintű szabályozókban – adott esetben jogszabályokban, közjogi szervezetszabályozó eszközökben, valamint belső szabályozókban is – rögzített rendelkezéseket a végrehajtás hatékonyságának növelése érdekében összefoglalva, nemritkán magyarázatokkal bővítve adja közre valamely szakmai szerv. Ennek eszköze a *főnökségi kiadvány*, amelynek alkalmazását adott esetben valamely belső szabályozó kötelezővé is teheti.

Mindezek összességéből az látható, hogy a Magyar Honvédség és a honvédelmi ágazat rendszerszintű, az államrendszer egészét, illetve a polgárokat is érintő szabályait az Alaptörvény és a jogszabályok, az ágazat belső, de rendszerszintű viszonyait a közjogi szervezetszabályozó eszközök, míg egyes szakterületi és meghatározott feladatrendszerhez kapcsolódó kérdéseit a magasabb szabályozók keretei között a belső szabályozók, azaz az intézkedések, parancsok, szakutasítások határozzák meg.

1.4. A Magyar Honvédség

„A honvédelem nemzeti ügy, melynek két alappilléret a nemzeti önerő és a szövetségesi együttműködés alkotják. Ahhoz,

hogy a Magyar Honvédség (a továbbiakban: Honvédség) eleget tudjon tenni az Alaptörvényben meghatározott kötelezettségeinek, és hazánk az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (a továbbiakban: NATO) és az Európai Unió (a továbbiakban: EU) megbízható és tevékeny tagja lehessen, elengedhetetlen a nemzeti önerő megerősítése. Az MH-nak rendelkeznie kell az ország fegyveres védelméhez szükséges katonai képességek alapjaival, hogy a biztonsági környezet romlása esetén lehetőség legyen azok gyors és célirányos felfejlesztésére. A nemzeti önerőt a NATO-nak tett vállalásainkat is figyelembe véve fokozatosan kell megerősíteni. A nemzeti önerő megerősítése mellett a rendelkezésünkre álló korlátozott pénzügyi lehetőségeink ismeretében bizonyos képességek megszerzése vagy megtartása érdekében ki kell használnunk a többnemzeti együttműködésekben rejlő lehetőségeket.

A hivatásos és szerződéses állományon alapuló, kis létszámú, korszerű haderőt önkéntes tartalékos rendszer egészíti ki. Ennek keretében történik a haza védelmében tevékeny részt vállalni kívánó honfitársaink kiképzése, békeidejű és minősített időszakban történő alkalmazása. Rendkívüli állapot idején – a jogszabályban rögzítetteknek megfelelően – a magyarországi lakhellyel rendelkező nagykorú magyar állampolgárságú férfiak katonai szolgálatára is támaszkodik a haderő.”¹⁷

17 Összhaderőnemi Doktrína 3. kiadás

1.4.1. A honvédség feladatai

A Magyar Honvédségnek az Alaptörvény 45. cikk (1) és (3) bekezdésében meghatározott fent leírt feladatain túl az (5) bekezdés szerinti felhatalmazás alapján a honvédelemről szóló sarkalatos törvény bontja ki részletesen a feladatait. A honvédelmi törvény a feladatokat két nagy csoportra, a fegyverhasználati joggal ellátható és a fegyverhasználati jog nélkül ellátandó feladatokra bontja.

A honvédelmi törvény 36. § (1) bekezdése szerint a Honvédség fegyverhasználati joggal látja el a következő feladatokat:

- a) Magyarország függetlenségének, területének, légtérének, lakosságának és anyagi javainak külső támadással szembeni fegyveres védelme,
- b) a Szent Korona és a hozzá tartozó egyes jelvények őrzése és védelme,
- c) a szövetségi és nemzetközi szerződésből eredő egyéb katonai kötelezettségek – különösen a kollektív védelmi, békefenntartó és humanitárius feladatok – teljesítése,
- d) a honvédelem szempontjából fokozott védelmet igénylő létesítmények őrzése és védelme,
- e) egyes kijelölt létesítmények őrzése és védelme,
- f) részvétel szükségállapot idején az erőszakos cselekmények elhárításában (a továbbiakban: felhasználás),
- g) talált robbanótestek tűzszerészeti mentesítése és egyéb tűzszerészeti feladatok térítés ellenében való végrehajtása,
- h) a menedékhelyről szóló törvény szerinti tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején közreműködés

az államhatár őrzésében, az államhatár rendjét közvetlenül veszélyeztető konfliktushelyzet és a tömeges méretű migráció kezeléséhez szükséges intézkedések végrehajtásában, valamint az államhatár rendje ellen irányuló erőszakos cselekmények elhárításában.

A feladatok másik csoportjával kapcsolatban a honvédelmi törvény 36. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a Honvédség fegyverhasználati jog nélkül látja el a következő feladatokat:

- a) közreműködés a katasztrófavédelemmel összefüggő feladatok végrehajtásában,
- b) katonai szakértelmet és speciális eszközöket igénylő feladatok ellátása,
- c) részvétel az állami protokolláris feladatok teljesítésében,
- d) közreműködés a nemzetközi megállapodásban vagy jogszabályban meghatározott hadisírok, katonai és hősi emlékművek fenntartásával kapcsolatos feladatok végrehajtásában és a kegyeleti tevékenységben,
- e) közreműködés az állami közfoglalkoztatás feladatainak végrehajtásában.

Emellett a törvény úgy rendelkezik, hogy a 36. § (2) bekezdés b) pontjában meghatározott feladatot a honvédség térítés ellenében láthatja el, s ez alapvetően azt a célt szolgálja, hogy az alapvetően más állami szervek igényei alapján végrehajtott feladat költségeit eltérő kormányzati döntés hiányában a megrendelőnek kell állnia, vagyis azok nem a honvédelmi költségvetés terhére valósulnak meg.

A honvédelmi törvény szerinti meghatározásból jól látható, hogy a Magyar Honvédség rendszerszintű fegyveres

feladatokat honi területen békeidőben alapvetően nem hajt végre. Ilyenre – ahogy ezt az Alaptörvény szabályainál leírtuk – a hatályos szabályozás szerint csak különleges jogrend idején kerülhet sor.

A honvédelmi törvény – az Alaptörvény rendelkezéseivel összhangban – a különleges jogrendi honi feladatellátás két fajtáját különbözteti meg. Az első a szükségállapot idején történő felhasználás, a másik pedig a rendkívüli állapot idején történő alkalmazás. Ezeket a jogi kategóriákat élesen el kell választani egymástól, valamint a Magyar Honvédség egyéb igénybevételi formáitól.

A *felhasználásra* nézve a honvédelmi törvény 36. § (1) bekezdés f) pontja mondja ki, hogy az nem más, mint részvétel szükségállapot idején az erőszakos cselekmények elhárításában. Ehhez azonban az Alaptörvény rendelkezéseire figyelemmel hozzá kell tenni, hogy erre csak akkor kerülhet sor, ha az erőszakos cselekmények felszámolására a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok erői nem elégségesek. Ez a kitétel egyrészt alkotmányos garancia, másrészt azonban a feladatellátás súlyosságát sejtető kitétel, hiszen a Magyar Honvédséget honi területen – feltehetően legalább részben hazai polgárokkal szemben – olyan feladatra rendeli ki, amelynek megoldása meghaladja a belbiztonsági erők eszközeit és erőforrásait.

Az *alkalmazásról* a honvédelmi törvény 80. § a) pontja azt mondja, hogy az a fegyveres erő rendeltetésszerű használata, harctevékenység. Ez a tömör megfogalmazás egyértelműen az alapvetően kifelé ható, katonai értelemben vett fegyveres tevékenységet öleli fel, melyre belföldön csak rendkívüli ál-

lapot idején van lehetőség. Fontos kiemelni, hogy a Magyar Honvédség alkalmazására megelőző védelmi helyzet idején sincs honi területen lehetőség, mivel annak rendeltetése a háborúra való felkészülés, amely akár az ország egyes területeinek hadműveleti felkészítésével is együtt járhat, de a Magyar Honvédség alkalmazásával nem.

1.4.2. A honvédség vezetése, irányítása

Ahogy már fentebb leírtuk, az Alaptörvény 45. cikke értelmében a Magyar Honvédség irányításában részt vesz az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a Kormány, valamint rendkívüli jogrend idején a Honvédelmi Tanács. Ezt a szabályozást részletezi a honvédelmi törvény a vezetésre és irányításra vonatkozó rendelkezéseivel, amelyek keretében a fenti hatalmi szerveken túl a honvédelemért felelős miniszterre, a más ágazatokat irányító miniszterekre, a megyei és helyi védelmi bizottságokra, valamint a polgármesterekre is feladatokat ró.

A honvédelmi törvény 19. § (1) bekezdése szerint az Országgyűlés állapítja meg

- a) Magyarország biztonság- és védelempolitikájának alapelveit, valamint az azokban előírt feladatok végrehajtásának főbb irányait és feltételeit,
- b) a honvédség részletes bontású létszámát, ideértve az önkéntes tartalékosokat is, főbb haditechnikai eszközeit, és biztosítja az ezekhez szükséges anyagi forrásokat.

Emellett az Országgyűlés honvédelmi ügyekkel foglalkozó bizottsága folyamatosan figyelemmel kíséri a honvédség feladatainak megvalósítását, felkészültsége és felszereltsége színvonalát, a rendelkezésre bocsátott anyagi erőforrások

felhasználását, valamint meghallgatja a Honvéd Vezérkar főnökének jelölt személyt.

A honvédelmi törvény 20. § (1) bekezdése értelmében a köztársasági elnök a honvédelemért felelős miniszter előterjesztésére

- a) jóváhagyja az ország fegyveres védelmének tervét,
- b) kinevezi és felmenti a Honvéd Vezérkar főnökét,
- c) az egységek és ezek előljáró parancsnokságai vagy a vezető szervek részére okirattal csapatzáslót adományoz.

Emellett a köztársasági elnök a honvédség működését érintő bármely ügyben tájékoztatást kérhet a Kormánytól, illetve az Alaptörvényben biztosított törvénykezdeményezési joga révén akár maga is kezdeményezhet a honvédelmet érintő törvényalkotást.

A Kormány az Alaptörvény értelmében ellátja mindazokat az állami feladatokat, melyeket az Alaptörvény nem utal más hatalmi szervek körébe. Ennek keretében a honvédelmi törvény 21. § (1) bekezdése szerint a Kormány Magyarország védelmi felkészültségének biztosítása céljából

- a) meghatározza a honvédelemért felelős miniszter honvédelmi-ágazati irányítási, valamint a honvédség irányításával és vezetésével kapcsolatos feladatait,
- b) az Országgyűlés elé terjeszti a biztonság- és védelempolitikai alapelvekről szóló határozati javaslatot,
- c) összehangolja a katonai műveletek teljesítésével összefüggő kormányzati feladatokat,
- d) meghatározza a nemzetgazdaság honvédelmi célú felkészítésével kapcsolatos követelményeket, az ország védelmi célú tartalékait, hadiipari kapacitását, vala-

mint az infrastruktúra honvédelmi célú felkészítésének, fejlesztésének és védelmének állami feladatait, dönt a gazdaság mozgósításáról,

- e) meghatározza és összehangolja a miniszterek és – az autonóm államigazgatási szervek és az önálló szabályozó szervek kivételével – a központi államigazgatási szervek, valamint a honvédelemben közreműködő egyéb szervek honvédelmi feladatait,
- f) gondoskodik a Kormány békétől eltérő, valamint a Honvédelmi Tanács működésének feltételeiről,
- g) gondoskodik a Magyarország honvédelmi igazgatási szervei által folytatott döntés-előkészítés és döntéshozatal, valamint az f) pontban meghatározott feladat infokommunikációs támogatásáról, az e feladatokkal összefüggő minősített információ biztonságos tárolásáról, továbbításáról,
- h) gondoskodik NATO Válságreakálási Rendszerének nemzeti alkalmazásáról, továbbá létrehozza és irányítja a Válságreakálási Rendszerrel összhangban álló nemzeti intézkedések rendszerét,
- i) meghatározza a fegyveres összeütközések időszakában végrehajtandó polgári védelmi felkészítés feladatait,
- j) a köz- és a felsőoktatás keretein belül gondoskodik a honvédelmi nevelés programjának végrehajtásáról.

A rendkívül tág feladatkörön belül a honvédelmi törvény a 21. § (2) bekezdésében kiemeli, hogy a honvédség működésének irányítása körében a Kormány dönt különösen

- a) a Honvédség irányításának és felső szintű vezetésének rendjére vonatkozó szabályokról,

- b) a honvédség területi elhelyezésének, felszerelésének, felkészítésének alapvető követelményeiről,
- c) az ország területének hadművelleti előkészítésére vonatkozó feladatokról, továbbá
- d) a honvédség készenlétének fokozásáról.

A Kormány a fenti feladatokkal összefüggésben álló alakszerű döntéseit kormányhatározat vagy hosszú távú szabályozás esetén kormányrendelet formájában hozza meg. A Kormány minden ezen túlmenő döntést és a honvédelmi ágazat szakmai irányítását a honvédelemért felelős miniszter, illetve az általa vezetett minisztérium szintjére delegálja.

Erről a honvédelmi törvény 22. §-a úgy rendelkezik, hogy a honvédelemért felelős miniszter a Kormány azon tagja, aki az ország honvédelmi és a válságkezelés katonai feladatainak végrehajtásáért, valamint a honvédség irányításáért és vezetéséért felel. Felelős a honvédelemmel kapcsolatos kormányzati döntések előkészítéséért és központi közigazgatási feladatainak ellátásáért, továbbá a honvédség rendeltetésszerű, szakszerű és jogszerű működését meghatározó döntések meghozataláért, e döntések végrehajtásának irányításáért. Gyakorolja az ezzel összefüggő azon jogokat, amelyeket az Alaptörvény vagy törvény nem utal más szerv vagy személy hatáskörébe.

A honvédelmi törvény 35. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a honvédség polgári irányítás alatt álló, függelmi rendszerben működő, békében az önkéntességen, rendkívüli állapotban és megelőző védelmi helyzetben az önkéntességen és az általános hadkötelezettségen alapuló állami szervezet. Ennek a vezetés és irányítás szempontjából is kiemelt jelentősége van,

hiszen a jogállamiság jegyében biztosítani kell a honvédség feletti civil kontrollt.

Ezzel összefüggésben mondja ki a honvédelmi törvény 45. §-a, hogy *a honvédelemért felelős miniszter* a honvédség irányítását személyesen, szakirányítását a közigazgatási államtitkár útján, vezetését – valamint a katonai szakterület vonatkozásában, jogszabályban meghatározott körben szakirányítását – a Honvéd Vezérkar főnöke útján látja el, kormányrendeletben meghatározott feladatrend szerint.

Ebből látható, hogy a magyar jogállamban a Magyar Honvédség vezetési és irányítási jogköreinek teljességét az Országgyűlés és különösen a Kormány által meghatározott keretek között a honvédelemért felelős miniszter gyakorolja.

Ebben a viszonyrendszerben a Honvédelmi Minisztérium – melynek jelenleg része a Honvéd Vezérkar is – sajátos szerepet tölt be. Ezt a honvédelmi törvény 46. § (1) bekezdése úgy fogalmazza meg, hogy a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium az ország katonai védelemre való felkészítésének tervezéséért, szervezéséért, valamint a honvédség irányításáért és vezetéséért felelős központi államigazgatási szerv.

A honvédelmi törvény kimondja, hogy a *HM közigazgatási államtitkára* a Honvéd Vezérkar kivételével vezeti a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium szerveinek tevékenységét, valamint irányítja a honvédelemért felelős miniszter hatáskörébe tartozó döntések előkészítését, végrehajtásuk tervezését, szervezését, valamint jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – az általános katonai szakterület kivételével – felelős a honvédség szakirányításáért.

A törvény a *Honvéd Vezérkar* és a *Honvéd Vezérkar főnöke* hatásköreit is meghatározza a vezetés és irányítás rendszerében. Eszerint a Honvéd Vezérkar békében – a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium részeként – az ország katonai védelemre való felkészítésének felső szintű tervező-szervező és a honvédség katonai tevékenységének felső szintű vezető szerve. A Honvéd Vezérkart és a hadrendbe tartozó katonai szervezeteket a Honvéd Vezérkar főnöke vezeti, aki az utóbbiak tekintetében hatáskörét részben átruházhatja. Szolgálati előljárója a honvédség tényleges állományú tagjainak.

Mindezeket összegezve a hatályos szabályozás lényegi eleme, hogy mind a Honvédelmi Minisztérium és vele a honvédelmi ágazat szakirányításáért felelős közigazgatási államtitkár, mind a Magyar Honvédség katonai vezetéséért felelős Honvéd Vezérkar főnöke lényegében csak a miniszter jogait gyakorolja. Tevékenységüket a hivatali működést biztosító formális feladatszabások és ellenőrzések, valamint normatív szabályozók kiadása útján látják el.

1.4.3. A Magyar Honvédség szervezeti felépítése¹⁸

Az MH a Honvédelmi Minisztériumból, a honvédelemért felelős miniszter irányítása és felügyelete alá tartozó szervezetekből, valamint a Honvéd Vezérkar főnökének alárendeltségébe tartozó katonai szervezetekből épül fel. A Honvéd Vezérkar főnöknek alárendeltségébe tartozó MH ÖHP a funkcionális szervezeti felépítésével operatív módon képes

18 Összhaderőnemi Doktrína 3. kiadás

biztosítani az alárendeltségébe tartozó, az MH struktúrájában jelen lévő két haderőnem, valamint a biztosító, támogató katonai szervezetek béke- és békétől eltérő időszaki feladatainak vezetését.

1.4.4. A szárazföldi haderőnem fegyvernemi és szakcsoportainak feladatrendszer szerinti osztályozása¹⁹

- a) Harcoló erők:
 - aa) lövész;
 - ab) harckocsizó.
- b) Harctámogató erők:
 - ba) felderítő;
 - bb) tüzér;
 - bc) elektronikai harc;
 - bd) műszaki;
 - be) ABV-védelmi;
 - bf) híradó- és vezetésbiztosító;
 - bg) légvédelmi;
 - bh) csapatrepülő;
 - bi) civil-katonai együttműködési műveleti (CIMIC), lélektani műveleti (PSYOPS), információs műveleti (INFOOPS).
- c) Harci kiszolgáló támogató erők:
 - ca) logisztika;
 - cb) egészségügy.
- d) Különleges erők.

19 A Magyar Honvédség szárazföldi haderőnemének harcszabályzata. II. rész. Zászlóalj

A zászlóalj szintű harcoló alegységek képességei

A lövészalegységek képességei

A lövész zászlóalj jelentős tüzérrővel, nagyfokú manőverező-képességgel, páncélvédettséggel és az ABV-fegyverek elleni védőképességgel rendelkező összefegyvernemi harcászati alegység. Képes gyors ütemű meneteket, védő vagy támadó feladatokat különböző terep- és időjárási viszonyok között, bármilyen napszakban eredményesen végrehajtani; a feladatnak és a harcászati helyzetnek megfelelően a harcot harcjárműből vagy harcjárműről megvívni; más fegyvernemi és szakalegységekkel szoros együttműködésben harcolni.

A lövész zászlóalj rendeltetése: védelemben az ellenség pusztítása a védelemhez vezető megközelítési utakon; az ellenség rohamának visszaverése; a légi ellenség elleni eredményes harc megvívása; az elfoglalt védőkörlet szilárd megtartása; ellenlökés végrehajtásával az eredeti helyzetet visszaállítása.

Támadásban határozott rohammal betörés az ellenség védelmébe; élőerejének és tüzerszközeinek megsemmisítése; ellenlökések elhárítása. Képes leküzdeni a természetes és mesterséges akadályokat, szennyezett területeket és rombolásokat. Alkalmas beépített, erdős területek, meredek emelkedők és mocsaras terepszakaszok leküzdésére. A harckocsi-alegységet megerősítő lövészalegység kiegészíti annak harci lehetőségeit, biztosítja és védi a harckocsikat az ellenség gyakorlásának páncéltörő tüzével szemben.

A harckocsizó alegységek képességei

A harckocsizászlóalj nagy tüzérrővel, erős páncélvédettséggel,

ABV-fegyverek elleni védőképességgel és nagyfokú manőverzőképességgel rendelkező harcászati alegység. Rendeltetése: védelemben az ellenség nagy távolságról történő pusztítása; rohamának elhárítása; ellenlökésekkel a betört, beékelődött ellenség megsemmisítése; tűzszakaszon végrehajtott tevékenységgel az ellenség térdnyerésének megállítása; eredményes harc megvívása a légi ellenséggel szemben.

Támadásban a tűz és a mozgás összehangolásával az ellenség megrohamozása; erőinek, eszközeinek megsemmisítése; állásainak elfoglalása; a támadás gyors ütemű kifejlesztése; találkozóharc megvívása az ellenség tartalékaival; az ellenlökések elhárítása; a visszavonuló ellenség üldözése. Képes menetből leküzdeni rombolásokat, műszaki zárat, szennyezett területeket, vízi akadályokat. Alkalmazhatósága erdőkben, városokban, mocsaras területeken, meredek emelkedőkön és rossz látási viszonyok között korlátozott. A lővészszázad támadásban alkalmazható.

A harctámogató alegységek

Felderítő-alegységek

A felderítő-alegységek rendeltetése: információszerzés az ellenség (szemben álló fél) elhelyezkedéséről, erejéről, képességeiről, harceljárásairól, vezetésének rendjéről, továbbá információk gyűjtése a terepről és az időjárásról.

Tüzérallegységek

A tüzérség a szárazföldi haderőnem legnagyobb tűzerőjű fegyverneme, az ellenség pusztításának egyik alapvető

eszköze. Más fegyvernemekkel és szakcsapatokkal együttműködve képes megakadályozni az ellenség tűzfölényének kialakulását, folyamatos és hatásos tűzzel támogatni a csapatok harctevékenységét, és megóvni azok harcképességét. Rendeltetése: az ellenség ABV-fegyvereinek, tűzérsegének, légvédelmi eszközeinek, harckocsijainak, gyalogsági harcjárműveinek és más közvetlen irányzású tüzesszöközeinek, élőerejének, vezetési pontjainak, elektronikai harceszközeinek pusztítása, erödítési építményeinek rombolása, világítás és más feladatok végrehajtása.

A tüzéralegységek tűzfadataikat fedett és nyílt tüzelőállásból oldják meg. Egyes lövegek, tüzszakaszok, ütegek közvetlen irányzású tüzét harckocsik és más páncélozott célok, valamint a páncéltörő eszközök megsemmisítésére is alkalmazhatják. A tüzéralegységek képesek tűzzel és mozgással manőverezni.

A táboritüzér-, sorozatvető és rakétatüzér-alegységek korszerű fegyverzettel és vezetési eszközökkel ellátva képesek a különböző jellegű – nyíltan és fedetten elhelyezkedő, mozgó és álló – földi célok nagy pontossággal történő pusztítására, továbbá gyors manőverek végrehajtására és az összefegyveremi alegységek harctevékenységének folyamatos támogatására.

A páncéltörő alegységek rendeltetése: az ellenség harckocsijainak és más páncélozott harcjárműveinek megsemmisítése. Alkalmazhatók megerödített építményekben elhelyezett tüzesszökök, esetenként földfelszínközeli, lassan mozgó légi támadóeszkökök megsemmisítésére is.

Az aknavető alegységek rendeltetése: az ellenség nyíltan elhelyezkedő, valamint lövész- és közlekedőárkokban, terep-

mélyedésekben és holtterekben lévő élőerejének és tüzeszközeinek pusztítása.

A tüzérfelderítő erők alapvető feladatai: az ellenség nagy értékű céljainak felderítése, a tűzérési (aknavető) tűz vezetése.

Elektronikai harc alegységek

Az elektronikai harcot folytató alegységek rendeltetése: az elektronikai harc három területének alkalmazásával időszerű helyzetképet biztosítani a vezetés számára; elektromágneses és irányított energiák kisugárzásával csökkenteni vagy akadályozni az elektromágneses spektrum ellenség által való hatékony használatát; illetve biztosítani az elektromágneses spektrum saját részről történő hatékony használatát az ellenség elektronikai támogató és ellentevékenysége, valamint a saját csapatok nem szándékos elektromágneses interferenciái ellenére.

Műszaki alegységek

A műszaki alegységek rendeltetése: a műszaki támogatás bonyolultabb, a személyi állomány speciális kiképzettségét, a műszaki eszközök és anyagok széles körű alkalmazását igénylő feladatainak végrehajtása. A műszaki támogatás alapvető feladatai: a saját csapatok túlélőképességének fokozása, a saját csapatok mozgásszabadságának biztosítása, illetve az ellenség mozgásának korlátozása.

Műszaki alegységek

Az ABV-védelmi alegységek rendeltetése: az ABV-védelmi

támogatás különleges technikát és szakképzettséget igénylő feladatainak végrehajtása.

Híradó- és vezetésbiztosító alegységek

A híradó- és vezetésbiztosító alegységek rendeltetése: folyamatos és megbízható összeköttetés létesítése és fenntartása az előljáróval, az alárendeltekkel és a megerősítő (támogató) alegységekkel, valamint a szomszédokkal, továbbá a vezetés fizikai feltételeinek megteremtése (vezetési pontok berendezése, őrzése).

Légyvédelmi alegységek

A légyvédelmi alegységek rendeltetése: az ellenség helikoptereinek, repülőgépeinek, szárnyas rakétáinak és más légi támadóeszközeinek, légi deszantjainak megsemmisítése, valamint tevékenységük megakadályozása földközeli és kis magasságon. Védelemben és tábori elhelyezésben előkészített tüzelőállásokból, támadásban harcrendből, menet közben menetrendből, mozgásból vagy rövid megállásokból veszik fel a harcot az ellenség légi támadóeszközeivel szemben.

Csapatrepülő alegységek

A csapatrepülő alegységek rendeltetése: a szárazföldi csapatok közvetlen légi támogatása és légi szállítása, továbbá a légi felderítés és futárszolgálat végrehajtása.

A kisegítő és szállító helikopterek feladatai közé tartoznak:

- a) a különleges csapatok hadműveleti kijuttatása;
- b) harci kutatás és mentés;
- c) légi mozgékonyági műveletek harctámogatása (be-

- leértve a kulcsfontosságú terepre és erőkre történő rajtaütést és elfoglalást);
- d) az előretolt fegyver- és üzemanyag-utántöltő pontok telepítése (FARP), a támadó helikopter-hadműveletek ütemének, időtartamának vagy hatósugarának kiterjesztése;
 - e) sebesültek kiürítése;
 - f) harci kiszolgáló támogatás;
 - g) légi vezetési pontokként való működés.

Civil-katonai együttműködési műveleti (CIMIC), lélektani műveleti (PSYOPS), információs műveleti (INFOOPS) alegységek

A civil-katonai együttműködési műveleti (CIMIC) alegységek rendeltetése: teljes együttműködés létrehozása és fenntartása a civil lakosságot magában foglaló civil szereplőkkel, hogy minél nagyobb mozgásteret biztosítsanak a parancsnok részére, az ebből adódó morális, materiális, környezeti, stratégiai, hadműveleti, harcászati előnyök kihasználása érdekében.

A lélektani műveleti (PSYOPS) alegységek rendeltetése: a megfelelő eszközök és technikák alkalmazásával az ellenséges, a szimpatizáns (baráti), valamint a semleges (bizonytalan, el nem kötelezett) célcsoportok tagjainak érzelmeire, viselkedésére és ennek révén magatartására irányuló hatásgyakorlás a kitűzött politikai és katonai célok elérése érdekében.

Harci kiszolgáló támogató alegységek

Logisztikai alegységek

A logisztikai alegységek rendeltetése: a katonai és polgári

erőforrások optimalizált igénybevételével végrehajtani a haderő feladatainak logisztikai támogatását.

A logisztikai támogatás feladatrendszerét a hadtápbiztosítás, a haditechnikai biztosítás, a közlekedési támogatás és a logisztikai szolgáltatások képezik.

Egészségügyi alegységek

Az egészségügyi alegységek rendeltetése: a gyógyító-kiürítő, a közegészségügyi, higiéniai és járványvédelmi biztosítás végrehajtása.

Különleges erők alegységei

Különleges, nem hagyományos harctevékenységre létrehozott, speciálisan szervezett, kiképzett és felszerelt alegységek. Alapvetően kis csoportok alkalmazásával érnek el hadműveleti vagy stratégiai célokat.

1.4.5. A légi haderőnem szervezete és feladatrendszere²⁰

Rendeltetése: önállóan és más haderőnemekkel együttműködve különböző hadászati, hadműveleti, harcászati feladatok végrehajtása.

A légierő fegyvernemeit a repülő-, a légvédelmi rakéta- és a légtérellelőrző csapatok, szakcsapatait a vezetésbiztosító, a híradó-, a műszaki, az ABV-védelmi és a logisztikai egységek, alegységek képezik.

20 Összhaderőnemi Doktrína 3. kiadás, 2012. 3–17.

A *Magyar Honvédség légielő- és repülő- és helikopterbázisból, bázisrepülőteréből, légvédelmi rakétaezredből, radarezredből és légi vezetési és irányítási központból áll.*

A légielő műveletei²²

A légielő műveleteit és alkalmazásának formáit nem a feladatok végrehajtásába bevont erők és eszközök összetétele, hanem az *előrendő célok határozzák meg* (a szemben álló fél viselkedésének befolyásolása hatásalapú műveleti megközelítésen keresztül):

- a) légi szembenállás:
 - aa) támadó légi szembenállás,
 - ab) védelmi légi szembenállás;
- b) stratégiai légitámadás;
- c) a felszíni erők elleni hadműveletek:
 - ca) légi lefogás,
 - cb) közvetlen légi támogatás;
- d) támogató légi műveletek:
 - da) légi felderítés és megfigyelés,
 - db) légi szállítás,
 - dc) légi utántöltés,
 - dd) légi kutatás-mentés,
 - de) harci kutatás-mentés.

21 Uo. 3–12.

22 MH Légi Műveletek Doktrína 1. kiadás, 2015. 33–38.

A légierő harctevékenységének alapelemei és műveletei

A harctevékenység fogalmából kiindulva a légierő harctevékenységének alapelemeihez tartozik minden olyan tevékenység, amelynek végrehajtása a légierő rendeltetésének, illetve a vele szemben támasztott követelményeknek való megfelelést eredményezi.

A légierő harctevékenységének alapelemei

Azt, hogy mikor és milyen tevékenységeket hajtanak végre, a műveletek célja, a szemben álló fél erőinek és eszközeinek összetétele, tevékenysége, illetve az ezek összegzett hatásként kialakuló feltételek és következmények határozzák meg.

a) Légiharc

A szemben álló felek repülőeszközeinek egymás ellen folytatott tevékenysége a légtérben az ellenséges légi hadviselési eszközök megsemmisítése, csapásainak visszaverése érdekében.

b) Légvédelmi harc

A repülő-, valamint légvédelmi rakéta- és tüzércsapatok a meghatározott körzetek, objektumok, illetve csapatcsoporthozások oltalmazása céljából folytatott, az ellenség légi támadóeszközeinek megsemmisítésére, illetve feladatai végrehajtásának korlátozására irányuló tevékenységeinek összessége.

c) Légicsapás

A repülőerők harctevékenységének egyik alapvető formája. A repülőeszközök különböző fedélzeti fegyvereivel, illetve fegyverrendszereivel végrehajtott, gyors lefolyású és nagy pusztítóerejű ráhatás az ellenséges

felszíni/felszín alatti célpontokra, megsemmisítésük, illetve lefogásuk céljából.

d) Támogatási tevékenységek

A harctevékenységgel, a harcfeladat végrehajtásával kapcsolatos támogatási feladatok felölelik a légierő-csapatok készenlétének fenntartására, harcképességének megőrzésére, a harcadatainak végrehajtását elősegítő kedvező helyzetek megteremtésére, valamint az ellenség váratlan támadásának megakadályozására, csapásai hatékonyságának csökkentésére irányuló tevékenységeket.

Ezek a tevékenységek az alábbi három fő területre oszthatók:

- a) Az első csoportot az információk megszerzésére irányuló tevékenységek jelentik. E kategóriába tartozik a rádiólokációs légtérelenőrzés feladatainak végrehajtása, a légi államhatár megsértésének ellenőrzése, az ellentevékenységhez szükséges információk biztosítása; az ellenség elsődleges fontosságú földi objektumainak, csapatcsoportosításainak légi felderítése; a saját légicsapások eredményeinek légi felderítése; a harcmező légi megfigyelése; a légi elektronikai felderítés; a levegőből történő vegyi, sugár-, tűz-, műszaki és időjárás-felderítés; valamint a nem hadműveleti területek légi ellenőrzése.
- b) A támogatási tevékenységek második csoportját a saját csapatok hatékonyságának növelését elősegítő légi támogatási tevékenységek jelentik. Idesorolható a szemben álló fél légi és földi telepítésű elektronikai

eszközeinek elektronikai zavarása; a saját csapatok tevékenységének oltalmazása; valamint az olyan speciális feladatok, mint például a tűzérési tűzhelyesbítés, a légi aknatelepítés, a ködfüggöny-létesítés vagy a harcmező-megvilágítás.

- c) A támogatási feladatok harmadik csoportját a légi szállítási feladatok végrehajtása jelenti, beleértve a légi mobil harccsoportok, légi deszantok, felderítő-csoportok kiszállítást, kiemelését; a csapatok légi átcsoportosítását; az anyagi-technikai eszközök légi úton történő kijuttatását; a légi egészségügyi kiürítést; valamint az utánpótlás légi úton történő kijuttatását.

A légierő (had)műveletei

A légierő (had)műveleteit és alkalmazásának formáit nem a feladatok végrehajtásába bevont erők és eszközök összetétele, hanem az elérendő célok határozzák meg.

- a) Légi szembenállás

Az ellenség légierőjének pusztítására vagy hatástalanítására irányuló légi tevékenységek a háború egyik dimenziójában – a levegőben – folytatott hadműveletekként értelmezhetők. A légi szembenállás mint gyűjtőfogalom magában foglalja azokat a rendszabályokat, eljárásokat és eszközöket, amelyek végrehajtása, illetve hatása az ellenség merev- és forgószárnyú repülőeszközeivel, valamint pilóta nélküli légi járműveivel végrehajtott felderítő, támadó és védelmi tevékenység hatékonyságának csökkentésére, illetve megszüntetésére irányul. A légi szembenállás keretei

között végrehajtott hadműveletek lehetnek támadó és védelmi jellegűek.

b) Stratégiai légitámadás

A hadászati jelentőségű célpontok pusztításával – a szemben álló fél rendszereiben bekövetkező működési zavaroknak köszönhetően – az ellenség megfosztható akciószabadságától, kezdeményezőkézségétől, illetve a haditevékenységek megkezdésének vagy folytatásának képességétől. A stratégiai légitámadás eredményessége alapvetően meghatározza a fegyveres küzdelem kimenetelét, ezért célpontjainak kiválasztása kiemelt jelentőséggel bír.

c) A felszíni erők elleni hadműveletek

A légtérelenőrzés (légtérfelügyelet) képességének megteremtésével a légierő a felszíni erők elleni harc hatékony eszköze lehet. A korszerű csapásmérő repülőgépek alkalmazása a hagyományos hadviselés keretei között önmagában is képes a felszínen folyó fegyveres küzdelem kimenetelének eldöntésére.

Az ellenséges felszíni erők elleni hadműveleteknek az alábbi két formája lehet:

- Légi lefogás: alapvetően a saját felszíni erők tűzeszközeinek hatótávolságán kívüli célpontok elleni légicsapások összességét jelenti. A csapások végrehajtásának elsődleges célja az ellenséges tartalékok előrevonásának, szétbontakozásának, illetve kedvező harcrendjük felvételének megakadályozása, valamint az ellenség manőverezési és utánpótlási lehetőségeinek korlátozása. A légi lefogásra általában a

saját erőktől nagy távolságra kerül sor, ezért nem szükséges az egyes feladatok és a saját felszíni erők tevékenységének részletes összehangolása.

- Közvetlen légi támogatás: a saját felszíni erők harctevékenységének körzetében hajtják végre. Alapvető célja a saját csapatok harcának hatékony támogatása az ellenséges erők pusztításával, tevékenységének korlátozásával. A tevékenység szoros együttműködést igényel a felszíni és a légi műveletek tervezése, vezetése és irányítása, valamint végrehajtása során is.

Támogató légi műveletek

A harc feladatok eredményes végrehajtása, azaz a katonai (had)műveletek sikere a rendelkezésre álló erőforrások alkalmazásának folyamatos összehangolását, a műveletek egymásra építését igényli.

A légierő – rugalmasságának, gyors és pontos tevékenységének köszönhetően – széleskörűen alkalmazható a támogató műveletek végrehajtására. Ebbe a kategóriába tartozik a légi felderítés és megfigyelés, a légi szállítás, a légi utántöltés, valamint a légi kutatás-mentés és a harci kutatás-mentés.

1.4.6. A honvédség személyi állománya, a katonai szolgálati viszony jellemzői békében és attól eltérő időszakban

Az Alaptörvény 45. cikk (1) bekezdésében foglalt alapvető feladatok megvalósítása érdekében az állam a Magyar Honvédség (a továbbiakban: MH) tényleges szolgálatot teljesítő katonáitól tántoríthatatlan hűséget, hivatásukhoz

méltó, példamutató magatartást, bátor helytállást, magas fokú készenléetet és fegyelmet követel. A honvédelem nemzeti ügyének elhivatott szolgálata, valamint a szövetségi kötelezettségek magas színvonalú teljesítése korszerű katonai ismeretek, képességek megszerzésére és azok folyamatos fejlesztésére alapozható, továbbá kiszámítható életpályával biztosítható.

Az MH személyi állománya békében önkéntes jelentkezés alapján szerveződik, és tényleges állományból, kormánytisztviselőkből, közalkalmazottakból, valamint munkavállalókból áll. A tényleges állomány hivatásos (az állomány azon tagja, aki élethivatásként, határozatlan időre vállalja a katonai szolgálatot) és szerződéses katonákból (az állomány azon tagja, aki határozott időre, szerződésben vállalja a katonai szolgálatot), tisztjelöltekből, altisztjelöltekből és önkéntes tartalékos (ezen belül önkéntes műveleti és önkéntes védelmi tartalékos) katonákból áll. hadkötelezettség állampolgárokat érintő érvényesítése esetén az MH állományát behívások útján a hadkötelesekkel egészítik ki.

A katonák jogállását szabályozó, jelenleg hatályos joganyag alapvetően a tényleges állomány békeidőben teljesített szolgálatára vonatkozik. A szolgálati viszony az állam és az állomány tagja között szolgálatteljesítés céljából létesített különleges közszolgálati jogviszony, amely alapján mindkét felet a szolgálatteljesítéssel összefüggő többletkötelezettségek terhelik, és jogosultságok illetik meg. A jogviszony sajátossága, hogy a katonára egyes alkotmányos alapjogai korlátozottan érvényesülnek.

Szolgálati viszony a 18. életévét betöltött, cselekvőképességű, állandó belföldi lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel

rendelkező és a katonai szolgálatra egészségi, pszichikai és fizikai szempontból alkalmas magyar állampolgárral létesíthető, akivel szemben egyes törvényi kizáró okok nem állnak fenn. A szolgálat felső korhatára megegyezik az öregségi nyugdíjkorhatárral.

A szolgálatteljesítés szigorú függelmi rendben, valamint – a fegyverhasználati joggal ellátott szolgálati feladatok teljesítése során – az élet és a testi épség kockáztatásával valósul meg. A szolgálati viszonyban a szolgálat érdekének elsődlegességét, valamint a honvédség iránti közbizalom megóvását kell szem előtt tartani. Az állomány tagja szolgálatteljesítési időn kívül sem folytathat olyan tevékenységet, nem tanúsíthat olyan magatartást, amely a honvédetika szabályait sérti, a szolgálati viszonyhoz méltatlan, vagy amely a pártatlan, befolyástól mentes tevékenységét veszélyeztetné.

A szolgálati viszony hivatásos állományú katona esetén állománybavételi okmánnyal és annak elfogadásával, határozatlan időre, szerződéses állományú katona esetén szerződés megkötésével, határozott időre létesül. Az önkéntes műveleti tartalékosok szolgálati viszonya határozott idejű szerződéssel, az önkéntes védelmi tartalékosoké pedig határozatlan idejű szerződéssel jön létre. A tisztjelölti és az altisztjelölti szolgálati viszony ösztöndíjszerződéssel jön létre. A hivatásos szolgálati viszony főszabály szerint a szerződéses, a tisztjelölti vagy az altisztjelölti szolgálati viszonyt követően vagy rendvédelmi feladatokat ellátó szerv hivatásos állományából történő áthelyezéssel létesíthető.

Az önkéntes tartalékos katona behívás alapján, korlátozott ideig teljesít tényleges szolgálatot, azon kívül a rendelkezésre

állás időszakát tölti. Az önkéntes tartalékos katona behívására békében és hadkötelezettség bevezetése esetén egyaránt sor kerülhet.

A nem katonai beosztásokat a Honvédelmi Minisztériumban és a honvédséghez tartozó központi hivatalokban kormánytisztviselők, az MH többi szervezeténél közalkalmazottak látják el. Kivételként az MH egyes szervezeteinél nem katonai beosztásban, kis számban munkavállalókat foglalkoztathatnak, kizárólag közhatalmi, irányítási, ellenőrzési és felügyeleti hatáskörgyakorlással közvetlenül össze nem függő munkakörben.

Az állampolgárokat tevőlegesen érintő hadkötelezettség rendkívüli állapot idején vagy akkor áll fenn, ha bevezetéséről megelőző védelmi helyzetben az Országgyűlés határoz. Ekkor hadkötelesek lesznek a Magyarországon lakóhellyel rendelkező, nagykorú, magyar állampolgárságú férfiak. A katonai szolgálatra behívott személyek az MH tartalékos állományából kerülnek ki, amelybe az önkéntes tartalékosokon kívül a kiképzett tartalékosok és a potenciális hadkötelesek tartoznak. A kiképzett tartalékos állományba a honvédség tényleges állományába nem tartozó, de korábban abban szolgálatot teljesítő férfiak tartoznak. Potenciális hadköteleseknek az számít, aki életkora alapján hadkötelezettség esetén behívható lenne, az önkéntes tartalékosok vagy a kiképzett tartalékosok állományába. A kiképzett tartalékosokat és a potenciális hadköteleseket csak hadkötelezettség bevezetése esetén lehet behívni.

Hadkötelezettség érvényesítése esetén a behívhatóság alól számos kivétel van, ezek közül a következőket kell kiemelni.

Nem hívható be a hivatásos és a szerződéses állomány tagja, tekintettel a honvédségnél eleve ellátott szolgálati beosztására. Nem lehet behívni a potenciális hadkötelest a 40. életének betöltését követő naptári évtől kezdve, a kiképzett tartalékost pedig a hivatásos katonai szolgálat felső korhatárának betöltését követően. Ha a hadkötelezett lelkiismereti meggyőződésével a fegyveres szolgálat teljesítése összeegyeztethetetlen, a sorozásig benyújtott kérelme alapján fegyver nélküli szolgálatot teljesít.

Felhasznált jogforrások:

Magyarország Alaptörvénye: XXXI. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968.248458 (2016. 05. 20.)

2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139266.314724 (2016. 05. 28.)

2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=157593.316515 (2016. 05. 28.)

2. A TISZTI HIVATÁS, A TISZTI PÁLYA

„Az elmélet csupán szemlélet, ne pedig tan legyen, [...] Az elmélet nevelje a leendő hadvezér szellemét, vagyis irányítsa önképzését és nevelését, ám nem szükséges, hogy a csatamezőre is elkísérje; tegyen úgy, mint a bölcs nevelő, aki irányítja és egyengeti az ifjú szellemi fejlődését, anélkül, hogy egész életén át kézen fogva vezetné.”²³

(Carl von Clausewitz)

2.1. A katona tudománya: a hadtudomány

A hadtudomány Magyarországon elismert, önálló tudományágként szerepel a tudományok rendszerében, s ennek oka abban rejlik, hogy e diszciplína hazai megszületése egyidős az önálló magyar nemzettudat megjelenésével. A 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról az alábbi tudományterületeket határozta meg: „a bölcsészettudományok, a hittudomány, az agrártudományok, a műszaki tudományok, az orvos- és egészségügytudományok, a társadalomtudományok, a természettudományok és a művészetek, amelyek tudományágakra tagozódnak”. A hadtudomány – amely alatt Gőcze István nyomán a társadalomtudományokhoz tartozó hadtudomány(oka)t és a műszaki tudományokhoz tartozó katonai műszaki tudományt értjük – önálló tudományág,

23 Carl VON CLAUSEWITZ: *A háborúról*, I. kötet, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1961, 132–133.

melynek létét a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Hadtudományi Doktori Iskolájának és Katonai Műszaki Doktori Iskolájának, a Magyar Tudományos Akadémia IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya Hadtudományi Bizottságának fennállása és működése, valamint a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság határozatai igazolják.

A hadtudomány mint diszciplína önállósodása a 17. századi hadügyi forradalomtól figyelhető meg, mely folyamat, vagyis a hadtudomány hazai tudományos közegbe való beágyazódása Magyarországon a reformkor időszakában történt meg. Ekkor fogadta el az 1808. évi országgyűlés a VII. törvényt, mellyel elrendelték egy önálló magyar tisztképző akadémia létrehozását. Alig másfél évtizeddel később, 1825. november 3-án, a pozsonyi országgyűlésen gróf Széchenyi István, a 4. huszárezred első lovasszázadosa felajánlotta jószágainak egyévi jövedelmét a Magyar Tudós Társaság felállítására. A Tudós Társaságon belül hamar helyet kaptak a katonák is, hiszen már ekkor is tudták, hogy nincs erős állam erős haderő nélkül, erős haderőhez pedig képzett, művelt tisztekre van szükség. A Tudós Társaságba hamar bekerültek a hadtudomány első képviselői is, akik között Kiss Károly nyitotta meg a katona akadémikusok sorát.

A hadtudománynak sokféle nemzetközi és hazai definíciója létezik, melyek mindegyike a háború jelenségeit vizsgáló diszciplínát igyekszik meghatározni. Az MTA Hadtudományi Bizottsága és köztestületi tagsága II. tudományos konferenciája 2006. november 27-én – Kőszegvári Tibor ny. vezérőrnagy, az MTA doktora javaslatára – fogadta el, és

azóta az oktatásban és a szakirodalomban használni ajánlja a hadtudomány újszerű definícióját, amely szerint: „A hadtudomány a nemzetközi és nemzeti biztonságot fenyegető kihívások és veszélyek ellen alkalmazott katonai erők és eszközök sikerét meghatározó elméleti tételek és gyakorlati tapasztalatok összefoglaló ismeretrendszere.”²⁴ A definícióból kitűnik, hogy a hadtudomány arculata kettős: egyszerre egyetemes és hazai jellegű, s mindig a fegyveres küzdelem jelenségeit vizsgálja.

Egyrészt egyetemes, mert a fegyveres küzdelemnek vannak állandó kísérőjelenségei, törvényszerűségei, katonai trivialisai, amelyek objektív módon mindenhol ugyanúgy hatnak, vagyis a harcok, a hadműveletek a világ bármely pontján ugyanúgy zajlanak, az azokban tapasztalható eltéréseknek csupán fegyverzettechnikai okokból származó különbségeit fedezhetjük fel.

Másrészt viszont nemzeti, hiszen a hadügy politikai determináltsága okán a fegyveres küzdelmet, annak objektív jelenségeit mindig összhangba kell hozni az adott társadalom hadügyével, honvédelmével, vagyis országonként ki kell választani az egyetemes hadtudomány problémaköréből azokat az elemeket, melyek az adott nemzet honvédelmére gyakorolnak hatást. Fontos megjegyezni a táj és a hadügy kapcsolatát is, hiszen egy ország hadügyét mindig meghatározza annak földrajzi elhelyezkedése, adottságai és környe-

24 *Az MTA Hadtudományi Bizottsága és köztestületi tagsága II. tudományos konferenciájának állásfoglalása*, Hadtudomány, 17. évf. (2007)/1, forrás: www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2007/1/2007_1_3.html (2016. 05. 16.)

zete is. Hazánk hadtudományának legfontosabb feladata az ország honvédelmének megalapozása, vagyis a minket közelebről érintő katonai és biztonságpolitikai kérdések megválaszolása.

A fentebb említett meghatározásból az is kiderül, hogy a hadtudományban – mint minden tudományban – egyszerre, egymásra hatva létezik az elmélet és gyakorlat. A fegyveres küzdelem új jelenségei hatnak a hadtudományi gondolkodásra, de ugyanez igaz visszafelé is, vagyis a hadelmélet befolyásolja a fegyveres küzdelem menetét, az azt megvívó fegyveres erő szervezetét is. A hadtudomány fejlődése az ókortól napjainkig folyamatos, fő feladata mindig a felmerülő hadügyi kérdések megválaszolása, hadügyi problémák megoldása, valamint a jövő elgondolása.

Napjainkban a magyar hadtudományi közélet élénk vitát folytat a hadtudomány belső struktúrájáról, s ennek hátterében a Magyar Tudományos Akadémia reformja áll. Az MTA Hadtudományi Bizottsága megkezdte a hadtudomány belső szerkezetének áttekintését, hogy az megfeleljen a 21. század elvárásainak.²⁵ Fontos megjegyezni, hogy a IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályon belül nem merült fel a hadtudomány mint diszciplína önállóságának kérdése. A hadtudomány legfontosabb kutatási területe a hadművészet, vagyis „a fegyveres küzdelem előkészítésének, megvívásának és mindenoldalú biztosításnak elmélete és gya-

25 SZENES Zoltán: *Akadémiai viták a hadtudomány struktúrájáról*, Hadtudomány, 23. évf. (2013)/3-4, 59–66.

korlata”.²⁶ Ennek alkotóelemei a harcászat, a hadműveleti művészet, a hadászat, valamint a katonai vezetés elmélete. A hadászat „a fegyveres küzdelem egészének jelenségeire, törvényszerűségeire vonatkozó nézetek tudományos rendszere”.²⁷ A hadműveleti művészet „felöleli a haderőnemi seregtestek együttes vagy önálló hadműveleti tervezésének és vezetésének elméletét és gyakorlatát”.²⁸ A harcászat „a fegyveres küzdelem alapelemének, a harcnak elmélete és gyakorlata”.²⁹ A katonai vezetés elmélete a fegyveres erők vezetésének általános kérdéseivel, a fegyveres erők vezetési szervezeteivel, a hatékony vezetési módszerek kialakításával, a vezetéstechnikai eszközök alkalmazásával és kiemelten a csapatvezetéssel foglalkozik.³⁰

A fenti területek fedik le a harc, a fegyveres küzdelem megvívásával, valamint a katonai vezetéssel kapcsolatos legfontosabb területeket. A hadtudomány elválaszthatatlan részének tekintik a logisztikát, a katonai építést, a haderőszervezést és a katonai kiképzést, felkészítést, valamint a hadtörténelmet is. Az egyes polgári tudományokhoz is szorosan kötődő tudományszakok, a katonai társadalomtudományok, a katonaföldrajz és -térképészet, a védelem-gazdaságtan, a katonai egészségügy, a katasztrófavédelem, a katonai műszaki építés, a védelmi igazgatás és a hadijog pedig arra mutatnak rá, hogy

26 SZABÓ József (főszerk.): *Hadtudományi Lexikon*, I. kötet, MHTT, Budapest, 1995, 467.

27 *Uo.*, 434.

28 *Uo.*, 466.

29 *Uo.*, 500.

30 *Uo.*, 674.

a haderő a civil tudományos élet eredményeit is felhasználja alapvető feladatának, vagyis a háború, a fegyveres küzdelem megvívásának sikeréhez.

A hadtudomány művelése az írásbeliség megjelenése óta folyamatos. A különböző korok katonai teoretikusai közül a legnagyobb hatását a porosz Carl von Clausewitz, akinek szavait mottóként és zárógondolatként is idézzük:

„Ha az elméletből eredő szemlélet nyomán az alapelvek és szabályok úgyszólván önmaguktól alakulnak ki, és így kristályosodik ki magától az igazság is, az elmélet nem kerül szembe az értelem természetes törvényével, sőt alátámasztja azt. [...] Még az alapelvek és szabályok is inkább a gondolkodó értelem főirányvonalát mutassák, semmint, hogy a végrehajtás útját cövekeljék ki.”³¹

2.2. A magyar katonai gondolkodás története

Hazánk hadtudomány-történetének bemutatása nem lehet e zsebkönyv feladata, ehelyett csupán néhány csomópontra, fontosabb katonai teoretikusra hívjuk fel a figyelmet.

A modern értelemben vett magyar katonai gondolkodásról a Mohács előtti időkből nem beszélhetünk. A középkori Magyarország hadügyéről rendelkezésre álló forrásokban szereplő katonai események leírásaiból ugyanis hiányoznak a következtetések, de a török hódoltság korában mindez

31 VON CLAUSEWITZ: *i. m.*, 133.

megváltozik.³² A török majd két évszázados magyarországi jelenléte folyamatos feladat elé állította az itt szolgáló katonákat, így a kor magyar hadtudományát is.³³ A korszak katonai teoretikusai közül kiemelkedett a költő, hadvezér és hadtudós, Zrínyi Miklós, akit a legnagyobb magyar katonai gondolkodóként tartunk számon, akinek helye van a hadtudomány egyetemes klasszikusai között is. Ő volt az első magyar nyelven alkotó hadtudományi író, aki ezzel megalapozta a magyar katonai szaknyelvet is. Alaposan ismerte kora hadviselésének gyakorlatát, a kor hadtudományát, sok olyan kérdésben foglalt állást (pl. hadseregellátás, az ellátás és a stratégia kapcsolata, a háború filozófiája, a háború lélektana stb.), amelyek ténylegesen korának fontos hadviselési problémái voltak. Az európai látókörű, a hazai viszonyokat alaposan ismerő hadtudós a hazafiságot tekintette a győzelem egyik legfontosabb tényezőjének. Hadtudományi művei közül a legjelentősebbek a *Tábori kis tracta*, a *Ne bántsd a magyart...* és az *Az török áfium ellen való orvosság*. Az előbbi a hadtudományról szóló összefoglaló értekezésnek készült, de Zrínyi korai halála miatt befejezetlen maradt, a kidolgozott részek a haderőszervezés, táboroztatás és anyagi ellátás kérdéseit érintették. A *Ne bántsd a magyart...* a korabeli Magyarország hadügyének maró kritikájaként íródott, melyben Zrínyi az állandó haderő felállítása mellett érvelt,

32 VESZPRÉMY László: *A magyar katonai gondolkodás a Mohács előtti latin nyelvű forrásokban = A magyar katonai gondolkodás története*, szerk. Ács Tibor, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1995, 11–22.

33 KELENIK József: *Gondolkodó katonák és katonai gondolkodók a XVI. századi Magyarországon = Ács: i. m., 23–43.*

ugyanakkor megemlítette annak hazai korlátait is. E hadelméleti művek mellett fontos megemlíteni a *Vitéz hadnagy*, a *Mátyás király életéről való elmélkedések* című munkáit is, éppúgy, mint az első magyar nyelvű barokk eposzként ismert *Szigeti veszedelem* címűt.³⁴

A 18. század magyar katonai gondolkodói közül Jeney Lajos Mihály munkásságát kell kiemelni. A kisháborúról szóló, *A portyázó, avagy a kisháború sikerrel való megvívásának mestersége korunk géniusza szerint* című hadtudományi szakmunkát a század legjelentősebb magyar hadtudományi teljesítményének tekinthetjük, hiszen saját korában e témában De la Croix és Grandmaison műveivel emlegették egy lapon. A térképvázlatokkal ellátott írásmű a portyázás és a különítményharc minden elemét érintette.³⁵ A század végén elinduló francia forradalmi és napóleoni háborúk óriási hatást gyakoroltak az egyetemes és magyar katonai gondolkodásra. A Habsburg Birodalom haderejében szolgáló magyar katonák tapasztalatai beépültek a magyar hadügybe, az európai változások – elsősorban a nacionalizmus megjelenése – az önálló magyar hadtudományi gondolkodás kereteit teremtették meg. Az 1790–1791-es országgyűléstől kezdve minden diétán szorgalmazták az önálló magyar főparancsnokság és nemzeti haderő felállítását. A későbbi Ludovika törvényi alapjait az 1808-as VII. törvény fektette le, melyben elrendelték egy magyar tisztképző akadémia létrehozását. A Széchenyi István gróf által 1825-ben alapított Magyar Tudós Társaságon belül a katonák jelenlétét

34 PERJÉS Géza: *Zrínyi Miklós és kora*, Osiris Kiadó, Budapest, 2002.

35 CZIGÁNY István: *A magyar hadtudomány és hadtudományi gondolkodás a XVIII. században* = ÁCS: i. m., 57–75.

gróf Festetics László pénzadománya biztosította: a felajánlott tízezer pengőforintot a hazai hadtudomány művelésére, annak kamatait pedig egy hadtudományi rendes tag fizetésére kellett fordítani. A Tudós Társaság első levelező katona tagja 1831-ben Kiss Károly, míg első rendes katona tagja 1838-ban Tanárky Sándor lett, akiket többek között Szontágh Gusztáv, Korponay János, Mészáros Lázár követett. A reformkor tudós katonáinak kutatásai a háború politikájára, a hadtudomány elméletére, a stratégiára és taktikára, a hadi történetírásra, a katonai tan- és nevelésrendszerre, a hadi építés mesterségére, a hadi földleírásra, valamint a fegyver- és lőszerismeretre koncentráltak. Fontos megjegyezni, hogy a saját publikációk mellett neves külföldi teoretikusok műveit is lefordították magyarra. Kijelenthető, hogy az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc katonai sikereinek hátterében a reformkori magyar hadtudomány eredményei álltak.³⁶

A szabadságharc bukását követő megtorlás évtizedei után a kiegyezés és az Osztrák–Magyar Monarchia létrejötte a magyar hadtudomány továbbfejlődését eredményezte. Az 1868. évi XLI. törvénycikk a honvédségről létrehozta a Magyar Királyi Honvédséget, az 1872. évi XVI. törvénycikk alapján az 1873/1874-es tanévben pedig megindult az oktatás a Ludovika Akadémián. A kor magyar katonai szakírói közül kiemelkedett az ekkori magyar hadtudomány sokoldalú művelőjeként ismert Terstyanszky Ágoston, a hadászattal foglalkozó Forinyák Gyula, Clausewitz: *A háborúról* című művét

36 Ács Tibor: *A XIX. századi magyar katonai gondolkodás irányzatai* = Uő: *i. m.*, 76–93.

elsőként magyarra teljesen lefordító Hazai Samu, a harcászat módszereit kutató hadtörténész, Rónai Horváth Jenő, a magyar katonai szaknyelvet továbbfejlesztő katonapedagógus, Kápolnai Pauer István. 1882–1883-ban megalakult a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottsága is, melynek első elnökévé a kiváló hadmérnököt, Hollán Ernőt választották meg.³⁷ Elindultak az első katonai szakfolyóiratok is (*Ludovika Akadémia Közlönye*, később *Magyar Katonai Közlöny*, *Hadtörténelmi Közlemények*, *A Hadsereg*, *Az Őrszem*, *Katonás Nevelés*).

A 20. század első évtizedében az egyetemes és hazai hadtudomány képviselői a nagyhatalmak között hamarosan kirobbanó nagy háborúra készültek. A magyar tudományos élet részeként elismert ekkori magyar katonai gondolkodás kötődött az európai hadtudományos gondolkodás áramlataihoz, kijelenthető, hogy a kor magyar katonai teoretikusai aktuális kérdésekkel foglalkoztak. A kor hadügyének átalakulása a meglévő fegyveres erők struktúráját is érintette: hazánkban a tömeghadsereg szervezési kérdéseivel elsőként Stromfeld Aurél foglalkozott. A II. angol–búr (1899–1902) és az orosz–japán (1904–1905) háború tapasztalatai a háborúk jellegének megváltozását (a védelem előnye, állásharc, a lovasság szerepvesztése, a tüzérő fölénye) vetítették előre a századfordulón: a jövő háborújának újszerűségét kutatta többek között a hadtörténész Breit József, Pilch Jenő és Gabányi János, valamint a lovassági kiképzés megújítását sürgető Csáki Károly. A hivatalos katonai álláspont azonban

37 Uo., 93–104.

eltért ezektől a véleményektől, de az 1914-ben kirobbant első világháború bebizonyította a fenti szakírók igazát.³⁸

A nagy háború és a forradalmak utáni időszakra a trianoni békediktátum nyomta rá a bélyegét. A Magyarország honvédelmét drasztikusan meggyengítő rendezés okozta bénultság a katonai gondolkodásban is megfigyelhető volt. A versailles-i békerendszer igazságtalan döntései magukkal vonták egy hamarosan kitörő újabb háború képét, melyre a felkészülést mihamarabb el kellett kezdeni. A magyar tisztikar a békeszerződés korlátai (létszám, fegyverzet, pénz) miatt csupán elméletben volt képes felkészülni a közlő fegyveres konfliktusra. Az 1920-as évek elején megkezdődött a nagy háború tapasztalatainak feldolgozása, elsősorban a *Magyar Katonai Szemle*, később a *Vezérkari Lapszemle* hasábjain. A jövő háborújáról alkotott nézeteket viszont alapvetően befolyásolta a tény, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia katonái a világháború új harceszközeivel alig vagy egyáltalán nem találkoztak. A katonai gondolkodás kereste a kudarc okait is: a politikai és a katonai vezetés közötti együttműködés hiányát, valamint a hátország megrendülését és dezorganizációját hangoztatták, illetve ezek kiküszöbölését hirdették. A két világháború közötti időszak új elméletei közül a gépesített háború és a légi uralom elméletei nagy hatást gyakoroltak a magyar katonai gondolkodásra is, de az elméletek gyakorlati alkalmazására a már említett korlátozások miatt az 1930-as évek végéig nem volt lehe-

38 SZABÓ József János: *A katonai gondolkodás főbb vonásai az első világháború előtt és alatt* = Ács: i. m., 107–125.

tőség. A gépesített elméletek követői közül Csejkovits Károlyt, Werth Henriket emelhetjük ki, a páncélos seregtestek alkalmazását hirdette Gerbert Károly és Horváth László, a gyorscsapatok szervezése mellett Nagybaczoni Nagy Vilmos érvelt. A Douhet légiuralom-elméletét követők közül Madarász László és Szentnémedy Ferenc emelhető ki. A korszak végére a magyar tisztikar fokozatosan átpolitizálódott, s ennek negatív hatásai 1939 után érvényesültek.³⁹

A második világháború utáni időszak magyar katonai gondolkodására a szovjet befolyási övezetben és szövetségi rendszerben elfoglalt helyünk gyakorolt hatást. Az ország szovjetizálása a hadügyet is érintette, s az önálló magyar katonai gondolkodás elnyomása lett a következménye. Az 1956-ig tartó időszakban megtörtént a szovjet hadügyi minták és elvek kritika nélküli átvétele, miközben az ország fegyveres ereje (immáron Magyar Néphadsereg néven) egy újabb világháborúra készült fel.⁴⁰ Az 1956-os őszi események hatására az ország a szocialista tábor egyik legszabadabban gondolkozó és legkezdemenyezőbb országa lett, s ennek pozitív hatásai a katonai gondolkodásban is érvényesültek, bár a Varsói Szerződés tagállamaként nem lehet nem emlegetni az önálló katonai stratégia hiányát és a Szovjetuniónak alárendelt szerepünk negatív hatásait. A magyar katonai gondolkodás fejlődését jelezték az 1960-as évektől megvédett doktori

39 DOMBRÁDY Loránd: *A magyar katonai gondolkodás néhány jellemzője a második világháború előtt* = ÁCS: i. m., 126–145.; SZABÓ József: *A légierő megjelenése és hatása a katonai gondolkodásra* = ÁCS: i. m., 146–162.

40 MÓRICZ Lajos: *A katonai gondolkodás változásai 1945–1956 között* = ÁCS: i. m., 163–179.

disszertációk és egyre gyakrabban megszervezett tudományos konferenciák.⁴¹

A rendszerváltás gyökeres fordulatot hozott Magyarország életébe. Hazánk biztonság- és védelempolitikai irányváltását a Varsó Szerződésből való 1991-es kilépésünk és az ezután meginduló euroatlanti integrációnk eseményei (belépés a NATO-ba – 1999; belépés az EU-ba – 2004) jelezték. A magyar katonai gondolkodás önállóvá vált, és kutatásai az ország honvédelme és fegyveres ereje szempontjából fontos kérdésekre irányultak, melyek közül jelentős hangsúlyt kaptak a Magyar Honvédség számára kiemelt feladatként jelentkező béketámogató műveletek. A tudományos műhelyek közül ki kell emelni az 1990-ben megalakult Magyar Hadtudományi Társaságot és az 1992-ben létrejött Stratégiai és Védelmi Kutatóintézetet (jelenleg Stratégiai Védelmi Kutató Központ). A magyar hadtudomány a rendszerváltás óta komoly eredményeket ért el, amelyekről a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Központi Könyvtárának doktori disszertációkat tartalmazó archívuma,⁴² valamint a hazánkban megjelenő hadtudományi folyóiratok tanúskodnak.

A diploma megszerzésével az értelmiség részévé vált pályakezdő tisztek számára a hadtudomány segítséget nyújthat napjaink hadügyi problémáinak megértéséhez. Fontos, hogy a fiatal tiszt ismerje és hivatásának gyakorlásakor használja

41 Kovács Jenő: *A katonai gondolkodás feltételei és eredményei (1957–1990)* = Ács: *i. m.*, 180–194.

42 NKE Egyetemi Központi Könyvtár és Levéltár Doktori disszertációk archívuma, forrás: <http://uni-nke.hu/konyvtar/doktori-disszertaciok> (2016. 05. 16.)

a katonatudományok legfrissebb eredményeit, folyamatosan bővítse a korábban megszerzett elméleti és gyakorlati ismereteit, keresse a továbbfejlődés lehetőségeit. A magyar katonai periodikák segítséget nyújthatnak ehhez, emellett azonban lehetőséget kínálnak arra is, hogy a pályakezdő katonák gyarapítsák a mai magyar hadtudományt.

2.3. A katonai, tiszti hivatás etikai kérdései

A hivatásos honvédtiszt társadalmi pozíciója a mindenkori társadalmi megítélés, a hivatással kapcsolatos államhatalmi szervek által közvetített igény, illetve a testület mindenkori önreflexiója hármasságában alakul ki. A társadalmi megítélés egyfelől a honvédséggel (általában a katonáskodással kapcsolatos) sok évszázados történelmi tapasztalatok nyomán, másfelől a jelenkorban értékelhető elvárt szaktudás, illetve társadalmilag érzékelhető, tipikus magatartásformák, viselkedési jegyek metszéspontjaként alakul ki. Így a mai magyar honvédtiszt egyfelől történelmi értékfolyamat s ezzel jelentős katonai hagyományok hordozója, másfelől mint az erőszak „kezelője” magas szintű, speciális technikai ismeretek birtokosa. A hatalmi-kormányzati értékelés azon múlik, hogy a hatalom milyen súllyal tart igényt a katonai tevékenységre a nemzetet fenntartó intézmények sorában, milyen súllyal kezeli a biztonsági-védelmi feladatkört az össznemzeti tevékenységek együttesében. A honvédség s ezen belül a hivatásos honvédtiszti testület a modern, demokratikus államban nem részese, hanem eszköze a politikai hatalomnak, önálló politikai szerepre nem tehet szert. A honvédtiszt „egyenruhás

állampolgár”, aki egyfelől a civil polgárokkal azonos jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik, másfelől azonban a civil polgárok többségénél magasabb szintű felelősség terheli, és feladatai jellegéből következően komolyabb korlátozások érintik.

Az egyenruhás szervezetek hagyományosan – korunkban az igényesebb vállalatok is – rendre meghatározzák a munkatársaiktól mind a hivatali időben, mind az azon kívül, a magánszférában elvárt magatartás alapvető jegyeit. Az egyenruhás hivatásrendeknél, ahol általában az átlagnál magasabb morális elvárások állnak fenn, rendszerint magatartási, viselkedési, becsület- vagy etikai kódexet adtak/adnak közre, melynek tartalmáról bizottság vagy tanács dönt, amely egyben az elvárásoknak való megfelelést is felügyeli.

Így a Honvédelmi Minisztérium 67/2003. számú utasításában közzétette a Magyar Honvédség kötelékében szolgálót teljesítő személyekre mérvadó *Katonai etikai kódexet*, és létrehozta a *Honvédségi Etikai Tanácsot*.⁴³ A kódex hatálya valamennyi katonai szervezetre kiterjed, tartalmát pedig a közszolgálatra, közigazgatásra, illetve szolgálati jogviszonyra jellemző legfontosabb, az érintettek széles körű konszenzusán alapuló elvek képezik. A Honvédségi Etikai Tanács elnöke a Honvéd Vezérkar főnöke, tagjait pedig a HM egyes osztályainak és szervezeteinek minden szempontból feddhetetlen képviselői, a Táborigaztartó Szolgálat vezetői, illetve

43 Hangsúlyozzuk, hogy az etikai kódex egyes pontjai nem szüntetik meg és nem is módosítják a szolgálati szabályzat rendelkezéseinek jelentését, de utóbbi előírásai sem teszik feleslegessé előbbi figyelmeztetéseit. (Lásd részletesebben e fejezet végén.)

az érdekképviseltek delegáltjai közül a honvédelmi miniszter kéri fel.

A Katonai etikai kódex útmutatóul szolgál az országhatáron belül és azon kívül szolgálatot teljesítő hivatásos és szerződéses katonák, valamint ösztöndíjas hallgatók számára. Segíti a katonát abban, hogy megfeleljen a társadalmi elvárásoknak és a hivatás értékrendjének, segíti abban, hogy stabil támpontokat találjon mind katonai szolgálata eredményes teljesítéséhez, mind az erkölcsös életvitelhez. Támpontokat ad a követésre ajánlott és a kifogásolható magatartásformák felismeréséhez, különválasztásához.

Mint minden etikai kódex, ez is csak akkor tölti be funkcióját, ha a tényleges elvárásokat egyértelműen, de tágas és széles horizonton rögzíti, s ha nem válik a számonkérhetőség, esetleg a megtorlás eszközévé. A morál kérdéseiben teljes előreláthatóságra törekedni nem lehet, a morál terepéről a bizonytalanság nem száműzhető maradéktalanul.

A katonai szolgálat kiemelt alapértékei

Néhány érték magával a katonai szolgálattal jár együtt. (Ezek az általában vett emberi viselkedésnek is alapszabványai, de a szolgálatát teljesítő katona esetében megsértésük általában súlyosabb megítélés alá esik.)

- A katonai szolgálat nélkülözhetetlen alapértéke a *bátorság*. A bátorság a szolgálatteljesítés által megkövetelt, tudatos és észszerű, személyes belátáson alapuló tulajdonság. Középút a vakmerőség és a gyávaság között.⁴⁴

44 Bővebben lásd: ARISZTOTELÉSZ: *Nikomakhoszi etika, Második könyv*.

A katonai szocializáció, a katonává válás folyamatában tartós személyiségjegyként rögzül.

- A *hűség* minden egyenruhás szervezetben alapvető érték, s jelentése többértű. A katonai hivatással, a szolgálattal kapcsolatosan a hazához való hűséget tartjuk legfontosabbnak, de ez rendszerint számos szimbólumban konkretizálódik és fejeződik ki. (Hűség az eskü szövegéhez, a nemzetközi, a nemzeti és a testületi szimbólumokhoz, illetve a nemzeti, fegyvernemi és csapathagyományokhoz.)
- A katonai szolgálat nélkülözhetetlen velejárója a *becsületesség*, a moralitásnak az a szintje, amikor az egyén magas szintű moralitása nem csupán a külső elvárásoknak, hanem legalább annyira önnön morális igényességének következménye. A becsületesség mindenekelőtt a katona lelkiismeretességét, szavahihetőségét, megbízhatóságát foglalja magában.
- A katonaelet kényszerű, de alapvető velejárója az átlagosnál jelentősebb pszichés feszültség, a stressz. A katonát jellemző tulajdonságok sorában ezért az átlagosnál nagyobb szerepet kap a stressztűrő képesség, az átlagost meghaladó *fegyelmezettség*, a váratlan és kivételes helyzetekben is higgadt, fegyelmezett cselekvőképesség.
- A katonát jellemző tulajdonságok sorában ugyancsak fokozott elvárás a *bajtársiasság*, a *szolidaritás*. Elengedhetetlen a bajbajutott katonatárs megsegítése, és kívánatos a polgári lakosság iránt megmutatkozó szolidaritás.

A katonai szolgálattal összefüggő további elvárások:

- A katonai szolgálat a haza védelmén keresztül közfeladat, a közjó szolgálata, így elvárható, hogy a katona *ismerje és tartsa tiszteletben a magyar és az egyetemes kultúra értékeit*, a kisebb és nagyobb közösségek hagyományait, az európai és nemzeti hagyományokat.
- A katona ismerje és tartsa tiszteletben az *emberi méltóság* fogalmával összefüggő követelményhalmazt, ismerje, vegye tudomásul és *tolerálja az idegenek jelenlétét*, tartsa tiszteletben az etnikai, vallási és kulturális különbségeket.
- Személyes érdekeit a köz alapvető érdekeit érintő esetekben józan mérlegelés és racionális döntés alapján igyekezzen *alárendelni* a szolgálat által megkövetelt érdekeknek, esetenként *egyeztetni* azokkal.
- Tevékenységének igényességével törekedjen a Magyar Honvédség és a saját személye *jó hírnevének megőrzésére*.
- Tevékenységéből *zárja ki a korrupciót*, s törvényes úton lépjen fel a környezetében észlelt korrupcióval szemben.

A katonai vezetői-parancsnoki tevékenység további jellemzői:

- A tiszt számára legyen mellőzhetetlen belső igény *a szolgálati hatalom etikus gyakorlása*, s ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy vezetői munkájában is legyen felelősségtudó és következetes. Pozícióját, hivatali hatalmát nem használhatja fel mások véleményének befolyásolására, tudományos kérdések vagy nem szakmai jellegű vitás kérdések eldöntésére.

- A tisztt továbbá *önmérsékletet tanúsít*, és minden téren *reális*, egyben morálisan is kifogásolhatatlan döntésekre törekszik.
- A szolgálatteljesítésben és a közösségépítésben *példamutató*, vezetői stílusa *kiegyensúlyozott*.
- A munkatársak ügyeiben segítőkész és *humánus*, a konfliktusok kezelésében *elfogulatlan*.

A katonák kiváltképp a tisztt életében jelentős számban fordulnak elő olyan kérdések, amelyek elsődlegesen a szolgálati szabályzat hatálya alá tartoznak, de ezen túlmenően van morális vonatkozásuk is és fordítva: vannak kérdések, amelyek elsődlegesen morális problémákként jelentkeznek, de a szolgálati szabályzat is, rendelkezik róluk. E kérdések mindenkori helyes érzékelése és „besorolása” az emberi és a katonai szocializáció folyamatában kialakult *morális érzék* feladata.

A Magyar Honvédség Szolgálati Szabályzatának⁴⁵ I. pontja a katonák általános jogairól és kötelességeiről rendelkezik. A katonák általános jellemtulajdonságain túl (6–15. pont) intézkedik a katona és a parancsnok kötelességeiről, a katonai fegyelem, a szolgálati rend és a katonai függelem (29. pont), valamint a szolgálati érintkezés és a katonai udvariasság azon kérdéseiről, amelyeket az etikai kódex is érint. A szolgálati szabályzat X. fejezete a katonai jelképekkel és rendezvényekkel, a zászlóval, a katonai hagyományokkal, a díszszemlével, illetve az egyes aktusokkal (avatás, bemutatók, koszorúzás, gyászszertartás) kapcsolatos magatartást

45 24/2005. (VI. 30.) HM rendelet

szabályozza. A szolgálati szabályzat függeléke pedig megkülönböztetetten súlyos morális kérdéseket szabályoz: a háború áldozatainak védelmére vonatkozó alapvető nemzetközi humanitárius szabályokat taglalja, továbbá a harcképtelen ellenség, a hadifoglyok, a sebesültek és a betegek védelmével kapcsolatos előírásokat rögzíti. E helyeken, s általában másutt is, ahol a szabályzatban jogokról és kötelességekről van szó, külön említés nélkül is jelen van a morális vonatkozás.

Az erkölcs az emberi cselekvés legáltalánosabb velejárója. Ez nem jelenti azt, hogy minden egyes emberi cselekedet feltétlenül tartalmazna morális összetevőt (a legszűkebben vett szakmai és köznapias cselekvésekben például nem értelmezzük a moralitást), de azt igenis jelenti, hogy a moralitás irányába életünk, napi ténykedésünk során mindvégig nyitottnak kell lennünk, tevékenységünket mindenkor a morális törvényre tekintettel kell folytatnunk.

2.4. A tisztek megjelenése és a társasági élet

A társasági élet a katonai élet szerves része, nem csak azt jelenti, hogy összejöveteleken, ünnepélyes alkalmakon veszünk részt. A társas viszonyok egyik jellemzője, amelyet soha sem rögzítenek kőbe vésett szabályok, de változásai ellenére a társadalom szokásrendje mindig megköveteli. Egy tisztnak minden helyzetben, legyen az hétköznapi vagy ünnepélyes, megfelelő módon kell viselkednie és megjelennie.

A társasági élet a tisztek számára megkülönböztető jelentőséggel bír. Ugyanúgy, ahogyan az ekkor viselendő egyenruha

eltér a hétköznapitól, ezeknek az alkalmaknak a viselkedés terén is mások a követelményei. Ezen alkalmak fontosak abban az értelemben is, hogy lehetőséget adnak arra, hogy a tisztekről kedvező kép alakuljon ki.

A viselkedésről mint összetett tevékenységről az alábbiakat találjuk a *Kulturális Enciklopédiában*: „A viselkedés mintakövetésen alapuló kommunikációs rendszer, amelynek elemeit a manipulációs közegben sajátíthatjuk el: a családban, [...] munkahelyi és [...] referenciacsoportokban, [...] bizonyos társadalmi formációkban minden közösség, csoport, illetve társadalmi réteg számára érvényesek olyan szabályzó rendszerek, amelyek előírják, meghatározzák a viselkedést, annak akár mindennapi, akár ünnepi vonatkozásait.” Megjegyzendő, hogy a fiatal tisztok is gyakran kerülnek szolgálatuk során nemzetközi környezetbe, ahol a viselkedési szabályok jelentősen eltérhetnek az európai vagy ismertebb magyar normáktól, ezért a felkészülés során erre is figyelmet kell fordítani.

Milyen eredményt várhatunk attól, ha betartjuk ezeket a szabályokat?

- Először is eszközként használhatjuk azokat különböző kapcsolatainkban, illetve a kapcsolatteremtésben.
- Megóvnak bennünket attól, hogy hibát vétsünk a kapcsolattartásban, és megsértsük – akár akaratlanul is – partnereinket.
- Segítenek, hogy elkerülhessük a kényelmetlen helyzeteket, megoldhassunk egy bonyolultabb konfliktust.
- Lehetőségünk nyílik kényesebb helyzetben taktikai fegyverként alkalmazni e szabályokat (időhúzás, meglepetés keltése stb.).

Melyek tehát azok a törvényben le nem írt, de betartandó szabályok, amelyek bizonyos alkalmakra vonatkoznak?

A hétköznapiak

A hétköznapiak viselkedési normái rendszerint a legalapvetőbb társas, szolgálati helyi kapcsolatokban jelentkeznek. Amint már jeleztük, a viselkedéskultúra a kultúra része. Érvényesek rá a társadalom mindenkori kulturális elvárásai, az egyének szempontjából is. A kulturáltság egyik külső megjelenési (látható) formája az ápoltság. Megjelenésünk egyik külső jegye pedig ápoltságunk, higiénés állapotunk. A katonák sokszor kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy nehezen tudnak eleget tenni ezeknek a követelményeknek (gyakorlatok, katonai feladatok során), de a tiszt testi ápoltsága és ennek elvárása beosztottaitól minden helyzetben fontos.

Az ápoltság másik külsődleges jegye a viselt ruházat minősége. A tisztek esetében kiemelten kell foglalkoznunk vele, hiszen az egyenruházat eltér minden más öltözködési formától. Jellegeből adódóan viselete kötöttebb, feszes előírások szabályozzák. A tiszt egyenruhája legyen mindig tiszta, igényes. Az öltözet tisztasága bizonyítja viselőjének igényességét. Lehetőleg mindennap váltsuk ingünket, ingblúzunkat. A társasági öltözethez használt fehér ing és ingblúz legyen mindig frissen mosott, vasalt. A mindennapokban általánosabban használtgyakorlóöltözet állapotára is figyelni kell. A rendszeresített egyenruházat viszonylag jól bírja a házi tisztítást, mosást, így valóban csak az igényességünkön múlik, hogyan jelenünk meg. Egyenruhánk lényeges része a cipő.

A sapka a katonák egyenruhájának fontos eleme, gyakran ezzel van a legtöbb baj. Két lényeges dologra kell figyelniünk ezzel kapcsolatban. A szabályzatok részletesen leírják, hogy a katona mikor visel sapkát, hol kap felmentést ez alól. Vannak azonban olyan esetek, amikor a tisztnek kell eldöntenie – az általános illemszabályok alapján –, hogy mit tesz sapkájával.

Illik levenni a sapkát, ha nyilvános (de zárt) helyre lépünk be, például étterembe, könyvtárba, múzeumba, színházba stb. Kötelező levenni a sapkát a templomban. Ez alól csak az jelenti a kivételt, ha olyan felekezethez tartozó szent helyre lépünk be, ahol előírás a fejfedő viselete.

Társaságban nem illik viselni a sapkát, ez vonatkozik a szabadtéren rendezett fogadásokra is. Ilyen esetekben a sapkának a ruhatárban a helye. Katonai rendezvényeken azonban minden esetben viselnünk kell.

Köszönés és megszólítás

Ennek egyik fontos formája a katonatársakkal való kapcsolattartás, kommunikáció. A szabályzatok a katona számára előírják a megfelelő „ceremóniát” erre az esetre, részletesen kitérnek a megszólításra, a név és rendfokozat használatára előljáró és beosztott esetében. A problémák általában akkor keletkeznek, ha nem a katonai környezetben kerül sor ezekre a formalitásokra. Szolgálatteljesítésünk során találkozhatunk különböző szituációkkal, amikor – kilépve a megszokott kereteket közül – az általános szabályok, elvárások szerint kell viselkednünk, függetlenül attól, hogy egyenruhát viselünk-e vagy sem.

A legfontosabb ez esetben a köszönés és a bemutatkozás. Az előbbi igen lényeges szempont. Köszönéskor minden esetben a fogadó körülményeihez kell alkalmazkodni. Polgári intézményeknél lehetőleg ne köszönjünk katonás köszönéssel. Egyrészt nem biztos, hogy ismerik e köszönési formát, ez esetben nem viszonzozzák azt, másrészt ez a fogadó szemében bizony lehet nevetséges is. A legmegfelelőbb köszönési forma a napszaknak megfelelő, semleges „Jó napot kívánok”.

A köszönés után okvetlenül be kell mutatkozni, még abban az esetben is, ha hivatalos ügyeket intézünk. Ebből szereznek tudomást arról, hogy mely ügyekben járunk, kit képviselünk. Itt jól érthetően kell elmondani nevünket, rendfokozatunkat és munkahelyünket. A beosztást csak akkor kell hangsúlyozni, ha annak jelentősége van az ügy szempontjából: „Kardos János százados vagyok a Rákóczi dandár képviselője” vagy „Kardos János százados vagyok, a Kossuth zászlóalj törzsfőnöke”.

A köszönés egy másik esete, ha valamely nyilvános helyre (üzlet, étterem stb.) lépünk be. Ebben az esetben nem kell előre köszönni, viszont az alkalmazott (pincér stb.) köszöntését illik viszonzni a napszaknak megfelelően. Szavaink mindig legyenek érthetőek, sohasem a „bajszunk alatt” elmormoltak.

A megszólítással a legtöbben bajban vannak. Következzen néhány tanács ezzel kapcsolatban, amelyet írásban is alkalmazhatunk hivatalos és magánlevelezéseink során.

A férfi partnerekkel általában nincs gond, a magyar nyelvben hagyományosan elterjedt „úr, uram” megszólítást mind élőbeszédben, mind írásban bátran használhatjuk. Nagyobb problémát jelent, ha a beszélgető- vagy levelezőtárs nő. Eb-

ben az esetben az elmúlt esztendőkből számtalan kuszasággal lehetett találkozni. Elterjedt a semleges „asszonyom”, amelynek használata azért nem célszerű, mert az illetőről nem tudhatjuk – még korából sem következtethetjük – családi állapotát. A legjobb megoldásnak a „hölgy” megszólítás tűnik, akár beszédben, akár írásban: „Tisztelt Hölgyem!” Ha az illető nevét és beosztását, rangját is ismerjük, akkor: „Tisztelt Főosztályvezető Asszony!”

Hivatalosabban: „Tisztelt Kovács Imréné, a Vegyiművek Protokoll Főosztályának Vezetője!” A megszólításokra azonban nemcsak írásban, de szóban is szükségünk van. A legnagyobb hibák, modortalanságok elkövetésére ekkor van esélyünk. Ha egy társaságban nem ismerünk mindenkit, az ismeretlenek megszólítására több lehetőségünk adódik. Az egyik eset, ha megvárjuk, míg a meghívó bemutat minket a társaságnak, ekkor név szerint történik a bemutatkozás, és lehetőleg járjon együtt névjegycserével. Ha ez utóbbira nem kerül sor, akkor törekedjünk arra, hogy megjegyezzük, kinek mutattak be, majd azokat egyenként felkeresve (állófogadás keretében például) cseréljünk névkártyát. A másik esetben, ha a meghívó sem ismer bennünket személyesen, hiszen protokoll-lista alapján küldték a meghívókat, lehetséges beszélgetés kezdeményezése a számunkra idegen személyekkel. Lehetőleg válasszunk ki egy hasonló helyzetben lévő vendéget, és vele kezdeményezzük a kontaktust. Ebben az esetben nem számít, hogy a személy férfi-e vagy hölgy, nem számít udvariatlanságnak a vele kezdeményezett beszélgetés.

Itt jutottunk el egy újabb kényes kérdéshez, a tegezés, magázás, önözés problémájához. A megszólítás ugyanis nagy-

ban függ a megszólítandóhoz fűződő viszonyunktól. Tegezni többnyire csak a hozzánk közel állókat illik. Napjainkban elterjedt ugyan a tegeződés, azonban ez bizonyos esetekben udvariatlanság, még a katonák körében is. Ha egy tisztet magasabb rendfokozatú és beosztású vezetője fogadja valamely szolgálati ügyben, akkor nem illik letegezni az előljárót, még akkor sem, ha esetleg többéves ismeretség fűzi hozzá, és a magánszférában tegeződnek. Ez természetesen kölcsönös. Az előljáró sem tegezheti beosztottját ilyen esetben. Az úgynevezett „csendőrpertu” az egyik legnagyobb udvariatlanság. A legcélszerűbb ebben az esetben az önözés, amely tiszteletet fejez ki.

Hasonló, de ennél még szigorúbb az illem előírása a női katonákkal, beosztottakkal kapcsolatban. Tisztnőt ismeretlenül letegezni a legnagyobb udvariatlanság. Ez esetben is érvényes az az általános szabály, miszerint a közvetlenebb kapcsolatot jelentő tegező formát a nőnek kell kezdeményeznie. De ne feledjük, hogy a hivatali, szolgálati rendben az alapérintkezési szabály a főnök-beosztotti helyzet, amely felülírja a nemiség általános udvariassági formuláját! Különösen erőteljesen találkozhatunk ennek betartásával az angolszász kultúrkörben. Az előírások betartása mellett itt is figyelniük kell a generációs és kulturális eltérésekre is.

Pontosság

A jó katona egyik erénye a pontosság. Bár ez általában azt jelenti, hogy „biztos, ami biztos” alapon jóval előbb érkezünk az esemény színhelyére. A pontosság azonban azért pontosság, hogy betartsuk azt. Sok felesleges kellemetlenségtől

kímélhetjük meg magunkat, ha betartjuk. Ha egy katonát az előjárója, felettese meghatározott időpontra rendeli magához, akkor illik percnyi pontossággal megjelenni. Sem előbb, sem később. Gyakran előfordul azonban, hogy korábban érkezünk. Ebben az esetben inkább várjunk az épület előtt, semmint kínos várakozásra kényszerüljünk az előjáró előszobájában. Ez a szituáció kellemetlen mind az előjárónak, mind a beosztottnak. Ha meghatározott idő áll rendelkezésünkre, annak lejárta előtt néhány perccel illik jelezni távozási szándékunkat, és köszönetet mondani a ránk fordított időért.

Vannak esetek, amikor nem illik pontosan érkezni. Ha egy meghívón egy rendezvény idejeként megadott időintervallum szerepel, abban az esetben nem számít késésnek, ha ez alatt az idő alatt érkezünk és távozzunk. Ekkor sem illik közvetlenül a „záróra” előtt érkezni, és az utolsó percig maradni.

Hivatalos rendezvények

Erre többféle formában és alkalommal kerülhet sor, a leggyakrabban valamely nemzeti ünnep vagy évforduló kapcsán. E csoportba kell sorolnunk az egyre gyakrabban előforduló külföldi kiküldetéseket, szolgálati utakat, illetve a más országokból érkező küldöttség fogadását, a tagjaival való megjelenést különböző alkalmakkor és helyszíneken. Ennek különböző egyéb előírásait soroljuk fel a továbbiakban.

A legalapvetőbb követelmény, hogy soha, semmilyen körülmények között ne öltözzük „túl” vagy „alul” a rendezvény többi résztvevőjét. Felvetődik a kérdés – sokszor joggal –, hogy miből tudható meg, milyen öltözet lehet a legmegfelelőbb. A legtöbb esetben erre már a meghívóból értesülhetünk. Sok

információval szolgál a legegyszerűbb kis kártya is. Megtudhatjuk belőle, hogy hol, mikor, milyen körülmények között rendezik az eseményt. Nem mindegy, hová szól a meghívás. Ha egy délutáni rendezvényre invitálnak minket, 17 órára, nem valószínű, hogy estélyi öltözetben kell megjelenni. Ha nincs különlegesen kiemelt jelentősége a fenti rendezvénynek, természetesen megfelel a köznapi egyenruha. Lényeges ebben az esetben az is, hogy mint magánembert hívják meg a tisztet, vagy mint valamely katonai alakulat, szervezet képviselőjét. Ez azért fontos, mert az előbbi esetben viselhetünk polgári ruhát, míg az utóbbiban mindenképpen egyenruhában illik elmenni.

Megjelenése ebben az esetben nem saját magát, hanem a testületet reprezentálja. Öltözetének is az alkalomhoz illőnek kell lennie. Mivel példánkban az avatást délután 17 órakor tartják, elegendő a köznapi öltözet (időjárásnak megfelelő). Itt megjegyzendő, hogy nyáron is – hacsak nincs extrém meleg – illik zubbonyban, pantallóban megjelenni, nem ingblúzban vagy társasági ingben, bár a szabályzat megengedi ezt mint hétköznapi viseletet.

Más esetekben is kiváló eligazítást ad egy meghívó. Ha azt olvassuk benne, hogy a rendezvényre az esti órákban kerül sor (pl. fogadás valamilyen alkalomból), akkor általában azt is jelzik, milyen legyen az öltözet. Az „esti öltözet” azt jelenti, hogy a tiszt társasági öltönyben jelenjen meg. Ha a meghívás két személyre szól (feleség, élettárs megjelenésére is számítanak), úgy a hölgynek is illik a meghívóban szereplő öltözetben, ez esetben kisestélyi vagy estélyi ruhában – ha ez nincs, és nincs mód kölcsönzésre –, de mindenképpen alkalmi ruhában megjelennie.

Külön jelentőséggel bír a rendezvényeken való viselkedés. A tiszt minden esetben legyen visszafogott. Ez nem jelenti azt, hogy legyen zárkózott. De mindenképpen kerülje a feltűnően hangos tetszés- és véleménynyilvánítást. Viselkedjen természetesen, de a túlzott közvetlenséget kerülje. Ne legyen „túlságosan jól értesült”. A társasági beszélgetésekben ne hivalkodjon se beosztásával, se munkájával, ellenben a lehetőségek szerint adjon a kérdésekre korrekt választ, mindenkor betartva az előírt titokvédelmi szabályokat.

Nem hivatalos társadalmi rendezvények

A katonatisztek egyre gyakrabban kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy magánemberként és katonaként egyaránt meghívják őket valamely polgári rendezvényre. Ezek sokfélék lehetnek: a különböző polgári szervezetektől és egyesületektől kezdve a helyi polgármesteri hivatalokig. Ezekre a legtöbbször azért kerül sor, hogy mint katonák és magánemberek mondjanak véleményt valamely kisebb vagy nagyobb közösségi ügyben. A meghívás elfogadásakor és a véleménynyilvánításkor azonban figyelemmel kell lenni a szolgálati törvényre, amely kimondja, hogy a hivatásos tiszt politikai párt érdekében nem vállalhat közszereplést. Ha ez utóbbi eset áll fenn, a meghívást udvariasan, de kötelező elhárítani.

A nem hivatalos polgári rendezvényeken való részvétel azonban a fentiek figyelembevételével kívánatos, hiszen megjelenik a honvédség képviselője, és ez is demonstrálja, hogy a katona, a tisztikar a társadalom integráns része.

A viselkedésre, öltözködésre hasonló szabályok vonatkoznak, mint a hivatalos rendezvények esetében említettek. Ez

az eset abban tér el, hogy a tisztnek lehetősége nyílik rá, hogy megjelenésének magánjellegét hangsúlyozza azzal, hogy polgári ruhát visel.

A polgári eseményeken való részvétel felvet még egy gyakran előforduló problémát: a nyelvhasználatot. Itt természetesen nem az idegennyelv-ismeretre gondolunk. Minden szakmának, hivatásnak megvan a maga terminus technicus készlete. Nyilvános megszólaláskor a tiszt lehetőleg ne használja a szakzsargon! Egyrészt érthetlenné teszi mondanivalóját a kellően be nem avatottak számára, másrészt nagyképpen hat, visszatetszést kelthet. Ugyanígy vigyázni kell az előadás módjára is. A katonás, pattogós stílusban előadott mondanivaló sok esetben annak tartalmától függetlenül is elutasítást válthat ki. Előadásunk stílusában és módjában alkalmazkodni kell a hallgatósághoz.

Katonai rendezvények

A tiszt viselkedése szempontjából a legegyszerűbb eset az ezeken való részvétel. Magát a rendezvényt ugyanis a katonai szabályzatok és előírások szellemében rendezik, tehát a környezet „otthonos”. Ugyanakkor figyelni kell arra, hogy ezeken a rendezvényeken jelen lehetnek polgári személyek, a lakosság képviselői, hozzátartozók, esetleg külföldi polgári személyek is. A legjobb példa erre a nyilvános tisztavatás vagy katonai eskü, ahol nagy tömeg előtt szerepelnek a tisztek.

Étkezések – étterem

A már említett alkalmak számos esetben azt is jelentik, hogy a tisztnek részt kell vennie – a meghívó vagy a vendég szerepé-

ben – különböző fogadásokon, amelyeknek az étkezés is nélkülözhetetlen része. Általánosan követendő jó tanács, hogy ne ezeken az alkalmakon akarjunk jóllakni! Ezeken a rendezvényeken az étkezés csak keret, amely lehetőséget teremt különböző témák kötetlenebb formában való megbeszélésére.

Ezeknek az alkalmaknak kétféle formája lehetséges:

- az ültetett fogadás, ahol a vendégek szigorú protokolláris előírásoknak megfelelő ültetési sorrendben asztaloknál foglalnak helyet;
- állófogadás, ahol a vendégek svédasztalokról szolgálhatják ki magukat.

Az első esetben a vendégeket többnyire a vendéglátók kísérik asztalukhoz, vagy a terítékekhez elhelyezett névtáblák tájékoztatnak arról, hová üljenek.

Maga a teríték is sok mindenről árulkodik. A kihelyezett étkezésletkekből következtethetünk a menü fogásaira, ezért elengedhetetlen a megfelelő ismeret, hogy mely fogásokat mely evőeszközzel illik fogyasztani. Könnyítésül tudnunk kell, hogy a különböző fogások sorrendjének megfelelően készítik azokat az asztalra. A használati sorrend minden esetben kívülről befelé haladva történik. A teríték előtt keresztben elhelyezett (elé tett) kisméretű kés, villa és kanál azt jelzi, hogy desszertet is felszolgálnak. Hasonlóan használjuk a különböző poharakat. Ezek használatát lényegesen megkönnyíti, hogy az étkezéshez illő italokat a megfelelő poharakba szervírozzák.

Tisztek egyházi rendezvényeken

Az egyik legkényesebb téma, hiszen az emberi kapcsolatok alapja, hogy tiszteletben tartsuk mások kultúráját, hitéletét,

meggyőződését. A tiszt életében számos alkalom adódhat, amikor egyházi, felekezeti szertartáson vagy az állam és a vallási közösség által közösen szervezett eseményen (koszorúzás, megemlékezés, szoros értelemben vett liturgikus esemény) kell részt vennie. Ez lehet állami ünnep alkalmából állami és katonai részvétellel szervezett esemény, pl. Szent István-napi szertartás vagy katonai hagyományokhoz kapcsolódó rendezvény, pl. fegyvernemi szentek emléknapja, de lehet családi ünnep is, mint például az esküvő vagy a keresztelő. Vannak különbségek az egyes egyházak, felekezetek és hitközségek szokásai között. Írásunk nem vállalkozhat arra, hogy minden esetet és alkalmat felsoroljon. Néhány általános szabályra hívjuk fel a figyelmet, és igyekszünk segítséget adni abban, hogy hol, mely könyvekben található meg részletesen a témához kötődő szabályok. Csak a történelmi egyházak és a zsidó hitközségek szokásaival kapcsolatos tudnivalók egy részét vesszük sorra. Az újonnan létrejött köznyelvi szóhasználatban kisegyháznak nevezett vallási közösségekre csak röviden utalunk.

Először szükséges egy kis fogalommagyarázat. Az egyház kifejezés jogi és köznapi használata nem fedi egymást. Ugyancsak eltér az egyház kifejezés az egyes közösségek önreflexiójában. Köznapi értelemben egyháznak a Krisztusban hívőket nevezzük: a katolikusokat és a protestáns egyházakat, Magyarországon a két legnagyobbat, a reformátusokat és az evangélikusokat. A zsidó vallásúak hitközségekben gyakorolják hitüket. Az utóbbi időben – a missziók és egyéb okok miatt – érdemes foglalkozni a muszlim vallással, amelynek követői hazánkban is jelen vannak.

Az egyházi személyek megszólítása

Az egyházak szigorú hierarchia szerint épülnek fel, ahol a különböző szinteken szolgáló egyházi személyiségeket beosztásuknak megfelelően kell szólítani. Ez a megszólítás különbözhet a katolikus, a református és az evangélikus egyházak esetében. Különös módon érvényes ez a katonai ordináriátusra vagy ismertebb, de nem hivatalos nevén a tábori püspökségre. A katonai ordináriust az egyház belső jogi eljárásai szerint a római pápa nevezi ki. Jogállása megegyezik a többi megyéspüspökkel.⁴⁶

A katolikus püspök hagyományos megszólítása: excellenciás úr. Ma már ezt a megszólítást csak nagyon protokolláris alkalmakkor és a hivatalos egyházi levelezésben használják. Napjainkban a hétköznapi beszélgetésben és nem szigorú protokolláris alkalmakkor inkább a püspök úr vagy a még személyesebb püspök atya megszólítást használják. Az alacsonyabb beosztású papi személyek megszólítása attól függ, hogy hol helyezkednek el a hierarchiában. Leginkább a keresztnév és atya (pl. László atya) vagy a tisztelendő úr a megszokott. Ha ismert a beosztása, lehet úgy is szólítani, pl. helynök úr, irodaigazgató úr, esperes úr stb.

Hasonló a helyzet a protestáns egyházak esetében is. A reformátusoknál a tábori püspök megszólítása szintén excellenciás úr vagy főtiszteletű úr. Az evangélikusoknál a tábori püspök megszólítása excellenciás úr vagy főtisztelendő úr. A református egyház alacsonyabb szintű egyházi személyi-

46 Lásd: UJHÁZI Lóránd: *A katolikus katonai ordináriátus struktúrája és szabályozása*. Szent István Társulat, Budapest, 2014.

ségeinek megszólítása rangjuk szerint: az esperest nagytiszteletű úrnak, a parókus lelkipásztort nagytiszteletű úrnak, a teológus, beosztott lelkipásztort tiszteletesnek illik szólítani. Az evangélikus egyház alacsonyabb szintű egyházi személyiségeinek megszólítása rangjuk szerint: az esperest nagytiszteletű úrnak, a parókus lelkészt nagytiszteletű úrnak, a teológus, beosztott lelkészt tisztelendő úrnak illik szólítani. A protestáns egyházaknál a lelkészi hivatalt nők is betölthetik, ezt a megszólításnál, különösen a levelezésnél figyelembe kell venni.

Magyarországon a tábori püspökök és lelkészek katonai rendfokozattal rendelkeznek. Ez nem minden országban van így. Magyarországon azonban így nem hibás a lelkészek rendfokozatukon történő megszólítása. A lelkészek „fegyvernemi” jele fekete alapon a lelkészi szolgálati ágának megfelelő szimbólum: a katolikus fekete alapon kereszt, a protestáns fekete alapon kehely, az izraelita fekete alapon a két kőtábla és a Dávid-csillag.

Viselkedés a templomban, illetve egyházi rendezvényeken

A legalapvetőbb tudnivaló, hogy miről lehet megismerni, hogy egy-egy templom melyik felekezethez tartozik. A katolikus templom tornyát általában kereszt díszíti. Nem ismeretlen, hogy más kultikus jelkép, mint például Magyarországon a Szent Korona vagy a szentek szobra látható a templom tetején. A reformátusén általában sokágú csillag látszik; a zsinagógát ornamentikájáról és a hatágú csillag valamely megjelenési formájáról azonosíthatjuk. A mecseteket általában a kupolájukon látható félholdról ismerhetjük fel, vagy

egy-
ső megjelenés egyben utal arra, hogy miként kell viselkedni az adott helyen.

A férfiakra vonatkozó hagyomány, hogy a katolikus és protestáns templomba fedetlen fővel léphetnek be. Ez vonatkozik a katonákra is, akik egyenruhájukhoz sapkát viselnek. Hasonló szabályok vonatkoznak általában a keresztény felekezetek templomaira is. A *zsidó templomba* azonban – az előbbiekkal ellentétben – *minden esetben fejfedőben* kötelező a belépés.

Jelentős a különbség a muszlim mecsetek esetében. Oda általában nem muszlim vallású nem léphet be, vagy csak külön engedéllyel. A mecsetbe való belépés előtt a lábbelit le kell venni, a lábat rituálisan meg kell mosni. (Turisták esetében – azokba a mecsetekbe, ahová a belépést engedik a nem igaz hívőknek is – ez enyhébb, kaphatnak papucsot, de a cipőt minden esetben le kell venni, mert tisztátalan.) A mecsetben nem haladhatunk el az imádkozók előtt, csak a hátuk mögött. Ellenkező esetben ez súlyos sértésnek minősül. A nők és a férfiak sem léphetnek be a mecsetbe hiányos ruházatban. A nőknek mindenképpen kendőt kell viselniük, és nem látszódnak a válluk, ajánlott a hosszú szoknya vagy nadrág.

Magatartás a szertartások alatt

A különböző egyházak és felekezetek más-más viselkedést követelnek meg híveiktől és a templom látogatóitól. Általánosságban azonban elmondható, hogy aki nem tagja annak a vallásnak, vagy nem gyakorolja a vallást, attól csak a kulturált viselkedést várják el, illetve hogy a főbb mozgásokat

(leülés, felállás, kivonulás stb.) a közösséggel együtt végezze. Jelentősebb protokolláris alkalmakkor a vallási közösség részéről külön személyt szoktak kijelölni, aki segít a szertartás alatt. A különbségek abból adódnak, hogy a felekezetek szertatásainak rendje eltér.

A templomon belül korlátozott a mozgás rendje. Vannak olyan – megszentelt, tiszteletben tartandó – helyek, ahová nem lehet bemenni. Hogy ez pontosan melyik része a templomnak, arra nincs egységes szabály. Templomként eltér, és a tilalom oka inkább műemlékvédelmi, nem pedig spirituális. Általában a szentélyek, a szószék, az oltár tartozik a védett területek közé. Lehetnek azonban mellékoltárok, sekrestyék, értékes festmények, szobrok, amelyekhez nem lehet közel menni. Fényképezésnél is a műemlékvédelmi szempontok az irányadók. A szertatások alatti fényképezés rendjét általában az esemény elején kihirdetik. Előfordul, hogy protokolláris eseményeken a sajtó munkatársai számára külön helyet biztosítanak.

A szertartásokról kulturáltan, halkán, másokat nem zavarva a szertartás alatt is lehet távozni. Ez nyilván nem vonatkozik azokra, akik valamelyik szervezetet képviselik az eseményen, mert nekik végig jelen kell lenni.

A református és evangélikus istentiszteleteken elvárt, hogy a szertartás alatt a gyülekezet tagjai végig jelen legyenek. Az igehirdetés alatt a fényképezést, videózást a lelkésszel való egyeztetés alapján lehet végezni. A zsidó szertartásrend is hasonlóan szigorú.

Általában ajánlott kerülni a mecsetbe való belépést nem muszlim hívőnek az imák idején, napi öt alkalommal: nap-

felkeltekor, délelőtt, délután, naplementekor és az éjszaka beálltakor. Általában sértésnek fogják fel, ha ima közben kíváncsi tekintetek fürkészik a mecsetet.

A muszlim országokba készülők missziók esetében a felkészítés külön fejezete az általános viselkedés szabályaival való megismerkedés. Ez azért is fontos, mert a különböző muszlim országok között is óriási különbségek lehetnek. Mások a szokások Szaud-Arábiában, mint Egyiptomban. Ugyanígy eltérnek a helyi jellegzetességek Afganisztánban vagy a Magreb-országokban.

Nincs módunk felsorolni a különböző egyházak és felekezetek előírásait, hiszen azok önmagukban is köteteket tesznek ki. Ha a katona részt vesz ilyen eseményeken, *előtte célszerű tájékozódni a megfelelő viselkedésről*. Ez nem kellemetlen, az adott egyház szívesen ad tájékoztatást a szertartáson követendő magatartásról, protokollról. Sokkal kisebb eséllyel kerülhetünk kínos helyzetbe, ha ezt betartjuk. A témának alapos irodalma van, amelyből a tisztek tájékozódhatnak a különböző vallási előírásokról és hagyományokról. Magyar nyelven általános bemutatás található a világvallásokról pl. Helmuth von Glasenapp: *Az öt világvallás* című művében, a *Bibliai Lexikon* pedig a Szentírás jobb megértését segíti. Viselkedési tanácsokra, a katolikus, evangélikus, református és zsidó liturgikus szertartásokra, illetve az egyházi ünnepekre, a megfelelő öltözködésre és étkezésre, megszólításra és köszönésre, egyházi zene hallgatására vonatkozóan összefoglaló munka Gyarmati Ildikó: *Egyházi protokoll. Nagyegyházak protokoll- és liturgiai szokásai* című könyve.

A kisegyházak szokásait vizsgálva van egy közösségi gyakorlatokra vonatkozó rend, ám ez nem bizonyult olyan kötöttnek, illetve állandónak, mint a nagyegyházak esetében. Sőt, itt a többféle irányzat, hitéletük megélésének különféle módjai még tovább színesítették a palettát. A tradicionális vonalat követve kell rendszert találni alkalmakban és tevékenységekben, s ez a mély irányvonalakat, tulajdonképpeni hitelveiket (és mondhatni, sajátos liturgiájukat) tekintve, azokat követve vázlataiban sikeresnek tekinthető. A kisegyházi protokoll „szabályainak” felállítása sokkal nehezebb, köszönhetően e „színességnek”, mint a nagyegyházak esetében. Elmondható, hogy a kisegyházak képviselői között nem jellemző a protokolláris fordulatok használata. De mit tegyen a kívülálló? A gyakorlat azt mutatja, hogy vagy a nagyegyházi szokások és liturgia alapján próbál rendszert találni, és így osztályozni a kisegyházak jellegzetességeit, vagy a világi protokoll- és illemszabályokat követi. A kisegyházak képviselői felől ez nem tekinthető tiszteletlenségnek, mindkét formát elfogadják.

A tiszt tekintélyének növeléséhez, imázsának megeremtéséhez nagymértékben hozzájárul viselkedéskultúrája. Ez pedig elsajátítható, gyakorolható. Az eredmény sokszorosan felülmúlja az ebbe fektetett energiát.

Ajánlott irodalom:

- GYARMATI Ildikó: *Egyházi protokoll. Nagyegyházak protokoll- és liturgiai szokásai*, Athenaum 2000 Kiadó, Budapest, 2002.
- HOSSÓ Nikoletta: *Protokoll a diplomácia és nemzetközi kapcsolatok hátterében*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2015.

SILLE István: *Illem, etikett, protokoll*, Akadémia Kiadó, Budapest, 2010.

OTTLIK Károly: *Protokoll – Viselkedéskultúra*, Panoráma Kiadó, Budapest, 2004.

2.5. A tiszti pálya, az előmenetel elvei, szabályai, intézményei

A hivatalos megközelítések és a jogszabályok is kifejezik, hogy: „A katonák sajátos közszolgálatot látnak el, a katonai pálya a közszolgálati életpálya részét képezi. A katonai pálya megtartó és vonzerejét a hagyományos katonai értékeket és a teljesítményt elismerő, társadalmi megbecsülést nyújtó, kiszámítható és tervezhető életpálya és pályakép biztosítja. Az életpálya elismeri azt a különleges közszolgálatot, melyben az állomány tagja vállalja az élet feláldozását is magában foglaló elkötelezettséget, továbbá a szolgálat érdekében lemond állampolgári jogai részéről.”⁴⁷

A tiszt a Magyar Honvédség katonaállományának meghatározó tagja, fontos vezetői beosztásokat betöltő személy. Irányít, meghatározza az elveket és részt vesz a haderő vezetésében. Szolgálati viszonyának általános rendjét a 2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról (Hjt.) határozza meg.

A katonai pálya tradicionális eleme az előmenetel, a karrier. A belátható, tervszerű előmeneteli lehetőség a hivatásos

47 A Magyar Honvédség humánstratégiája a 2012–2021. közötti időszakra. 1. melléklet a 79/2011. (VII. 29.) HM utasításhoz

állománynál határozatlan idejű életpályát, a szerződéses állománynál pedig határozott idejű pályaképet jelent.

Az előmenetel általános feltételei:⁴⁸

- a) megfelelő betölthető magasabb beosztás, amely
 - általános előmeneteli rendben magasabb rendfokozattal rendszeresített,
 - speciális előmeneteli rendben magasabb elérhető rendfokozatú,
 - az előmeneteli rendek közötti váltás esetén az összevetése alapján magasabbnak minősül;
- b) a viselt rendfokozathoz előírt kötelező várakozási idő letöltése;
- c) a magasabb beosztáshoz, valamint az ehhez kapcsolódó rendfokozathoz meghatározott iskolai végzettségi, szakképzettségi, szakképesítési és egyéb munkaköri követelménynek való megfelelés, az egészségi, a pszichikai és a fizikai, valamint a nemzetbiztonsági alkalmasság;
- d) az elméleti és a gyakorlati teljesítmények alapján magasabb beosztás betöltésére való alkalmasság, valamint a miniszteri rendeletben meghatározott esetekben vezetői gyakorlati tapasztalat;
- e) az állomány tagjának előmeneteli rangsorolása;
- f) miniszteri rendeletben meghatározott szintű teljesítményértékelés.

Általános előmeneteli rendbe tartozó szolgálati beosztásokban, valamint a rendszeresített rendfokozat elérését követően

48 2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról (Hjt.) 83. §

speciális előmeneteli rendbe tartozó szolgálati beosztásokban a tiszti állomány tagja előmenetelre tervezhető, ha

- legalább B (jó: 71–90%) teljesítményszintű teljesítményértékeléssel rendelkezik, és
- az állomány főhadnagy, százados vagy őrnagy rendfokozatú tagja sikeres és érvényes minősítő vizsgával rendelkezik.

Az állomány speciális beosztást betöltő tagját – az általa betöltött beosztásban elérhető legmagasabb rendfokozat eléréséig – a meghatározott várakozási idő leteltekor (6 év) vagy azt követően elő kell léptetni a következő rendfokozatba, ha rendelkezik az előmenetel általános feltételei közül a c), d) és f) feltételekkel. Az előléptetéshez az adott évben legalább B (jó: 71–90%) teljesítményszintű teljesítményértékeléssel, valamint – két évnél nem régebbi – sikeres minősítő vizsgával kell rendelkezni.

A kezdő (főhadnagy/hadnagy kettős rendfokozattal rendszeresített) beosztások esetén a várakozási idő leteltekor a főhadnaggyá történő előléptetésre legalább C teljesítményszintű teljesítményértékelés, valamint – a teljesítményértékelésben szereplő – kompetenciaalapú munkamagatartás-értékelés és az egyéb kompetenciák külön-külön legalább 40%-ot elérő értékelése esetén kerülhet sor.

Az állomány előmenetelének tervezése százados vagy annál magasabb rendfokozattal rendszeresített szolgálati beosztások esetén központi, az ettől eltérő rendfokozattal rendszeresített szolgálati beosztások esetén a honvédségi szervezeten belül, helyi szinten történik. Az előmenetel központi tervezését minden évben a március 1-je és június 30-a közötti, helyi

tervezését minden évben a július 1-je és október 31-e közötti időszakban hajtják végre. A magasabb beosztásba kinevezéskor a munkáltatói jogkört gyakorló dönt az előléptetésről.

Az általános előmeneteli rendbe tartozó beosztások esetén a munkáltatói jogkört gyakorló döntése szerint nem kötelező a magasabb beosztásba kinevezéssel egyidejűleg az előléptetés, azonban a viselt és a rendszeresített rendfokozat közötti eltérés időtartama nem haladhatja meg a magasabb beosztásba kinevezéstől számított 1 évet. Ha az előléptetésre nem kerül sor, az állomány tagját viselt rendfokozatának megfelelő szolgálati beosztásban kell továbbfoglalkoztatni, vagy rendelkezési állományba kell helyezni.

A kötelező várakozási idő letelte előtt az állomány tagja speciális előmeneteli rendbe tartozó beosztásba az előmenetel általános feltételei közül az a), c), d) és f) feltételek teljesülése esetén nevezhető ki.

A miniszter az állomány tagját egy alkalommal a kötelező várakozási idő letelte előtt eggyel magasabb rendfokozatba előléptetheti, amennyiben:

- rendelkezik az előmenetel általános feltételei közül az a), c), d) és f) feltételekkel, illetve
- az állomány tagja által viselt rendfokozat alacsonyabb, mint az általa betöltött szolgálati beosztáshoz rendszeresített rendfokozata.

A jogszabály részletesen taglalja azokat az eseteket, amikor az állomány tagja – általában fegyelmi okból – nem nevezhető ki, nem léptethető elő a magasabb rendfokozatba.

2.6. A szolgálati beosztásban történő továbbfoglalkoztatás fokozati vizsga alapján

A tiszti állomány nem vezetői beosztást betöltő százados, őrnagy, illetve alezredes rendfokozatú tagja a motiváció fenntartása és a szervezeti tudás fejlesztése érdekében fokozati vizsgát tesz. A tiszti állomány esetében a fokozati vizsga négyosztályú és az első fokozati vizsgát a kötelező várakozási idő leteltének évében, a soron következőket pedig négyévente kell letenni.

Ha az állomány tagja a fokozati vizsgát legkésőbb a vizsgakötelezettség évében október 31-ig nem teszi le, sikertelen vizsgát tesz, fennálló szolgálati viszonya a vizsgatételi kötelezettség évének utolsó napján e törvény erejénél fogva megszűnik.

Ha az állomány tagja a fokozati vizsgát a meghatározott határidőben önhibájából nem teszi le vagy sikertelen vizsgát tesz, indokolt kérelmére a munkáltatói jogkört gyakorló a vizsga letételére szolgálati érdekből a vizsgakötelezettség évétől vagy az utolsó sikertelen vizsga évétől számított további két év halasztást engedélyezhet. A munkáltatói jogkört gyakorló a halasztásra vonatkozó döntését legkésőbb a vizsgakötelezettség évében november 30-áig hozza meg.

A fokozati vizsgán elért eredményt a Hjt.-ben meghatározott értékben, százalékos formában kell mérni. Fokozati vizsga évente egy alkalommal tehető, de sikertelen vizsga esetén az adott évben egyszer megismételhető. Sikertelennek minősül a vizsga az állomány tagjainak igazolatlan távollmaradása esetén is.

Várakozási idő

2. táblázat: Az általános előmeneteli rendbe tartozó beosztásoknál az egyes rendfokokozatokban eltölthető várakozási idők

	Kötelező	Maximális
Hadnagy	4 év	–
Főhadnagy	4 év	8 év
Százados	6 év	12 év
Őrnagy	5 év	12 év
Alezredes	5 év	15 év
Ezredes	3 év	10 év
Dandártábornok	–	–
Vezérőrnagy	–	–
Altábornagy	–	–
Vezérezredes	–	–

Speciális előmeneteli rendbe tartozóknál: hadnagytól alezredes beosztásig 6-6 év.

A várakozási időt a rendfokokozatba kinevezést vagy az előléptetést tartalmazó jognyilatkozatban meghatározott naptól kell számítani, azzal, hogy ismételten létesített szolgálati viszony esetén a várakozási idő számítása során a rendfokokozatban korábban eltöltött időt figyelmen kívül kell hagyni. A várakozási időbe a 30 napot meghaladó illetmény nélküli szabadság időtartama nem számít be. A maximális várakozási idő meghosszabbodik a határozott időre szóló kinevezés, előléptetés vagy alacsonyabb rendfokokozattal történő vezénylés idejével.

A Honvéd Vezérkar főnöke a tiszti állomány legalább főhadnagy rendfokozatot elért, általános előmeneteli rendbe tartozó beosztást betöltő tagjának viselt rendfokozata szerinti maximális várakozási idejét annak leteltekor – az érintett beleegyezésével – alkalmanként legfeljebb 3 évvel szolgálati éredeből meghosszabbíthatja. A meghosszabbítás időtartama alatt az állomány tagja további értékelés alapján tervezhető előmenetelre.

Teljesítményértékelés

Az állomány tagját a munkáltatói jogkört gyakorló mérlegelési jogkörében eljárva, írásban rendszeresen értékeli. A teljesítményértékelés célja az előmenetel objektivitásának biztosítása, az egyéni kezdeményezésen és a vezetői elgondoláson alapuló hatékony kiválasztási rendszer működtetése. A tiszti állomány tagjáról jogszabályban meghatározott esetekben, de legalább évente egyszer teljesítményértékelést kell készíteni. A teljesítményértékelésben csak kellően alátámasztott, tényeken alapuló megállapítások szerepelhetnek.

A teljesítményértékelést az érintettel közölni kell, aki

- a) arra az ismertetéskor azonnal, de legkésőbb 3 napon belül írásban észrevételt tehet,
- b) ha szakszervezeti tag, azt az a) pont szerinti határidőn belül a szakszervezettel egyeztetheti,
- c) és a hibás, a valótlan vagy a személyiségi jogát sértő megállapítás, észrevétel ellen szolgálati panaszt terjeszthet elő.

A teljesítményértékeléssel kapcsolatos munkáltatói jogkört az értékelő vezető gyakorolja. Értékelő vezetőnek minősül a

tiszti állomány esetén az érintett legalább tiszti rendfokozati csoportba tartozó közvetlen szolgálati előljárója vagy közvetlen hivatali felettese.

Az értékelő vezető az éves teljesítményértékelést a tiszti állomány tagjáról minden év január 1-je és január 31-e között készíti el. A tárgyévi éves teljesítményértékelésnél értékelési időszakként az értékelés időpontját megelőző egy évet kell figyelembe venni. A teljesítményértékelésre akkor kerülhet sor, ha az állomány tagja a szolgálati beosztását legalább két hónapig az értékelő vezető irányítása alatt látta el.

Ha a tiszti állomány tagja új szolgálati beosztásba kerül, vagy az értékelő vezető személye év közben megváltozik, és az éves teljesítményértékelés időpontjáig két hónapnál kevesebb időtartam van hátra, a teljesítményértékelést az értékelő új szolgálati beosztásba helyezése vagy az értékelő vezető megváltozása előtt el kell készíteni.

Ha az értékelési időszak alatt a tiszti állomány tagja a szolgálati beosztás ellátásából adódó napi feladatait nem az értékelő vezető irányítása alatt végzi, vagy legalább két hónapot meghaladóan vezénylik, az értékelést az eredeti szolgálati beosztása szerinti vezető készíti el a napi feladatvégzését közvetlenül irányító személy véleményének kikérésével.

A teljesítményértékelés során értékelni kell a tiszti állomány tagjának munkaköri egyéni teljesítménykövetelményeit, kompetenciaalapú munkamagatartását, valamint egyéb kompetenciáit, a fizikai állapotfelmérés eredményét és az éves kiképzési feladatok eredményét.

A munkaköri egyéni teljesítménykövetelmények meghatározása során a tiszti állomány tagjának munkaköri leírásából

adódó feladatait kell alapul venni. A tiszti állomány tagjának teljesítményét 0–100%-ig terjedő skálán kell mérni. Az egyes értékelési szempontok az alábbiak szerint súlyozottan számítanak be a végeredménybe:

- a) a munkaköri egyéni teljesítménykövetelmények értékelésének eredménye 0,3-szeresen,
- b) a kompetenciaalapú munkamagatartás-értékelés eredménye 0,3-szeresen,
- c) az egyéb kompetenciák értékelésének eredménye 0,1-szeresen,
- d) a fizikai állapotfelmérés eredménye 0,2-szeresen és
- e) az éves kiképzési feladatok eredménye 0,1-szeresen.

Ha a tiszti állomány tagja „szolgálati beosztás ellátására alkalmatlan” értékelést kapott, két hónapon belül ismételten értékelni kell. Az értékelést a személyügyi vezető és az értékelő vezető közvetlen felettesének bevonásával kell elvégezni. Ha az ismételt értékelés eredménye

- a) nem „szolgálati beosztásának ellátására alkalmatlan”, akkor a tiszti állomány tagját szolgálati beosztásában kell továbbfoglalkoztatni,
- b) „szolgálati beosztásának ellátására alkalmatlan”, az állományilletékes parancsnok az ismételt értékelést követő 15 napon belül megvizsgálja a tiszti állomány tagjának honvédségi szervezeten belül más, azonos vagy alacsonyabb szolgálati beosztásba történő áthelyezésének lehetőségét.

2.7. A tisztek képzése, továbbképzése

„A hadi tudomány ugyanis növeli a bátorságot, mert senki sem fél azt megtenni, amiről biztosan tudja, hogy jól tanulta meg.”

(Zrínyi Miklós: Az török áfium ellen való orvosság)

Magyarországon először Zrínyi Miklós (1620–1664) fogalmazta meg, hogy az ország védelme elképzelhetetlen jól képzett, elhivatott tisztek nélkül, ehhez pedig szükség van nemzeti tisztképzésre. Ezt követően II. Rákóczi Ferenc (1676–1735) törekvéseiben bukkantak fel a képzés intézményesítésének igényei, majd 1808-ban I. Ferenc császár uralkodása alatt a magyar országgyűlés elfogadta a magyar tisztképzésről szóló törvényjavaslatot, amelynek eredményeként először Vácott, majd Pesten kezdeményezték az ún. Ludoviceum felállítását, amely csak 1848-ban kezdte meg rövid ideig tartó működését. Az elmúlt majd két évszázadban a nemzeti tisztképzés sokszor, ha lehet ezt mondani, túl sokszor lett átalakítva, és ezek a változások nem mindig hoztak pozitív eredményt.

Az elmúlt évek, évtizedek haderő-átalakítási elképzelései, doktrinális változásai természetesen nem hagyták érintetlenül a tisztképzés rendszerét sem, hiszen a sorozott tömeghadsereg tisztigényeit kiszolgáló szemléletet felváltotta a specializálódott, jóval kisebb létszámú, de széles körű ismereteket biztosító, minőségi képzés iránti igény. A 21. századi hadviselés körülményei, az információrobbanás, a tudományos és technikai fejlődés eddig még nem tapasztalt üteme megkövetelte, hogy alkalmazkodjunk a változásokhoz, és

feleljünk meg az új kihívásoknak, vagyis széles látókörű, az adott szakterületen mind mélyebb ismeretekkel rendelkező tiszteket képezzünk a honvédség és az ország számára.

A közszolgálati életpályák összehangolására vonatkozó kormányzati döntés alapján született meg a honvédelmi tárca felső vezetőinek azon elvárása, miszerint a nemzeti tisztképzést át kell alakítani úgy, hogy a képzésből kikerülő fiatal tisztek szakmai és katonai tudása olyan szintű legyen, amely alkalmassá teszi őket a Magyar Honvédség alaprendeltetéséből és a szövetségi kötelezettségekből fakadó NATO-, EU-, ENSZ- és egyéb fegyveres és nem fegyveres feladatok ellátására.

2011-ben a honvédelmi miniszter feladatszabása alapján, a szakmai felelős szervezetekkel együttműködésben megkezdődött a nemzeti tisztképzés átalakítása. A munka eredményeként a rendszert 2012-ben akkreditálták, majd a 2013/2014-es tanévtől a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán elindult három új katonai alap- és mesterképzési szak, illetve elkezdődött a tiszti előmenetelhez kapcsolódó tanfolyamrendszerű képzések újragondolása. Az új típusú alapszakokon a következő specializációkon folyik a képzés.

Katonai vezetői szakon belül: lövész; tüzér; harcokcsizó; felderítő; műszaki; légvédelmi rakétatechnikai; vegyvédelmi specializáció.

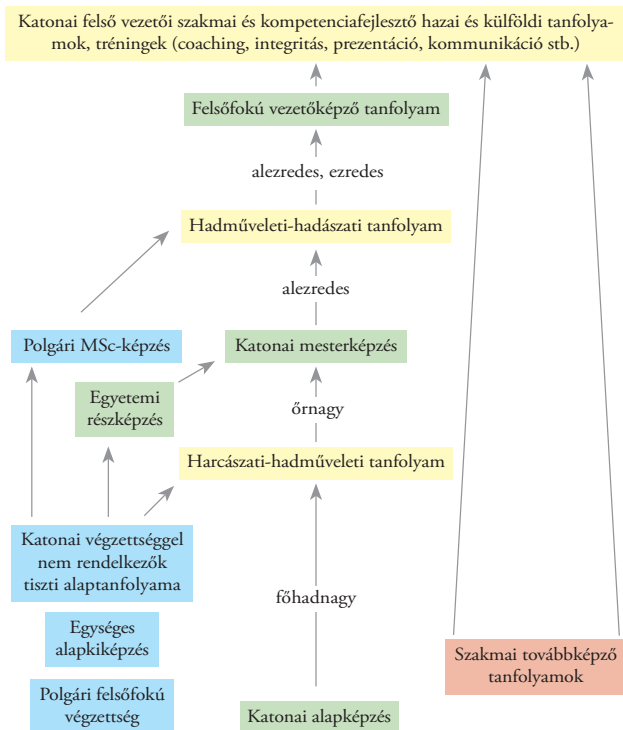
Katonai logisztika szakon belül: haditechnikai; hadtáp; katonai közlekedési specializáció.

Katonai üzemeltetés szakon belül: híradó; katonai informatika; rádióelektronikai felderítő és elektronikai hadviselés; repülésirányító; katonai repülőműszaki specializáció.

A három katonai alapszakra épülve akkreditálták a három katonai mesterszakot, melyek kétszemeszteres nappali képzési formában működnek. 2014-ben megszületett a vezetői döntés arra vonatkozóan, hogy ki kell alakítani a tisztii előmenetelhez kapcsolódó tanfolyami képzési rendszert.

A kormányzat célul tűzte ki, hogy a honvédséget minden tekintetben alkalmassá tegye a Magyarország Alaptörvényében, a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvényben (honvédelmi törvény) rögzített alapvető kötelességének teljesítésére, a haza védelmére és az önkéntes kötelezettségvállalásokon, felajánlásokon alapuló feladatok ellátására. Ezen célok elérése érdekében egy új, a rendelkezésre álló erőforrások hatékony felhasználását támogató képzési rendszer kidolgozása vált szükségessé. Az új képzési rendszer kialakításánál arra kell törekedni, hogy az magában foglalja a szerződéses legénységi állomány előmenetelét biztosító altiszti alap- és szakmai tanfolyamokat, a katonai alap- és mesterképzési szakokat, a horizontális és vertikális előmenetelt biztosító tanfolyamrendszerű képzéseket, valamint a katonai felső vezetés kompetenciafejlesztő tréningjeit.

A nemzeti tisztképzés gyakorlatorientáltabbá és ezáltal hatékonyabbá tétele érdekében 2014. második félévében megkezdődött a képzési rendszer átvilágítása, s 2016. szeptember 1-jétől új képzési rendszert vezetnek be (lásd: 2. ábra).

A képzési rendszer 2016 szeptemberétől

Készítette: Tircsi Hajnal alezredes

Az új képzési rendszer bevezetésének célja az, hogy gyakorlatorientáltabbá váljon a tisztképzés keretében folyó első tiszti, illetve magasabb parancsnoki beosztásra történő felkészítés.

Az új képzési rendszer elemeit úgy határozták meg, hogy azok biztosítsák az előmenetelt, illetve a folyamatos katonai, szakmai továbbképzést a tisztek számára oly módon, hogy rendszeres időközönként vegyenek részt iskolai keretek között képzésen, továbbképzésen. A tisztképzés innovációjára vonatkozó elképzelések szervesen illeszkednek a most kialakítandó életpályamodellben leírt horizontális és vertikális előmeneteli rendhez kapcsolódó képzési és vizsgakövetelményekhez.

Az MH tisztképzése magában foglalja a hon védelméhez kapcsolódó mindazon tudás és ismeretanyag elsajátításának rendszerét, amely a karrier teljes vertikumában a katonai hierarchiában elfoglalt beosztásnak és a viselt rendfokozatnak megfelelően készíti fel a tisztet alaprendeltetéséből adódó feladatainak ellátására.

Ebben a struktúrában a tisztképzés tanfolyamrendszerű képzései a katonai alap- és mesterképzésre épülve, azokat kiegészítve teremtik meg a tiszti állomány folyamatos képzésére, illetve az MH humán erőforrás-gazdálkodásának hatékony támogatására, a kiválasztási pontok meghatározására irányuló feltételeket.

Ahhoz, hogy a tisztképzés rendszere valóban hatékony legyen, ugyanakkor teljesítse a humán stratégia és az életpályamodell szabályrendszerével történő harmonizációt, továbbá megalapozza a vezető kiválasztás objektív feltételeit, mind az egyénnek, mind a szervezet vezetőjének időben meg kell hoznia a karrier tervezése szempontjából elengedhetetlen, a szervezet képességeinek megtartására és fejlesztésére rövid és hosszú távon hatást gyakorló döntéseket.

A tisztképzés gerincét alkotó fő képzési vonalnak nem lehetőségnek, hanem követelménynek kell lennie! Ezt a fő képzési vonalat egészítik ki és árnyalják a hosszabb-rövidebb idejű át- és továbbképzések, amelyek egy adott beosztás ellátásához szükségesek, vagy egyéb speciális készségek, kompetenciák elsajátítását teszik lehetővé.

A 2. ábrán a vízszintes csíkozású elemek a magyar felsőoktatás részét képező, államilag elismert felsőfokú (alap- vagy mesterszintű) végzettséget adó képzési formák. A vezetői feladatszabás alapján a jelenlegi felsőfokú vezetőképző tanfolyamot szakirányú továbbképzési szakká kell átalakítani, amely a 2016/2017-es tanévtől kezdődően szintén államilag elismert szakképzettséget fog adni.

A katonai mesterszakok bemeneti követelményeit a felsőoktatást szabályozó jogszabályokkal összhangban úgy határozták meg, hogy csak azok vehetők fel a képzésre, akik katonai alapidplomával rendelkeznek. Az elmúlt időszak tapasztalatai alapján nyilvánvalóvá vált, hogy meg kell teremteni a képzésen való részvétel lehetőségét azok számára is, akik bár polgári felsőoktatási intézményben szereztek a felsőfokú végzettségüket, de előmenetelükhöz szükséges a katonai mesterdiploma. A polgári végzettséggel rendelkezők felvételi kredithiányát úgy lehet pótolni, ha részt vesznek az úgynevezett egyetemi részképzésen. A hatályos jogszabályok lehetővé teszik, hogy az egyetem indítson ilyen részképzést, amely kétszemeszteres, levelező rendszerű és mintegy 60–70 kredit értékű. Ez a képzési forma nem ad államilag elismert végzettséget, de lehetőséget teremt a katonai mesterképzésre történő felvételle.

A tiszti állomány vertikális előmeneteléhez kapcsolódóan jelenik meg a törzstiszti tanfolyamot felváltó harcászati-hadműveleti tanfolyam és a bizonyos alezredesi beosztásokhoz előírt hadműveleti-hadászati tanfolyam.

A harcászati-hadműveleti tanfolyam az első fázisában összhaderőnemi alapú, majd haderőnemi specifikációjú, harcászati szintű parancsnok- (századparancsnok) és törzstiszt- (műveleti törzs) képzés. A tanfolyam olyan szakmai és vezetői kompetenciák elsajátítását tudja biztosítani a főhadnagyi rendfokozatot viselő állomány számára, amelyek elengedhetetlenek az MH századosi rendfokozattal rendszerített beosztásaihoz.

A tanfolyamrendszerű képzések következő előmeneteléhez kapcsolódó eleme a hadműveleti-hadászati tanfolyam, amelynek célja nem más, mint az összhaderőnemi, hadműveleti-hadászati szintű (műveleti parancsnok) vezetőképzés. A tanfolyamon elsajátítandó tudásanyag a dandárszinttől indul, legfontosabb szegmense a hadosztály, de rálátást ad a (multinacionális) hadtestszintre. Tananyagtartalmában a katonai mesterképzésben elsajátított tudásanyagra épít.

A bevezetésre kerülő rendszerben új elemként jelenik meg a polgári felsőfokú végzettséggel tiszti állományba vettek tiszti alaptanfolyama, melynek célja a hiányzó katonai, tiszti, valamint katonai szakmai kompetenciák biztosítása. Ezzel az új tanfolyammal egy régi hiányosság szűnik meg, hiszen eddig csak a kötelező egységes alapkiképzésen kellett ennek az állománynak részt vennie, de az nem biztosította az elvárt tiszti kompetenciákat.

2.8. A közszolgálati átjárhatóság és a továbbfoglalkoztathatóság

A Magyar Honvédség 2011-ben – a Kormányzati Személyzeti Stratégia részeként – kidolgozott humán stratégiája célul tűzte ki egy új, vonzó és hiteles katonai pályamodell kialakítását. A kidolgozói munkát alapvetően meghatározta a katonák, az egyéb fegyveres, rendvédelmi szerveknél dolgozók, valamint a kormánytisztviselők életpályáinak összehangolására való törekvés, annak érdekében, hogy e jogviszonyokban – szükség esetén a jogviszonyok között átjárva – lehetőség szerint egész életutat felölelő pályakép állhasson a frissen rendszerbe kerülők előtt.

A közszolgálati életpályák összehangolásáról szóló 1207/2011. (VI. 28.) Korm. határozatban rögzített kormányzati döntés alapján a kormányzati (közigazgatási, rendészeti és honvédelmi) életpályák fejlesztését közös elvek és értékek alapján kellett elvégezni azért, hogy az összehangolt életpályák rendszerében a közszféra foglalkoztatási jogviszonyai között megvalósítható legyen az átjárhatóság a megszerzett közös tudás megőrzésével, valamint ki kellett alakítani a belépéstől a pályafutás lezárultáig tartó életútelemezeket, megteremtve ezzel az egyes ágazatok közötti többirányú mobilitás lehetőségét.

Az ágazati személyzeti stratégiák kialakításához alapvetően a Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Programban (a továbbiakban: Magyar Program) meghatározott célok szolgáltak alapul. A Magyar Program részletes célrendszert állított fel a közszolgálat személyi állományának megújítására. A Magyar Program a közszolgálat fogalmát tágan értelmezi,

s nemcsak a civil, hanem a katonai, rendvédelmi területen szolgálatot teljesítőket is beleérti. A program – a katonai hivatásrend oldaláról nézve – legmarkánsabb eleme, hogy intézkedési terve tartalmazza a közszolgálati tisztviselői, a hivatásos szolgálati és a hivatásos katonai életpályák összehangolt rendszerének bevezetését, a közszolgálatok közötti átjárhatóság megteremtését.

Az átjárhatóság szabályozása

A katonai pályakép 2012-ben bevezetett új eleme a közszolgálat más területére történő átlépés, egy második karrier megkezdésének lehetősége a szervezetből önhibájukon kívül kiválni kényszerülő hivatásos katonák esetében.

A tiszti, altiszti állomány tagjai általában magasan képzettek, több végzettséggel rendelkeznek, rendszerint legalább egy idegen nyelvet beszélnek, s a többéves katonai szolgálatból is eredően olyan képességek és készségek birtokában vannak, melyek jól kamatoztathatók a köz szolgálatának más területén is. Ugyanakkor a sajátos fizikai, pszichikai követelmények, a fokozott igénybevétellel járó elhasználódás, illetve a szervezeti sajátosságok miatt („felfelé vagy kifelé” elv érvényesülése az előmeneteli rendszer egy részében) a hivatásos katonák egy meghatározó része nem szolgálhat a nyugdíjkorhatárig, így kiválni kényszerül a Magyar Honvédség kötelékéből. Ugyancsak sajátos terület azoknak a szervezetből kiválni kényszerülőeknek a helyzete, akik hosszabb időt töltöttek el katonai jogviszonyban, s szervezeti változás következtében szűnik meg beosztásuk, munkakörük. Mindkét személyi kör jellemzője a szervezetből „önhibán kívül” történő kiválás.

A közszolgálati jogviszonyok közötti átjárhatóság és a katonai életpálya sajátos előmeneteli feltételrendszere miatt a honvédség állományából kiválni kényszerülő katonák közszolgálatban való továbbfoglalkoztatásának törvényi szintű feltételeit a *közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény* (Kttv.) teremtette meg. A kormánytisztviselői pályára történő átlépés mellett a honvédségen belüli továbbfoglalkoztatás feltételrendszerét is kialakították illetve az állami tulajdonban levő gazdasági társaságokkal már megkötött együttműködési megállapodások is a katonai szolgálatot követő „második karrier” megkezdésének lehetőségét teremtették meg.

A más közszolgálatba történő átjárhatóság lehetőségét katonai oldalról a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény (Hjt.) a *rendelkezési állományba helyezés*⁴⁹ jogintézményével támogatja az alábbiakban meghatározott jogcímeneken történő felmentés esetén:

- legalább századosi vagy főtörzsőrmesteri rendfokozattal rendelkező és létszámcsökkentés, átszervezés vagy lejáráó maximális várakozási idő miatt kiválni kényszerülő (Hjt. 46. § (1) bekezdés r) pont);
- legalább 25 év tényleges szolgálati viszonyban töltött idővel rendelkező és egészségi vagy pszichikai okból katonai szolgálatra alkalmatlan, ezért kiválni kényszerülő hivatásos katona esetén (Hjt. 46. § (1) bekezdés s) pont).

49 Ez gyakorlatilag a „közigazgatási tartalékállomány”, de terminológiai okokból a honvédek jogállásáról szóló törvény nem alkalmazza ezt a fogalmat.

A közigazgatási tartalékállomány

A közigazgatási tartalékállomány rendszerét 2012. szeptember 1-jétől terjesztették ki a katonai szolgálatból önhibájukon kívül kiválni kényszerülő hivatásos állományú katonákra is. E „tartalékállomány” (TARTINFO) célja, hogy a közszolgálatban önhibájukon kívül felmentésre kerülők esetében a közigazgatás „belső munkaerőpiacán” adjon lehetőséget a továbbfoglalkoztatásra, illetve katonák esetében egy második karrier megkezdésére.

A jogállási törvényünkben (Hjt.) megjelenő szabályozás lényege, hogy az érintett, ha beosztásából történő felmentésére meghatározott jogcímeken kerül sor, 3–16 hónap közötti időtartamra kérelmére a „közigazgatási tartalékállományba” kerülhet annak érdekében, hogy a közigazgatás egészében vizsgálhassák továbbfoglalkoztatásának lehetőségét. A „tartalékállomány” időtartama alatt a katona távolléti díjra jogosult, a felmentési időre és a végkielégítésre jutó összeget „fogyasztja el”. Az egészségi vagy pszichikai okból katonai szolgálatra alkalmatlanná váltak esetében a rendelkezési állományban tarthatóság 2016. július 1-től – kérelemre – további egy évvel meghosszabbodhat (azonban ekkor már csak az illetménye felére lesz jogosult a katona).

A hivatásos katonák közigazgatásban való elhelyezkedését segíti elő, hogy a közigazgatási tartalékállomány rendszerén keresztül kormányzati szolgálati jogviszonyba átlépő katonák az új munkakörükhöz előírt képesítés megszerzésére két év türelmi időt kapnak, illetve részükre próbaidő nem köthető ki. A továbbfoglalkoztatásra – megfelelő munkakör esetén – jogszabályi szinten a maximális várakozási idő le-

járta miatt kiválni kényszerülők esetében a Kttv. garanciális szabályokat tartalmaz, a többiek esetében az átjárhatóság lehetőségként jelentkezik.

A közszolgálati pályák összehangolása keretében a közszolgálati tisztviselői, hivatásos szolgálati és hivatásos katonai jogviszonyt érintően egységes keretrendszeren alapuló teljesítményértékelési rendszert hoztak létre *(a közszolgálati egyéni teljesítményértékelésről szóló 10/2013. Korm. rendelet)*. A közszolgálati ethoszt tükröző kötelező elemek mellett lehetőség van arra, hogy a három hivatásrend esetében az eltérő sajátosságokat is figyelembe vegyék, így például katonák esetében az értékelés során hangsúlyosabb szerepet kap a fizikai felkészültség szintje és az általános katonai kiképzési feladatok végrehajtása.

Tárcán belüli továbbfoglalkoztatás

Az önhibájukon kívül kiválni kényszerülő hivatásos katonákat elsősorban a HM-tárcán belül kívánjuk továbbfoglalkoztatni, ezért már a „közigazgatási tartalékállományba” kerülést megelőzően, illetve annak időtartama alatt is folyamatosan vizsgálni kell a továbbfoglalkoztatás lehetőségeit (kormánytisztviselői vagy közalkalmazotti munkakörben).

2.9. A járandóságok, juttatások rendszere a katonai pályán

Illetmény

Az állomány tagja (vagyis a hivatásos és szerződéses katona) a szolgálati viszonya alapján, annak fennállása alatt havonta illetményre jogosult, amely a következőkből áll:

- alapilletményből,
- honvédelmi szolgálati díjból,
- illetménypótlékból, valamint
- kiegészítő illetményből.

Az illetményre való jogosultság jogszabályi rendelkezéseit a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény X. fejezete, annak 5–7. számú mellékletei, valamint a honvédek illetményéről és illetményjellegű juttatásairól szóló 7/2015. HM rendelet (Illetményrendelet) tartalmazza. Az illetményszámítás alapját a mindenkor hatályos költségvetési törvényben meghatározott honvédelmi illetményalap képezi.

1. *Alapilletmény*: általános előmeneteli rendhez tartozó beosztás betöltése esetén alapvetően a szolgálati beosztás vezetői jellege (beosztott vagy vezető) és a szervezeti hierarchia (csapat-, közép-, felső vezető szint) szerinti besorolási osztálynak, valamint a betöltött beosztáshoz rendszeresített rendfokozathoz tartozó besorolási kategóriának megfelelő szorzó határozza meg. Egy kezdő tiszt alapilletményét beosztottként, hadnagyi rendfokozattal rendszeresített szolgálati

beosztás betöltése esetén a szervezeti hovatartozástól függően az alábbi szorzók határozzák meg:⁵⁰

- csapatszinten a honvédelmi illetményalap 6,05-szorosa,
- középvezetői szinten a honvédelmi illetményalap 6,25-szorosa,
- felsővezetői szinten a honvédelmi illetményalap 6,55-szorosa.

2. *Honvédelmi szolgálati díj:* a tényleges szolgálati viszonyban töltött időhöz meghatározott szorzószám és a honvédelmi illetményalap szorzata, melyre az állomány tagja a tényleges szolgálati viszonyban töltött idő elérését követő év első napjától jogosult. Ha az állomány tagja a horizontális előmeneteli szabályok miatt fokozati vizsgával is rendelkezik, úgy annak szintjeihez meghatározott szorzószámokat vesznek figyelembe, amelyeket a Hjt. 7. melléklete részletez. Egy kezdő tiszt esetén a honvédelmi szolgálati díj megegyezik a honvédelmi illetményalap 100%-ával, esetében még nem merülhet fel a horizontális előmenetel, majd csak százados rendfokozat viselése esetén (lásd: Hjt. 125–126. §, valamint 7. számú melléklet).

3. *Illetménypótlékok:*

- STANAG 6001 pótlék: akkor jár, ha a szolgálati beosztás betöltésének feltétele egy adott idegen

50 Lásd: Hjt. 5. melléklet

nyelv ismerete alap-, közép- vagy felsőfokon, és azzal az állomány tagja rendelkezik. Angol, német, francia nyelv esetén alanyi jogon jár, vagyis nem feltétel, hogy a beosztás betöltéséhez szükséges legyen a nyelv ismerete (lásd: Hjt. 127. §; Illetményrendelet 5. §).

- Munkaerő-piaci pótlék: munkaerőpiaci hatás, továbbá kiemelt jelentőségű felkészültség, magasabb szakmai követelmény vagy szakmai irányítói felelősség indokolhatja. Csak határozott időre, havonta legfeljebb az illetményalap 650%-ának megfelelő összegben lehet a miniszter részéről megállapítani. Ez a pótlék kezdő tisztek esetében nem jellemző (lásd: Hjt. 128. § (5) bekezdés, Illetményrendelet 6. §).
- Veszélyességi illetménypótlék: egyes veszélytől, sajátos felkészültségtől függő szolgálati tevékenységek (pl. repülési, ejtőernyős, tűzszerész, bűvártevékenység stb.) teljesítése miatt, rendszeresen havonta (meghatározott beosztás betöltése esetén), illetve eseti jelleggel (adott tevékenység tényleges végrehajtása után) állapítható meg (lásd: Hjt. 128. § (2) bekezdés, Illetményrendelet II. fejezet).
- Fokozott igénybevételi illetménypótlék: fokozott igénybevételtől, kockázatvállalástól függő szolgálati tevékenységek (pl. készenléti, ügyeleti szolgálatok teljesítése, gyakorlaton végzett szolgálatteljesítés, különleges műveleti tevékenység,

egészségkárosító kockázatnak kitett tevékenység stb.) teljesítése miatt, rendszeresen havonta (meghatározott beosztás betöltése esetén), illetve eseti jelleggel (adott tevékenység végrehajtása után) állapítható meg (lásd: Hjt. 128. § (3) bekezdés, Illetményrendelet III. fejezet).

4. *Kiegészítő illetmény*: az illetménypótlékok esetkörét nem érintő körülmények miatt, általában valamilyen jövedelemszint fenntartása érdekében állapítható meg, pl. pótlékveszteség elkerülése miatt (lásd: Illetményrendelet 45–49. §).

Távolléti díj: egyes rendszeres illetményelemek összefoglaló fogalmi köre, az alapilletmény, a honvédelmi szolgálati díj, a rendszeres illetménypótlék, valamint a rendszeres kiegészítő illetmények havi együttes összegét jelenti. A távolléti díj egy számítási alap, amelyet például a jubileumi jutalom, a végkielégítés megállapításához kell használni.

Jellemző költségtérítés:

- helyközi munkába járás (MÁV, távolsági autóbusz) összegének 86%-a (19/2013. HM rendelet 16. §) vagy
- saját gépjárművel történő helyközi munkába járás esetén 15 Ft/km (19/2013. HM rendelet 12. §).

Egyéb jellemző juttatások:

- étkezési Erzsébet-utalvány havonta (17/2013. HM rendelet, 26/2014. HM utasítás),

- bankszámla-hozzájárulás havonta (19/2013. HM rendelet 33. §, 26/2014. HM utasítás),
- önkéntes nyugdíjpénztári munkáltatói hozzájárulás havonta (26/2014. HM utasítás),
- helyi közlekedési bérlethez való hozzájárulás (19/2013. HM rendelet 17. §, 26/2014. HM utasítás),
- nevelési támogatás gyermekeként évente egyszer (12/2013. HM rendelet 10. §, 26/2014. HM utasítás),
- tanévindítási hozzájárulás gyermekeként évente egyszer (12/2013. HM rendelet 9. §, 26/2014. HM utasítás),
- ruházati illetmény (évente HM utasításban rögzített összegben).

Szociális juttatások:

- családalapítási támogatás (12/2013. HM rendelet 3–5. §),
- illetményelőleg (12/2013. HM rendelet 6–8. §),
- házastársi jövedelemkiegészítés (12/2013. HM rendelet 12–14. §),
- születési támogatás (12/2013. HM rendelet 15. §),
- segély (12/2013. HM rendelet 19–22. §).

Nem pénzbeli juttatások:

- ingyenes katona-egészségügyi ellátás;
- egyenruházati ellátás;
- lakhatási támogatás;
- sport- és kulturális szolgáltatások;
- a honvédség által nyújtott kedvezményes üdülés igénybevétele.

Külszolgálat alatti juttatások:

Az állomány külföldre vezényelt tagja (kiküldött) a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 9/2013. (VIII. 12.) HM rendelet 1. § 10. pontja szerint meghatározott külföldi szolgálatot láthat el, illetve külföldi képzésen vehet részt.

A külföldi szolgálat, valamint a külföldi képzés tartós (tervezetten 90 napot meghaladó időtartamú) vagy ideiglenes (tervezett időtartama nem haladja meg a 90 napot) lehet. A külföldi szolgálatot teljesítők egyes járandóságairól szóló 18/2013. (IX. 5.) HM rendeletben rögzített rendelkezések alapján:

- tartós külföldi szolgálatot teljesítő, tartós külföldi képzésben részt vevő kiküldött részére a honvédség külföldi pénznyemben külszolgálati ellátmányt folyósít, melynek célja a külföldi tartózkodással összefüggésben felmerült többletkiadásokhoz és költségekhez való hozzájárulás,
- ideiglenes külföldi szolgálatot teljesítő, ideiglenes külföldi képzésben részt vevő, valamint nemzetközi katonai megfigyelői és szakatanácsadói feladatok ellátására kiküldött részére a honvédség külföldi pénznyemben külföldi napidíjat folyósít, melynek célja a külföldi tartózkodással összefüggésben felmerült többletkiadásokhoz és költségekhez való hozzájárulás.

A tartós, nem fegyveres külföldi szolgálatot teljesítő, valamint a 18 hónapot meghaladó külföldi képzésben részt vevő kiküldött külszolgálati ellátmánya az ellátmányból és a családi ellátmánypótlékból áll. A külföldi szolgálat ideje alatt családi ellátmánypótlékre jogosító hozzátartozó a tartós

külföldi szolgálatra kiküldöttel közös háztartásban élő, ve-
le életvitelszerűen együtt lakó házastárs, élettárs és gyerme-
ke addig, amíg a tankötelezettségfennáll (lásd: 18/2013.
(IX. 5.) HM rendelet 6–11. §).

A külszolgálati ellátmányon felül a tartós, nem fegyveres
külszolgálatra kiküldött esetében a jogszabályban meghatá-
rozottak szerint a honvédség részben vagy egészben hozzájá-
rul vagy megtéríti:

- az utazási költséget (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM ren-
delet 7. alcím),
- a szállítási költséget (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM ren-
delet 8. alcím),
- a lakhatással összefüggő költségeket (lásd: 18/2013.
(IX. 5.) HM rendelet 9. alcím),
- az egészségügyi ellátáshoz kapcsolódó költségeket (lásd:
18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 10. alcím),
- az iskoláztatási költségeket (lásd: 18/2013. (IX. 5.)
HM rendelet 11. alcím),
- a vízumköltséget, a vízum kiadásához szükséges orvosi
vizsgálat költségeit (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rende-
let 12. alcím),
- a szolgálati ügyek intézésével összefüggésben felmerült
postaköltséget,
- a kiküldött és a családi ellátmánypótlékra jogosító hozzá-
tartozója kötelező egészségügyi szűrővizsgálatával össze-
függésben Magyarországon felmerülő, a kiküldött lakó-
helye és a szűrővizsgálat helye közötti utazási költségeket,
- a gépjárműhasználatot (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM ren-
delet 14. alcím).

A külszolgálati ellátmányon felül a béketámogató művelet keretében külföldi szolgálatot teljesítő kiküldött külszolgálati ellátmánya – a tartós, nem fegyveres külföldi szolgálattól eltérően – alapellátmányból, vezetői ellátmánypótlékból és (biztonsági körülmény és éghajlati viszonyok figyelembevétele alapján) alapellátmány-kiegészítésből áll (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 18. alcím).

A béketámogató művelet keretében külföldi szolgálatot teljesítő kiküldött esetében a jogszabályban meghatározottak szerint a honvédség részben vagy egészben hozzájárul vagy megtéríti:

- az utazási költséget (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 20. alcím),
- a szállítási költséget (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 21. alcím),
- az egészségügyi ellátáshoz kapcsolódó költségeket (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 22. alcím),
- a lakhatással összefüggő költségeket (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 23/A. alcím).

A külföldi napidíjon felül az ideiglenes külföldi szolgálatot teljesítő kiküldött esetében a jogszabályban meghatározottak szerint a honvédség részben vagy egészben hozzájárul vagy megtéríti:

- a szállásköltséget (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 26. alcím),
- az utazási költséget (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 27. alcím),
- a szállítási költséget (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 28. alcím),

- egyéb indokoltan felmerülő költségeket (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 29. alcím).

A kiküldetés időtartamától függő külszolgálati ellátmányon vagy külföldi napidíjon felül a külföldi képzésben részt vevő kiküldött esetében a jogszabályban meghatározottak szerint a honvédség részben vagy egészben hozzájárul vagy megtéríti:

- szállással összefüggő költségeket (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 33. alcím),
- az utazási költséget (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 34. alcím),
- a képzésben való részvételhez elengedhetetlenül szükséges, a fogadó fél által kötelezően előírt és leigazolt tankönyvek, tansegédletek, katonai ruházat és felszerelési tárgyak beszerzési költségét (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 34. alcím),
- a legszükségesebb személyi ingóságok szállítási költségeit (lásd: 18/2013. (IX. 5.) HM rendelet 34. alcím).

3. A PARANCSNOKI MUNKA BÉKÉBEN ÉS ATTÓL ELTÉRŐ IDŐSZAKBAN

3.1. A haderő vezetője, a tiszt

„*A haderő a tisztikarral áll vagy bukik*” – fogalmazhatjuk meg a történelmileg bizonyított igazságot. Igaz ez értékőrző és mintaadó funkciójára is. A társadalom honvédelmi hagyományait, a katonai kultúra folyamatosságát, a hivatás etikai értékeit ez a testület tartja fenn, a társadalom más csoportjaira átruházhatatlanul. A tiszt kötelessége nemzeti és katonai hagyományaink ápolása, a magyar katonai erények követése. A legfontosabb a magyar katona honvédő hagyománya: az, hogy a Magyar Honvédség tagja büszkén tekintse magát a régebbi korok – a történelem folyamán országunkat, nemzeti függetlenségünket önfeláldozóan védő – magyar haderejének örököseként. A haza fegyveres védelmének vezetése a tisztnek legszentebb kötelessége.

Emellett a honvédtiszt társadalmi pozíciójának tartozéka a jelen idejű értékközvetítés, az általa vezetettek számára mértékadó életmódminták nyújtása. A parancsnok különös kötelessége, hogy az anyagi haszonszerzésen túl ültesse el alárendeltjei fejében és szívében a katonai erényeket és az önmagáért való kötelességteljesítést. A tisztnek legénységhez fűződő viszonyának minden történelmi-szervezeti változatban alapjellegzetessége és alapkövetelménye volt, hogy a besorozott állományt a lehető leghatékonyabban, funkcionálisan beillesse az éppen aktuálisan fennálló haderőstruktúrába.

Mindehhez elengedhetetlen, hogy a hivatali tekintélyt a szakmai és erkölcsi tekintély felülmúlja. A tisztnek mindig tisztában kell lennie azzal, hogy a tisztikar tagja, és rajta keresztül az egész testületet ítélik meg. Másrészt a parancsnok vezet, ha vezetni kell, ugyanakkor fegyelmező, kiképző funkciója is van, s ez nagy fizikai és lelki erőt követel. A tiszt egyszerre egy jól szervezett, bürokratikus szervezet és egy speciális testület tagja, amelyben nagyon fontos az emberi kapcsolatok rendszere. A parancsnok egyszerre előljáró és alárendelt. Csak az lehet alkalmas a parancsnoki feladatokra, aki maga is megtanult engedelmeskedni, lojálisnak lenni. A parancsadás joga óriási felelősség, a hatalom még nem minden, azzal tudni kell ésszerűen élni is. Az állandó önkontroll és önkritikai készség az, ami fenntarthatja a kényes egyensúlyt.

A történelem bebizonyította, hogy bármely korban csak azokat a parancsnokokat voltak hajlandók feltétel nélkül követni alárendeltjeik a legkilátástalanabb helyzetekben is, akik képesek voltak az erkölcsi normákat, az elvárt kötelességteljesítést elsősorban és elsőként magukra vonatkoztatni, s személyes példamutatással vívták ki embereik feltétlen bizalmát. Ugyanakkor a vezetés csak úgy lehet hosszú távon eredményes, ha az előljáró feltétlen hittel és bizalommal van saját alárendeltjei tevékenységét illetően. Nincs helye simulékonyságnak vagy kétszínű viselkedésnek sem felfelé, sem lefelé. A tisztet jellemezze őszinteség és jellemzilárd-ság. A kimondott szó ereje, igazsága, annak tettekkel való igazolása a tiszt becsület alapja. Ugyancsak idesorolandó a bátorság, amely egyszerre jelenti a személyét érintő veszély-

lyel való szembenézést és a döntésért való felelősségvállalást. Nem egyenlő a félelem hiányával, hanem annak legyőzését jelenti. Ezek a tulajdonságok a ma honvédtisztjéből sem hiányozhatnak, ha meg akar felelni előljárói, alárendeltjei és a társadalom elvárásainak.

A katonai erények – mint a fegyelem, a bátorság, a bajtársiasság, a hűség a halálig, a készség a harcra és a halálra – a tisztí pályát *sui generis* teszik hivatássá. A haderőnek saját tapasztalataiban és tradícióiban mélyen gyökerező etikája van. A tisztnek élete árán is teljesítenie kell a kötelességét, s ezzel a morális elszántsággal kell élnie a mindennapokban, a magánéletében is. A katona magatartását, egész életét – még magánéletét is – szigorú normák és szankciók szabályozzák.

Folyamatosan változó világunk a közelmúltban megteremtette az élethosszig tartó tanulás fogalomrendszerét. Ez semmiképpen sem idegen a tisztikar hagyományaitól, melynek elkötelezett tagjait mindig is jellemezte a tudásszomj, a katonai hivatás elméleti és gyakorlati ismereteinek minél mélyebb elsajátítása iránti vágy, a folyamatos önképzés. Számos idézettel támaszthatnánk alá ennek igazságát, én mégis a Ludovika Akadémia egyik önképzőkörének jelmondatát választottam az 1933/34-es tanévből, mely így hangzott: „Aki csak annyit tesz, amennyit tőle a szabályzatok megkövetelnek, az nem honvédtiszt, az csak zsoldos.” E mondat igazsága napjainkban sem homályosult el, s több száz év múlva is meg fogja állni a helyét.

Fontosnak tartjuk útravalóul megjegyezni a ma fiatal honvédtisztjei számára, hogy elsősorban magyar katonaként, magyar honvédtisztként gondolkozzanak. Természetesen ez

a napjaink szövetségi rendszerében való gondolkodással, az annak való szakmai megfeleléssel nem áll ellentétben, éppen ellenkezőleg: morális értelemben azt csak erősíti. A pályakezdő fiatal honvédtisztek számára a magyar tiszti hagyományok folytatása embert próbáló és nemes feladat az erkölcs, a tiszti ethos szempontjából. De éppen az elődök példája az, amelyből erőt meríthetnek, s ezek az évszázadok alatt kiforrott és letisztult értékek tarthatják meg ezt a speciális testületet, ezért ezen értékeket tovább kell éltetni, és hagyományozni az utódokra. „A honvédtiszt legyen fegyelmezett, becsületes, lovagias és emberséges ember, mint amilyen a magyar tiszt mindig is volt, és aminek a jó hírnevét mindig köszönheti és köszönni fogja.”

3.2. Parancsnok általános és specifikus viszonyok között

„A katonáikkal szemben legyenek szigorúak, követelménytámasztóak és mindezt úgy valósítsák meg, hogy maradjanak emberségesek.”⁵¹

A parancsnoki, vezetői munka összetett feladat, egymással kapcsolatban álló, kölcsönhatásban lévő kompetenciák hálózatát kell hatékonyan működtetni, hogy a kezdő tiszt elérje a kívánt eredményt és célt. Ehhez a feladathoz magas

51 BENKŐ Tibor: *Gondolatok az ideális parancsnokról*, Hadtudomány, 18. évf. (2008)/3-4, 91–103., forrás: http://mhtt.eu/hadtudomany/2008/3_4/091-103.pdf (2016. 04. 18.)

szintű önismeret és emberismeret szükséges. Ez a képesség nem velünk születik, ezt meg kell szerezni, és folyamatosan fejleszteni kell.

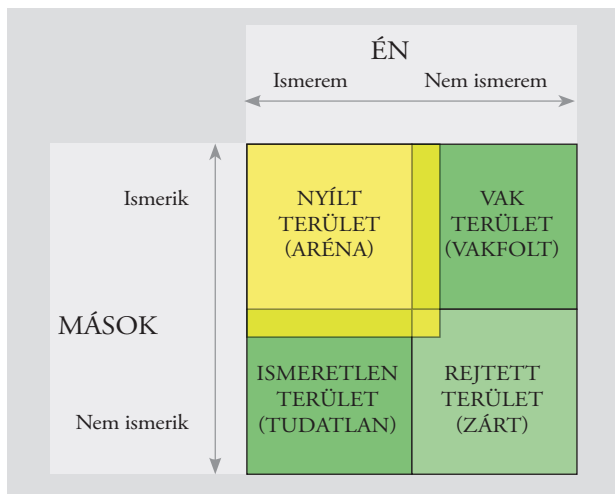
A beosztottak megismerése

A felmérések és visszajelzések alapján a legnagyobb kihívást a pályakezdő csapattisztek számára a beosztottakkal való bánásmód jelenti. Első lépése az alárendeltek minél alaposabb és mélyrehatóbb megismerése. A pszichológia tudománya számtalan személyiségelméletet és személyiségvizsgáló eljárást dolgozott ki. Ezek tudományos alapossággal írják le az emberek személyiségét, adnak magyarázatot a viselkedések okaira. A főbb elméletek a személyiséget mint faktorok kombinációját írják le, és ez alapján minden ember a rá jellemző személyiséggel bír. Ezen domináns faktorjegyek alapján lehet a személy egyfajta tipizálását végrehajtani. A szakmai anyagok alkalmazása hasznos, segítheti a vezetőt, de tudnunk kell, hogy a tipizálás számos veszélyt rejthet, hiszen nincs két egyforma ember.

A beosztottak megismerésének legfontosabb mérföldköve az önismeret. Mit is jelent az önismeret? Az önismeret az egyén „áttekintése saját személyisége összetevőiről, határaitól és lehetőségeiről, betekintése saját viselkedésének a rúgóiba, hátterébe, motívumrendszerébe, képessége arra, hogy helyesen megítélje saját szerepét, hatását az emberi kapcsolatokban”.⁵² Ehhez szorosan kapcsolódik az önmegfigyelés,

52 Forrás: http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/az_nismeret_fo_galma_szintjei_a_szemlyisgfejleszts.html (2016. 04. 18.)

melynek segítségével a legegyszerűbben lehet bizonyos lelki jelenségeket kutatni, megismerni. A mélyebb összefüggésekre ez persze nem ad magyarázatot, de elengedhetetlen az alapokhoz. Az önismeretünket például fejleszthetjük a képzés során megismert Johari-ablak és az önismereti kerék segítségével.⁵³

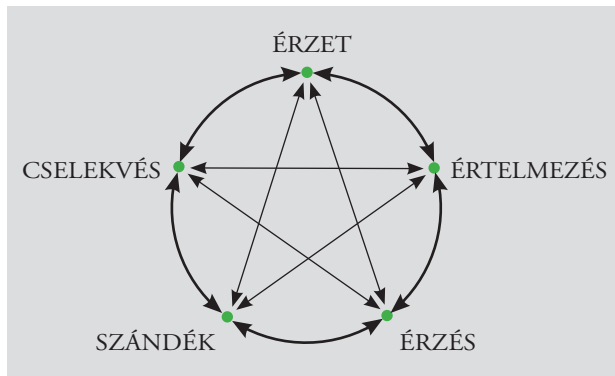

3. ábra: Johari-ablak⁵⁴

53 Forrás: http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/a_johari_ablak.html (2016. 04. 18.)

54 Forrás: http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/folyamatabra_rudas_jomariablak550.jpg (2016. 04. 18.)

Az ábrának megfelelően a Johari-ablak a személyiséget négy nagy területre osztja aszerint, hogy a személy saját magát vagy a másik személyt őt mennyire ismeri és/vagy nem ismeri.

4. ábra: Önismereti kerék⁵⁵

Az önismeret annál teljesebb, minél inkább tisztában vagyunk mind az öt területtel. Ha egyik vagy másik terület hiányos, a személyiség nem lesz eléggé hatékony a társas kapcsolataiban.

A beosztottak megismerésének gyakorlati útmutatója:

- A legegyszerűbb módja a *megfigyelés*. Ez történhet a kiképzés alatt, a szabadidőben vagy akár sportfoglalkozás keretein belül. Az ember személyisége a munkán keresz-

55 Forrás: http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/folyamatabra_rudas_onismeretikerek.jpg (2016. 04. 18.)

tül fejlődik, és a munkán keresztül ismerhető meg, tehát a munkavégzés, kiképzés alatt a másik emberről nagyon sok információ nyerhető. Ez az információ lehet ömlesztett, amelyből csak egy-két kirívó tulajdonságot fogunk észrevenni, vagy lehet tudományosan „előkészített”, vagyis bizonyos kérdésekre kereshetjük a választ a megfigyelt beosztott kapcsán. A megfigyelés lehet spontán, hogy egy általában vett feladat elvégzése alatt figyeljük meg az alárendelteteket, de lehet speciálisan olyan feladatokat végeztetni, amelyek teljesítése során az általunk keresett kérdésre kaphatunk azonnal választ. *Előnyei:* gyors, nem igényel kommunikációt, akkor is működik, ha nincs közvetlen bizalmi kapcsolat a beosztottal. *Hátrányai:* felületes, sok minden torzíthatja, mélyebb kérdésekre nem ad választ, folyamatos figyelmet igényel a parancsnok részéről.

- A következő módszer a *kikérdezés vagy beszélgetés*. Ez történhet formális vagy informális úton, attól függően, hogy milyen kérdésre keressük a választ, és milyen mélységig szeretnénk információkat kapni. A formális kikérdezés során a kapott információk szinte csak a feladatra koncentrálnak, és nem tartalmazznak a személyiségre vonatkozó elemeket, így az ezekből kapott információk a másik megismerésére kevésbé alkalmasak. A beosztottak megismerése során keresse a parancsnok az oldottabb, személyes beszélgetések lehetőségét is. Hasznos lehet, ha személyes példával, történettel teremti meg ennek hangulatát. Az informális beszélgetés során, ha az alapfeltételek adottak (pl. bizalom, oldott légkör), már

lehetőség adódik a beosztott személyiségének mélyebb megismerésére. Ezek a beszélgetések lehetnek egyszerűek, de lehetnek ismétlődőek, addig, amíg a kérdéseinkre a kért válaszokat meg nem kaptuk. Nagyon fontos, hogy „nyitott végű” kérdéseket tegyünk fel, ha a beosztott megfelelő kommunikációs képességgel rendelkezik. *Előnyei:* fontos és tartalmas információt adhat, átfogó képet fest a beosztottról, érzések, élmények, motivációk is felszínre kerülhetnek. *Hátrányai:* nehéz a bizalmi légkör kialakítása, kellő önismeret hiányában a következtetések, amiket a parancsnok levonhat, nem biztos, hogy megalapozottak. Folyamatosan fejleszteni kell, ebben tanácsot lehet kérni idősebb kollégától, de sok szakmai háttéranyag található könyvtárakban, interneten.

- Fontos módszer lehet még a *független jellemzések általánosságai*. A katonai szervezet sajátossága, hogy rendszeres időközönként méri a személyi állományt. Ezek az információk hozzáférhetőek a megfelelő szintek részére. Ezt ki lehet egészíteni az altisztek szóbeli beszámolójával, vagyis főleg a kezdeteknél fontos kérni az altisztek segítségét a jellemzések értelmezéséhez, hiszen ők vezetik az alájuk beosztott állományt, ők ismerik a legjobban őket. *Előnyei:* „életútszerűen” mutatja a beosztottak fejlődését, gyors információforrás. *Hátrányai:* sablonszerű lehet az értékelés, amit kapunk, az aktuális állapotot nem mutatja, csak a tendenciát.

Az alegységparancsnok speciális feladatai külszolgálat során

A csapathoz kikerülő fiatal tiszteket akár egy éven belül is külszolgálatra vezényelhetik. E tény tudatában egy sor tennivaló, amire lett volna idő itthon, felgyorsul, mert misszióba csak összeszokott alegység vezényelhető. A beilleszkedés az alegység életébe kiemelt jelentőséggel bír ebben az esetben, mindamelllett, hogy a szakmai rátermettséget is bizonyítani kell. A visszajelzések alapján a szakmai alapok megvannak, nem ezekkel szokott gond lenni. A legnagyobb problémát a humán kihívások teljesítése jelenti.

Jellemző nehézségek a fiatal tiszt, kezdő parancsnok esetében:

- szervezeti beilleszkedése még nem történt meg az alegység életébe, a pályakezdő tiszt még keresi a helyét a csapatban;
- még folyamatban van az első tiszti beosztásra való felkészülése;
- nem támaszkodik eléggé a tapasztalt altisztekre, nem dolgozza fel a tapasztalataikat;
- nem mindig tudja a helyén értelmezni beosztott vezetői szerepét (vezető és beosztott is), ebből fakadóan néha súlyos szerepkonfliktusba⁵⁶ kerülhet;
- túlzottan magabiztos, vagy annak akar látszani, és ezzel veszélyes helyzeteket teremthet mind a beosztottak, mind a maga számára az ismeretlen külföldi terepen;

56 Forrás: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_pszichologia_pedagogusoknak/ch22s02.html (2016. 04. 18.)

- a helyi civil lakossággal való kapcsolattartás, a kommunikáció a megszokottól eltérő kompetenciákat igényel;
- nincs még készség szinten tisztában a vezetőkkal, tisztekkel szemben támasztott erkölcsi, etikai normákkal, valamint annak súlyával, hogy ő Magyarországot képviseli bárhol is van a világon;⁵⁷
- saját maga is átéli a külszolgáltatból eredő kulturális sokkot,⁵⁸ és ezt nem tudja sem magánál, sem a beosztottaknál a helyén kezelni;
- a szolgálati leterheltségből fakadóan az életkori sajátosságoknak megfelelően a bioritmusa⁵⁹ felborulhat;
- a hosszú távollét próbára teszi az éppen kialakuló vagy elmélyülő partnerkapcsolatot.

Tanácsok a sikeres külszolgálat parancsnoki munkájához:

- A felkészülés során szerezzen be minél több információt a feladatról, a feltételekről, a várható nehézségekről, alárendeltjeiről, munkatársairól.
- Végezzen önértékelést, legyen tisztában a saját korlátaival és lehetőségeivel, ebben nyújt segítséget az önismeret fejlesztése.

57 Forrás: http://2010-2014.kormany.hu/download/d/14/41000/katonai_etikai_kodex_20140430.pdf (2016. 04. 18.)

58 SZEKERES György: *A kulturális sokk mibenléte és kezelhetősége*, Honvédelmi Szemle, 61. évf. (2007)/1,85–92., forrás: http://adtplus.arcanum.hu/hu/view/HonvedsegiSzemle_2007_01/?pg=93&layout=s (2016. 04. 18.)

59 Forrás: <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/termeszettudomanyok/az-egeszseges-életmod/az-egeszseges-életmod/az-ember-idegrendszer/a-biológiai-ritmus-es-az-alvas> (2016. 04. 18.)

- Ha nincs hivatalos mentor kijelölve a pályakezdő, első missziós tiszt mellé, keressen magának olyan tapasztaltabb kollégát, feljebbvalót, akiben megbízik, és aki segít leküzdeni a kezdeti nehézségeket.
- Támaszkodjon altisztjei, idősebb beosztottai tapasztalataira, és már a felkészülés során éreztesse mindenkivel az egymásért való felelősség fontosságát.
- A külszolgálat alatt figyeljen az állományánál előforduló hangulati, magatartásbeli változásokra, követelje meg az altisztjeitől, hogy ők is kövessék figyelemmel ezeket, és rendszeresen dolgozzák fel a tapasztalatokat.
- Ha a külszolgálatban van tábori lelkész⁶⁰ vagy pszichológus,⁶¹ a felmerülő humán problémák saját hatáskört vagy kompetenciát meghaladó kezelésénél hívja segítségül őket.
- Maximálisan készüljön fel feladatára, olvassa át és értelmezze a kiadott SOP-kat (Standard Operating Procedure – eljárás utasítás), ugyanakkor fordítson figyelmet az Operatív belső kontroll⁶² anyagának tanulmányozására, segítséggel értelmezve nagyon gyorsan át tudja látni a szervezet működését.

Az Operatív belső kontroll tartalmazza mindazokat az elveket, belső szabályzatokat, amelyek biztosítják a szervezet pontos működését, azonosítja a kockázatokat, felelősségi

60 Forrás: www.taborilelkesz.hu/rovatok/hm_tlsz/info/ (2016. 04. 18.)

61 Forrás: www.pszichoerdek.hu/protokollok/munkap/15_2.pdf (2016. 04. 18.)

62 Forrás: www.kormany.hu/download/e/3e/20000/HM%20Fejezet%20Egys%C3%A9ges%20Bels%C5%91%20ellen%C5%91rz%C3%A9si%20k%C3%A9zik%C3%B6nyve.pdf (2016. 04. 18.)

köröket, beavatkozási pontokat és protokollokat a szervezet működési folyamataiba.

Nagyon megfontoltan lépjen fel a helyi lakosság tekintetében, ha szükséges, kérjen segítséget akár az MH CKELMK,⁶³ akár a KNBSZ illetékes beosztottjától.

A kihívások a külszolgálat során két nagy csoportra oszthatók: a mindennapi nehézségekre a művelet ideje alatt, illetve a harci stresszorokra.

A *mindennapi nehézségek* olyan extrém stresszforrások, amelyek a missziós élethez kötődnek, és a művelet ideje alatt kisebb-nagyobb mértékben változhatnak. Idekötődnek a munkavégzéssel kapcsolatos stresszforrások is. Ilyenek kiemelten:

- a magánélet hiánya, a személyes tér beszűkülése;
- a nemi, szexuális élet beszűkülése, hiánya;
- a higiéniai körülmények elégtelen megléte;
- az extrém időjárási viszonyok.

A *harc stresszorok* a műveletek során adódó katonai feladatok végrehajtás során jelentkeznek, és az egyéni terhelések eltérhetnek a beosztás, kor és fegyvernem függvényében. Ilyen harci stresszorok kiemelten:

- orvlövészek;
- improvizált robbanóeszközökkel való találkozás;
- tűzharc, de az első tűzharc átélése kiemelten;
- katonai közlekedési balesetek;
- genocídium utáni tömegsírok látványa;
- holttestek, tetemek látványa.

63 Forrás: www.honvedelem.hu/szervezet/mh_ckelmk (2016. 04. 18.)

A parancsnok szerepe a traumák feldolgozásában

A traumák feldolgozása egyénileg eltérhet. Van, akinek nem okoz gondot a feldolgozás, van, aki segítséget tud nyújtani a társainak, és sok katonának nem biztos, hogy kell a szakember segítsége. A parancsnoknak kell figyelemmel kísérnie, hogy a beosztottjai képesek-e megküzdeni a lehetőségekhez mérten egyénileg vagy az alegység szintjén a traumákkal. A feldolgozás sokszor természetes csoportfolyamatokon keresztül zajlik. Nem biztos, hogy be kell avatkoznia, de ha igen, akkor két módon teheti: formális és informális módon. Az *informális módon* való beavatkozás a csapaton belüli társas támasz erősítését, a csoportkohézió fejlesztését öleli fel. A *formális megoldás* a támogató lánc ismeretében lehet akár külső szakemberek segítségül hívása, akár a csapat pszichés állapotának felmérése, monitorozása, jellemzően szakértők által.⁶⁴

Speciális lélektani helyzetek az alegység alkalmazása során

A háború velejárója a normál polgári léttől való markáns eltérés, a speciális lélektani helyzetek. A katonaéletben minden olyan élethelyzet, amely a fegyverekkel vagy a fegyveres harccal összefüggésben van, kiemelt pszichés terhelést és igénybevételt jelent.

Jellemző speciális lélektani helyzetek:

- fegyverekkel összefüggő balesetek;
- őrszolgálatlal összefüggő feladatok;
- repüléssel vagy ejtőernyőzéssel összefüggő helyzetek;

64 A műveleti alkalmazás pszichológiai biztosításának kézikönyve parancsnokok számára, Magyar Honvédség Honvédkórház kiadványa, Budapest, 2012.

- speciális alakulatok lélektani helyzetei;
- aknamezővel, aknamentesítéssel összefüggő feladatok;⁶⁵
- pánikhelyzetek;⁶⁶
- migrációs nyomással összefüggő helyzetek;
- speciális időjárás körülmények közötti feladatok;
- hadifogsággal összefüggő szituációk;
- terrorizmussal kapcsolatos műveletek;⁶⁷
- a magatartás befolyásolására irányuló hadviselés.⁶⁸

A stressz és a konfliktusok kezelése általános és speciális helyzetekben

A stressz fogalmát Selye János⁶⁹ nevéhez kötjük, aki szerint a stressz a szervezet nem specifikus válasza az őt ért bármilyen ingerre. A szervezet tipikus stresszválaszt ad az őt érő és fenyegetést jelentő ingerekre: „Harcolj vagy menekülj!”⁷⁰ Ez a válasz az evolúcióhoz kötődik, évmilliók óta primitív választunk a fenyegető veszélyekre. Az életünk tele van stresszkeltő

65 Zoran KOMAR (szerk.): *Katonapszichológia: Horvát tudományos tapasztalatok III.*, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007, 217–245.

66 Forrás: www.bocskaidandar.hu/rovatok/pszichologiai-rovat/58-rovatok/358-a-harcteri-panik (2016. 04. 19.)

67 Forrás: https://sin.thectulhu.com/library/crisis/Terrorist_Recognition_Handbook,_Second_Edition.pdf

68 PIX Gábor: *A lélektani műveletek jellemzőinek vizsgálata*, PhD-értekezés, forrás: http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2006/pix_gabor.pdf (2016. 04. 19.)

69 SELYE János: *Stressz distressz nélkül*, forrás: www.magtudin.org/SELYE_JANOS_Stressz_distressz_nelkul.pdf (2016. 04. 19.)

70 HAJÓS Anett: *Harcolj vagy menekülj!* Forrás: www.hazipatika.com/psziche/stressz/cikkek/harcolj_vagy_menekulj/20081110151523 (2016. 04. 19.)

életeseményekkel, melyek általában az embereket alkalmazkodásra készítetik. Az erősebb stresszhelyzetek ugyanúgy kiváltják az élettani reakciókat most is, mint az evolúció hajnalán őseinknél, a rájuk leselkedő veszedelem esetében. Az elmélet szerint beszélhetünk „eustresszről”, vagyis jó stresszről, ami lehet egy kihívást jelentő feladat vagy egy előléptetés, ugyanakkor beszélhetünk „distresszről”, amit jellemzően negatívnak élünk meg, és a szervezet erőforrásait megterhelő módon mozgósítja. Mindenki érez valamilyen stresszt a feladat végzése során, de a stressztűrő képesség egyénenként eltérést mutat. Fontos figyelemmel kísérni és azonosítani a beosztottakat érő és a saját magunkat érő stressz forrásokat is. A stressz elviselésében nagyon nagyok az egyéni eltérések.

Segíti a stresszel szembeni megküzdést:

- A stresszt jelző, erre figyelmeztető jelzések felismerése és tudatosítása.
- A stresszt okozó élmények lehetőség szerinti átgondolása, a negatív stresszélmény megváltoztatása.
- Az immunrendszer erősítése, helyes táplálkozás, pszichoaktív szerek elkerülése.
- A test és a lélek pihentetése, kikapcsolódás, amikor csak lehet.
- Aktív és passzív relaxációs technikák használata.
- Kiegyensúlyozott és elegendő alvás, a bioritmus normál rend szerinti fenntartása.
- Tartalmas szociális kapcsolatok.
- Ha az egyéni megküzdés nem vezet eredményre, kérjük szakember segítségét (pszichológus, lelkész).

A konfliktus kezelése

A *konfliktus* szó és a hozzá kötődő érzelmek hagyományos értelemben negatív töltéssel rendelkeznek. A konfliktust rendszerint időpazarlóknak tartjuk, és azt gondoljuk, energiákat von el, s csak a rossz vezetés esetén van jelen. A modern tudományos felfogás szerint azonban az előremutató, a helyzetet tisztázó konfliktus segíthet új stratégiákat és taktikákat kidolgozni, elkerülni a túlzott elkényelmesedést, és a legfontosabb, hogy fejlődésre sarkall. A fogalma változatos, az emberi történelem során többfajta megközelítés látott napvilágot.⁷¹ A pszichológiai megközelítés Otto Klineberg kanadai pszichológus nevéhez fűződik. Nézete szerint a konfliktusok kezelésében az észlelésünk játssza az irányító szerepet.⁷² A versengés és a konfliktus alapvetően egy töről fakad, a konfliktus az emberek közötti versengés egyik formája.⁷³

A konfliktus kezelésének lehetséges módja a vezető részéről a vezetői beavatkozás, amely irányulhat a konfliktus elkerülésére a kialakult helyzetnek megfelelően, ha nem érdemes a konfliktust tovább élezni. Vagy lehet az erőszakos beavatkozást választani, ha olyan fontos érdek kívánja meg, ami miatt a konfliktust azonnal kezelni kell. Érdemes a kompromisszum mellett dönteni, ha mindkét személynek fontos a kívánt cél, és a megoldás távol van, de a kapcsolat

71 Forrás: <http://tamop-sport.ttk.pte.hu/tananyagfejlesztas/a-konfliktus-pedagogia-elmeleti-es-gyakorlati-hattere/02> (2016. 04. 19.)

72 O. KLINEBERG: *Social Psychology*, Henry Holt and Company, New York, 1954.

73 K. BOULDING: *Conflict and Defense*, Harper and Row, New York, 1962.

fenntartása fontos. Ha a vezető azt észleli, hogy a konfliktus nem a megoldás felé halad, a felek szétválasztása az egyik lehetséges út, majd újraindítani a konfliktus kezelését. Ha kéri, fel kell vállalnia a döntőbíró szerepét, és akár egyoldalú támogatással, de döntést kell hoznia. A kooperáció vagy fölrendelt célok kijelölése is elvezethet a konfliktus megoldásának irányába. Képesnek kell lennie a közös értékek, érdekek azonosítására, akár alku vagy tárgyalás útján is. Tartós konfliktusok esetén felkérhetik mediátori vagy coach szerepre, ebben akár pszichológus szakember segítségét is kérheti.

3.3. Az alakulatok napi életét szabályozó okmányok, jellemző értekezleti formák

Az alakulatok napi életét szabályozó okmányok

Az alegységeknél a napi élet irányításával kapcsolatosan különböző okmányrendszereket dolgoznak ki, amelyek egy komplex rendszer részei, és összhangban vannak a magasabb szinten kiadott intézkedésekkel és szabályzókkal. Nagyon fontos tudni, hogy a későbbiekben felsorolt okmányok egy-egy rendszerben készülnek, de eltérések lehetnek az adott alakulatra vonatkozóan.

Az alakulatoknál a napi élet működésére, szabályozására alapvetően az alábbi okmányok vonatkoznak:

- Szervezeti és Működési Szabályzat (a továbbiakban: SZMSZ);
- az alegység napi életének, működésének rendjéről szóló intézkedés (közismertebb nevén: 100-as parancs);

- napi parancs;
- egyéb alegységparancsnoki okmányok (pl. századnapló, részletesebben lásd a későbbi fejezetekben).

1. Az alegység Szervezeti és Működési Szabályzata (dandár, ezred, önálló zászlóalj)

Általános megközelítésben a szervezet működését leíró, keretbe foglaló dokumentum a Szervezeti és Működési Szabályzat. Az SZMSZ az alegység békeidőszaki működését meghatározó alapokmány, amely a legfontosabb ismereteket tartalmazza az adott alakulatról. Megtalálható benne az alegység jogállása, rendeltetése, az alapító okiratban meghatározott feladatrendszere, továbbá a szervezeti felépítése, szervezeti elemeinek feladatai, valamint tartalmazhatja az alegység működési rendjét és a működési szabályokat. (Itt megtalálható többek között az adott alakulat pontos címe, megnevezése, számlaszáma.)

A fentiekben felsorolt területek mellett részleteiben tartalmazhatja még:

- az alegységparancsnok vezetői tevékenységét elősegítő testületek, bizottságok munkájának szabályozását;
- a vezetői értekezletek rendszerét;
- tervezési rendszereket;
- az iratok továbbítási rendjét;
- a jelentések rendszerét.

2. Az alegység napi életének, működésének rendjéről szóló intézkedés, közismertebb nevén 100-as parancs (dandár, önálló zászlóalj)

Az alegységparancsnok parancsban szabályozza a katonai élet és tevékenység folyamatos, többször ismétlődő vagy időben állandóságot mutató szabályait.

A parancs általában tartalmazhatja:

- az alegység napi életre és mindennapi tevékenységére vonatkozó szabályokat;
- a laktanyai élet szabályozását;
- napirendet;
- munkarendet;
- a raktárak működési rendszerét, nyitvatartását.

3. Napi parancs (dandár, önálló zászlóalj)

Az alegységparancsnok parancsban és határozatban szabályozza az egyszeri végrehajtásban megvalósuló feladatot vagy egyedi ügyben hozott döntést, valamint egy adott ügyben vagy ügycsoportban a feladat végrehajtásának módját.

A napi parancs tartalmazhatja:

- a szolgálatvezénylést;
- a szolgálatmódosítást;
- a rendkívüli szolgálatcserét;
- a munkatervektől eltérő feladat elrendelését;
- a kiképzési foglalkozások elrendelését (pl. lövészetek végrehajtását);
- átadás-átvételek elrendelését;
- kirendeléseket;
- útba indításokat.

Jellemző értekezleti formák

Az alakulatoknál – az adott alegység szintjétől, alárendeltségétől függően – általában az alábbi vezetői értekezletekkel találkozhatunk, amelyek mindenholkiegészítődnek az alakulatok sajátosságaival.

A vezetői értekezletek összhangban, egységes logikai rendben vannak egymással mind szervezeti struktúrában (középszintű vezetői szervezeteken keresztül a kötelékalegységekkel bezárólag), mind időben.

A vezetői értekezlet nem a problémamegoldások fóruma. A problémákat mindig a saját beosztásunkban oldjuk meg, felhasználva tárgyi tudásunkat, tapasztalatokat, belső koordinációt. A vezetői értekezlet a szervezésről, döntésről és a koordinációról szól, abban a témában, amelyben meghirdetésre került.

Az értekezletre mindig pontosan és felkészülten kell érkezni. Ehhez persze konkrétan tudni kell az adott értekezlet napirendi pontjait, pontos célját. A tárgytól való eltérés megváltoztatja az értekezletek jellegét, nem kell mindig felhasználni minden lehetőséget a saját problémáink kiadására.

Vezetői és munkatervezési értekezletek (dandár, önálló zászlóalj):

- éves értékelő és feladatszabó parancsnoki értekezlet;
- féléves pontosító parancsnoki értekezlet;
- vezetői értekezletek:
 - előtervezői értekezlet;
 - feladatszabó értekezlet;
 - tervjövahagyó értekezlet;

- beszámoltató értekezlet;
- koordinációs értekezlet (napi, heti vagy eseti jellegű).

1. A parancsnok éves értékelő és feladatszabó parancsnoki értekezlete (dandár, önálló zászlóalj)

A parancsnok éves értékelő és feladatszabó parancsnoki értekezlete az alegység irányításának, vezetésének legmagasabb szintű fóruma. A vezető szervek és az alegységek feladatait a parancsnok évente értékelő és feladatszabó parancsnoki értekezleten szabja meg, amelynek célja a zászlóalj előző évi munkatervében rögzített, az alegység egészére vonatkozó kiemelt és meghatározó fontosságú és a vezető szervek, alegységek által végrehajtott feladatok értékelése. További céljai: a tárgyévi tevékenység fő irányelveinek, célkitűzéseinek, feladatainak, azok végrehajtási követelményeinek meghatározása, a tárgyévet követő évi tevékenység fő irányainak, célkitűzéseinek, feladatainak rögzítése.

2. A parancsnok féléves pontosító parancsnoki értekezlete (dandár, önálló zászlóalj)

A féléves pontosító parancsnoki értekezlet célja az éves értékelő és feladatszabó parancsnoki értekezleten meghatározott célkitűzések és feladatok végrehajtási stádiumának értékelése, továbbá a meghatározott célkitűzések, feladatok és a végrehajtási követelmények pontosítása.

3. Vezetői értekezletek (dandár, önálló zászlóalj)

a) Előtervezői értekezlet

Az előtervezői értekezlet célja a tárgyhónapot követő

hónap fő feladatainak megszabása, időpontjainak, időrendjének, követelményeinek koordinálása. Résztvevői és a meghívottak feldolgozzák a kiadott tervezési adatokat, javaslatukat, véleményüket, pontosításukat az előtervezői értekezleten jelentik, figyelembe véve a parancsnok iránymutatását az adott időszakra lebontva.

b) Feladatszabó értekezlet

A feladatszabó értekezlet célja a zászlóalj tárgyhónapot követő hónap fő feladatainak, azok végrehajtási időpontjainak, időrendjének, követelményeinek meghatározása, már felhasználva az előtervezői értekezleten született javaslatokat, eredményeket, elemzéseket.

c) Tervjóváahagyó értekezlet

A tervjóváahagyó értekezlet célja az alegység, a vezető szervek, az alárendelt alegységek vonatkozásában a tárgyhónapot követő hónap munkaterveinek jóváahagyása. Az alegységvezető szervek vezetői, az alárendelt alegységek parancsnokai jelentik a havi munkatervek kidolgozását, a részükre meghatározott fő feladatokat, azok végrehajtásának időrendjét, a felmerülő gondokat, problémákat.

d) Beszámoltató értekezlet

A beszámoltató értekezlet célja az alegység, az alegységvezető szervek, az alárendelt alegységek által a tárgyhónapban végrehajtott fő feladatok, felkészítési, kiképzési rendezvények értékelése. Az alegységvezető szervek vezetői, az alárendelt alegységek parancsnokai a beszámoltató értekezleten jelentenek a feladatok végrehajtásának helyzetéről, az esetleges elmaradások

okairól, pótlásuk lehetőségeiről.

- e) Napi koordinációs értekezlet (dandár, önálló zászlóalj, század)

A napi koordinációs értekezlet általános célja az alegység rövid távú, napi feladat-végrehajtásának koordinálása, az operatív döntések előkészítése és meghozatala, a felmerült kérdések megvitatása. Az értekezlet vezetéséért általában az adott szervezet törzsfőnöke felelős.

- f) Heti koordinációs értekezlet (dandár, önálló zászlóalj, század)

Az alegység heti koordinációs értekezlete a katonai szervezet feladat-végrehajtásának operatív koordináló fóruma. A katonai szervezet havi munkatervében szereplő, a tárgyhéten végrehajtott, illetve elmaradt feladatok pontosítását foglalhatja magában.

Jellemző napirendi pontjai:

- a tárgyhétre tervezett és terven felüli feladatok végrehajtásának helyzetértékelése;
- a tárgyhetet követő héten végrehajtandó feladatok megszabása;
- koordinálást igénylő kérdések egyeztetése;
- szervezési feladatok végrehajtása;
- a katonai szervezet, a parancsnokság vezető szervei, az alegységek vonatkozásában a KFR-, HKR-tervek;
- egyéb kérdések.

- g) Eseti jellegű koordinációs értekezlet (dandár, önálló zászlóalj, század)

Az eseti jellegű koordinációs értekezlet az alegység

váratlanul felmerült feladatainak rendjét koordináló értekezlet. Az alegységparancsnok vagy helyettesének vezetésével bármikor, a munkarendben meghatározottaktól eltérő időpontban kerülhet levezetésre.

Felhasznált források:

A Magyar Honvédség Ludovika Zászlóalj Szervezeti és Működési Szabályzata. A Magyar Honvédség Ludovika Zászlóalj parancsnokának intézkedése a zászlóalj működési rendjéről, tevékenységének szabályozásáról

A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság 184/2015. sz. intézkedése a békeműködés vezetési rendjére

3.4. Írásbeli és szóbeli kommunikáció az alakulatnál

Alapvetően a fiatal tisztek kezdő beosztásának két csoportját különböztethetjük meg: törzsben szolgáló tisztek és alegységnél szolgáló tisztek.

1. A törzsben szolgáló tisztek kommunikációja általában horizontális kommunikációt jelent, amely az esetek döntő többségében elektronikus levelezés, illetve szóbeli egyeztetés során valósul meg. Eredménye általában valamilyen döntés előkészítéséhez kapcsolódó dokumentum, ügydarab, esetleg parancs vagy annak egy bizonyos része.

2. Az alegységnél szolgáló tisztek kommunikációja általában vertikális kommunikációt jelent, többnyire szóban, ritkábban írásban történik. Ez az előljárótól a parancs vételét

(általában szdpk.) vagy a beosztottak részére parancs kiadását jelenti. A szóbeli kommunikáció a jellemzőbb, hiszen a napi élet során az alegység vezetése szóbeli parancsok kiadása útján történik (eligazítás). A parancsot lehetőleg tömören, egyszerűen megfogalmazva, lényegre törően kell kiadni, hogy a jelen lévő beosztott állomány minél könnyebben megérthesse azt. Minden parancsban minimálisan szerepelnie kell az elvégzendő feladatnak, a végrehajtásért felelős személynek, valamint a végrehajtás határidejének. (A beosztottak személyes vezetésére és a specifikus kommunikációs helyzetekre, feladatokra a fejezet második felében térünk ki.)

Az írásos kommunikációra az alegységnél különböző okmányokat rendszeresítettek. Az alegység (sz., szd.) napi életével, vezetésével kapcsolatos nyilvántartott okmányok:

- alegységbeosztási könyv,
- századnapló,
- alegységügyeletes-előjegyzés,
- gyengélkedő könyv,
- baleseti napló,
- alegység kihallgatási füzet,
- külföldre távozók füzet,
- helyőrségelhagyók füzet,
- parancsnoki feljegyzési füzet = parancsvételi füzet,
- egyéni kiképzési nyilvántartás (általában elektronikusan vezetik a kiképzési év végén kinyomtatják),
- az alegység (sz., szd.) kiképzési nyilvántartása (általában elektronikusan vezetik, a kiképzési év végén kinyomtatják),
- lövészeti nyilvántartás,

- az alegység havi munkaterve (szd.),
- szolgálatvezénylés,
- szabadságolási terv,
- levezetési tervek,
- foglalkozási jegyek,
- jegyzőkönyvek (oktatással kapcsolatos, átadás-átvétellel kapcsolatos),
- fegyverkiadási könyvek,
- törzskönyvek (gépjárművek, fegyverek vagy nagy értékű eszközök, berendezések),
- RFK (részletes felszerelési könyv),
- raktárműveleti napló,
- kézbesítőkönyv,
- személyügyi gyűjtők,
- az alegység által vezényelt szolgálat előírt okmányai.

Az alegység mindennapi életében a két legfontosabb okmány a századnapló és a havi munkaterv. Alapvetően az írásos kommunikáció = parancs az alegységnaplóban (századnapló) jelenik meg, amelyet a következőkben mutatunk be.

Századnapló

Az alegység legfontosabb vezetési és egyben pénzügyi okmánya, melybe az alegység vezetésével kapcsolatos előjárói parancsok és az alegységparancsnok saját parancsai kerülnek be, valamint az alegység mindennapi életével kapcsolatos összes adat (pl. étkezési létszám, kivonuló állomány stb.).

A századnaplót mindennap vezetni kell. Ez a századírnök feladata, ahol nincs ilyen beosztás rendszeresítve, ott az írnoki teendők ellátásával megbízott személyé. A századnapló

pontos vezetéséért, a bejegyzett adatok helyességéért a századparancsnok a felelős. A századnaplót a századparancsnok – a munkaszüneti napokat kivéve – a „Napi parancs” és az „Étkezési létszám” rovatok kitöltése után naponta ellenőrizze és írja alá, távolléte esetén a szervezetszerű helyettese, illetve annak távolléte esetén a – naplószerű feljegyzésben szerepeltetett – parancsnoki teendőkkal megbízott személy írja alá! A naplót a szakasparancsnokok és a (szolgálatvezető) beosztott altiszt a parancskihirdetés kezdetéig tudomásulvétel miatt olvassák el, és aláírásukkal igazolják. A századnaplót meghatározott időben be kell mutatni a törzsfőnöknek, aki szignálja azt.

A naplót kék, vasárnap és ünnepnapokon piros tintával kell vezetni. Ha a napló bármelyik rovata a bejegyzések számára nem elegendő (pl. az „Egészségügyi helyzet” rovatban 6 rovatnál többre van szükség, mert többen betegek), akkor a rovathoz megfelelő nagyságú betétlapot kell csatolni.

A századnapló fő egységei (nyomtatvány szerinti leírás):

I. Létszámkimutatás

A „Rendszeresített állomány” rovatot minden esetben piros tintával kell vezetni.

- a) A létszámkimutatást rendfokozat szerint kell vezetni.
- b) Az „Ehhez máshonnan vezényelve” rovatban csak azokat a vezényelteket kell kimutatni, akik a századnak élelmezésileg át vannak adva, valamint a rovatnak a század állományába tartozó hivatásos és szerződéses állományú tagját is tartalmaznia kell.

- c) Az „Élelmezési létszám”-ba tartoznak mindazok, akik ellátásilag a századhoz tartoznak, tehát beleszámítanak a század tisztjei, zászlósai, altisztjei is. Az „Étkezési létszám”-ba beleszámítanak a század tisztjei, zászlósai, altisztjei abban az esetben, amikor az számukra járandóság (pl. szolgálat, gyakorlat), valamint ha illetményes (ünnepi ebéd) az étkezés. Ezen esetekben meg kell jelentetni a VIII/B rovatban a jogosultságot.
- d) „Kinn étkező”-k azok, akik nem vesznek részt a század állományának étkeztetésében. Idetartoznak a század tisztjei, zászlósai, altisztjei, akik részére nem illetményes az étkezés (kivételesen a c) pontban említett esetekben), vagy engedély alapján nem vesznek részt a közétkezésben, hanem étkezési pénzben részesülnek.
- e) A kivonuló létszámot közvetlenül a kiképzésre (pl. Ócsa) elvonulás alapján kell számszerűen kitölteni.
- f) A „Bevonult” és „Eltávozott” rovatba mindenkit be kell írni, aki a század részére állományi, élelmezési, étkezési növedéket vagy fogyatéket jelent. A nevesített rovatot nem kell kitölteni. A létszámadatokat állománytábla – szakasz, kötelék – szerint kell megadni.

II. Fegyverzeti kimutatás

Ebben a részben azt a fegyverzetet kell kimutatni, amely a századnál rendszeresítve, illetve ténylegesen megvan. A „Rendszeresítve” rovatot minden esetben piros tintával kell vezetni.

III. Gép- és (harc)jármű kimutatás

Azokat a gép- és (harc)járműveket kell kimutatni ebben a részben, amelyek a századnál rendszeresítve, illetve ténylegesen megvannak. Idetartoznak a híradókocsik, lokátorok, alapvető műszaki munkagépek is.

IV. Naplószerű feljegyzések

Ide a század életében előforduló jelentősebb eseményeket kell röviden beírni. (Pl.: a század a 2015. 08. 10. – 2015. 08. 20. közötti időszakban a 12-es számú épületből költözést hajt végre a 9. számú épületbe. Vagy: 2016. május 23-án szemrevételezés céljából Újdörögd gyakorlótérre távozom, távollétem ideje alatt a századparancsnoki teendőkkkel Nagy Róbert fhdgy.-ot bízom meg!)

V. Egészségügyi helyzet

A rovatot a napi orvosi vizsgálat után kell kitölteni név és rendfokozat szerint. A „Kórházban” és az „Eü. szabadságon” rovatokba a név és a rendfokozatok után tört formájában az engedélyezett és a letöltött napok számát kell feltüntetni. (Pl. Tóth Béla htj. 8/3, 8 nap engedélyezett eü. szabadság / 3 letöltött nap.)

VI. Fegyelmi helyzet

A fenyítettek vagy büntetettek neve és rendfokozata után tört formájában a fenyítés vagy büntetés időtartamát és a letöltött napok számát kell feltüntetni. (Pl.: Tóth Abigél htj. 4/1, tehát 4 fenyített nap / 1 letöltött nap.) A kiszabott dícséreteknek és fenyítéseknek számszerűen egyezniük kell a

VIII. rovatban parancs formájában megjelent dicséretetek, fenyítések számával. Az összesítést naponta kell vezetni.

VII. Kihallgatás

A „Jelentés” rovatban kell feltüntetni a jelentést tevő családi nevét, rendfokozatát és a jelentés tárgyát röviden. (Pl.: Kiss szkv. 01. 23-án Ép.Ü.) A „Kérelem” rovatban a kérelmező családi nevét, rendfokozatát és a kérelme tárgyát is röviden fel kell tüntetni. (Pl.: Kiss szkv. 2 n. véradó szab.) A kihallgatásra rendelteknél a családi néven kívül a rendfokozat is feltüntetendő. (Pl.: Kiss htj. késés.) A századparancsnok döntéseit a századírnök piros tintával röviden és tömören köteles bejegyezni. (Pl.: Kiss htj. 2 n. véradó szab. eng.)

VIII. A parancsnok feljegyzése

- VIII/A (a bal oldali teljes lap)

A századparancsnok által kiadott parancsokat számmal kell ellátni, és teljes terjedelemben kell beírni kék tintával. (Pl.: 3/2016. számú századparancs: 2016. május 23-án 06:00 órakor MÁV II. o. igénybevételével Kiss Árpád tizedest útnak indítom egészségügyi szűrővizsgálat végrehajtása céljából Kecskemétre.)

A századparancsok után az előljáró által kiadott parancsokból a századra vonatkozó részeket a parancsok számának feltüntetésével kell kivonatolni/feljegyezni. (Pl.: Az MH LZ PK 2879/2015. számú parancsában meghatározottak szerint kerüljenek megtervezésre az 1. század 2015. december havi tervezési feladatai.) Hosszabb szöveg esetén csak a parancs számára kell utalni,

a szöveg átmásolása nélkül, piros tintával. (Pl. Az MH LZ PK 2879/2015. számú parancsa a december havi tervezési feladatokra vonatkozóan, 6. oldal.)

A zászlóaljparancsokat a kiadmányozás napján (nem a feladat időpontjában) kell kivonatolni! A parancsok után ebbe a rovatba kell beírni azokat a rövid naplószerű feljegyzéseket, amelyek számára a megfelelő rovatban nem volt hely.

- VIII/B (a jobb oldali terület az étkezési létszám felett)
Az étkezési pénzen és szolgálatban lévő állomány beírása családi névvel és rendfokozattal történik, valamint zárójelben meg kell nevezni az okot. (Pl.: Nagy htj. [eü.], Ráczt htj. [Ép.Ü.]) A század hivatásos és szerződéses állományú tagját ide kell beírni.

A kettős élelmezési ellátásban részesülők névsorát vezetni kell, valamint az „Étkezési létszám megoszlása” rovatba (24–29) került bejegyzések magyarázó szövegét kell ide beírni. (Pl.: 33 fő benn étkező és 26 fő kinn étkező Ócsa bázison.)

A javítás mindig piros tintával történik. A rontott adatot egy vonallal át kell húzni, fölé írni a helyes adatot, meg kell csillogozni, és a lap alján vagy szélén – a dátum és az időpont megadásával – a javítást végrehajtó személy és az engedélyező századparancsnok aláírásával kell igazolni.

Az alegység havi munkaterve

Az alegység adott hónapra vetített feladatait tartalmazza.

Alapvetően négy szerkezeti egységből épül fel:

- Fő feladatok, rendezvények az adott hónapban (felsorolásszerűen, a végrehajtás időpontjával együtt).
- Naptári rész (az adott hónap pontosított feladatait tartalmazza):
 - HKR- és KFR-feladatok (a készenléttel kapcsolatos feladatokat tartalmazza),
 - a vezetés feladatai (vezetési aktusok, értekezletek stb.)
 - a parancsnokok és törzsek felkészítése (a vezetői állomány részére előírt foglalkozásokat tartalmazza, pl. parancsnoki felkészítés),
 - ellenőrzések (az alegység tervezett önellenőrzéseit [fegyverszoba, alegységraktár stb.], valamint a tervezett előjárói [általában z. törzs] ellenőrzéseket tartalmazza),
 - személyügyi és humán feladatok (a szabadságok kiadásának ideje, az alegységparancsnok fogadónapja, személyi mozgással – pl. komplett szakasz vezénylésével – kapcsolatos feladatok, fegyvernemi és egyéb ünnepnapok stb.),
 - logisztikai feladatok (az alegység logisztikai feladatait tartalmazza, úgymint TKN, rovacns, egyéb karbantartások, anyagok kiadása az alegységaktárból, anyagok felvétele a központi raktárból).
- Az alegység kiképzésével kapcsolatos feladatok (részletesen, milyen kiképzési ág, melyik tárgykör, milyen foglalkozás kerül végrehajtásra, ki vezeti stb.).

- A havi munkatervben szereplő feladatok logisztikai biztosítása (egészségügyi biztosítás mely napokon kell és milyen szintű, km- és hajtóanyag-szükséglet a feladatokhoz, lőszer és veszélyes anyag stb.).

3.5. Az alegységparancsnok (szakasz, század) személyügyi munkája

A Magyar Honvédséget érintő, egyre növekvő hazai és nemzetközi kihívások szükségessé teszik, hogy a vezetők, így az alegységparancsnokok is jobban értsék az emberi erőforrások alapvető szerepét. Nagyrészt a vezetők rátermettsége az, ami meghatározza, mennyi „hasznot” teremt az emberi tőke, az emberi erőforrás az alegységeknek, így az egész szervezet részére. A humán erőforrások hatékony megszervezése kulcs szerepet játszik a fejlődésben, a kompetenciákra építés a humán menedzsment egyik leghatékonyabb eszköze.

Az alegységparancsnok egyik legfontosabb személyügyi feladata a „megfelelő embert a megfelelő helyre” elvének érvényesülése érdekében folyamatosan mérni, ellenőrizni, felderíteni beosztottai kompetenciáját, és ennek megfelelően fejleszteni őket, tervezni, javasolni kinevezésüket, áthelyezésüket. További feladata az alegység beosztási könyvének folyamatos vezetése, menedzselése. Tudnia kell, hogy mikor várható üresedés a különböző beosztásokban, az üres beosztások feltöltését folyamatosan terveznie kell, illetve aktívan részt kell vennie a személyügyi szervek által végrehajtott tervezésben.

A parancsnoknak törekednie kell beosztottai ösztönzésére, hogy ne pusztán részt vegyenek a szervezet mindennapi tevékenységében, hanem a célok megvalósítására komoly energiákat áldozzanak. A beosztottak motivációjához szorosan kapcsolódik az elismerés. Gyakori probléma a teljesítmény el nem ismerése. Általában úgy gondolkozunk, hogy a jó munka természetes, és csak akkor adunk visszajelzést a beosztottak munkájáról, ha hibáznak. Az elismerés nemcsak pénzt jelent, hanem egyszerű szóbeli dicséretet négy szemközt vagy akár a többi katonatárs előtt. Sokan alábecsülik a dicséret jelentőségét, talán éppen azért, mert igazán nem kerül semmi-be. Az alegységparancsnok személyügyi munkájának fontos része az elismerések tervezése, javaslatok felterjesztése az előjárók felé. A siker érdekében a vezetők egyik nagyon fontos feladata az, hogy képesek legyenek méltányosan, arányosan, hitelesen, megfelelő időben és helyen, személyre szóló pozitív visszajelzést adni a beosztottaknak.

A beosztottak értékelése sok vezetőnek kellemetlen feladat: kellemetlen nyíltan véleményt alkotni, ítéletet mondani valaki más munkájáról, szembesíteni a teljesítményével. Sok vezető ódzkodik ettől, talán azért, mert az ilyen értékelések során az értékelő felkészültsége – vagy éppen felkészületlensége – is napvilágra kerülhet. Akár a negatív, akár a pozitív visszajelzések motiváló erővel hatnak a munkavállalókra: amit jól csinál, abban megerősödik, amit nem jól, abban igénye lesz a változásra. A visszajelzések hiánya demotiváló, a motivációját veszített munkavállaló pedig nem lesz termelékeny. Egy jól kidolgozott és rendszeres értékelési rendszer jó a beosztottnak, mert elősegíti fejlődését, helyre teszi ön-

becsülését, ugyanakkor jó az alegységnek is, mert ezáltal növekszik a hatékonysága. A Magyar Honvédség értékelési rendszere összhangban van a fent leírtakkal.

Az alegységparancsnok következő fontos személyügyi feladata az éves teljesítményértékelések végrehajtása az alegységre vonatkozóan, majd ezt követően az értékelések értékelő-fejlesztő beszélgetések során történő megbeszélése. Figyelni kell rá, hogy ezek a beszélgetések ne forduljanak át hibáztatásba, a cél a munkavállaló segítése, fejlesztése, nem pedig a „stresszelése”. A nem megfelelően átgondolt értékelések számos veszélyt hordozhatnak. Ha a folyamat hibáztaássá fajul, a beosztottak nem várni fogják, hanem rettegnek majd tőle. Ha az értékelő nem tud elvonatkoztatni előítéleteitől, akkor a folyamatból inkább véleménynyilvánítás, ítéletalkotás lesz, mintsem értékelés. Törekedni kell arra, hogy lehetőség szerint objektív szempontok szerint értékeljünk, azonban bizonyos fokig megjelenhet az értékelő szubjektív ítélete is, ám az objektív és a szubjektív elemeket megfelelő arányban kell szerepeltetni az értékelésben.

Életünk jelentős részét teszi ki a munka. Ha rosszul érezzük magunkat a munkahelyünkön, az rányomja bélyegét a munkavégzésünkre és a szabadidőnkre is. Ha a munkánk érdekel, a feladataink kihívást jelentenek, de megoldhatók, az előjáróinkkal, munkatársainkkal, beosztottainkkal jó kapcsolatunk van, az a magánéletünkre, munkánkra is pozitív hatással van. Mindezek eredményeképpen elégedettek leszünk munkánkkal. A munkával való elégedettség jobb munkateljesítményhez vezet. Az alegységparancsnok személyügyi (humán) feladata egy olyan elégedettséget nyújtó

munkaszervezés, amely izgalmas, gazdagító, leküzdhető kihívást jelentő. Ez összetett feladat, ahol az aleggységparancsnoknak mindig törekednie kell a jobbra, a megfelelőbbre, együttműködve a különböző szakágakkal. Például egy szép, világos, kellemes hőmérsékletű munkahelytől önmagában nem lesznek elégedettek a dolgozók, de egy sötét, zajos, hideg helyiségben nehezebb elégedetten dolgozni. Természetesen minden katona nem éri el a teljesen elégedett állapotot, de az elégedettség növelésével az aleggységparancsnok nagyban hozzá tud járulni a munkahelyi stressz kialakulásának mérsékléséhez.

Az aleggységparancsnok következő humán feladata a munkahelyi stressz kialakulásának megakadályozása, illetve kezelése. A stressz a lelki egyensúly hiánya olyankor, amikor úgy érezzük, olyasmit kell csinálnunk, amit nem akarunk, nem szeretünk, nem tudunk megfelelni egy általunk fontosnak tartott elvárásnak, vagy a körülmények akadályoznak abban, hogy a képességeinknek megfelelő teljesítményt nyújtsunk. Az aleggységparancsnoknak figyelnie kell, ha beosztottja a legkisebb kudarcra is idegesen reagál, nem tud együtt dolgozni a többiekkel, nem tudja meghatározni a prioritásokat, állandóan elfoglalt, de feladataira nem tud felkészülni, nem megy szabadságra, hazaviszi a munkáját, éjjel és hétvégen is dolgozik, nem tud koncentrálni, rossz a memóriája. Az aleggységparancsnoknak tudnia kell és beosztottai előtt rá kell világítania, hogy mindenki egészsége, boldogsága, sikere múlik azon, hogy milyen mértékben képes alkalmazkodni a stresszhelyzetekhez. A stressz érzelmi reakció, ideális esetben ösztönzőleg hat, azonban többnyire veszélyt jelent egészsé-

günkre, boldogságunkra. Stresszmentes élet természetesen nincs, a vezető feladata, hogy a munkahelyi stresszforrásokat azonosítsa, megszüntesse vagy hatásaikat jó irányba változtassa, továbbá segítséget nyújtson a beosztottaknak a stresszel való megbirkózáshoz.

Felmérések szerint a munkahely elhagyás első számú oka a főnök. A rossz vezetők beosztottainak négyszer akkora az esélyük, hogy rövid időn belül munkahelyet váltanak, mint a jó vezetők beosztottainak. Az alegységparancsnok felelősége a fluktuáció csökkentésében kiemelkedő. Manapság a vezető legfontosabb személyügyi feladatának a munkaerő megtartását nevezhetjük. Törekedni kell a tehetséges és elkötelezett munkaerő megtartására – a tudás, főként a megszerzett tapasztalat nehezen pótolható. Az új belépők sokkal gyakrabban hagyják el a munkahelyüket, mint azok, akik már régebb óta dolgoznak az adott munkahelyen. Az új belépőket ismét ki kell képezni, kiesnek a munkavégzésből, mindez oda vezet, hogy a régebb óta szolgálatot teljesítő katonákra folyamatosan több teher hárul. Ha nem vagyunk eléggé körültekintőek, abba a hibába esünk, hogy az amúgy is jól teljesítő embereket túlhasználjuk. A túlterhelés számos veszélyt hordoz magában, fáradtságot, kiégést és hibalehetőséget, ami pedig kudarcélményeket generál, hozzájárulva a további fluktuáció elősegítéséhez.

Az emberek folyamatosan változnak, új ismereteket sajátítanak el, új képességeket szereznek, vagy elfelejtik azt, amit régebben tanultak, és megkopnak a valaha jól működő készségeik. Változik a környezet, s ezzel változik a dolgozó is a környezethez viszonyítva. Az a tudás, ami öt éve még

modern volt, az mára elavulttá válik, különösen igaz ez a számítógéppel kapcsolatos munkakörökre. A szervezet fontos feladatai közé tartozik, hogy legfőbb értéke, a dolgozó a szervezet szempontjából pozitív irányba változzon, fejlődjön. Az alegységparancsnok kiemelt személyügyi feladatai közé tartozik beosztottainak képzése, képességeik, tudásuk fejlesztése. Felelőssége van abban, hogy a képzésekre a valóban arra érdemes, motivált beosztottait tervezze. Nemcsak a képzésen való részvétel a cél, hanem a tudás megszerzése is. Nem olyan embereket kell fejleszteni, akik a képzést csak túlélni szeretnék, mentesülve ez időre is a munkavégzés alól, hanem olyan beosztottakat kell elsődlegesen képzésekre tervezni, akik motiváltak, és el akarják sajátítani a tudásanyagot.

Végül, de nem utolsósorban az alegységparancsnok feladata az adminisztráció végrehajtása, végrehajthatása, vagyis a szolgálatvezénylések elkészítése, ha szükséges, a túlórák időben történő elrendelése, ellentételezése, az alegységnapló vezetése, a szabadságolási terv szerint a szabadságok letöltöttségének koordinálása, a munkaidő-nyilvántartások igazolása.

3.6. Az alegységparancsnok feladatai az állomány utánpótlásában

A Magyar Honvédség – a társadalom más területeihez hasonlóan – a rendszerváltást követő években jelentős változáson ment keresztül. A végbement változások legfontosabb jellemzője, hogy módosult a tömeghadseregekre utaló szervezeti felépítés, csökkent a vezetési szintek száma, átalakult

a gazdálkodás rendszere, lényegesen módosult a személyi állomány összetétele, illetőleg jelentősen csökkent a haderő létszáma is. Rövidebben: létrejött a feltétele egy tisztán önkéntesekből álló haderő megteremtésének.

Napjainkra a Magyar Honvédség – létszámában és szervezeteinek számát tekintve – mintegy harmadára csökkent, kiegészítése vegyes rendszerű, s a NATO-követelményeket is teljesíteni képes haderővé vált. E folyamat igen fontos részének tekinthető, hogy a Magyar Honvédség személyi állományának biztosítása érdekében 1992-ben bevezették a szerződéses katonai szolgálatot. Ez azért fontos, mert erre a lépésre alapozva, a folyamatot kiszélesítve a döntés napjainkra már egy hivatásos haderő csíráját mutatja.

2001. január 29-én – az ország első toborzóirodájának átadását követően – új lendületet vett a szerződéses katonai szolgálatra jelentkezők toborzása. Ebből eredően teljesen nyilvánvaló, hogy igen fontos feladatnak kell tekinteni azt is, hogy mindazok, akik munkájuk során bármilyen módon találkoznak a szerződéses katonákkal, megismerjék azokat a tennivalókat, amelyek rájuk várnak e katonák rendszerbe állítása és szolgálati ideje alatt.

A társadalom a katonákkal szemben sajátos értékeket, erkölcsi, magatartási normákat vár el. Minden katona – legyen akár tiszt, altiszt vagy légénységi állományú – életvitelével, példamutatásával törekedjen arra, hogy megfeleljen a társadalom által kialakított elvárásoknak, javítsa a katonai szolgálat megítélését! Ebből a szempontból kiemelt feladat hárul a Magyar Honvédség tisztikarára.

Az utánpótlás toborzása által minden tiszt képes és köteles hozzájárulni a Magyar Honvédség létszámszükségletének biztosításához, a pályára irányításhoz. Ez jelenti egyrészt a belső toborzást, amely a szervezeten belül kutatja fel a motivált utánpótlást. A tisztnek tudnia kell, hogy egy adott beosztás betöltéséhez milyen kompetenciák szükségesek, és csapatában van-e olyan személy, aki számára egy új munkakör továbblépést jelenthet. Természetesen ebben segítséget nyújtanak a szervezet személyügyi szakemberei.

Jelenti másrészt a külső munkaerőpiaci toborzást, amelynek képesnek kell lennie a Magyar Honvédség speciális munkaerő-utánpótlásának biztosítására. A siker feltétele, hogy a toborzásban közreműködők teljes körű tájékoztatást kapjanak arról, hogy milyen készségekkel, képességekkel kell rendelkeznie a jelöltnek. A toborzási folyamatban a honvédtisztekre kulcsszerep hárul. Minden tiszt minden élethelyzetben legyen tudatában annak, hogy rajta keresztül is megítélik az általa képviselt alegységet, katonai szervezetet és általában a Magyar Honvédséget! Ha jó példát mutat, önmaga is toborzóvá válik, ezáltal a társadalom szemében a katonai szolgálat vonzó hivatás lesz, egy olyan munkahely, ahová érdemes tartozni, ahol érdemes dolgozni. Ezen túlmenően minden tisztnek időnként aktívan is be kell kapcsolódnia a toborzásba: iskolákban, társadalmi rendezvényeken képesnek kell lennie rávenni a fiatalokat a katonai szolgálatra.

3.7. Gyakori jogi kérdések a katonánál, az alegységénél

Kérelem

Minden katona a szolgálati viszonyával kapcsolatos témában, írásos formában, szolgálati úton, a munkáltatói jogkört gyakorlóhoz kérelmet⁷⁴ terjeszthet elő, aki a kérelem kézhezvételét követő 30 napon belül intézkedni és erről a kérelmezőt 15 napon belül tájékoztatni köteles.

Meghatározott munkáltatói döntések csak az érintett kérelmére történhetnek. Ez esetekben a személyügyi eljárás a kérelem beérkezésének másnapján indul meg. Kizárólag kérelemre történhet honvédelmi szervezetek között azonos vagy alacsonyabb beosztásba való áthelyezés,⁷⁵ más keresőtevékenység előzetes engedélyezése,⁷⁶ tanulmányi támogatás visszafizetésénél fizetési könnyítés (részletfizetés vagy halasztás) vagy visszafizetés alóli mentesítés,⁷⁷ rész-szolgálatteljesítés engedélyezése,⁷⁸ repatriálás⁷⁹ szociális és családi körülményre való tekintettel, éves szabadság kiadása⁸⁰ a külföldi szolgálat ideje alatt, valamint az önkéntes tartalékos katona tényleges szolgálatteljesítésének⁸¹ halasztása.

74 Hjt. 179. §

75 Hjt. vhr. 39. § (1)

76 Hjt. vhr. 75. § (1)–(2) bek.

77 Hjt. vhr. 115. §

78 Hjt. vhr. 121. § (2) bek.

79 Hjt. vhr. 212. § (1)–(2) bek.

80 Hjt. vhr. 223. § (1) bek.

81 Hjt. vhr. 251–256. §

Szolgálati panasz

Az érintett katona a munkáltatói jogkört gyakorló jognyilatkozatával (mulasztásával) – az annak közlésétől számított 30 napon, a meghozatalától számított 1 éves jogvesztő határidőn belül – szemben szolgálati úton a munkáltatói jogkört gyakorlóhoz szolgálati panaszt⁸² terjeszthet elő. Ha a munkáltatói jogkört gyakorló a szolgálati panasznak helyt ad, köteles azt 30 napon belül⁸³ határozattal elbírálni, és az érintettet írásban értesíteni. Ha a panaszt megalapozatlannak tartja, és ezért nem ad helyt neki, köteles azt a kézhezvételtől számított 30 napon belül az ügy összes iratával és az indokolással együtt felterjeszteni a szolgálati panasz elbírálására jogosult munkáltatói jogkör gyakorlójához, és erről az állomány tagját írásban értesíteni. A munkáltatói jogkör gyakorlója hiánypótlást rendel el, ha a panasz elbírálásához olyan adat szükséges, amely nem áll a Magyar Honvédség rendelkezésére. A hiánypótlásra 15 nap, indokolt esetben újabb 15 nap áll rendelkezésre, amely az elbírálási határidőbe nem számít bele. Ha a hiánypótlásra kitűzött határidő eredménytelenül telik el, a panaszt el kell utasítani. A panasz jogerős elbírálásig – törvény eltérő rendelkezését kivéve – a megtámadott határozat nem hajtható végre. A panaszjog nem korlátozható, és a katonát a panasz megalapozatlansága miatt – szándékos fegyelemsértés, szabálysértés és bűncselekmény esetét kivéve – hátrány nem érheti.

Ha a sérelmezett jognyilatkozattal összefüggésben a szolgálati panaszhoz vagy a fellebbezéshez való jogát kimerítette,

82 Hjt. 180. §

83 Az elbírálási határidő indokolt esetben egy alkalommal 30 nappal meg is hosszabbítható.

vagy a sérelmezett jognyilatkozattal kapcsolatban szolgálati panaszát vagy fellebbezését az arra megszabott határidőn belül nem bírálták el, a sérelmezett munkáltatói döntést a miniszter hozta, vagy a Magyar Honvédség által kibocsátott fizetési felszólítást sérelmesnek tartja, az érintett 30 napos jogvesztő határidőn belül keresettel⁸⁴ közvetlenül bírósághoz fordulhat. A kereset benyújtását és visszavonását a saját honvédségi szervezet⁸⁵ ellen a munkáltatói jogkör gyakorlójának haladéktalanul jelenteni szükséges.

Fegyelmi eljárás megindítása

A fegyelmi eljárás megindítására akkor kerülhet sor, ha a katonai szolgálati viszonyból eredő kötelezettségét szándékosan vagy gondatlanul megszegi.⁸⁶ Ez történhet kötelességzegő magatartással és mulasztással, valamint jogellenes állapot fenntartásával.

A fegyelemsértés gyanúja esetén *négy feltételt* szükséges megvizsgálni és az eljárás megindítását megelőzően kizárni. A fegyelmi eljárás megindítása előtt legelőször ki kell zárni, hogy a katonai parancsra hajtotta végre a cselekményt, és nem tudta, hogy ezzel fegyelemsértést valósít meg, vagy tudta ugyan, és ezt a parancsot adónak jelentette is. Másodszor vizsgálni szükséges még az eljárás megindítása előtt, hogy

84 Hjt. 186. §

85 A per alpereseként – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – azt a honvédségi szervezetet kell megjelölni, amelyben az állomány keresetét előterjesztő tagja a jogvita alapját képező döntés vagy mulasztás időpontjában szolgálatát teljesítette.

86 Hjt. 145. § (1) bek.

kóros elmeállapot, kényszer, fenyegetés, tévedés (szubjektív büntethetőséget kizáró okok), jogos védelem vagy törvény engedélye (objektív büntethetőséget kizáró okok) fennállt-e a cselekmény elkövetésekor. Ezen esetekben ugyanis a katona nem fenýíthetó meg. Harmadszor vizsgálni szükséges, hogy a kötelezettségzegés kimerít-e bármilyen bñncselekményi kategóriát, mert ez esetben bñncselekmény miatt az illetékes ügyészeg köteles eljárni. Sok esetben ez a bizonyítási eljárás folyamán válik nyilvánvalóvá. Ilyen esetben az állományilletékes parancsnok feljelentést tesz, és az ügy minden iratát felterjeszti az ügyészegnek. Végül megvizsgálandó még, hogy a fegyelemsértés egy éven túl történt-e, vagy az arról való tudomásszerzés óta 30 nap eltelt-e,⁸⁷ mert fegyelmi eljárás ez esetekben sem indítható (elévülés). A fegyelmi jogkört gyakorló jogosult ún. előzetes vizsgálatot⁸⁸ is elrendelni, ha a kötelezettségzegésről rendelkezésre álló információk a fegyelemsértést vagy annak hiányát kellően nem alapozzák meg. Ha az említett négy eset egyike sem áll fenn, a fegyelmi eljárást határozattal kell megindítani.

Fegyelmi eljárás lefolytatása

Ha a fegyelemsértés egyszerű megítélésű, kisebb tárgyi súlyú, valamint az eljárás alá vont katona írásban beismerte az elkövetést, valamint lemondott az eljárásról, a fegyelemsértés ún. *egyszerűsített eljárásban* is elbírátható, de szigorú megrovásnál súlyosabb fenýítés nem szabható ki. Az egyszerűsített eljárás

87 Hjt. 146. (2)–(3) bek.

88 Hjt. vhr. 134. §

elrendelésére és lefolytatására a kötelékben lévő *zászlóalj parancsnoka*⁸⁹ is jogosult az állomány szolgálati alárendeltségébe, legénységi vagy altiszti állománycsoportba tartozó tagjával szemben. Külön törvényben meghatározott esetekben *katonai vétség*⁹⁰ vagy szolgálati kötelmekkel összefüggő *szabálysértés* (pl. szolgálati út során a KRESZ megsértése) esetén szintén fegyelmi eljárásnak van helye.

A fegyelmi eljárás első szakasza a *fegyelmi vizsgálat*, amelyet *személyes meghallgatás* követ. Az eljárás a fegyelmi jogkört gyakorló állományilletékes parancsnok elrendelő határozatával indul, amelyet az eljárás alá vont részére kézbesíteni szükséges. A határozat tartalmazza az eljárás alá vont adatait, jogait és a pontos jogszabályhelyet, közjogi szervezetszabályozó eszközt vagy belső rendelkezést, amelynek megsértésével alaposan gyanúsítható, az eljárás elrendelésének alapjául szolgáló tényeket (körülményeket), a vizsgálatot vagy bonyolult esetben a vizsgálóbizottságot,⁹¹ valamint a vizsgálat határidejét. A vizsgáló az eljárás alá vonttal legalább azonos rendfokozatot visel, vagy beosztásából adódó feladata⁹² fegyelmi ügyekben eljárni.

89 Hjt. vhr. 129. § (1) bek.

90 A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 485/A. § (1) A katonai ügyész a feljelentést elutasítja, illetőleg a nyomozást megszünteti, és az iratokat a fegyelmi jogkör gyakorlójának megküldi, ha a katonai vétség miatt a büntetés célja fegyelmi fenytéssel is elérhető.

(2) Ha a katonai nyomozó hatóság lehetőséget lát a bűncselekmény fegyelmi eljárásban történő elbírálására, az iratokat az (1) bekezdés szerinti határozat meghozatala céljából haladéktalanul felterjeszti az illetékes katonai ügyészhez; a katonai ügyész három napon belül határoz.

91 Hjt. vhr. 136. §

92 Jogi (fő)tiszt, jogi és igazgatási főnök, jogtanácsos, fegyelmi tiszt.

A vizsgáló meghallgatja az eljárás alá vontat és a tanúkat, helyszíni szemlét végez, okiratokat és tárgyi bizonyítékokat szerez be. A fegyelmi eljárás valamennyi eljárási cselekményét jegyzőkönyvezi, és 30 napon belül⁹³ összefoglaló jelentésbe foglalja a fegyelmi eljárás ténymegállapításait, majd javaslatot tesz annak lezárására.

A fegyelmi eljárás lezárása

Ha a fegyelmi jogkört gyakorló parancsnok szerint eljárási szabálysértés történt, vagy a vizsgáló nem derítette fel kellő alaposággal az ügyet, jogosult ún. kiegészítő eljárást elrendelni. Ha erre nem kerül sor, személyes meghallgatást tűz ki, ahol az eljárás alá vontat meghallgatja. Az ezt követő 5 napon belül dönt – azaz indokolt határozattal az ügyet elbírálja. A fegyelmi határozat tartalmazza a megsértett szabályzót, a fenytést és a végrehajtásának és kihirdetésének körülményeit, a jogorvoslati lehetőséget, a fegyelemsértés idejét, módját, körülményeit, a súlyosító (szándékos, ittas vagy csoportos elkövetés, vezetői beosztás, vagy ha az eljárás alá vont még egy előző fenytés hatálya alatt áll stb.) és enyhítő (példamutató magatartás, fenytetlen előélet, beismerés, következmények elhárítása vagy enyhítése stb.) körülményeket, valamint a jogszabályi felhatalmazást, amelyen a határozat alapszik. A fenytés kiszabásánál a körülmények mellett figyelemmel kell lenni a fenytés céljára is, amely egyrészt a szolgálati rend, valamint a fegyelem védelme, másrészt a

93 Indokolt határozattal az eljárás további 30 nappal meghosszabbítható, illetve felfüggeszthető.

fenyített nevelése, újabb fegyelemsértéstől való visszatartása (speciális prevenció), harmadrészt a lehetséges fegyelemsértők fenyítéssel való fenyegetéssel és fenyítés alkalmazásával való elrettentése (generális prevenció).

Tekintettel az előbbiekre és a fokozatosság elvére, valamint a cselekmény tárgyi súlyára, *az alábbi fenyítések⁹⁴ alkalmazhatók:*

- feddés – kisebb tárgyi súlyú cselekmények esetén;
- megrovás – nagyobb tárgyi súlyú cselekmények vagy ismételt kisebb fegyelemsértés esetén;
- szigorú megrovás – jelentős tárgyi súlyú cselekmények vagy ismételt nagyobb fegyelemsértés esetén;
- beosztási illetmény csökkentése legfeljebb 20%-kal 1 évre;
- kötelező várakozási idő meghosszabbítása 6–24 hónapig;
- szolgálati viszony megszüntetése (akár a rendfokozat megőrzése mellett);
- lefokozás.

A fenyítés hatálya alatt a fenyített katona nem léptethető elő, magasabb beosztásba nem nevezhető ki, elismerésben nem részesíthető, külföldre vezénylése megszüntethető, valamint nem vezényelhető (joghátrányok).

A fegyelmi eljárás természetesen zárulhat fenyítés nélkül is, valamint rendkívül csekély súlyú fegyelemsértés esetén külön eljárás nélkül az érintett határozatban is figyelmeztethető. A *figyelmeztetés* viszont nem minősül fenyítésnek.

94 Hjt. 147. §

Méltatlansági eljárás

A méltatlansági eljárás célja a Magyar Honvédség működéséhez szükséges közbizalom fenntartása. Ennek megfelelően szolgálatra méltatlan az a katona, akit jogerősen végrehajtható vagy felfüggesztett szabadságvesztésre⁹⁵ ítélték, valamint aki magatartásával a Magyar Honvédség iránti közbizalom fenntartását súlyosan veszélyezteti, és emiatt nem várható el, hogy a szolgálati viszonyát fenntartsa.

A méltatlansági eljárásra bizonyos eltérésekkel a fegyelmi eljárásra vonatkozó rendelkezéseket⁹⁶ kell alkalmazni. A méltatlansági jogkört gyakorló⁹⁷ (fő)tiszt, zászlós és altiszt esetében a HVKF, tiszt és közkatona esetében az állományilletékes parancsnok jár el. Az eljárás két szakaszból áll:⁹⁸ méltatlansági vizsgálatból és méltatlansági bizottsági eljárásból.

A méltatlansági vizsgálatot 30 napon belül a jogi és igazgatási szolgálat tagja végzi el, s eredményeként a méltatlansági bizottság dönt tiszt és közkatona esetében, illetve döntést javasol, és azt előkészíti (fő)tiszt, zászlós és altiszt esetében a munkáltatói jogkör gyakorlója részére. A döntés kizárólag a méltatlanság kimondása és ezzel együtt a szolgálati viszony megszűnése vagy a méltatlansági eljárás megszüntetése lehet. A méltatlanságot megállapító határozat ellen fellebbezés nyújtható be, de annak a szolgálati viszony megszűnésére nincs halasztó hatálya.

95 Hjt. 162. § (1) bek.

96 Hjt. 163. § (1) bek.

97 Hjt. vhr. 1. számú melléklet 8. pontja

98 Hjt. vhr. 156. § (1) bek.

Kártérítési eljárás

A katona a szolgálati viszonyából eredő kötelezettségének megszegésével okozott kárért kártérítési felelősséggel tartozik, ha nem úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható (vétkességi kárfelelősség). Ennek fennállását, a kár bekövetkeztét és mértékét, valamint az okozati összefüggést a Magyar Honvédségnek kell bizonyítania.⁹⁹

A kártérítési felelősséget az állományilletékes parancsnok¹⁰⁰ kártérítési eljárásban¹⁰¹ vagy egyszerűsített eljárásban *kötelezőnnyel* állapítja meg, ha a károkozó a kár okozását, a kártérítés jogalapját és mértékét elismeri, és a kár nem haladja meg az illetményalap¹⁰² összegének háromszorosát.

A kártérítési eljárást az állományilletékes parancsnok *határozattal* rendeli el. A határozatban a tényállás megállapítására vizsgálót (általában a jogi és igazgatási állomány tagját) vagy bizonyos körülmények és kárérték esetén vizsgálóbizottságot jelöl ki. A káreljárásban a katonát meg kell hallgatni. A lefolytatott bizonyítási eljárásról jegyzőkönyvet kell felvenni. A vizsgálat eredményéről a jegyzőkönyvet, illetve az összefoglaló jelentést az ügy összes iratával egyetemben a parancsnok részére fel kell terjeszteni. A káreljárásra annak elrendelésétől a döntésig 60 nap áll rendelkezésre, amely indokolt esetben *felfüggesztendő* (károkozással összefüggésben büntetőügy fo-

99 Hjt. 164. § (1)–(2) bek.

100 Tábornokok esetében a HVKF.

101 Jelenleg hatályos a kártérítési felelősségről, valamint egyes meg nem térülő károk leírásának és törlésének szabályairól szóló 10/2013. (VIII. 12.) HM rendelet.

102 2016-ban 38 650 Ft.

lyik), illetve *felfüggeszthető* (károkozó betegsége, távolléte, szakértő igénybevétele, más hatóság megkeresése).

Kártérítési határozat

A kártérítési eljárás határozattal zárul, amely ellen fellebbezés nyújtható be. A fellebbezést az ügy irataival együtt a fellebbezésre nyitva álló határidő lejártát követő 8 napon belül fel kell terjeszteni a határozatot hozó állományilletékes parancsnok előljáró parancsnokához, kivéve, ha a határozatot hozó parancsnok a fellebbezésnek megfelelően módosítja, kijavítja vagy kiegészíti a megtámadott határozatot.

A kártérítés mértéke legfeljebb 2 havi, vezető esetén 4 havi illetmény lehet.¹⁰³ Bizonyos minősítő körülmények (hónvédségi gazdálkodásra, személyügyi tevékenységre, illetménybesorolásra, anyagi-technikai eszközök kezelésére vonatkozó szabályok megsértése, ellenőrzési kötelezettség elmulasztása, hatósági jogkör gyakorlása során a jogszabályok megsértése) esetén még 2 havi illetménnyel emelkedik a kiszabható kártérítés felső határa. A károkozó a vétkességére való tekintet nélkül a teljes kárt köteles megtéríteni a viszszaeljárás vagy elszámolási kötelezettséggel átvett olyan dolgokban bekövetkezett hiány esetén, amelyeket állandóan őrizetben tart, kizárólagosan használ vagy kezel.¹⁰⁴

Ugyanígy a teljes kárt köteles megtéríteni a kezelésre szabályosan átadott és átvett anyagban ismeretlen okból keletkezett, a természetes mennyiségi csökkenéssel és kezeléssel

103 Hjt. 165. § (1) bek.

104 Hjt. 166. § (1) bek.

járó veszteséget meghaladó hiány esetében (leltárhiány). Vét-
kességre való tekintet nélkül felel a károkozó a leltárhiányért,
akinek munkaköri kötelezettsége a leltárkészlet kezelése,
munkaköri leírása tartalmazza a leltárhiányért való felelősség
megnevezését és mértékét, valamint a leltári készletnek azt
a körét, amelyért felelősséggel tartozik, ha a leltári készletet
szabályszerűen átadták-átvették, és a leltárhiányt szabályos
leltárfelvétel során állapítják meg. Ugyanígy teljes hiányért
felel a katona, ha nem munkaköri kötelezettsége ugyan a
leltárkészlet kezelése, de a leltári készletet a leltárfelelősségi
megállapodás tartalmazza, a szabályos volt az átadás-átvétel
és a leltárfelvétel.¹⁰⁵

Nem kell megtéríteni a hiányt, ha azt elháríthatatlan külső
ok idézte elő, vagy a Magyar Honvédség a biztonságos őrzés
feltételeit nem biztosította. Ha a kárt többen okozták, vét-
kességük, ha ez nem állapítható meg, közrehatásuk arányá-
ban, ha a közrehatás mértéke sem állapítható meg, egyenlő
arányban felelnek a kárért. Ha a kárt szándékosan okozták,
a károkozók felelőssége egyetemleges.¹⁰⁶ A kiszabott, de be-
nem hajtható kárösszeget törölni szükséges.

Megszüntetett kéreljárás, ismeretlen károkozó esetén a tel-
jes kárösszeget, valamint a tényleges és kiszabott kárösszeg
különbözetét leírással kell rendezni (meg nem térülő károk).
Ha a kárügyben a vonatkozó szabályok rendelkezéseit és elveit
helyesen alkalmazták, akkor a leírási jogkör gyakorlója (jelen-
leg az önálló század-, zászlóalj-, osztály-, ezredparancsnok és

105 Hjt. 171. §

106 Hjt. 167. § és Ptk. 6:524. § (1) bek.

az azzal azonos szintű parancsnok, vezető 1 000 000 Ft értékhatárig, dandárparancsnok 2 500 000 Ft értékhatárig) a meg nem térülő kárt köteles leírni és a leírási tanúsítványt kiadni.

A Magyar Honvédség kártérítési felelőssége

A Magyar Honvédséggel szembeni kárigényét érvényesítheti a károsult katona és az őt ért kár miatt közeli hozzátartozója vagy élettársa is.¹⁰⁷ A károsultnak kell bizonyítania a kár bekövetkezését, mértékét, továbbá azt, hogy az szolgálati viszonyban összefüggésben – különösen a honvédség feladatainak ellátásával összefüggő magatartásból, a használt anyag, felszerelés, berendezés és energia tulajdonságából, állapotából, mozgásából és működéséből eredő okok miatt – keletkezett. A Magyar Honvédség felel a szolgálat teljesítésével összefüggésben keletkezett vagy a szolgálat sajátosságaival összefüggésben súlyosbodott betegségekért, a szolgálatteljesítéssel összefüggő balesetekért, valamint általában a károsult által a szolgálati helyre bevitt tárgyakban, dolgokban bekövetkezett károkért. A munkáltatói jogkört gyakorló a károkozásról való tudomásszerzéstől számított 15 napon belül köteles a károsultat felhívni kárigényének előterjesztésére, és a kárigény bejelentésétől számított 15 napon belül írásban tájékoztatást nyújtani számára az eljáró honvédségi szervezetről és az eljárás módjáról. Az elsőfokú kártérítési határozatot a kárigény benyújtásától számított 60 napig kell meghozni.¹⁰⁸

107 Hjt. 172. § (4) bek.

108 Hjt. 177. § (1) bek.

3.8. Szolgálat multikulturális térben

Magyarország NATO-ba történő belépése (1999) jelentős fordulópontot hozott a Magyar Honvédség életében. A korábitól eltérő összetételű nemzetközi törzsekben való szolgálat során a NATO új stratégiája és biztonságpolitikai elvei miatt a magyar katonák egyre több esetben kerültek multikulturális térbe. Sőt, a békefenntartói műveletekben távoli kultúrák katonáival, állampolgáraival kerültek kapcsolatba. Több – jellegében is eltérő – nemzetközi szervezet (EBESZ, ENSZ, EU, NATO, MFO stb.) felkérésére szolgálnak/szolgáltak a magyar katonák különböző összetételű nemzetközi kontingens részeként Cipruson, Irakban, Koszovóban, Afganisztánban, Grúziában, a Sínai-félszigeten, Afrikában. Az ezen műveleti területeken történő helyállás egyik megkerülhetetlen eleme a fogadó ország kultúrájának, vallási-erkölcsi szokásrendszerének, történeti hátterének, érintkezési és kommunikációs szokásainak minél pontosabb ismerete.

A kultúrák közötti kommunikáció elsősorban a személyközi érintkezésben, az interperszonális kommunikáció keretein belül működik. Éppen ezért nemcsak a nyelv, a verbalitás, hanem a gesztusnyelv s a viszonylag tág nonverbális kommunikációs eszköztár, az öltözködés, viselkedés, sőt még a személyes távolság is meghatározó. Nagy szerepe van az eltérő viselkedéskultúrának, a sajátos gondolkodásmódnak, munkakultúrának, a különböző vallási szokásoknak, egyéb rítusrendszereknek, amelyek meghatározzák a napok menetét, magát az életformát.

A multikulturális környezetben, a közös feladatok végrehajtásában, a mindennapi együttélés különböző szituációiban a megértés alapja: a nyelv. A verbális kommunikáció megértési nehézségei sok esetben érzékelhetőek azonos nemzethez tartozók esetében is, hiszen sok esetben kérdezzük rá egy beszélgetés során egymás mondandójára a „ha jól értetem”, „nem teljesen értem” kifejezésekkel. Sok esetben törzsekben és missziókban úgy dolgoznak, találkoznak a felek, hogy egyik fél sem az anyanyelvét használja (a leggyakoribb közvetítő nyelv az angol). Mindez jelentősen eltérő kulturális háttérrel rendelkezők esetében még hatványozottabban jelentkezik. Főleg, ha nem egyértelmű a fogadtatás sem, a békefenntartás, béketeremtés különböző katonai akcióinál külön figyelmet kell fordítani a hangsúly, a hangerő, a hangjelzés, a kiejtés különbözőségeiből adódó félreértési lehetőségekre. Az értelmi, érzelmi információátvitel egyik fontos eleme a nyelv, de nem az egyetlen, hiszen a pontos szó- és nyelvtani ismeretek mellett nem lehet figyelmen kívül hagyni a hozott, saját nyelv eltérő logikáját, annak a társadalomnak a sajátos szemléletét, gondolkodásmódját, amelyben az egyén szocializálódott.

Egy multikulturális együttműködésnél figyelembe kell venni, hogy milyenek az adott ország hagyományai, milyen az egyénnek a hatalomhoz való viszonya, cselekvési autonómiája, milyen egy adott társadalomban a kialakult szakmai hierarchia. Mivel egy adott közösség kultúrája, szokásai, értékrendje nehezen változtatható meg, ezért a másik félhez történő alkalmazkodás, kulturális sajátosságainak ismerete elkerülhetetlen ahhoz, hogy a közös munka minél zökkenő-

mentesebb legyen, s az együttélés minél kevesebb konfliktussal járjon. A multikulturális környezetben történő kommunikáció lényegét tekintve személyközi, a nyelv hiányos ismeretében is működik, mégpedig a nonverbális kommunikáció segítségével, „kézzel-lábbal”, gesztusokkal, mimikával, testbeszéddel. De tudnunk kell, hogy ezzel óvatosan kell bánni!

A mosoly, a fejbólintás, a testtartás, a fizikai közelség, távolságtartás vagy akár egy kézfogás nem mindenütt jelenti ugyanazt, mint amit megszoktunk a saját kulturális közegünkben. Idegen területen, eltérő kulturális környezetben komoly problémák fakadhatnak a nonverbális kommunikációs szokások, eltérő beidegződések kódrendszerének hiányos ismeretéből. Ilyen például a bolgároknál a fejbólintás, ami nem az igent, hanem a nemet jelenti, vagy az angolszász kultúrában a kifelé fordított tenyérrel megformált V betű, ami a győzelemre utal, de fordított esetben durva sértést jelent. A különböző jelrendszereken kívül a kommunikáció során óriási jelentősége van a szemkontaktusnak: a nyugati kultúrákban teljesen elfogadott, sőt elvárt beszélgetés során egyenesen a másik szemébe nézni, ami az őszinteséget, a nyíltságot jelenti, míg a távol-keleti kultúrákban kifejezetten kerülni kell a közvetlen szemkontaktust, mert azt illetlennek, kihívónak tartják.

A magyar katonák a polgári-katonai együttműködés területén, a különböző külföldi szolgálatoknál az ismertebb európaiak kívül leggyakrabban az arab és az amerikai kommunikációs szokásokkal, viselkedési kultúrával találkozhatnak munkájuk során. Éppen ezért a két végletnek tekinthető

társég kommunikációs és viselkedéskultúrájának a bemutatása a legkézenfekvőbb.

Elsőként az iszlám vallást gyakorló népcsoportok, az arabok és az afgánok viselkedéskultúráját, szokásait érdemes közelebbről megismerni. Kiemelendő, hogy az iszlám nem csupán vallás, egyben nagyon fontos társadalomirányító, kohéziós és integráló tényező is; olyan komplex rendszer, amely a társadalmi lét szinte minden területét átfogja és szabályozza (etikai normarendszer, gazdasági-társadalmi jogrendszer, a mindennapi viselkedést befolyásoló s rögzítő „magatartási kódex”). Az arab társadalmakban – az európaiktól eltérően – a hagyományoknak erősebb szerepük és erejük van. Az iszlám kultúra értékrendjében prioritást élvez a vallás, a család, a rokoni és személyes kapcsolatok, a morális tényezők más jellegűek, mint a nálunk megszokottak. Például a nők szerepét, férfiakkal való kapcsolatát meghatározó mértékben az iszlám előírásai szabják meg.

Az iszlám vallást gyakorló különböző térségekben a következő magatartási szabályokat feltétlenül célszerű betartani:

- A beszélgetőpartnertől nem szabad harminc centinél távolabb állni, ami jelentősen eltér a nyugati kultúrákban megszokottól.
- Ha beszélgetés, személyes kontaktus során kávéval vagy teával kínálnak, akkor a vendéglátást sosem szabad visszautasítani. Három csészénél többet nem illik elfogadni, s finoman a csésze megrázásával kell jelezni, hogy többet nem kérünk.

- Kézfogás alkalmával sosem szabad a bal kezet nyújtani, mivel azt tisztátalannak tartják, s nagy tiszteletlenségnek minősül.
- Kerülni kell a vitát provokáló témákat, például a vallási kérdéseket.
- Ha bármilyen kérdést feltesznek, nem szabad se igennel, se nemmel válaszolni, a legjobb felelet: „Meglátom, mit tehetek az ügyben.”
- Nem ajánlott a keresztény szimbólumok nyílt viselése az iszlám kultúrkörben.
- Beleegyezés nélkül nem szabad senkit fotózni vagy filmezni.
- A helyi lakossággal való kapcsolatfelvétel során különösen figyelni kell az életkor tiszteletére, a nőkhöz való viszonyra.
- A férfiak jelenlétében tilos a nőkkel való szemkontaktus, a kézfogást, a test bármilyen érintését, bármilyen közeledést, a kétértelmű helyzeteket szigorúan kerülni kell. A nyugati udvariassági szokásoktól teljesen eltérően nem kell előreengedni a nőket az ajtón, ők mindig a férfikísérőt követik, még az utcán is.
- A különböző munkakapcsolatok kialakításánál az érdemi kapcsolatfelvétel előtt szükséges egy jó, személyes kapcsolat létrehozása. A komolyabb tárgyalásokat mindig megelőzi egy felvezető beszélgetés, közös teázás, s ha lehet, akkor többszöri találkozás.
- Tiszteletben kell tartani a ramadán böjti hónap viselkedési szokásait. Ebben az időszakban még az idegeknak is ajánlott nyilvános helyeken tartózkodni az

evéstől, ivástól, alkohol fogyasztásától. A tilalom napkeltétől napnyugtáig tart, s ebben az időszakban nem szabad még cigarettát sem kínálni a böjtöt tartóknak. Kerülni kell a zajjal járó tevékenységeket is.

- A kutyát tisztátalan állatnak tartják, s ha megérinti a ruhájukat, nem kell csodálkozni azon, hogy azt hétszer kimossák, mielőtt újra felvennék.

Az arab és részben az európai angolszász kultúrától eltér az Egyesült Államoké. Történelmük központi eleme az önállóság, a függetlenség megteremtése, a szabadságra való törekvés, az európaiától (feudális kötöttségek) eltérő rendszer kialakítása, ami jelentősen meghatározta a társadalom szövetének kialakulását is. Fogyasztói társadalma, magas vásárlóereje, technikai fejlettsége, versenyképes piaca nem véletlenül tette a világ vezető nagyhatalmává. Mindezekből következik az amerikai társadalom erkölcsi és kulturális normáinak sajátossága, az a gondolkodásmód, ami befolyásolja a viselkedési kultúrájukat, kommunikációs szokásaikat. Az amerikai fel fogás szerint nem az örökölt társadalmi rang, a hierarchikus társadalmi berendezkedés az elfogadható, hanem a munkával kiérdemelt pozíció. Az egyén helyét a társadalomban elsősorban a jövedelem, az anyagi javak, a foglalkozáson belül elért státusz és az üzleti sikerek határozzák meg. Természetesen nálunk, Közép-Európában is egyre több a hasonlóság a „Nyugattal”, de fontos tudnunk, hogy több területen mások a hangsúlyok.

Az amerikaiak viselkedési és kommunikációs szokásai a következők:

- Individualista társadalom lévén feltétel nélkül tisztelik az egyén szabadságát, döntéseit, a teljesítmény hatékonyságát.
- Szigorúan elhatárolják egymástól a munkát, a szórakozást, a személyes gondjaikat.
- A mindennapi életben a társasági kapcsolatokat a kötetlen légkör, a baráti hangulat, a közvetlenség jellemzi.
- Szeretik az őszinte, nyílt, egyenes kommunikációt, nem szeretik a kertelést, köntörfalazást.
- Nem szeretik a megvárakoztatást, nagy jelentőséget tulajdonítanak az időbeosztásnak, a tervezésnek, ütemezésnek. A pontosságot tisztelik, másoktól is elvárják. Egyszerre csak egy dologgal foglalkoznak.
- A térközsabályozás esetükben is hasonló az európai normákhoz, az intim és személyes távolság ugyanúgy 0,5–1,2 méter között mozog náluk is.
- Az érintés bizonyos mértékig tabunak számít, nyilvános helyeken megpróbálnak nem hozzáérni a többiekhez, nem ölelkeznek nyilvánosan.
- A szemkontaktus felvétele egy beszélgetés során bizalomébresztő, az őszinteséget, a nyíltságot hivatott szimbolizálni.
- Az állandó mosoly is az egyik jellemzőjük, ami a jóllétet, a derűt jelenti, de jól jelzi a fitt, fiatalos, munkára, üzletre kész állapotot is.
- Baráti összefüveteleken nem fognak kezet, csak hivatalos tárgyalás során. Mindig a házigazda nyújtja a kezét,

függetlenül attól, hogy az illető nő vagy férfi. A névre szóló köszöntést fontosnak tartják, a keresztnév használata a közvetlenség, egymás elfogadásának a jele. A bemutatkozást névjegykártyacsere követi.

- Testtartásukban két véglet figyelhető meg: vagy feszültek, elmerülnek a munkában, vagy teljesen elengedik magukat, lazítanak, kikapcsolódnak. A munka során a másik félre teljes mértékben összpontosítanak, de baráti körben vagy lazább hivatali közegben gyakran felteszik a lábukat az asztalra, ami az európai szokásoktól merőben eltér, udvariatlanságnak minősül. Elfogadása, tolerálása más kultúrkörből érkező számára nagyon nehéz.
- Szigorúan tilos személyes kérdéseket firtatni, ezt udvariatlanságnak tekintik.
- Szeretnek mindent írásban rögzíteni, egy telefonbeszélgetést gyakran levél követ, amelyben a szóbeli megállapodás rögzítése, értékelése szerepel.
- Tárgyalási stílusukra nem jellemző az alkudozás: vagy elfogadják az árajánlatot, vagy tudatják véleményüket annak túlzott mértékéről, s nem kötnek üzletet.

Mindezek alapján hangsúlyozni kell, hogy eredményes munkánk érdekében ismerni és tisztelni kell a partnerek történelmi és kulturális jellemzőit, szokásait. A nemzetközi közegben való szolgálat megkezdése előtt a felkészülés fontos része a kultúráközvetítő kommunikációs sajátosságok megismerése is.

Ajánlott irodalom:

FLEISCHMIDT Margit: *Multikulturalizmus*, Osiris Kiadó, Budapest, 1997.

FALKNÉ DR. BÁNÓ Klára: *Kultúraközi kommunikáció*, Püski Kiadó, Budapest, 2001.

VINCZE Lajos (szerk.): *Kommunikációkultúra*, ZMNE, Budapest, 2004.

3.9. Hogyan kezeljük a médiát a gyakorlatban?

A média hatalom, ha képesek vagyunk élni az általa nyújtott lehetőségekkel, eszköz. Mind az írott, mind pedig az elektronikus sajtó felfokozott versenyhelyzetben van Magyarországon. Ilyen körülmények között kell a Magyar Honvédségnek is helytállnia úgy, hogy a szervezeti kommunikáció a honvédelmi ágazat céljainak megvalósítását segítse, a stratégiai célok és programok szerint tudatosan tervezett információ- és értékközvetítő tevékenység legyen.

A Magyar Honvédség kommunikációs tevékenysége éppen ezért integráltan (a külső és belső kommunikáció egységére épülve), interaktívan (a kétirányú információáramlás segítségével) és ellenőrzötten (a vonatkozó szabályozók betartásával) valósul meg.

A média kezelésének képessége ma már nemcsak civil, hanem alapvető katonai feladat is. Az a szervezet, amelyik nem „látszik”, nincs. Arra a szervezetre, amelynek a tevékenységét a közvélemény nem látja, nem biztos, hogy szükség van! Éppen ezért a média egy lehetőség a szervezet üzeneteinek,

tevékenységének közvetítésére a nézők, olvasók vagy a hallgatóság számára. Egy eszköz, amit meg kell tanulni kezelni.

A sajtó képviselőivel nem kell egyedül megbirkózni. A Magyar Honvédség szinte minden intézményénél van kommunikációs tiszt, aki segít a felkészülésben, az interjú megszervezésében, és koordinálja az újságírókat. Az interjút megelőző engedélyeztetési folyamatot is a kommunikációs tiszt végzi. (Ha nem lenne, a HM kommunikációs intézményében dolgozó szakemberek segítenek.)

Kik nyilatkozhatnak, és milyen témában?

- A honvédelmi miniszter, az államtitkárok, valamint a kabinetfőnök valamennyi, a tárcát érintő kérdésben nyilatkozhat.
- A HVKF, a HVKF helyettese, illetve a HVK-törzs-igazgató a Magyar Honvédséggel kapcsolatban átfogóan, valamennyi katonai szakmai kérdésben, illetve a hazai és nemzetközi katonai feladatokról tájékoztathatja a közvéleményt.
- Az MH ÖHP parancsnoka és helyettesei az MH ÖHP-t és alárendeltjeit érintő szakmai kérdésekben:
 - országos, külföldi és regionális hatáskörű média megkeresése esetén a HVKF és a HM Kommunikációs Osztályának szakmai állásfoglalását követően;
 - helyi sajtó megkeresése esetén saját hatáskörben az előljáró parancsnok és a HM Kommunikációs Osztályának tájékoztatása mellett nyilatkozhatnak.
- A honvédelmi szervezet vezetője az adott honvédelmi szervezetet érintő szakmai kérdésekben az előírt szol-

gálati út betartásával végzett egyeztetéseket követően a HM Kommunikációs Osztály egyetértése mellett.

- A személyi állomány tagjai a jogszabályoknak megfelelően nyilatkozhatnak.

A személyi állomány nyilatkozattételi szabályai:

- A szolgálati rendet és fegyelmet sértő nyilatkozatot nem tehet.
- A sajtónyilvánosság igénybevételével hivatalos eljárásban magánvéleményt nem nyilváníthat.
- A szolgálati rendet és fegyelmet veszélyeztető sajtóterméket nem állíthat elő és nem terjeszthet, ilyen tartalmú plakátot, hirdetményt, emblémát nem függeszthet ki.
- A szolgálati rendet és fegyelmet sértő internetes bejegyzést nem tehet.
- A televíziós, rádiós műsorban, telefonos megkeresésekben az MH működéséhez szükséges közbizalmat veszélyeztető nyilatkozatot nem tehet, ezzel járó magatartást nem tanúsíthat.
- Nyilatkozata során nem közölhet a médiával olyan adatokat, amelyek a munkakörét, hatáskörét meghaladják, illetve köteles figyelembe venni a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény, valamint a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény előírásait.

Hogyan kerülhetünk nyilatkozattételi helyzetbe?

- Az újságíró megkeresi a katonai szervezetet, és az őt érdeklő témában megszólalót kér. A szervezethez be-

érkezett kérést a kommunikációs tiszt a szabályzókból előírt szolgálati utakon felterjeszti a felettes szakmai szervezeteknek. Engedélyezés esetén a katonai szervezet parancsnoka kijelöli a nyilatkozattételre alkalmas, szakmailag felkészült személyt.

- Az újságíró közvetlenül a katonát keresi meg. Ilyenkor az újságírót az adott szervezet kommunikációs tisztjéhez vagy a HM Kommunikációs Osztályhoz kell irányítani.
- A szakmai szervhez érkezik a kérés, amelyet továbbítanak az illetékes katonai szervezethez.

Az interjú lehetőség, hogy elmondjuk az üzenetünket, és bemutatassuk a Magyar Honvédség és a katonai szervezetek tevékenységét, értékeit a közvéleménynek. Egy eszköz, melyen keresztül megjeleníthetjük szervezetünket.

Az interjú felépítése

1. *Az előkészítés* (ezt a szakaszt a kommunikációs tisztre is hagyhatjuk).

Az előkészítés szakaszában kérdezzük meg, hogy:

- Milyen témában kér tájékoztatást a sajtó?
- Rajtunk kívül még kiket szólítanak meg?
- Milyen jellegű lesz az interjú (írott, tv, rádió, élő vagy rögzített)?
- Mikor készül el, és mikor jelenik meg?
- Milyen kérdéseket kíván feltenni az újságíró/riporter?
- Milyen időtartamú lesz a beszélgetés?
- Hol kerül sor az interjúra (háttér)?

2. *Felkészülés*

A felkészülés szakaszában el kell döntenünk:

- Vállaljuk-e az interjút? Illetékesek vagyunk-e a kérdésben?
- Ha nem vállaljuk az interjút, akkor milyen indokkal utasítjuk el?
- Ha nem vagyunk illetékesek, akkor tudunk-e mást ajánlani magunk helyett?
- Ha igent mondunk az interjúra, akkor a felkészülésünk folyamán milyen segítségre van szükségünk?
- Tisztázni kell, mi a szervezet érdeke, amelyet a nyilatkozat során képviselni kell!
- Milyen üzeneteket érdemes belefűznünk mondanánkba?
- Van-e elég idő felkészülni?

A felkészültség nem egyenlő a felkészüléssel! A rutin nem mindig segít!

3. *Interjú*

4. *Ellenőrzés*

A nyilatkozat után, ha az anyag felvett vagy írott, jogunk van:

- előzetesen megtekinteni,
- javítani,
- visszavonni, letiltani,
- helyesbítést kérni.

Általános szabályok az interjú során:

- Az interjút nekünk kell irányítani. Nálunk van az információ, és ezt ki kell használni.
- Az interjú során mindig nyugodtnak kell maradni. Nem hagyhatjuk, hogy a riporter felbosszantson. Ha mégis megtette, nem látszódhat rajtunk. Az ingerült válasz ugyanis a nézőknek szól, nem a riporternek.
- Interjút csak korrekt felkészülési idő mellett vállaljunk. Legyenek üzeneteink, és legyünk birtokában minden kapcsolódó információnak.
- Adjunk érthető választ! Csak a kérdésre válaszoljunk, ne adjunk önként további információkat! Legyünk rövidek, tömörek és érthetőek!
- Mindig legyenek üzeneteink, amelyet a válaszainkba becsomagolunk!
- Legyünk hitelesek, hihetőek!
- Figyeljünk a testbeszédre!
- Beszédünk legyen folyamatos, egész mondatos és lassú!
- Figyeljünk az öltözködésre, szabályos öltözetre!

Amit ne tegyünk:

- Ne bocsátkozzunk találgatásokba!
- Ne beszéljünk ismeretlen témáról!
- Ne válaszoljunk politikai kérdésekre!
- Ne mondjunk személyes véleményt!
- Ne veszítsük el az önuralmunkat!
- Ne hazudjunk!
- Ne ismétlegessünk negatív szavakat, kifejezéseket!
- Ne válaszoljunk igennel vagy nemmel!

- Ne bólogassunk, ne gesztikuláljunk a kezünkkel, ha kérdeznek!
- Ne használjunk speciális szakszavakat, rövidítéseket!
- Ne „ő”-zzünk beszéd közben!
- Ne tekingessünk ki az interjú közben!
- Ne viseljünk napszemüveget!
- A riporton kívül ne beszéljünk a témáról az újságíróval!

Ha televíziós interjút adunk, tartsuk szem előtt a következőket:

- Legyünk tudatában annak, hogy a kamera már a találkozás első perceitől „forog”! Ha a riporter látszólag befejezte az interjút, az operatőr attól még nem kapcsolja ki a kamerát.
- Nyilatkozni csak felkészülten lehet.
- Ha nem értünk egyet a riporter által választott helyszínnel, válasszunk másikat!
- Nappal szembe sose álljunk!
- Külső helyszínen sapkánkat ne húzzuk a szemünkbe!
- Kezünkkel, fejünkkel nem gesztikulálunk.
- A válaszunk legyen rövid, tömör és célratoró!
- Ne használjuk a szakszargont, mert a nézők nem fogják érteni, a riporter pedig az esetek nagy többségében kivágja, és inkább maga narrálja fel a szöveget.
- Ha nem élő adás, és valamit korrigálni akarunk, vagy megakadtunk, esetleg belezavarodtunk, állítsuk meg az interjút! Ez jogunkban áll.
- Az interjú során a riporterral vegyük fel szemkontaktust, ne a kamerával!

Telefonos interjú

Telefonos interjút adni bizonyos szempontból könnyebb, még akkor is, ha csak egy hang vagyunk az éterben. Telefonos interjút adhatunk televízióknak és rádióknak. Mindkét esetben előre tudni fogjuk az interjú időpontját. Vagyis: akár élő, akár rögzített, mindig lesz idő a felkészülésre.

- Minden esetben kérdezzük meg, hogy mi lesz a kérdés! (Meg fogják mondani.)
- Televízióknak adott interjú esetén készüljünk saját fényképpel, mert az interjú előtt vagy után kérni fogják!
- Ha bizonytalanok vagyunk, izgulunk vagy csak úgy érezzük, hogy nincs elég rutinunk, írjuk le a szöveget!
- A leírt szövegbe csomagoljuk bele az üzenetünket!
- Bátran olvassuk fel! Senki sem látja, ha felolvassuk, viszont mondanivalónk kerek egész lesz.
- Interjú előtt bizonyosodjunk meg arról, hogy jól halljuk a kérdést! A legkisebb technikai problémát is jelezzük!
- Ha nem élő, és elrontottuk, vagy úgy érezzük, nem sikerült jól, kérjünk ismétlést!
- Játsszunk a hangunkkal! (A hangsúly, a hanghordozás, a hangszín tudatos használata.)
- Beszéljünk lassan, érthetően, ne hadarjunk!

Ha rádiós stúdióinterjút adunk:

- A beszélgetés kérdéseit előre kérjük el!
- Használjunk leíró nyelvezetet, hosszabb mondatokat, válaszokat! Beszéljünk „színesen”!
- A monotonitás elkerülése érdekében használjunk változatos hangszínt, hangsúlyozzunk!

- A fontosabb pontoknál, üzeneteknél kissé emeljük fel a hangunkat, nyomatékosítsunk!
- Nyugodtan használjunk jegyzetet! Írjuk le a fontosabb tényeket, adatokat – lesz idő rápillantani. (A műsorvezető is jegyzetet használ.)
- A mikrofontól kb. 15–20 cm-re ülünk!
- Kerüljük az „óóó” és „hmm” hangokat!

Hogyan válaszoljunk a kérdésekre?

A válasz három mozzanatból áll:

1. Válasz
 - Meg kell érteni a kérdést, és átgondolni a választ (1-2 mp).
 - Rövid, tényszerű választ adjunk, de csak a saját hátszánk körében belül!
 - Kezdjük közleménnyel, amely lehetőséget ad az irányításra (rövid, 2-3 mondat, üzenetet is tartalmaz)!
2. Átvezetés
 - Szeretném emellett hangsúlyozni, hogy...
 - Hozzátenném, hogy...
 - Fontos azonban megjegyezni, hogy...
 - Amit még elmondhatok, hogy...
3. Üzenet
 - Legyenek kész üzeneteink.
 - Üzenetünk egyszerű nyelvezetű, megjegyezhető legyen!
 - A pozitív megerősítés is üzenet (felkészült, elkötelezett stb.).
 - Ne gondoljunk bonyolult üzenetekre!

Ha váratlan kérdést kapunk:

- Fogadjuk a váratlan kérdést!
- Legyünk udvariasak!
- A válasz három mozzanatból áll: blokkolás + átvezetés + üzenet.
 - Erről nem tudok, amit viszont biztosan állíthatok...
 - Nem, ...azt azonban elmondhatom...
 - Nem ez a lényegi kérdés, hanem...
 - Nem tudom, honnan származik az információ, ami azonban tény...

Nem érdekli az újságíró és a nézőt sem:

- a rendfokozat és a beosztás,
- az alakulat hosszú neve,
- a katonai nyelvezet, rövidítések.

Mennyi időnk van egy interjúra?

Egy átlagos címlapsztori időtartama 30–35 másodperc. Ez azt jelenti, hogy a válaszra 10–15 másodperc jut, tehát 3 szó/másodperccel számolva 30–45 szó a válasz.

Stúdióbeszélgetéseknél – legyen az tv vagy rádió – egyszerű dolgunk van, mert előre megmondják az időtartamot. Általában 5 perc, de rádiós stúdióbeszélgetésnél lehet 10–15 perc is. Élő telefonos bejelentkezésnél általában 15–20 másodpercnyi időnk van.

Rögzített beszélgetés esetén sokszor szembesülünk azzal, hogy az interjú során „jól elbeszélgetünk” a riporterrel, és úgy érezzük, mindent elmondtunk, mindenről beszéltünk. Az adásba kerülő riportban azonban egy vagy két mondat

erejéig vagyunk jelen. Rögzített beszélgetésnél a riporter mindig arra törekszik, hogy minél többet beszéltesse interjúalanyát. Ennek két oka van:

- az operatőr minél több vágóképpel rendelkezzen.
- a szerkesztőnek legyen elég hang-/képanyaga, amiből válogathat.

Egy átlagos sztori időtartama csupán 23 másodperc, vagyis általában két rövidebb vagy egy hosszabb mondatnyi időnk van! Az esetek nagy részében a sztorik többszereplősek. Nem csak minket szólít meg a riporter a témával kapcsolatban.

Felhasznált irodalom, szabályzók:

94/2002. (HK 28.) HM utasítás a nyilvánosság számára fontosnak ítélt feladatok, események és rendezvények adatszolgáltatási rendjéről

72/2011. (VI. 30.) HM utasítás a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség külső kommunikációjának rendjéről

HM és MH Titokvédelmi és Ügyviteli Szabályzat Ált./3 C a honvédelmi adatok sajtó útján történő nyilvánosságra hozatalának szabályairól

87/2011. MH ÖHP PK intézkedése az MH ÖHP alárendeltségében külföldi békemissziós szolgálatot teljesítő állomány közösségi média használatáról

MC 0457/2 NATO Military Policy on Public Affairs

3.10. A harcvezetés parancsnoki munkája alegység-szinten

A parancsnoki munka (Troop Leading Procedures, TLP) a katonai vezetők számára egyfajta segédlet, egy váz, amely alapján tervezni tudják a feladataikat, fel tudnak rá készülni. (A gyakori nemzetközi szereplésből kifolyólag szerepeltetjük az angolszász terminológiát is.)

A parancsnoki munka dinamikus folyamat, amelyet a raj, szakasz-, századparancsnokok használnak kapott feladataik elemzésére, terveik kidolgozására, az adott feladatra való felkészülésre. A szakaszparancsnokot parancsnoki munkája során a szakaszaltisztje segíti. Általánosságban minden logisztikai jellegű feladatot a szakaszaltiszt végez, azonban a szakaszparancsnok elképzelése szerint bevonhatja más feladatokba is.

Ezek a lépések lehetővé teszik a hatékony tervezést, viszont nem merevek, valamint a rendelkezésre álló idő és kapott feladat függvényében egyes pontok módosíthatók, össze is vonhatók.

A parancsnoki munka lépései:

- feladatvétel (Receive Mission),
- előzetes intézkedés kiadása (Issue Warning Order),
- elgondolás kialakítása (Make Tentative Plan),
- átcsoportosítások megkezdése (Initiate Movement),
- felderítés/szemrevételezés (Conduct Recon),
- a terv pontosítása (Complete Plan),
- harcparancs kiadása (Issue Operation Order),
- ellenőrzés, pontosítás (Supervise and Refine).

1. Feladatvétele (Recive Mission)

A feladat vétele többféleképpen is megvalósulhat. Történhet előzetes intézkedés (Warning Order, WARNO) vagy harcparancs (Operation Order, OPORD), illetve kiegészítő harcparancs (Fragmentary Order, FRAGO) vételével. Ezek általában írott formájúak, de harc helyzetben lehet, hogy csak szóbeli parancs kiadására van lehetőség.

A feladat kézhezvétele után értelmezzük azt, és elkezdjük értékelni a helyzetet a METT-TC alapján:

M – Mission (feladat)

E – Enemy (ellenség)

T – Terrain and Weather (terep és időjárás)

T – Troops and Support Available (rendelkezésre álló erők és támogatás)

T – Time Available (rendelkezésre álló idő)

C – Civil Considerations (civil szempontok)

Mission (feladat)

Az eggyel feljebb lévő vezetői szintről megkapott parancsból a következők körvonalazódnak:

- a magasabb parancsnokság feladata és a parancsnok szándéka,
- a művelet vagy feladat elgondolása,
- a meghatározott feladatok,
- koordinációs intézkedések.

Ezekből kiderül számunkra, mi lesz a feladatunk, és mi lesz a célja. A feladat vagy küldetés megfogalmazása egy egyszerű mondat, amely öt kérdésre ad választ: ki (alegység

megnevezése), mit (a konkrét feladat), mikor (időpont), hol (hely) és miért (a tevékenység célja).

Enemy (ellenség)

Ebben a részben a rendelkezésünkre álló adatokból következtetéseket vonunk le az ellenség képességeiről (SALUTE) és várható cselekvési változatairól (EMPCOA, EMDCOA). A zászlóalj/dandár felderítőrészlege rendelkezik adatbázissal az ellenségről. Ezeket a zászlóalj/dandár harcparancsának felderítőmelléklete tartalmazza, innen használja fel saját parancsához a századparancsnok, az övéből pedig a szakaszparancsnok.

SALUTE: Size (méret)
 Activity (tevékenység)
 Location (hely)
 Unit (csapat)
 Time (idő)
 Equipment (felszerelés)

EMPCOA: Enemy's Most Probable Course of Action (az ellenség legvalószínűbb cselekvési változata)

EMDCOA: Enemy's Most Dangerous Course of Action (az ellenség legveszélyesebb cselekvési változata)

Terrain and Weather (terep és időjárás)

A terepet és az időjárást katonai szempontból vizsgáljuk aszerint, hogy milyen hatással lehet a saját csapatunk tevékenységére. Ezt is egy formula alapján hajtjuk végre:

OCOKA-W: Observation and Fields of Fire (figyelés és tüzelés területei)
Cover and Concealment (fedezék és rejtés)
Obstacles (akadályok)
Key Terrain (kulcsfontosságú terepszakasz)
Avenues of Approach (megközelítési útvonalak)
Weather and Astrological Data (időjárás és csillagászati adatok)

A figyelés a lehetséges veszélyek észlelését jelenti szabad szemmel vagy optikai eszközök segítségével. A rejtés és a fedezékek limitálják ezt a képességünket. A tüzelés területei a fegyverrendszereink hatékony tűzvezetését jelentik egy meghatározott területre vonatkozóan. A fedezékek, holtterek jelentősen behatárolják a tűzvezetést.

A fedezék az ellenséges tűzzel szemben véd, míg a rejtés az ellenséges megfigyelés elől. Ezeket használhatjuk különböző terepszakaszok értékelésénél az adott feladat függvényében. Az akadályok lehetnek természetesek és mesterségesek. Az akadályok értékelésénél fontos megvizsgálni a saját mozgásunkra és tevékenységünkre gyakorolt hatást.

Bármilyen terepszakasz vagy tereptárgy lehet kulcsfontosságú, hatást gyakorolhat tevékenységünk végcéljára. Ezeket a területeket vagy elfoglalni szeretnénk, vagy megtartani, esetleg mind a kettőt, de előfordulhat, hogy csak folyamatosan figyelni kell. Nem csak ebből a szempontból fontosak nekünk, például menet vagy manőver esetén az adott terep kulcsfontosságú lehet, ha elősegíti vagy akadályozza a mozgásunkat.

A megközelítési útvonal lehet földi, légi és vízi. Szárazföld esetében ez nem korlátozódik a kiépített útvonalakra,

hanem a terep egészére értendő. Az időjárási és csillagászati adatoknál szintén több szempont szerint vizsgálódunk. Érdekel minket a láthatóság, a szélirány és a szél erőssége, a várható csapadék, a felhőalap állapota, a hőmérséklet és a páratartalom, a napkelte/napnyugta, holdkelte/holdnyugta időpontja. Ezek mind hatással lesznek a tevékenységünk kiemelésére, terveznünk kell velük.

Troops and Support Available (rendelkezésre álló erők és támogatás)

Feladatelemzésünk talán egyik legfontosabb eleme a rendelkezésünkre álló, potenciális alkalmazható erő. Több aspektusa van: fontos a létszám, a katonák morálja és kiképzettségük szintje, az emberi tényező, erősségeink és gyengeségeink, felszerelésünk, tűztámogatásunk, logisztikai támogatásunk.

Time Available (rendelkezésre álló idő)

Saját feladataink végrehajtását és az ellenség tevékenységét is az idő vonatkozásában kell néznünk. Tudnunk kell, hogy bizonyos körülmények között meddig tart egy adott feladatra felkészülni, azt végrehajtani. Bevált gyakorlat az 1/3-2/3 elvének alkalmazása, amely szerint az adott feladat tervezésére a vezető az idő 1/3-át használja fel, a maradék 2/3 pedig az alárendeltek rendelkezésére áll. A visszafelé tervezés módszere szintén megszokott és gyakran alkalmazott technika. Ez azt jelenti, hogy az időszámvetésemet visszafelé, a feladat megkezdésétől tervezem egészen mostanáig, amikor végzem a feladatelemzésem.

Civil Considerations (civil szempontok)

A civil környezetet is szükséges megvizsgálni, hiszen a mai műveletek jelentős része beépített területen vagy azok közvetlen közelében, emberlakta területeken zajlik. Tudnunk kell, milyen az ott élők kultúrája, támogatnak-e minket vagy sem, a tevékenységük mennyire segíti vagy hátráltatja a feladat végrehajtását. Ezeket hat fő tényező alapján elemezhetjük: területek, építmények, képességek, szervezetek, emberek, események (ASCOPE – Areas, Structures, Capabilities, Organizations, People, Events).

2. Előzetes intézkedés kiadása (Issue Warning Order)

Amint végeztünk a fent említett elemzésünkkel, máris kiadhatjuk az előzetes intézkedést. Nem kell tovább várni, hiszen a rendelkezésünkre álló aktuális információk alapján a beosztottaink már el tudnak kezdeni célirányosan felkészülni a feladatra. Ha mégis lesz változás, akkor lehet újabb előzetes intézkedést kiadni, de alegységszinten általában csak egy készül.

Az előzetes intézkedés a lehető legtöbb szükséges információt tartalmazza. Az alárendeltek konkrét feladatot kapnak, illetve tisztában lesznek az időszámvetésünkkel. A lényeges dolog az, hogy ne késlekedjünk kiadni, ha pedig több információhoz jutunk, akkor egészítsük ki.

Az előzetes intézkedés tartalma általánosságban:

- a küldetés és a művelet jellege,
- a harcparancs ismertetésének helye és ideje,
- az érintett alegységek,
- specifikus feladatok,
- a művelet időrendje.

3. Az elgondolás kialakítása (Make a Tentative Plan)

Amint az előzetes intézkedés kihirdetésre került, a vezető részletesen megtervezi a feladat végrehajtását, időközben pedig az előzetes információk alapján az alárendeltek felkészülnek annak megfelelően. Tehát itt két munkafolyamat is zajlik párhuzamosan.

A terv vázát a korábban megismert METT-TC formula alapján készítjük. Feladatelemzésünk következtében ki tudjuk alakítani elgondolásunkat a cselekvési változatra vonatkozóan. Ennek célja igen egyszerű: meghatározzuk feladatunk végrehajtásának módját egy vagy több változatban. Ha az idő nem engedi vagy a feladat relatíve egyszerű, akkor csak egy cselekvési változat készül. A használható cselekvési változatok mindegyikének meg kell felelnie az alábbi elveknek: legyen alkalmazható, megvalósítható, elfogadható, megkülönböztethető, teljes. A cselekvési változatok kidolgozásának általános szekvenciája:

- relatív harci erő elemzése,
- különböző opciók létrehozása,
- erők csoportosítása,
- elgondolás kialakítása,
- felelősségek meghatározása,
- cselekvési változat ismertetésének kidolgozása.

Mindegyik cselekvési változatnál a vezető végiggondolja a műveletet az elejétől a végéig. Ezeket összehasonlítja az elvárt várható cselekvési változatával, ilyenkor átgondolja, hogy a különböző tevékenységekre mi lehet a várható reakció. A lényeg, hogy előzetesen felismerjük, milyen problémák adódhatnak, és milyen tevékenységgel lehet rá reagálni.

Több cselekvési változat esetén érdemes azokat összehasonlítani előnyök-hátrányok, erősségek-gyengeségek szempontjából. Ezek alapján a vezető eldönti, melyik cselekvési változat támogatja legjobban a feladat teljesítését. A következő szempontokat célszerű figyelembe venni:

- feladatteljesítés,
- rendelkezésre álló idő,
- kockázatok,
- a parancsnoki felderítés eredményei (később),
- az alárendeltek feladatai, azok céljai,
- várható veszteségek,
- várható jövőbeli feladatok.

4. Átcsoportosítások megkezdése (Initiate Movement)

A vezető bármikor elrendelheti a szükséges átcsoportosításokat, nem feltétlenül az elgondolás kidolgozása után kell ennek megtörténnie. Akkor célszerű megkezdni, mikor már elegendő információ áll rendelkezésünkre hozzá. Általában az elgondolás kialakítása után kezdik meg az átcsoportosítást, a harcparancs pedig a következő körletben kerül majd ismertetésre.

5. Felderítés/szemrevételezés (Conduct Reconnaissance)

A körülmények függvényében a katonai vezető parancsnoki szemrevételezést vagy felderítést hajt végre, hogy személyesen tudja értékelni az adott helyzetet, és első kézből kapjon információkat. Ez azonban elsődlegesen a kapott felderítőinformációk elemzésével kezdődik, ezt követi a térkép és a légi felvételek tanulmányozása, természetesen már a METT-TC folyamatnál.

A cselekvési változatok elemzésénél és összehasonlításánál már tudunk felderítő információigényt azonosítani. A felderítést arra használjuk, hogy a különböző információkat megerősítsük vagy cáfoljuk, amelyek befolyásolják a feladatunkat, és támogatják végleges tervünk kidolgozását.

6. A terv pontosítása (Complete the Plan)

Ebben a lépésben a vezető összeveti a korábbi METT-TC elemzését és az előzetesen kidolgozott cselekvési változatát a felderítés során pontosított információival, majd véglegesíti azt. Nemcsak a tevékenységre korlátozódik a tervezés, hanem készül már tüztámogatási terv, logisztikai biztosítási terv, vezetésirányítási terv. Alacsonyabb vezetési szinten kevés eltérés mutatkozhat az előzetes elgondoláshoz képest. Az idő függvényében, mielőtt a vezető ismertetné a parancsot az alárendeltekkel, általában kooperál a szomszédos alegységekkel, illetve saját parancsnokát tájékoztatja elgondolásáról.

7. A harcparancs kiadása (Issue the Order)

Kis alegységek esetében szóban, a teljes alegység jelenlétében történik a parancs ismertetése. Ha az idő és a helyszín lehetővé teszi, célszerű valamilyen grafikus szemléltetéssel vagy te-repasztallal támogatni a könnyebb érthetőség miatt. A harcparancs szabvány ötponos formátumú, a parancs ismertetése ezeket a pontokat követi (lásd: 5. 1. alfejezet).

8. Ellenőrzés, pontosítás (Supervise and Refine)

A műveletre való felkészülés felügyelete több tényezőtől áll. Magában foglal különböző szemléket és szemrevételezéseket,

koordinációt, újraszervezést és átcsoportosítást. Az ellenőrzés folyamatos, legalább annyira fontos, mint maga a parancs. Ennek segítségével bizonyosodik meg a vezető arról, hogy alárendeltjei értik a feladatot, és célirányosan készülnek annak végrehajtására, szükség esetén pedig beavatkoznak. Ez kritikus eleme a hatékony felkészülésnek.

A felkészülés másik döntő komponense a begyakorlások végrehajtása. Ez alapján is világos képet alkothatunk arról, hogy mennyire állunk készen feladatainkra. Meghatározhatunk különböző területeket, amelyek szigorúbb ellenőrzést igényelnek. A begyakorlásoknak a következő céljaik lehetnek:

- létfontosságú tevékenységek, mozzanatok gyakorlása,
- a terv gyengeségeinek és problémáinak azonosítása,
- alárendelt alegységek tevékenységeinek összehangolása,
- az elgondolás és a szándék tudatosítása, elmélyítése,
- a katonák magabiztosságának megerősítése.

Referencia:

FM 5.0 Army Planning and Orders Production, 4.
FM 3-21.10 The Infantry Rifle Company, 2.

4. A KATONÁT, A PARANCSNOKI MUNKÁT SEGÍTŐ INTÉZMÉNYEK

4.1. A katonai nemzetbiztonsági tevékenység

A biztonságpolitika állami intézményrendszerén belül sajátos helyet foglalnak el a nemzetbiztonsági szolgálatok. A szolgálatok szervezeti felépítéséről, feladatairól, jogállásáról alárendeltségéről, irányításáról és vezetéséről, ellenőrzésükről, állományukról, működési elveiről, az általuk alkalmazható intézkedésekről, speciális tevékenységük szabályairól, együttműködésükről a legtöbb országban külön törvény, Magyarországon a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény rendelkezik.

A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének központjában az ország érdekeinek védelme, a nemzeti érdekek érvényesítése céljából, a döntéshozatalhoz szükséges információk megszerzése, azok elemzése és értékelése (azaz a hírszerzés), illetve azoknak a minősített információknak, valamint információhordozó személyeknek és objektumoknak a védelme áll, (azaz elhárítás), amelyeknek a nyilvánosságra kerülése, elvesztése, károsodása súlyosan veszélyeztetné az ország érdekeit. A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének központjában leegyszerűsítve tehát az ország érdekeinek és a számunkra fontos értékeknek a védelme áll.

A modern nemzetbiztonsági elméletben hírszerzést és elhárítást különböztetünk meg. A működési terület tekintetében polgári és katonai nemzetbiztonsági tevékenységről beszélhetünk.

A magyar katonai nemzetbiztonsági (titkosszolgálati) szféra története

Az ország védelmét ellátó haderő mellett független nemzeti katonai hírszerzés és elhárítás a Habsburg Monarchia felbomlása óta létezik. 1918-tól a katonai hírszerzést és elhárítást folytató szervezetek számos strukturális változáson mentek keresztül. Szervezeteik kialakításakor az osztrák haderő hasonló rendeltetésű szervezetének felépítését és szabályait vették alapul. A Honvéd Vezérkart 1921. június 1-jével a Honvédelmi Minisztérium fedésében, annak VI. főcsoportjaként állították fel, a azon belül a 2. Osztály foglalkozott a felderítéssel és elhárítással, így a hivatalos elnevezése Honvédelmi Minisztérium VI.-2. Osztály lett. Az 1938. március 2-án kiadott rendelet alapján hivatalosan megalakult a Honvéd Vezérkar és benne a 2. Osztály, amelyet ettől fogva VKF-2. Osztálynak (Vezérkarfőnökség 2. Osztály) neveztek.

A II. világháború után a Honvédelmi Minisztérium Csoportfőnökségek keretében működött a hírszerzés és elhárítás, 1953-tól pedig az MNVK 2. Csoportfőnöksége volt felelős a katonai hírszerzésért, a BM III. Főcsoportfőnökség az elhárításért. A politikai rendszerváltás során a korábbi állambiztonsági rendszert új nemzetbiztonsági struktúra váltotta fel, 1990-ben megalakult a Honvéd Vezérkar Katonai Felderítő Hivatal és a Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal.

Az Országgyűlés 1995 decemberében fogadta el a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényt, amely rendezte a szolgálatok jogállását és feladatait. A törvény alapján megalakult a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatala (MK KFH) és a Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatala

(MK KBH). Ez a szervezeti struktúra egészen 2011. december 31-ig állt fenn.

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

A magyar nemzetbiztonsági struktúra átalakításának folyamatában mérföldkönek tekinthető integráció eredményeképpen – *a Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal és a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal összevonásával* –, a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok alkotta közösség megújult és egyben megerősödött tagjaként 2012. január 1-jén alakult meg a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (a továbbiakban: KNBSZ).

Az integráció fő célja a nemzetbiztonsági tevékenység még hatékonyabb és költségtakarékosabb ellátása volt. A honvédelmi tárca elképzelése szerint egy új, összevont szervezetben jobban biztosítható volt a felderítő és elhárító tevékenység egységes vezetése és koordinációja, a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar tervező és szervező tevékenységéhez szükséges katonapolitikai, haditechnikai és katonai információk megszerzése, valamint az alapvető katonai elhárítási feladatok egyidejű ellátása.

A KNBSZ-ben megszűntek a párhuzamosságok, felgyorsult az információáramlás, a korábban elkülönülten működő két szervezet képességei egymásra épülnek. A hadműveleti területen feladatokat ellátó magyar kontingensek nemzetbiztonsági támogatása koncentrálnódott, a külföldi misszióban szolgáló katonáink védelme hatékonyabbá vált.

A katonai hírszerzés és elhárítás egységes működésének célja a Magyarország biztonsága ellen irányuló törekvések

felfedése és akadályozása, a politikai és katonai döntéshozatal, valamint a nemzeti érdekérvényesítő képesség támogatása. A KNBSZ egyik legfontosabb feladata a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség törvényes működésének biztosítása, a nemzetközi katonai műveletekben szolgáló magyar katonák hírszerző támogatása és biztonsági védelme.

A *KNBSZ fő feladatait* a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) 6. §-a határozza meg. A legfontosabb feladatok az alábbiak szerint összegezhetők:

- Megszerzi a kormányzati döntéseket megalapozó katonapolitikai, hadiipari és katonai információkat, valamint a Honvédelmi Minisztérium, illetve a Honvéd Vezérkar hadászati-hadműveleti, információvédelmi tervező munkájához szükséges adatokat.
- Felderíti és elhárítja a külföldi titkosszolgálatoknak Magyarország szuverenitását, honvédelmi érdekeit sértő vagy veszélyeztető törekvéseit.
- Működési területén felderíti és elhárítja Magyarország törvényes rendjének jogellenes eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket.
- Információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető terrorszervezetekről, felderíti és elhárítja a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség szervezeteinél a külföldi hatalmak, személyek vagy szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit.
- Információkat gyűjt a működési területét érintő szervezett bűnözésről, az Nbtv. által hatáskörébe utalt, valamint a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar

Honvédség törvényes feladatainak végrehajtását veszélyeztető bűncselekményekről, a honvédelmi érdeket sértő kibertevékenységről, továbbá a műveleti területén lévő alakulatok és azok állománya ellen irányuló törekvésekről és tevékenységekről.

- Ellátja a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség szervezeteinél folytatott, hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással és kereskedelemmel összefüggő, valamint a nemzetközileg ellenőrzött termékekhez és technológiákhoz, továbbá a haditechnikai eszközök és szolgáltatások jogellenes forgalmának felderítéséhez, megelőzéséhez, megakadályozásához és legális forgalmának ellenőrzéséhez kapcsolódó nemzetbiztonsági feladatokat.
- Ellátja az illetékességi körébe tartozó, a kormányzati tevékenység szempontjából fontos katonai szervek és létesítmények, valamint a kormányzati és katonai vezetési objektumok biztonsági védelmét.
- Elvégzi az illetékességébe tartozó fontos és bizalmas munkakört betöltő személyekhez, gazdálkodó szervezetekhez, a speciális beszerzésekhez, katonai rendezvényekhez és gyakorlatokhoz kötődő minősítési, ellenőrzési és védelmi feladatokat.

A KNBSZ személyi állománya hivatásos állományú katonákból, közalkalmazottakból és önkéntes műveleti tartalékosokból áll. A hivatásos katonák a Magyar Honvédség rendelkezési állományából kerülnek vezénylésre. Az állomány jogviszonyát és a szolgálat ellátását alapvetően a

nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény és a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény, valamint a végrehajtásukra kiadott különböző szintű jogi normák szabályozzák.

A KNBSZ az utánpótlását alapvetően a Magyar Honvédség és a fegyveres szervek hivatásos állományából, valamint kivételes esetekben megfelelő szakképzettséggel rendelkező polgári személyek közül biztosítja. A kiválasztás zárt, meghívásos pályázat keretében, a speciális követelmények figyelembevételével történik.

A törvényesség a nemzetbiztonsági tevékenység legfontosabb alapelve. A KNBSZ parlamenti ellenőrzését és törvényességi felügyeletét az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága, illetve Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága látja el.

Amit egy katonai vezetőnek (köztük alegységparancsnoknak) is érdemes tudni:

- A fentiek alapján a katonai hírszerzés egy olyan komplex tevékenységi rendszer, amely információkkal támogatja a kormányzat és a védelmi ágazat működését. Ennek célja az ország értékeinek védelme és érdekeinek érvényesítése. A katonai hírszerzés a szükséges információkat nyílt és titkos módszerek alkalmazásával szerzi meg, rendszerezi, elemzi-értékeli, valamint továbbítja az állami vezetés, a döntéshozók számára. A hírszerzés tehát egy folyamat, az állami döntéshozók számára biztosított termék, valamint egy szervezet is, amely magát a tevékenységet folytatja.

A hírszerzés öncélú feladat. A jogszabályokban meghatározott feladatok mellett csak olyan területeken és témakörökben folytat információszerező tevékenységet, amelyekben a felhasználók információigényt fogalmaznak meg. A felhasználókat több csoportra lehet osztani attól függően, hogy az állami vezetés mely szintjén helyezkednek el. Fontos tudni, hogy a katonai vezetők, a haderő parancsnoki állománya a hírszerzés által szolgáltatott információk felhasználói közé tartozik.

- A KNBSZ jelentős mértékben segíti, szakmailag irányítja a magyar katonadiplomataik tevékenységét. Magyarország a vele diplomáciai és gazdasági téren jelentős kapcsolatokkal rendelkező államokban véderő-, katonai és légügyi attaséhivatalt is működtet. Így jelen vannak katonadiplomataink legjelentősebb szövetségeseinknél, a NATO és az EU több tagállamában, Ázsiában (Kína, India, Pakisztán), az Egyesült Államokban, illetve Észak-Afrikában is.

A magyar véderő-, katonai és légügyi attasék a diplomáciai kapcsolatokat szabályozó, Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződésben meghatározott keretek között, a külképviseletek szerves részeként, de önállóan látják el munkakörüket. Kiemelt feladatuk a kétoldalú katonai és katonadiplomáciai kapcsolatok és az együttműködés fejlesztése. A katonadiplomataik elősegítik a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség érdekeinek erősítését, katonai hagyományaink megismertetését a fogadó országban (a magyar honvédelem napján fogadást tartanak).

Az attasék a bécsi szerződés által biztosított keretek között tájékoznak a fogadó ország biztonságpolitikai helyzetéről, fegyveres erejének állapotáról, a bekövetkezett változásokról, illetve a politikai döntések fegyveres erőkre és honvédelemre gyakorolt hatásairól.

A fogadó országban a Magyar Honvédség vezetőit nemzetközi jogi keretek között a véderő-, a katonai és a légügyi attasék képviselik, tartják a kapcsolatot a fogadó ország védelmi minisztériumával, valamint más hivatalos szerveivel, emellett védik az adott országban tartózkodó katonaszemélyek érdekeit is. Fontos tudni, hogy pályakezdő tisztként is számíthatnak a magyar katonadiplomatak segítségére.

- A katonai elhárítás védelmi jellegű nemzetbiztonsági tevékenységet végez. Fő erő kifejtése az állam katonai biztonságát veszélyeztető leplezett törekvések és biztonsági kockázatok azonosítására, felderítésére, továbbá az azonosított ellenérdekelt törekvések megszüntetésére, megszakítására, korlátozására, akadályozására és elhárítására irányul.

A katonai elhárítás tevékenységének tárgyát a katonai biztonság fenntartását befolyásoló és nemzetbiztonsági szempontból relevanciával bíró, már a múltban bekövetkezett történések, a jelenben zajló események, valamint a jövőben bekövetkező potenciális kockázatok felderítése és elhárítása képezi. A katonai elhárítás sok esetben olyan fenyegetéseket és kockázatokat is kezel, amelyek során a biztonsági helyzetében fenyegetett személy – a katona vagy közvetlen előljárója –, illetve katonai

szervezet nem érzel fenyegtettséget. Ennek elsődleges oka abban rejlik, hogy éppen olyan típusú fenyegetések viszonylatában van szükség a katonai elhárítás jelenlétére, munkájára, amelyek már pusztán létükkel is fenyegetést jelentenek. E kategóriába olyan elemek tartoznak, mint az ellenérdekű nemzetbiztonsági (hírszerző) szolgálatok, a bűnszervezetek, az ideológiai, politikai vagy vallási alapokon szerveződő szélsőséges csoportok tevékenysége. Fontos tudni, hogy az elhárító szakterület munkatársai mindenütt jelen vannak az alakulatnál, ott nyílt állományban látnak el szolgálatot. Ha alegységparancsnokként ilyen jellegű kockázatokat tapasztalnak – akár a katonai szervezet, akár az állomány vonatkozásában –, érdemes a KNBSZ munkatársához fordulni.

- A katonai elhárítás fontos feladata az objektumvédelem. Ez a katonai elhárító tevékenység olyan speciális formája, amely minden olyan cselekmény felderítését, megelőzését és elhárítását célozza, amely zavarja, korlátozza vagy teljes mértékben megbénítja a katonai szerv szolgálatának ellátását, illetve rendeltetésszerű működését. Az objektumvédelem jellemzően nem tevékenység-specifikus, hanem egy adott, jól meghatározható, védendő intézményhez, létesítményhez (alakulathoz, kontingenshez) kötődik, a jelentkező kockázatok forrása pedig igen változatos képet mutathat. Az objektumvédelem tekintetében a KNBSZ munkatársai számítanak a katonai vezetők, a parancsnokok információs támogatására és az aktív együttműködésre a rezsimmel összefüggő szabályok betartásában.

- A biztonság alapvető kritériumai közé sorolható, hogy a fontos közhatalmat gyakorló, az állami döntéshozatal szempontjából kiemelt információkat birtokló és a fontos pozícióban lévő személyek munkájuk során külső befolyástól mentesen, törvényesen láthassák el tevékenységüket. Sok ilyen katonai beosztás van. Ennek intézményesített biztosítéka a nemzetbiztonsági ellenőrzés, amelyet a demokratikus államokban alapvetően az elhárítás végez. A nemzetbiztonsági ellenőrzés ennek a személyhez köthető biztonsági viszonyrendszernek a meghatározott szempontok alapján történő vizsgálatát szolgálja. Fontos tudni, hogy számos beosztás minősül ilyennek. Sokan ezzel már az egyetemi évek alatt találkozhattak, de speciális katonai műveletekben, illetve feladatok ellátása esetén már alegységparancsnokok számára is szükségessé válhat.

Az ellenőrzés egyfelől olyan kockázati tényezők felderítését célozza, amelyek felhasználásával az érintett személy jogellenes módon befolyásolhatóvá válhat. Ezek lényegi elemét az adja, hogy a kockázatok által kialakuló támadhatóság tényét az érintett személy tudatának át kell fognia. Idesorolható például a vesztegetés vagy a zsarolás is. A kockázatok másik nagy csoportját az a halmaz képezi, amely által az érintett személyek tudatukon kívül válhatnak befolyásolás áldozatává. Jellemző példa erre a fecsegés vagy a jólértesültség.

Az elhárítás munkájában a nemzetbiztonsági ellenőrzés munkafolyamata a biztonság fenntartását célzó, egyfajta támogató tevékenységet takar. A kockázatok ennek

keretében történő felismerése speciális szaktudást igényel. Az állományt érintően a katonai vezetők támogatása és a kockázatok kezeléséhez, valamint felszámolásához szükséges mértékű együttműködése nem nélkülözhető. Fontos azonban rámutatni, hogy a kötelmi és felelősségi rend ellenére nemcsak az adott katonai egység parancsnoka, hanem minden katona felel a saját biztonságáért. Ezen elv érvényre jutása az alegységparancsnok részéről speciális katonai szakértelmet és együttműködési tapasztalatokat, továbbá védett kommunikációt igényelhet. Az alegységet érintő kockázatok kezelése, illetve felszámolása közös ügy – forduljon bizalommal a KNBSZ nyílt állományú tagjaihoz, s kérjen tanácsot, ha szükséges!

Magyar honvédtisztként törekedjen a biztonság tudatos életvezetésre, katonai vezetőként támogassa a KNBSZ munkatársait, akiknek támogató közreműködésére számíthat pályája során a parancsnoki döntésekben!

4.2. A Magyar Honvédség humán szolgálati támogató rendszere

A személyi állomány testi, lelki és szociális jóllétének megfelelő szintű biztosítása, megtartása, fejlesztése, valamint a személyi állományt érintő parancsnoki döntések előkészítésének szakmai támogatása céljából a Magyar Honvédség humán szolgálati támogató rendszert működtet. A humán szolgálati támogató rendszer a katonai szervezetek személyügyi szervezeti elemeibe integrálva, elkülönült szakterületként

működik. Azon szervezeteknél, ahol nem rendszerezítettek humán szolgáltatási szakbeosztást, ott a humánügyi feladatokat a személyügyi szakállomány végzi, így tehát a humán szakfeladatokat az MH minden katonai szervezeténél végrehajtják (vagy a humán szolgáltatási, vagy ennek hiányában a személyügyi szakállomány).

A humán szolgálat komplex feladatrendszerébe tartozik többek között:

- a személyi állomány élet- és munkakörülményeinek vizsgálata;
- általános és missziós családtámogatási feladatok;
- a katonai szervezet szintjén megjelenő kegyeleti tevékenységgel kapcsolatos feladatok;
- a személyi állomány tájékoztatásával kapcsolatos belső kommunikációs feladatok;
- az esélyegyenlőséggel kapcsolatos feladatok;
- a rekreációval (üdültetéssel) és kultúrával kapcsolatos feladatok;
- a munkaerőpiaci visszailleszkedést támogató tevékenységgel (rekonverzióval) kapcsolatos feladatok;
- kapcsolattartás a katonai szervezetek érdekében tevékenykedő társadalmi szervezetekkel.

Az integrált, katonaközpontú ügyintézés jegyében az elmúlt években integrált ügyfélszolgálati irodahálózat MH-szintű kiépítése vette kezdetét. Ennek célja, hogy a létrehozandó irodák a személyi állomány mindennapi életéhez, problémáihoz rugalmasan igazodva, emberközpontú ügyfélszolgálati tevékenység keretében (melynek középpontjában a katona és családja áll) legyenek képesek a humán, személyügyi,

valamint az állományt érintő egyes pénzügyi feladatok integrált módon történő végrehajtására. Jelenleg az MH katonai szervezeteinél 9 helyőrségben működnek integrált ügyfélszolgálati irodák (Debrecen, Hódmezővásárhely, Székesfehérvár, Szentes, Tata, Kaposvár, Budapest, Szentendre, Várpalota).

A humán szolgálati szakterület működését közvetlenül az alábbi jogi normatívák szabályozzák:

- a humánszolgálat kialakításával összefüggő egyes feladatokról szóló 83/2011. (VII. 29.) HM utasítás;
- a Magyar Honvédség humánszolgálatának kialakításáról, feladatairól és működtetési rendjéről szóló 582/2011. (HK 13.) HVKF intézkedés;
- a családsegítő szolgálatnak a katonák külföldi feladat-végrehajtásával kapcsolatos feladatairól és működtetési rendjéről szóló 53/2009. (VII. 3.) HM utasítás.

A humán szolgálat munkatársai probléma esetén (legyen az szociális, mentálhigiénés, életvezetési, jogi stb. jellegű) – a személyiségi és adatvédelmi jogok maximális betartása, tiszteletben tartása mellett – szakszerű segítséget, támogatást képesek nyújtani az arra rászorulóknak.

A humán szolgálat adott katonai szervezetre jellemző, helyi specifikumoknak megfelelő működésének, valamint az elérhető szolgáltatások részletesebb, mélyebb megismerésének céljából javasoljuk, hogy keresse fel katonai szervezete humán szolgálatát (ennek hiányában a humán szakfeladatokkal foglalkozó személyügyi szakembert) vagy az integrált ügyfélszolgálati irodáját (ha működik ilyen az adott szervezetnél), és kérje erre vonatkozó tájékoztatását!

4.3. A beilleszkedés segítése – mentorrendszer a Magyar Honvédségben

A Honvéd Vezérkar főnökének a mentorrendszer létrehozására 2015. szeptember 1-jén aláírt és 2015. október 1-jén hatályba lépett 210/2015. (HK 9.) HVKF intézkedése, valamint az ennek 7. pontjában meghatározott, az MH Kiképzési és Doktrinális Központ (a továbbiakban: MH KDK) által kidolgozott irányelvek alapján a Magyar Honvédségben egy-séges mentorrendszer működik.

A mentorrendszer célja az MH-ban minden szervezeti szinten biztosítani a vezetők és beosztottak, az állományka-tegóriát váltók, a pályakezdők, az áthelyezéssel vagy kineve-zéssel beosztásba kerülő hivatásos és szerződéses katonák (a továbbiakban: mentorált) számára a fejlődést, a szervezetbe történő beilleszkedést egy magasabb szakmai tapasztalattal, a helyi sajátosságok ismeretével rendelkező személy (a további-akban: mentor) útmutatásai által.

A mentorrendszer működtetésének további célja bizto-sítani két személy (mentor és mentorált) között egy olyan támogató rendszert, amely segíti a munkahelyi környezetbe való minél könnyebb és gyorsabb beilleszkedést, a szakmai szocializációt és fejlődést az egyéni és szervezeti célok ösz-szehangolásával, illetve a szervezeti kultúrában felhalmozott tudás átadásával. A mentor és a mentorált közötti kapcsolat kizárólagosan szakmai jellegű, s a kölcsönös bizalmon alap-szik. Legfőbb meghatározója, jellemzője a folyamatosság és a közösen meghatározott fejlődési célok (képeségek, tudássz-int, szakmai és személyes célok összehangolása) elérése.

Az *általános mentorálás* a pályakezdő tisztek és altisztek vagy az MH-val szerződéses jogviszonyt létesített tiszti, altiszti állomány esetében a helyi sajátosságokat és normákat, a szervezeti kultúra bemutatását foglalja magában 2–5 nap időtartamban, amelyből 1 nap az MH Összhaderőnemi Parancsnokság (a továbbiakban: MH ÖHP) szervezésében évente szeptember 10-ig történik. A *szakterületi mentorálás* a szakmai szocializációt és a szakterület sajátosságait, a gyakorlati tevékenységek teljes körű irányítását és segítését, valamint a mentorált munkájának komplex összefogását és annak nyomon követését tartalmazza a kidolgozott akcióterv alapján.

Az akcióterv írott, részletes levezetési terv, amely tartalmazza az elérni kívánt célokat annak érdekében, hogy a fejlődés nyomon követhető legyen. Ha az akcióterv ellenére együttműködési nehézségek lépnek fel, vagy a fejlődés hosszú távú megtorpanása észlelhető, a mentor vagy a mentorált bármikor megszakíthatja a mentorálás folyamatát. A mentorálás valamely részről történő megszakítását jelenteni kell a parancsnoknak. A megszakítás okát ki kell vizsgálni, szükség esetén új mentort kell kijelölni.

A mentorált munkáját a szakterületi mentor támogatja és irányítja. Pályakezdők esetében a mentor kiemelt feladata az elméleti tudással rendelkező mentorált szakmai szocializációjának támogatása, valamint az esetleges tapasztalatlanságból adódó hibalehetőségek feltérképezése, azok elkerülése. A mentorált aktívan, kezdeményezően vesz részt a mentorálás folyamatában, tanácsot kér és megosztja az információkat. A problémák megbeszélésének és a vélemények ütköz-

etésének színtere az őszinte párbeszéd, amely a mentor és a mentorált közötti konzultációk alatt valósul meg.

A mentorálás folyamata a mentorált személy önállóvá válásával, az elvárt fejlődési szint elérésével vagy a tervezett fejlesztési program meghatározott időtartamának leteltével lezárul. A továbbiakban a mentorok javaslata és a parancsnoki (vezetői) döntés alapján valósul meg a szükséges mentorálás, segítségnyújtás.

A mentorok tevékenységének segítése és a hatékony munkavégzés céljából 2016 nyarán, az MH KDK gondozásában megjelent a *Mentor kézikönyv*, melynek elolvasása, tanulmányozása a mentoráltak számára is célszerű. Ez azért is javasolt, mert a mentoráltak néhány éven belül szintén mentorként vehetnek majd részt a pályakezdők rendszerbe illesztésében, a Magyar Honvédség mentorrendszerének hatékony működtetésében.

4.4. A Katonai Vizsgaközpont szerepe az előmeneteli rendszerben

A Katonai Vizsgaközpont 2013. szeptember 1-jén kezdte meg feladatainak végrehajtását a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar szervezeti egységként. Feladata az önkéntes jelentkezésen alapuló tiszti és altiszti minősítő vizsgák előkészítése, a vizsgáztatás lebonyolítása és annak felügyelete, továbbá az új katonai életpályamodell alapján meghatározott, horizontális karriert biztosító fokozati vizsgáztatás előkészítése a 2016. évre, és azt követően a vizsgák lebonyolításának koordinálása.

Alaptevékenységéhez tartozik ezeken kívül:

- az egyetem oktatási egységei által igényelt vizsgák végrehajtása;
- a Magyar Honvédség katonai szervezetei részéről érkező felkérések alapján a vizsgáztatás előkészítésében való közreműködés;
- a vizsgák lebonyolítása az ILIAS távoktatási rendszer igénybevételével.

Minősítő vizsga:

Előmenetelre tervezhető az:

- akinek a kötelező várakozási ideje az előmenetele tervezésének évében letelik;
- aki az előmenetele tervezésének évében rendelkezik sikeres és érvényes minősítő vizsgával, legalább B szintű teljesítményértékeléssel.¹⁰⁹

Fokozati vizsga:

Az oldalirányú karrierrendszer működtetése érdekében, szakmacsoportonként és állománycsoportonként differenciáltan végrehajtott olyan számonkérés, amelynek alkalmával a résztvevők önálló felkészülést követően, a meghirdetett vizsgaidőpontokban speciális katonai ismeretekről tesznek tanúbizonyságot.¹¹⁰

109 22/2014. (HK 5.) HM KÁT–HVKF együttes intézkedés a minősítő vizsgák végrehajtásának rendjéről.

110 52/2015. (HK 9.) HM KÁT–HVKF együttes intézkedés a tiszti, altiszti és legénységi fokozati vizsgák végrehajtásának rendjéről.

Vizsgaregisztráció, vizsgára történő jelentkezés az alábbi linken keresztül: <http://kvk.uni-nke.hu/registrcio>. A regisztrációhoz meg kell adni a személyügyi törzsszámot, az e-mail-címet, ellenőrizni kell a személyes adatokat, valamint ki kell választani a vizsga helyszínét és időpontját.

Az ILIAS rendszeren belül lehetőség van a tananyagok le-
töltésére, valamint próbatesztek kitöltésére, így növelhető a felkészülés hatékonysága.

Elérhetőségek:

- E-mail-cím: hhkkvk@uni-nke.hu
vagy hhkkvk@hm.gov.hu,
- Telefonszám: +36/1 432-9000 / mellék,
- Cím: 1101 Budapest, Hungária krt. 9–11.

4.5. Esélyegyenlőség, egyenlő bánásmód a Magyar Honvédségben

Az Európai Unió egyik alapszerződése, az 1997-es amszterdami szerződés¹¹¹ a 13. cikkelyében felhatalmazta az Európai Unió Tanácsát, hogy tegyen megfelelő lépéseket a nemek, fajok vagy etnikai származáson, valláson vagy hiten, testi fogyatékonyságon vagy szexuális orientáción alapuló diszkrimináció leküzdésére. Az Európai Unió Tanácsa 2000-ben két irányelvet fogadott el: egyrészt a személyek közötti faji vagy etnikai

111 Forrás: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_hu.htm (2016. 05. 31.)

származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének végrehajtásáról szóló 2000/43/EK irányelvet,¹¹² másrészt pedig a foglalkoztatási és munkahelyi egyenlő bánásmód általános kereteinek végrehajtásáról szóló 2000/78/EK irányelvet.¹¹³

Az irányelvek rögzítését követően a tagállamok feladata volt, hogy azok végrehajtása érdekében nemzeti szinten szabályozzák a területet: így született meg az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény¹¹⁴ mint a diszkrimináció minden területét lefedő jogi norma. A jogszabály lefektette az egyenlő bánásmódra és esélyegyenlőségre vonatkozó hazai szabályozás alapjait, mely alapelvek természetesen a Magyar Honvédség tekintetében is kötelező érvényűek. Az önkéntes alapon szerveződő Magyar Honvédségnek társadalmi kötelezettsége és alapvető foglalkoztatáspolitikai érdeke megfelelni a törvény követelményeinek. Ennek értelmében és szellemében való-sítja meg azokat a célkitűzéseket és feladatokat, amelyek a tudatosság szintjének növelését teszik lehetővé, illetve teret adnak a szükséges pozitív diszkrimináció sajátos honvédségi eszközrendszerének alkalmazásához.

Magyarország Alaptörvénye¹¹⁵ XV. cikkének 2) pontja értelmében Magyarország az alapvető jogokat mindenki-

112 Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:hu:HTML> (2016. 05. 31.)

113 Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:32000L0078> (2016. 05. 31.)

114 Forrás: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0300125.TV (2016. 05. 31.)

115 Forrás: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV (2016. 05. 31.)

nek bármely megkülönböztetés – nevezetesen faj, bőrszín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel – nélkül biztosítja. A Magyar Honvédség vonatkozásában a fentiekben megfogalmazott diszkriminációval szembeni tilalom a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény¹¹⁶ értelmében a következőkkel egészül ki: „A fegyveres szerv megkülönböztetés nélkül biztosítja – kizárólag a szakmai képességek, a gyakorlat és a teljesítmény, továbbá a szolgálatban eltöltött idő alapján, a rendfokozati és a beosztási költségekre figyelemmel – a hivatásos állomány tagjainak előmeneteli lehetőségét.”

Az esélyegyenlőség általános alapelveként – az emberi értékek, a méltóság és az egyediség tiszteletben tartása mellett – a tárca kiemelt figyelmet fordít az egyenlő bánásmód alkalmazására, a közvetlen és közvetett megkülönböztetés, a zaklatás, a jogellenes elkülönítés, a megtorlás megelőzésére és megszüntetésére, az esélyegyenlőség előmozdítására. A szakpolitika jellemzői továbbá a Katonai etikai kódexben megfogalmazott elvárások, valamint az etikusan működő közszolgálat és a szolgálati jogviszony írott és íratlan szabályainak betartása és betartatása.

116 Forrás: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100113.
TV (2016. 05. 31)

A Honvédelmi Minisztérium rendelkezik *esélyegyenlőségi tervvel*.¹¹⁷ A dokumentum legfőbb megállapításai:

- A HM tiszteletben tartja az egyenlő bánásmód és az esélyegyenlőség elvét.
- A HM a foglalkoztatás során a szervezeti és az egyéni érdekeket összeegyeztetve olyan munkafeltételeket és munkakörülményeket biztosít, amelyek hozzájárulnak az alapvető emberi értékek megőrzéséhez és megerősítéséhez.
- A HM segítséget nyújt a szervezetből önhibájukon kívül kiváló foglalkoztatottak civil munkaerőpiacra való visszaillesztéséhez, és erre irányuló kérelem esetén támogatja a közszolgálat más területére történő átlépést.
- A HM tájékoztatást biztosít a foglalkoztatottak részére a képzési és a továbbképzési lehetőségekről, s jogszabályban meghatározott esetekben és módon támogatja azt.
- A HM a szülési szabadságon, illetve gyermekgondozás céljára kapott illetmény nélküli szabadságon lévő foglalkoztatottakat egyenrangú munkavállalóknak tekinti.
- A HM a juttatási rendszerek kialakításánál és működtetésénél figyelembe veszi a foglalkoztatottak körülményeit.
- A HM a munkavédelmi előírásoknak megfelelő körülményeket teremt, folyamatosan ellenőrzi azok megvalósulását, valamint gondoskodik a munkavégzés feltételeinek javításáról.

117 Forrás: http://2010-2014.kormany.hu/download/8/47/c0000/eselyegyenlosegi_terv.pdf#!DocumentBrowse (2016. 05. 31.)

- A HM a foglalkoztatottak egészségügyi állapotának megőrzése, valamint javítása érdekében preventációs szűrővizsgálatokat szervez.

A tárca esélyegyenlőségi tervében foglalt célkitűzéseknek megfelelően minden katonai szervezet rendelkezik esélyegyenlőségi tervvel, mely dokumentum a helyi, az adott katonai szervezetre vonatkozó és jellemző specifikus célokat, törekvéseket és gyakorlati tapasztalatokat rögzíti.

A tárca a foglalkoztatottak hátrányos megkülönböztetésének megakadályozása érdekében előddlegesen a megelőzés eszközeit alkalmazza. Ennek érdekében törekszik olyan pozitív, méltányos és rugalmas intézkedések kidolgozására, valamint olyan testületek működtetésére, amelyek feltárják az esetleges problémákat, és elősegítik az érintettek foglalkoztatási feltételeinek megőrzését vagy javítását. Az egyenlő bánásmód és az esélyegyenlőség kiterjed a foglalkoztatási jogviszony létesítésére és az azt megelőző eljárásra, a foglalkoztatásra (különösen az illetményre és a juttatásokra való jogosultságra, a képzés, a továbbképzés lehetőségére, egyéb ösztönzési rendszerre, a teljesítményértékelés szempontrendszerének meghatározására, az előmeneteli rendszerre, a kártérítési és fegyelmi felelősség érvényesítésére, a munkafeltételek megállapítására és biztosítására), valamint a foglalkoztatási jogviszony megszüntetésére.

A Magyar Honvédség minden szervezeténél működik esélyegyenlőségi referens. A referensi hálózat szakmai felügyeletét és működtetését a tárca esélyegyenlőségi referense látja el. Az esélyegyenlőségi referensek szakmai továbbképzését, szakmai napját évente 1-2 alkalommal rendezi meg a tár-

ca: a szakmai napok keretében a résztvevők tájékoztatást kaphatnak a szakterületet érintő aktualitásokról és változásokról. Az esélyegyenlőség vonatkozásában a tárca két fő területre koncentrálna: a katonanők helyzetére, valamint a romák társadalmi integrációjának segítésére.

A Magyar Honvédség személyi állományának mintegy 20 százaléka nő. A Magyar Honvédségben a nők és a férfiak azonos munkáért azonos anyagi elismerésben részesülnek. A honvédség megkülönböztetés nélkül biztosítja – kizárólag a szakmai képességek, a gyakorlat és a teljesítmény, továbbá a szolgálatban eltöltött idő, valamint a rendfokozati és a beosztási közttségek teljesítése alapján – az állomány tagjainak előmenetelét, érvényesülését. Biztosítja a nők diszkriminációmentes beilleszkedését, munkavégzését. Figyelembe kell azonban venni, hogy – a magyar hagyományoknak megfelelően – a családok jelentős részében a férfiakhoz képest többletfeladatok hárulnak a nőkre, és ebben a kérdéskörben nemcsak a szülésről van szó: a család összetartásában, a gyermeknevelésben még mindig a nőké a főszerep. A tárca törekszik arra, hogy megteremtse a megfelelő egészséges összhangot a családi szerepvállalás és a nők szolgálati feladataellátása között. A katonanők helyzetével a 49/2013. (VIII. 30.) HM utasítás alapján létrejött MH Katonanői Bizottság foglalkozik.

Az esélyegyenlőségi szakpolitika másik fókuszpontja a romák társadalmi integrációját segítő feladatok és programok végrehajtása. 2011. április 19-én a honvédelmi miniszter nyilvánosságra hozta a tárca romaügyi stratégiáját, amely részben azt a tevékenységi rendszert tartalmazza, melyet az ágazat már 2002 óta végez, részben pedig új elemekkel bővült a fel-

adat- és eszközrendszere. A Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiáról, valamint végrehajtásának a 2012–2014. évek-re szóló kormányzati intézkedési tervéről szóló 1430/2011. (XII. 13.) Korm. határozatban, valamint a Magyarország Kormánya és az Országos Roma Önkormányzat között létrejött keretmegállapodásban foglaltak figyelembevételével 2012. november 27-én került sor a HM és az ORÖ közötti együttműködési megállapodás aláírására. A tárca – területet érintő – fő feladatai: a roma és hátrányos helyzetű fiatalok részére az esélyegyenlőséget elősegítő Lippai Balázs-ösztöndíj kiírása, esélyegyenlőségi (pályára irányító) tábor szervezése, a *Jövőjük a haza védelme* című film és kiállítás bemutatása, cigány népmismereti tájékoztatók és interaktív beszélgetések szervezése a honvédtiszt- és -altisztjelöltek részére, alkotói pályázatok kiírása.

A honvédelmi tárca lehetőségeihez és eszközeihez mérten nagy hangsúlyt fordít az esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód kérdéseire, támogatja a diszkriminációval szembeni szemléletformálás és tudatosság elmélyítését célzó törekvéseket.

Gyakorlati tanácsok fiatal tiszteknek, parancsnokoknak

- A szolgálatteljesítésre és a szolgálati jogköre gyakorlására vonatkozó jogi szabályzók betartása mellett – az emberi méltóság tiszteletben tartásával – vegye figyelembe és tolerálja az emberi különbözőségeket.
- Szolgálatteljesítését és szolgálati jogköre gyakorlását minden esetben jellemezze személyes példamutatás és az alárendeltjeivel szembeni felelősségvállalás!

- Feladatszabásával, döntéseivel ne hozza megalázó vagy méltatlan helyzetbe alárendeltjeit, kerülje a személyeskedést!
- Beosztását, rendfokozatát ne használja fel mások véleményének befolyásolására, tartsa tiszteletben mások személyiségjogait, döntéseit ne befolyásolják személyes ellentétek vagy egyéni meggyőződései!
- Szolgálati jogköre gyakorlásában segítse a nemek közötti esélyegyenlőség megvalósulását!
- Az esélyegyenlőséggel és egyenlő bánásmóddal kapcsolatos írott és íratlan szabályokat megsértő esetleges helyzetekben – a katonai szervezet esélyegyenlőségi referensének bevonásával – törekedjen a helyzet részrehajlás, előítéletek nélküli tisztázására az érintett felek közreműködésével!

4.6. Érdekvédelem – Honvédszakszervezet

A szociális és gazdasági érdekek védelme, továbbá a szolgálati rend és fegyelem fenntartása érdekében e törvény szabályozza az érdekképviselői szervezetek, ezen belül különösen a szakszervezet és a honvédség kapcsolatrendszerét.¹¹⁸ Az érdekképviselői szervezetek e törvény keretei között szabadon működhetnek és gyakorolhatják jogosítványaikat, szövetségeket létesíthetnek, ilyenekhez csatlakozhatnak, ideértve a nemzetközi szövetségeket is. Az érdekképviselői szervezetek

118 Hjt. 26. § (1)

sztrájkot nem szervezhetnek, tevékenységükkel nem veszélyeztethetik a honvédség iránti közbizalom fenntartását, valamint nem akadályozhatják meg a honvédség jogszerű és rendeltetésszerű működését, a szolgálati feladatok ellátását.

A Honvédszakszervezet (Hosz) 1991. szeptember 14-én alakult meg 7 helyi egyesületből és 56 egyéni tagból, összességében mintegy 300 aktív és nyugállományú katonából, Katonák Érdekvédelmi Szövetsége (a továbbiakban: KÉSZ) néven, Budapesten.

Az érdekvédelmi munka hatékonyságának javítása, a kollektív érdekvédelmi jogosultságok bővítése érdekében a KÉSZ 1995 szeptemberében úgy döntött, hogy a katonák érdekvédelmének markánsabb megjelenítése céljából a szövetség szakszervezetté alakul. Létrejött a Honvédszakszervezet, ezzel megalakult Magyarországon az első alulról szerveződő, kizárólag egyéni tagokból álló katonai érdekvédelmi szakszervezet.

A Hosz 1992 óta teljes jogú tagja a Katonaszövetségek Európai Szervezetének (EUROMIL), szorosan együttműködik a V4-ek tagállamainak katonai érdekvédelmi szervezeteivel. Az országos konföderációk közül a Liga Szakszervezetek tagja, 2002-től az országos érdekegyeztetésben is megjelent az Országos Közszolgálati Érdekegyeztető Tanácsban (OKÉT).

A Honvédelmi Tárcán belül jelenleg a katonák egyetlen reprezentatív érdekvédelmi szervezeteként a Hosz képviseli a munkavállalói oldalt, a Honvédségi Dolgozók Szakszervezetével (HODOSZ), valamint a Bajtársi Egyesületek Országos Szövetségével (BEOSZ) együtt a Honvédelmi Érdekegyeztető Fórum (HÉF) ülésein.

A szakszervezet céljainak elérése érdekében folyamatosan kapcsolatot tart a Honvédelmi Minisztériummal, a Honvéd Vezérkarral és az állományilletékes parancsnokokkal. Véleményezi a szaktárca által előkészített törvénytervezeteket és jogszabályokat. Szakmai egyeztetéseket folytat az állományt érintő aktuális kérdések kapcsán.

A szakszervezet létszáma folyamatosan növekszik, jelenleg kb. 5000 fő. Folyamatosan végzik a tagtoborzást, kiemelt figyelmet fordítanak a jogviszonyba lépő katonák megnyerésére, a Honvédszakszervezet népszerűsítése minden tiszt-ségviselő feladata.

Legfőbb döntéshozó fóruma az évente két alkalommal megtartott küldöttgyűlés. Négyévente tisztújító küldöttgyűlés választja meg a 8 fős elnökséget, amely a küldöttgyűlések közötti időszakban irányítja a szervezetet. A Honvédszakszervezet Központi Irodája a 1087 Budapest, Kerepesi út 29/B szám alatt működik, ahol a tagok szívesen állnak rendelkezésére, és jogsegélyszolgálatot is biztosítanak. Minden alakulatnál működik alapszervezet, amelyben a megválasztott szakszervezeti vezetők az állományilletékes parancsnokkal tartják a kapcsolatot a katonák élet- és szolgálati körülményeinek javítása érdekében.

A Honvédszakszervezet a politikai és katonai vezetéstől függetlenül, együttműködve a hazai és külföldi társszervezetekkel, a párt- és felekezetszemlegesség elvének tiszteletben tartásával végzi tevékenységét. A szakszervezet a tagjai érdekeit képviseli, jogait védi.

Szolgáltatásai között kiemelt helyet foglal el a jogsegélyszolgálat és a jogi képviselet. Minden tag kérhet jogi segít-

séget, akár személyes ügyfélfogadáson, akár telefonon vagy e-mailben. A szakszervezet emellett önszegélyezési és szolidaritási alapot hozott létre. A szociális és temetési segély folyósítását a saját alapítású Katonákért Közhasznú Alapítványon keresztül végzi.

A tagok a mobil- és internetszolgáltatásokat kedvezményesen tudják igénybe venni. Minden tag alanyi jogon élet- és balesetbiztosítással rendelkezik, kedvezményes felelősség-, lakás- és gépjármű-biztosításokat köthet, valamint a szakszervezet kedvezményesen missziós biztosítást nyújt a külföldön szolgálatot teljesítő tagok részére. Mindemellett a szakszervezeti tagkártya felmutatásával vásárlói kedvezmény érvényesíthető az ország minden részén a szerződés szerinti üzletekben.

A szakszervezetről a www.hsz.hu honlapon és a Facebookon aktuális információk találhatóak, továbbá negyedévente jelenik meg a Hosz Egység című újsága, amelyet a katonai szervezetekhez helyeznek ki.

5. MELLÉKLETEK, MINTAOKMÁNYOK

5.1. Általános harcparancs

1. Helyzet (situation)

- a) Ellenség és harctéri kondíciók
 - Időjárás és napnyugta/napkelte, holdkelte/holdnyugta
 - Terepértékelés (OCOKA)
 - Ellenség
 - Egyenruha-azonosító
 - Csapatazonosító
 - Tevékenység
 - Erősség/gyengeség
 - Elhelyezkedés
 - Legvalószínűbb/legveszélyesebb cselekvési változat
- b) Saját erők
 - Magasabb egység/alegység feladata és parancsnoki szándéka
 - Szomszédos egységek/alegységek feladata, elhelyezkedésük
 - Támogató erők
 - Megerősítő erők

2. Harcfeladat (mission)

Végrehajtandó feladat és cél egy összetett mondatban (ki, mit, mikor, hol, miért)

3. végrehajtás (*execution*)

Parancsnoki szándék (cél, kulcsfeladatok, véghelyzet)

- a) Művelet elgondolása
 - Manőverterv
 - Tűztámogatás terve
 - Műszaki támogatás terve
- b) Alárendeltek feladatai
 - Feladat
 - Cél
- c) Együttműködés szabályai (intézkedések, amelyek két vagy több alegységre vonatkoznak)
 - Mozgásra vonatkozó intézkedések
 - Megindulás ideje, helye
 - Menetrend
 - Útvonal
 - Találkozási helyszínek és időpontok
 - Fázisvonalak, előrevonás határa
 - Vonalak átlépése
 - Csatlakozás helye, ideje
 - Áthaladás helyszíne
 - Elsődleges felderítő igény
 - Egyéb

4. Adminisztráció és logisztika (*administration and logistics*)

- a) Logisztikai támogatás terve
 - Ellátópontok helyei
 - Sebesültgyűjtő pont helye
 - Támogatás elgondolása

- b) Logisztikai biztosítás
 - Ellátás
 - Szállítás
 - Szolgáltatás
 - Javítás
- c) Egészségügyi kiürítés szabályai
- d) Együttműködés civilekkel és hadifoglyok kezelése

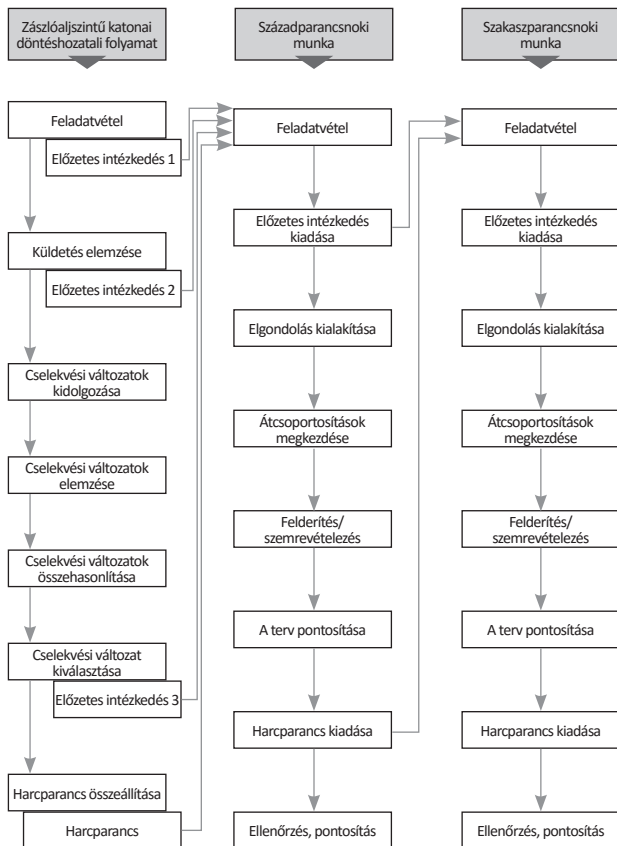
5. Vezetés és híradás (*command and signal*)

- a) Vezetés
 - Parancsnokok helyei
 - Parancsnoki lánc
- b) Híradás
 - Rejtjelzés
 - Rádióhasználat szabályai
 - Rádiócsend alkalmazása
 - Frekvenciák és váltásuk feltételei
 - Kéz- és karjelzések, pirotechnikai jelzések
 - Kódszavak
 - Elektronikai védelem

Forrás:

FM 3-21.8 The Infantry Rifle Platoon and Squad, 5-4 – 5-5
FM 5-0 Army Planning and Orders Production, G

5.2. A katonai döntéshozatali folyamat és a parancsnoki munka viszonya

5.3. NATO rövidítések és akronímák használata

A NATO-nál használt rövidítéseket és akronímákat az MH Kiképzési és Doktrinális Központ folyamatosan frissülő formában, elektronikusan elérhetővé teszi Integrált Terminológiai Adatbázis néven (forrás: <http://it-ifk-moss01/kab/Megosztott%20dokumentumok/DB/docs/Integrált%20TAB%202016%20MÁRCIUS%2031.xlsx>).

A hozzáféréshez az MH Központi Doktrinális Adatbázisba kell regisztrálni:

- *Weboldal:* <http://it-ifk-moss01/kab/default1.aspx>
- *Kapcsolattartó:* Baranyi Miklós alezredes
- *HM-telefon:* 21-606
- *E-mail:* baranyi.miklos@hm.gov.hu

A közhiedelemmel ellentétben a NATO-ban a brit angol, nem pedig az amerikai angol a hivatalos.¹¹⁹ Ennek megfelelően a rövidítések is a brit rendszert követik (pl. Capt és nem CPT).

Egy jó tanács: a haderőben nagy „divat” rövidítéseket használni. Számos esetben előfordul, hogy valaki szeretne rövidíteni, de nem tudja a helyes rövidítést. Ha nem vagyunk biztosak egy rövidítésben, inkább írjuk ki az egész kifejezést, ne használjunk pontatlan rövidítést (pl. z. helyett zlj.).

119 „1.1. Spelling. Use the preferred British English spelling indicated in the latest edition of the Concise Oxford English Dictionary (COED). Set your spell-checking system to »English (UK)« but beware that this system will not necessarily give the spellings contained in that dictionary.” Lásd: C-M(2007)0023, D Annex D-1 oldal.

5.4. Az éles lő-, dobógyakorlattal egybekötött löki- képzés előkészítése és levezetése

Éles lő-, dobógyakorlatok (a továbbiakban: lövészet) végrehajtását – kivéve, ha külön parancsra rendelik el – a békevezetési okmányokban írják elő (adott katonai szervezet éves kiképzési intézkedése, adott alegység féléves óra-tárgykör elosztási tervében, havi munkatervében, majd az adott alárendelt alegység kiképzési tervében, illetve ideiglenesen létrehozott kötelekek felkészítési tervében). A lövészetet minden esetben az adott katonai szervezet parancsnokának napi parancsa rendeli el.

Szabályzók és intézkedések:

Feladat	Szabályzó
Lövészet előkészítése, tervezése és a végrehajtás szabályai	Egységes lövészeti szakutasítás, 687/109
Lövészet előkészítése és tervezése	Adott lőtér használati utasítása, Éles lő-, dobógyakorlatot előíró intézkedés/terv
Békevezetési okmányok egységesítése	99/2014 MH ÖHP parancsnok intézkedése
A rendszeresített fegyverzeti eszközök kezelése, karbantartása	Fegyverzeti eszközök kezelése, Löfe/8
Dragunov távcsöves puska anyagismeret és lőutasítás	Löfe/109
Lőutasítás RPG-7 kézi páncélelhárító gránátvetőhöz	Löfe/38 (RPG-7)
Az általános katonai kiképzés kézikönyve	687/95

KPVT géppuska anyagismeret és kezelési utasítás	Löfe/35 (KPVT)
PKM géppuska anyagismeret és kezelési utasítás	Löfe/104 (PKM)
82 mm aknavető harcszabályzat és lőutasítás	Löfe/24 (82 mm aknavető)
9K111-2 páncéltörő rakéta műszaki leírása és üzemeltetési szakutasítása	Löfe/60 és Löfe/112 (9K111)
NSZP-3 éjszakai lövészirányzék anyagismereti és kezelési utasítása	Löfe/105 (NSZP-3)
A PPN-3 éjszakai irányzék anyagismereti és kezelési utasítása	Löfe/107 (PPN-3)

A lövészet megszervezésének és végrehajtásának részei:

1. a lövészeti foglalkozás előkészítése;
2. a lövészet szolgálati személyei;
3. a lövészeti foglalkozások levezetése;
 - a) lőelőkészítő komplex foglalkozás;
 - b) a lövészet végrehajtása;
4. lövészet után végrehajtandó feladatok;
5. a lövészeti foglalkozások levezetésének okmányai.

1. A lövészeti foglalkozás előkészítése

Célja: A lövészet adott lőtéren történő zavartalan és akadálymentes végrehajtási feltételeinek megteremtése. A lőterek igénybevételének általános előírásai alapján a logisztikai háttér megteremtése, a szolgálati személyek meglétének és azok elméleti felkészültségének biztosítása az előírt szabályzók szerinti dokumentációk elkészítése mellett.

Az előkészítés időrendje:

Fsz.	Tárgy	Végrehajtás ideje
1.	Légtérigény leadása	Lövészetet megelőző hónap 10-éig (a dandár/ezred részére)
2.	Lőtérmentesítési igény leadása	Lövészetet megelőző hónap 10-éig (a dandár/ezred részére)
3.	Eü. biztosítási igény leadása	Lövészetet megelőző hónap 15-éig (a dandár/ezred részére)
4.	Levezetési terv elkészítése, jóváhagyása	5 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt, MH ÖHP 99/2014 számú intézkedése alapján
5.	Foglalkozási jegyek elkészítése, jóváhagyása	3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt, MH ÖHP 99/2014 számú intézkedése alapján
6.	Lőtérigény és lőtérberendezési vázlat leadás	3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
7.	Veszélyesanyag-igény elkészítése, referálása (log. főnökség, fegyverzeti szakág; kiképzési főnök; dandárparancsnok), leadása	3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
8.	Lövészeti parancs előkészítése, dandárparancsba tétele	3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
9.	Gépjárműigények leadása	3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
10.	Élelmezési ellátás leadása	2 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
11.	Szemrevételezés végrehajtása	1–3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
12.	Foglalkozásvezetők felkészítése	1–3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt

13.	A lövészet szolgálai személyeinek felkészítése, vizsgáztatása	1–3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
14.	Anyagi készletek előkészítése, felvételezése	1–3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt

2. A lövészet szolgálati személyei

Fsz.	Szolgálati személy	Szabályzó
1.	Lövészetvezető	Egységes lövészeti szakutasítás (647. oldal)
2.	Lőgyakorlat-vezető	Egységes lövészeti szakutasítás (653. oldal)
3.	Lőtérügyeletes	Egységes lövészeti szakutasítás (660. oldal)
4.	A biztonsági őrség parancsnoka	Egységes lövészeti szakutasítás (663. oldal)
5.	Biztonsági őrség (őrök, őr)	Egységes lövészeti szakutasítás (664. oldal)
6.	Figyelők	Egységes lövészeti szakutasítás (666. oldal)
7.	A lőszer-felvételező hely parancsnoka	Egységes lövészeti szakutasítás (668. oldal)
8.	Lőszeres	Egységes lövészeti szakutasítás (669. oldal)
9.	A lőtér egészségügyi részlegének parancsnoka	Egységes lövészeti szakutasítás (670. oldal)
10.	Fegyvertechnikus	Egységes lövészeti szakutasítás (674. oldal)
11.	Harcjárműtechnikus	Egységes lövészeti szakutasítás (675. oldal)

12.	Rádióműszerész	Egységes lövészeti szakutasítás (676. oldal), Hír/3
13.	Tűzoltóalegység-parancsnok	Egységes lövészeti szakutasítás (678. oldal), Szolgálati szabályzat (131. oldal), Lő- és gyakorlótér tűzvédelmi szabályzat, Időszakos korlátozó rendelkezések (pl. tűzgyújtási tilalom esetén)
14.	Környezetvédelmi felelős	Egységes lövészeti szakutasítás (685. oldal), Szolgálati szabályzat (112. oldal) Lő- és gyakorlótér tűzvédelmi szabályzat

3. A lövészeti foglalkozások levezetése

a) Lőelőkészítő komplex foglalkozás

Célja: Megtanítani a katonát az egyéni, a rajban, a kezelőszerkezetben, a csoportban rendszeresített gyalogsági fegyverek és a Magyar Honvédségben alkalmazott kézigránatok balesetmentes, hatékony alkalmazására álló, felbukkanó, mozgó és rövid ideig különböző szituációkban mutatkozó célok leküzdésére, különböző tüzelési helyzetekből, egyéni, valamint raj-, illetve csoportkötelékben vagy a kezelőszerkezet tagjaként nappal és éjszaka, egyszerű és bonyolult viszonyok között.

A foglalkozások számát a feladatvégrehajtás és a végrehajtó állomány felkészültségének függvényében kell tervezni, illetve szervezni. Javasolt három blokkban 3-3 foglalkozást levezetni, míg a végrehajtás előtt nem maradhat el a biztonságtechnikai, környezetvédelmi, tűzvédelmi rendszabályok ismertetése.

A foglalkozásokat egy variációban így javasolt tervezni:

1. blokk:	1. Biztonságtechnikai, környezetvédelmi, tűzvédelmi rendszabályok ismertetése
	2. A pisztolylőgyakorlat tárgya, célja, követelménye
	3. Pisztoly-anyagismeret, pisztoly szét- és összeszerelése, tárazása – normafeladatok
	4. Pisztolylövészet alaki végrehajtása
2. blokk:	5. Gépkarabély-lőgyakorlat tárgya, célja, követelménye
	6. Gépkarabély-anyagismeret, gépkarabély szét- és összeszerelése, tárazása -- normafeladatok
	7. Gépkarabély-lövészet alaki végrehajtása
3. blokk:	8. Kézigránátdobó gyakorlat tárgya, célja, követelménye
	9. Kézigránát-anyagismeret, távdobó gyakorlat – normafeladat
	10. Kézigránátdobó gyakorlat alaki végrehajtása

Az állomány felkészültségének függvényében kell a foglalkozások idejét meghatározni. A megfelelő hatékonyság elérése érdekében kiképzetlen állomány esetén 1 foglalkozási helyen 8 főnél több katonát (1 lövészraj) nem érdemes képezni.

b) A Lövészet végrehajtása

Célja: Felmérni a katonák jártasságát az egyéni és kollektív fegyverek szakszerű kezelésében, valamint célfelderítésében, a tüzelés pontos végrehajtásában és egyéb kompetenciákban az adott lőgyakorlat sajátosságainak megfelelően.

A Lövészetek levezetési rendje:

Fsz.	Tárgy	Végrehajtás ideje	Felelős
1.	Lőtér zárása	4 órával a lövészet megkezdése előtt vagy az adott lőtérre vonatkozó szakutasítás szerint	A biztonsági őrség parancsnoka
2.	Foglalkozási helyek berendezése	1 órával a lövészet megkezdése előtt	Lövészetvezető
3.	Lőtérnapló kitöltése, légtér bejelentése	1 órával a lövészet megkezdése előtt	Lőtérügyeletes
4.	Végrehajtó állomány sorakoztatása	Lövészet megkezdése előtt	Lőtérügyeletes
5.	Biztonságtechnikai rendszabályok ismertetése	Ua.	Lőtérügyeletes
6.	Lőtérbemutató, feladatok ismertetése	Ua.	Lövészetvezető
7.	A lőtér szolgálati személyeinek eligazítása, híradó rendszer ellenőrzése	Ua.	Lövészetvezető
8.	Lövészet végrehajtása		Lógyakorlat-vezető/ Lövészetvezető
9.	Lőfeladat értékelése		Lógyakorlat-vezető
10.	Töltetlenség ellenőrzés	A lögyakorlatot követően	Lógyakorlat-vezető/ lövészetvezető
11.	lőtérnapló lezárása, eredmények rögzítése	A lögyakorlatot követően	Lógyakorlat-vezető/ lövészetvezető

A lövészet gyakorlati végrehajtása alatt szektoronként javasolt 4-4 foglalkozási hely berendezése:

1. a lögyakorlat tárgya, célja, követelménye,
2. a lögyakorlat alaki végrehajtása,
3. a lögyakorlat éles végrehajtása,
4. karbantartás.

4. Lövészet után végrehajtandó feladatok

Célja: A lövészet sikeres végrehajtásának lezárásaként megbizonyosodni a foglalkozás eseménymentes lezajlásáról, jelentések megtétele, eredeti állapot visszaállítása.

Fsz.	Tárgy	Végrehajtás ideje	Felelős
1.	Lőtérnapló lezárása, eredmények rögzítése	Lögyakorlatot követően	Lögyakorlat-vezető/ Lövészetvezető
2.	El nem lőtt lőszer leadása	Ua.	Lőszer felvételező hely parancsnok
3.	Meggyőződni a személyi épség sértetlenségéről	Ua.	Lövészetvezető
4.	Lőtér mentesítése	Ua.	Lövészetvezető/mentesítő parancsnok
5.	Összesített eredmények leadása az ügyeletes tiszt felé	Ua.	Lövészetvezető/ lőtérügyelet
6.	Légtér lemondása	Ua.	Lőtérügyelet
7.	Biztonsági őrség felállítási helyről történő bevonása	Ua.	A lövészetvezető parancsára a biztonsági őrség parancsnoka hajtja végre
8.	Lövészeti eredmények leadása	5 munkanappal a lövészet után	Lövészetvezető

5. A Lövészeti foglalkozások levezetésének okmányai:

- Lövészeti parancskivonat (dandár napi parancsban rögzítve)
- Levezetési terv
- Biztonsági rendszabályok jegyzőkönyve
- Normajegyzőkönyvek (fegyvertípusonként)
- Foglalkozási jegyek
- Kimutatás lőszer kiadásáról és visszavételéről
- Kimutatás az egyéni lökiképzés értékeléséről
- Kimutatás az egyéni vagy kötelék-lőgyakorlatok végrehajtásáról
- Lőtérnapló

MAGYAR HONVÉDSÉG

1. sz. példány

ALAKULAT MEGNEVEZÉSE

Nyt. szám:

5.5. Szakaskiképzési nyilvántartó

Alegység:		Kik. időszak:		
Létszámadatok	Állománytábla szerint	Feltöltve	Meglévőből távol	Feltöltöttség (%)

A SZAKASZLŐKIKÉPZÉS EREDMÉNYEI

Fsz.	Dátum	Létszám	Lőgyakorlat megnevezése	Lőeredmény					
				K	JÓ	MF	NMF	%	ÉRT.

A SZAKASZLŐKIKÉPZÉS ÖSSZESÍTETT EREDMÉNYEI

Lőgyakorlat formája	%	ÉRT.
Egyéni		
Kötélék		
Összértékelés		

A SZAKASZ VEZETÉSI GYAKORLATAINAK EREDMÉNYEI

Fsz.	Dátum	Létszám	Vezetési gyakorlat megnevezése	Lőeredmény					
				K	JÓ	MF	NMF	%	ÉRT.

A SZAKASZ (SZAK)HARCÁSZATI (KIKÉPZÉSI) EREDMÉNYEI

Fsz.	Raj-összekovácslás értékelése	Szakasz-összekovácslás			Megjegyzés
		Dátum	Létszám	Értékelés	

A szakasz által végrehajtott egyéb kiképzési események, szakfeladatok

Elöljárók észrevételei, feljegyzések

Készült: 1 példányban

Egy példány: 1 lap

Itsz.:

Ügyintéző (tel.):

Kapják: 1. sz. pld.: irattár

5.6. A hadviselés alapvető nemzetközi szabályai¹²⁰

1. Általános rendelkezések

- 1.1. A nemzetközi jog azon szabályok összessége, melyeket az államok egymással való kapcsolataiban alkalmaznak. Az érvényre juttatás nehézségei miatt a nemzetközi jog többnyire az államok kölcsönös érdekein alapul, valamint azokon a politikai és gazdasági szankciókon, amelyek az érvényes jogi normákat be nem tartó államokkal szemben alkalmazhatók.
- 1.2. A nemzetközi jog áll a békejogból és a háborús jogból (a fegyveres összeütközések joga, a hadijog). A háborús jog két részre osztható: a hadviselés szabályaira és a harc indításához való jogra. A nemzetközi jog tiltja az erőszak alkalmazását vagy az erőszakkal való fenyegetést a nemzetközi kapcsolatban, kivéve: ENSZ békefenntartó műveleteit, illetve az egyéni vagy kollektív önvédelmet valamely állam ellen irányuló fegyveres támadás elhárítása érdekében.
- 1.3. A hadijog a nemzetközi jogon belül azon szabályok összessége, amelyek szabályozzák a hadban álló felek jogait és kötelezettségeit, ha fegyveres összeütközésre kerül sor, függetlenül az összeütközés okától. Célja, hogy a háború okozta szenvedést, veszteséget és károkat, amennyire csak lehet, csökkentse.

120 A Magyar Honvédség szárazföldi haderőnemének harcsszabályzata. II. rész. Zászlóalj

- 1.4. A hadviselés szabályait minden fegyveres konfliktus esetében azok kezdetétől alkalmazzák. A szabályok használatának vége a harctevékenység általános befejezése, a megszállt területek esetén pedig a megszálló erők kivonása a megszállt területről, kivéve azon személyek esetén, akik végleges szabadon bocsátására, hazaküldésére később kerül sor. A hadviselés szabályait abban az esetben is megfelelően alkalmazzák, ha a katona békefenntartóként vesz részt fegyveres konfliktusok kezelésében, és nem részese a fegyveres konfliktusnak.
 - 1.5. Valamely összeütköző fél fegyveres erőinek tagjai – az egészségügyi személyzet és a lelkészek kivételével – harcosnak minősülnek, akiknek joguk van közvetlenül részt venni az ellenségeskedésben.
 - 1.6. A harcosoknak támadás vagy a támadást előkészítő hadműveletek során meg kell különböztetniük magukat a polgári lakosságtól. Ha a fegyveres harcos nem tudja magát megkülönböztetni, a harcost továbbra is harcosnak kell tekinteni, ha a fegyverét nyíltan viseli.
2. *A hadviselés módjára vonatkozó szabályok*
- 2.1. A harcszabályzatok állapítják meg azokat az előírásokat, amelyek az ellenséggel vívott harc módszereit és eszközeit szabályozzák.
 - 2.2. A hadijog alapelvei, melyeket a hadviselés során be kell tartani, a következők: emberséges bánásmód, a megkülönböztetés tilalma, katonai szükségszerűség,

korlátozás, megkülönböztetés, arányosság és jóhiszeműség.

- 2.3. Valamennyi harctevékenység katonailag indokolt kell hogy legyen. Minden olyan cselekmény, amely e kritériumnak nem felel meg, tilos!
- 2.4. A hadijogot azért kell betartani, mert a genfi egyezményeket aláíró államok vállalják, hogy az egyezményeket minden körülmények között betartják és betartatják; kötelező érvényű az államokra és azok állampolgáira nézve. A hadijog súlyos megsértése háborús bűnnek számít, amelyet nemzeti vagy nemzetközi bíróság tárgyal. A hadijog betartása a fegyveres erők tagjainak hozzáértéséről tesz tanúbizonyságot, erősíti az erkölcsöt és a fegyelmet, biztosítja a polgári lakosság támogatását otthon és a műveletek színhelyén, valószínűsíti, hogy a betegekkel, sebesültekkel és a hadifoglyokkal mindkét fél hasonlóan bánik.

3. A hadviselés eszközeire vonatkozó szabályok

- 3.1. A hadviselés módja vagy eszköze megválasztásának joga semmilyen fegyveres összeütközésben nem korlátlan. Csak az ellenség legyőzéséhez szükséges erő alkalmazására jogosultak. A tiszt hadijog által biztosított joga és humanitárius kötelessége, hogy korlátozott célú tűzszünetet rendeljen el (sebesültek összegyűjtése vagy hadműveleti területről való kivonása céljából). Minden ilyen esetet az előjárónak jelentenie kell. Bármilyen más típusú tűzszünet

vagy fegyvernyugvás távlati politikai vagy katonai következményekkel járhat, ezért ehhez a magasabb előljárók előzetes jóváhagyása szükséges.

3.2. Főbb tilalmak:

- 3.2.1. Tilos a hadműveleti vagy megszállt területen az ellenséggel, polgári személlyel vagy hadifogollyal szemben nemzetközi szerződés által tiltott fegyvert vagy harci eszközt alkalmazni, alkalmaztatni vagy alkalmazására irányuló előkészületet tenni! Ilyennek minősülnek: a robbanó- és gyújtólövedékek, dumdumgolyó, vegyi és biológiai fegyverek, röntgennel nem kimutatható szilánkok, gyalogsági (taposó) aknák, meglepő aknák, gyújtófegyverek, vakító lézerfegyverek, nukleáris fegyverek.
- 3.2.2. Tilos az ellenség állampolgárait arra kényszeríteni, hogy hazájuk elleni hadműveletekben vegyenek részt!
- 3.2.3. Tilos a megtorló intézkedések foganatosítása!
- 3.2.4. Tilos a fegyverszünet feltételeit megszegni!
- 3.2.5. Az ellenséget tilos hirtelenséggel megölni, megsebesíteni vagy foglyul ejteni (pl. fegyverszüneti zászló ellenséges célokra történő felhasználása, polgári státusz színlelése)!
- 3.2.6. Tilos olyan parancs kiadása, hogy senki sem maradhat életben, tilos az ellenséget ezzel fenyegetni, illetve a hadműveleteket ilyen alapon folytatni!
- 3.2.7. Tilos megtámadni a harcképtelent!

- 3.2.8. Tilos nem rendeltetésszerűen használni a Vöröskereszt, Vörös Félhold, Vörös Oroszlán és Nap megkülönböztető jelvényt, illetve az egyezményekben megjelölt egyéb jelvényeket, jeleket vagy jelzéseket!
- 3.2.9. Tilos fegyveres összeütközés során szándékosan visszaélni más, nemzetközileg elismert védő jelvények, jelek és jelzések használatával, a fegyverszüneti zászlót is ideértve, valamint a kulturális javak védelmére szolgáló jelvénnel!
- 3.2.10. Tilos fegyveres összeütközés során a semleges vagy az összeütközésben részt nem vevő más államok zászlóit vagy katonai jelvényeit, jelzéseit, illetve egyenruháit használni!
- 3.2.11. Tilos fosztogatni, megtorlást alkalmazni védett személyekkel, javakkal szemben!
- 3.2.12. Tilos kiéheztetést alkalmazni, közvetlen támadást alkalmazni a polgári lakosság létfenntartása szempontjából nélkülözhetetlen javak ellen (pl. élelmiszer- és ivóvízkészletek)!
- 3.2.13. Tilos megkülönböztetés nélküli támadásokat indítani (pl. egy földrajzi körzet összefüggő bombázása)!
- 3.2.14. A polgári személyeket, a polgári lakosságot és a polgári objektumokat tilos megtámadni, és amennyire lehetséges, védjék őket a harctevékenységekkel járó veszélyektől.

- 3.2.15. Tilos a polgári lakosságot hadműveletek védelmére, elősegítésére vagy megakadályozására felhasználni!
- 3.2.16. Tilos a védettség alá tartozó (biztonsági) övezetek, védett menedékek, semlegesített zónák, kórházak, kórházi (egészségügyi) zónák és egészségügyi egységek, nem védelmezett helységek, nem védelmezett városok, falvak, lakott helyek vagy épületek, demilitarizált övezetek, hadifogolytáborok, internálótáborok, kulturális javak megtámadása!
- 3.2.17. Tilos az ellenség hadikövetét vagy ennek kísérlőjét bántalmazni, jogtalanul visszatartani vagy ellene más erőszakot alkalmazni!
- 3.2.18. Tilos a népek kulturális javai vagy szellemi örökségüket képező műemlékek, művészeti alkotások vagy kegyhelyek ellen megtorló intézkedéseket foganatosítani! Az utóbbi esetben óvintézkedéseket foganatosítanak, és az ilyen épületeket megkülönböztető jelzéssel látják el.
- 3.2.19. Tilos a természeti folyamatokat manipulálni, ha ennek nagyarányú, hosszan tartó vagy súlyos következményei lesznek! Gondoskodjanak a természeti környezet védelméről!
- 3.2.20. Tilos megtámadni a duzzasztóműveket, védőgátakat és nukleáris erőműveket, valamint a közelükben lévő katonai objektumokat! Ezen létesítmények közelébe katonai objektumok nem telepíthetők.

4. *A harci cselekmények áldozatainak védelmére vonatkozó szabályok*

4.1. Polgári személyek védelme

- 4.1.1. Mindenkor különbséget tesznek a polgári lakosság és a harcosok, valamint a polgári javak és katonai célpontok között. Ezért a katonai műveletek csak katonai célpontok ellen irányulhatnak. Ennek érdekében mindent megtesznek azért, hogy ellenőrzésre kerüljön a célpont katonai jellege.
- 4.1.2. A polgári személyeket megilleti a védelem, amennyiben és ameddig nem vesznek részt közvetlenül az ellenségeskedésben. A fegyverek vagy a harcmód megválasztásánál lehetőség szerint el kell kerülni a polgári személyek vagy polgári javak károsítást, rombolását. Amennyiben a rombolás vagy károkozás jelentősebb lenne a várt konkrét és közvetlen katonai előnnyel szemben, akkor a harcfeladatot törölik, vagy a végrehajtását felfüggesztik.
- 4.1.3. Abban az esetben, ha a bombázás a polgári lakosságra is kiterjed, előzetes figyelmeztetést adnak ki, kivéve roham előtt. A polgári személyeket kivonják a katonai objektumok közeléből, olyan távolságra, amennyire csak lehetséges. A hadban álló felek elkerülik, hogy a polgári lakosság közelébe telepítsék a katonai létesítményeiket, erőiket. Tiszteletben tartják a családi egységeket, az emberi

méltóságot, valamint a vallásos meggyőződést és gyakorlatot.

- 4.2. A harcban álló államok összlakosságának védelme (harci övezeten kívüli viselkedés)
 - 4.2.1. Mindenkiel kötelesek emberségesen bánni. Tilos az erőszak, gyilkosság, kínzás, testi fenyegetés, megcsonkítás, a személyi méltóság megsértése, a túszszedés, a kollektív büntetés vagy az előbb említett cselekmények bármelyikének elkövetésével való fenyegetés!
 - 4.2.2. Tilos a fosztogatás, a megtorlás, és a polgári lakosság jelenlétét vagy mozgását nem szabad arra használni, hogy katonai célpontokat próbáljanak a támadástól megvédeni! Minden személyt, akit letartóztattak, az általa értett nyelven haladéktalanul tájékoztatnak azokról az okokról, amelyek miatt ezeket az intézkedéseket foganatosították vele szemben. A letartóztatott személyeket a lehető leghamarabb kötelesek szabadon bocsájtani. A megvádolt személynek joga van: tájékoztatáshoz, a védekezéshez, a tárgyaláshoz és a bizonyításhoz, az ítélet nyilvánosságra hozásához, a jogorvoslathoz.
 - 4.2.3. A nőket különleges tisztelet illeti meg, és védik őket minden illetlen támadástól. Amikor terhes nők és olyan anyák állnak bíróság előtt, akiknek kiskorú gyermekei vannak, akkor mindenkit megelőző elsőbbséget élveznek,

és halálos ítélet nem hajtható végre rajtuk. A nők megerősökölása háborús bűntettnek számít. Ha családokat tartanak fogva vagy internálnak, ha lehetséges, egy helyen helyezik el őket. Egyéb esetben a nőket a férfiaktól elkülönítetten helyezik el.

4.2.4. A 15 évnél fiatalabb gyerek nem sorozható be. Halálos ítéletet nem szabad olyan személyeken végrehajtani, akik a bűncselekmény elkövetésekor nem töltötték be a 18. életévüket.

4.3. Sebesültek és betegek védelme

4.3.1. Sebesültek és betegek alatt olyan katonai vagy polgári személyek értendők, akik sérülésük, betegségük vagy egyéb testi vagy szellemi rendellenességük folytán orvosi segítségre vagy ápolásra szorulnak, és nem vesznek részt az ellenségeskedésekben.

4.3.2. A sebesültek és betegek védettek. Szigorúan tilos őket megtámadni! Kötelesek emberséges bánásmódban részesítik őket. Szigorúan tilos erőszak alkalmazása velük szemben vagy biológiai kísérletek végrehajtása rajtuk!

4.3.3. A harcoló felek kötelesek a sebesültek és betegek egészségügyi ellátásáról gondoskodni. Tilos őket orvosi segély vagy ápolás nélkül hagyni, vagy szándékosan előidézett fertőzés vagy ragály veszélyének kitenni! Az ápolás sorrendjében egyedül orvosi sürgősségi okok biztosíthatnak elsőbbséget. Az összeütköző felek

- mindenkor, különösen ütközet után felkutatják és összegyűjtik a sebesülteket és betegeket.
- 4.3.4. Valahányszor a körülmények engedik, fegyverszünetet kötnek, hogy lehetővé váljék a csataterén hagyott vagy körülzárt övezetben lévő sebesültek összegyűjtése és elszállítása. A hadviselő fél azon sebesültjei, betegei, akik az ellenfél hatalmába kerülnek, hadifoglyoknak minősülnek. A parancsnok felhívást intézhet a lakossághoz a sebesültek és betegek összegyűjtésére. Ha a lakosság a felhívásra pozitívan reagál, vagy önként vállalkozik erre, megfelelő védelmet és kedvezményeket biztosítanak számukra.
- 4.4. Egyéb védelem alatt állnak
- 4.4.1. Az állandó egészségügyi személyzetet tilos megtámadni! A kisegítő személyzetet csak akkor illeti meg a védettség, ha egészségügyi feladatokat látnak el. A védettség megszűnik, ha a személyzet közvetlenül részt vesz az ellenségeskedésekben.
- 4.4.2. Az egészségügyi szállítmányok megtámadása tilos! Nem kötelező, de ezeket a szállítmányokat vöröskereszt vagy vörös félhold jelvénnel láthatják el. A telepített és a mozgó egészségügyi alakulatok, valamint a mentő-szállítójármű oszlopok védettek, nem támadhatók, feltéve, hogy nem vesznek részt ellenségeskedésben.
- 4.4.3. A fegyveres erők mellé rendelt lelkészek védelmet élveznek, és nem támadhatók. Elfogásuk

esetén a saját hadifoglyok lelki gondozása érdekében visszatarthatóak.

4.4.4. A semleges állam területe sérthetetlen.

5. *Kötelesség a hadijog érvényesítésében*

- 5.1. A harcosoktól személy szerint megkövetelik a nemzetközi hadijog betartását. A hadijog nemcsak kötelezettségeket ír elő, hanem az egyéneknek jogokat is biztosít. A harcosnak joga van arra, hogy az ellenséggel szemben erőt alkalmazzon és erőszakkal lépjen fel, amely azonban nem harcossal szemben törvénytelen, azaz tilos. Ha a harcos a katonai kötelezettségeit nem jogszerűen hajtotta végre, a megfelelő fegyelmi vagy büntetőjogi felelősségre vonást alkalmaznak vele szemben.
- 5.2. A katonák kötelesek engedelmességni a jogszerű parancsoknak, ugyanakkor nem kötelesek elfogadni a jogellenes parancsokat. A parancsnokok nem élveznek védelmet a nemzetközi hadijogban. Ha a katona törvénytelen parancsot hajt végre, mind ő, mind pedig az a személy, aki a parancsot kiadta, felelősséggel tartozik. A felelősségre vonást kizárja, ha a katona nem tudta azt, hogy a kapott parancs nem jogszerű, illetve ha kényszer vagy fenyegetés hatása alatt, jogos védelmi helyzetben, tévedésből, végszükségben vagy olyan kóros elmeállapotban követte el, amely befolyásolta őt cselekménye fegyelemsértő jellegének felismerésében.
- 5.3. A Magyar Honvédség tagja a nemzetközi hadijog

szabályainak megszegése esetén, háborús bűncselekmény elkövetőjeként a büntető törvénykönyv szabályai szerint büntetőjogi felelősséggel tartozik.

5.4. Legsúlyosabb háborús bűnök

- 5.4.1. Védett személyek ellen elkövetett szándékos emberölés, súlyos testi sértés és egészségkárosodás okozása, kínzás, velük szemben embertelen bánásmód, valamint biológiai kísérletek folytatása.
- 5.4.2. Védett javakban történő nagymérvű károk előidézése, illetve e javak indokolatlan eltulajdonítása, anélkül, hogy azt katonai szükség-szerűség indokolná.
- 5.4.3. Polgári lakosság, nem védett helységek, demilitarizált zónák és harcképtelen személyek megtámadása folytán halál vagy súlyos sérülés okozása.
- 5.4.4. Tűzszedés, a hadifoglyok vagy polgári személyek hazaszállításának indokolatlan halogatása, apartheid, különleges védelemben részesített kulturális javak megrongálása, védett személyek megfosztása attól, hogy szabályos és pártatlan eljárás alapján ítéelkezzenek felettük.

6. *Felelőségek a hadijog megsértésében*

- 6.1. A hadviselési szabályok megsértéséért minden személy egyéni büntetőjogi és fegyelmi felelősséggel tartozik. A parancsnok nem adhat a hadijog feltétlen alkalmazást igénylő szabályával ellentétes parancsot.

- 6.2. Az egyén felelős azokért a háborús bűnökért, amelyeket ő maga követ el, amelyeknek elkövetésére parancsot ad, vagy más általi elkövetésében segítséget nyújt. Mindenkinék kötelessége megtagadni a hadijog megszegésére felszólító parancsot!
- 6.3. Az a parancsnok, akinek ténylegesen vagy feltehetően tudomása van egy folyamatban lévő háborús bűntényről vagy annak elkövetéséről a közeli jövőben, de nem teszi meg a szükséges lépéseket, hogy ezt megakadályozza, illetve az elkövetőket nem bünteti meg, büntetőjogilag felelősségre vonható.
- 6.4. Az a tény, hogy a hadviselési szabályok megsértését alárendelt személy követte el, nem mentesíti felelősségeit az eset körülményeitől függően a büntetőjogi vagy fegyelmi felelősség alól, ha tudták vagy a szükséges értesülésük birtokában az adott körülmények között tudhatták volna, hogy az érintett személy jogsértést követ el vagy készül elkövetni, és ha tőlük telhetően nem tettek meg minden intézkedést a jogsértés megakadályozására, illetve megtorlására.
- 6.5. A törzstisztek a parancsért nem felelősek, viszont büntetőjogilag felelősségre vonhatók, ha a főhadiszálláson szolgálnak, folyamatban lévő vagy hamarosan bekövetkező háborús bűncselekményekről tudomásuk van, de ezt nem jelentik a parancsnoknak vagy a megfelelő hatóságnak, hogy kivizsgálják.

5.7. Hozzáférés a katonai szabályzatokhoz, általános iratminták

A katonai szabályzatok elérhetőek a szervezetek ügyviteli részlegénél. A szolgálati könyvek cikkjegyzékét kell kérni a részleg állományától. A cikkjegyzékben kerültek felsorolásra a nyílt és minősített szabályzatok. A minősített könyvekhez való hozzáférés csak a megfelelő személyi biztonsági feltételek megléte esetén lehetséges. A nyílt szabályzatokhoz az állomány tagjai hozzáférhetnek, azokat aláírás ellenében átvehetik, és szolgálati helyükön elzárva maguknál tarthatják.

A cikkjegyzékben a szabályzatok cikkszámuk alapján kerülnek csoportosításra a könnyebb kereshetőség érdekében. Például:

- Ált/ – általános szolgálati könyvek, mindenkire érvényesek
- Löv/ – lövészetek
- Löfe/ – lövész fegyverzeti
- Pc/ – páncélos
- Pcfe/ – páncélos fegyverzeti
- Tü/ – tüzér
- Tüfe/ – tüzér fegyverzeti

Ha olyan szabályzatra lenne szükség, ami hatályos, de a szervezetnél nem elérhető, a katonai szervezetek megigényelhetik az MH Szabályzat Raktárától.

A hatálytalanított szabályzatok már nem igényelhetők, de az NKE Egyetemi Könyvtárában, illetve a Hadtörténeti Intézet és Múzeum Könyvtárában külön szabályok szerint kutathatók.

Általános szabályzatok, szabályzók, intézkedések	
Alaki szabályzat	Ált/52
Szolgálati szabályzat, Jogszabály-gyűjtemény a Szolgálati szabályzathoz	Ált/23 253/374
Az MH öltözködési szabályzata	Ált/25
Az általános katonai kiképzés kézikönyve	4/244 (I–II kötet)
Lövészetek tervezése, szervezése és levezetése	4-312 Egységes Lövészeti szakutasítás
Felkészítési és kiképzési program (a hivatásos és szerződéses katonákkal feltöltött gépesített lövész- és harckocsizászlóaljak részére)	463/302
Harcszabályzat II. rész. Zászlóalj	Ált/54
Harcszabályzat III. rész. Század	Ált/55
Harcszabályzat IV. rész. Raj, szakasz	Ált/59
Katonai testnevelés-foglalkozások levezetése	Ált/29 MH testnevelési és sportbajnokságok szakutasítása
Fegyverzeti eszközök kezelése	Löfe/8
Harcjármű vezetési szakutasítás (kerekes és láncos harcjárművekhez)	Ált/11
Katonai tereptan	Ált/204
A MH rádióforgalmi szakutasítása	Hír/3
Műszaki szakutasítás a nem műszaki alegységek részére	Mű/243
Missziós feladatokra történő felkészítés	220-2015 MH ÖHP PK intézkedése

Kiképzési okmányok egységesítése (mintákkal)	99-2014 MH ÖHP PK intézkedése
Gépjárművezetők osztályba sorolása	72/2009 MH HVKF rendelete
Tüzérszabályzatok	
A tüzérség lö- és tűzvezetési szabályzata	Tü/1
A MH tábori tüzér és páncéltörő tűzalegységeinek harcszolgálati szabályzata	Tü/5
A tüzérség lőutasítása I. (osztály, üteg, szakasz, löveg)	Tü/50
Szakutasítás a rakétacsapatok és tüzérség harci alkalmazására II.	Tü/52
A 82 mm-es 48M aknavető harcszabályzata és szakutasítása	Löfe/24
Lőtáblázat 82 mm-es aknavető részére	Löfe/34
A D-20 152 mm-es ágyútarack anyagismerete és kezelési utasítása	Tüfe/283
A 152 mm-es D-20 ágyútarack lőtáblázata	Tüfe/329
Tüzérségi gyűjtők	Tüfe/107
Lőszer-anyagismeret	Tüfe/136
Felderítőszabályzatok	
MH Összhaderőnemi felderítő doktrína	F/2
MH Összhaderőnemi elektronikai hadviselési doktrína	F/4
Felderítés és megfigyelés doktrína	F/9
A felderítő támogatás elvei és gyakorlata	4/306

Kiképzési Program a csapat- és mélységi felderítő katonák és alegységek részére	Feld-1518/4/507
Műszaki szabályzatok	
Erődítési utasítás	Mű/20
Gyorstelepítésű drótkadály műszaki leírása, használati és karbantartási utasítása	Mű/25
Tűzszerész-szakutasítás	Mű/31
Robbantási utasítás	Mű/213

5.7.1. Szolgálati panasz – minta

(Állományilletékes parancsnok [vezető] neve és rendfokozata)
 (honvédségi szervezet)
 (parancsnok [vezető] beosztásának megnevezése)

(Hely)

Tárgy: szolgálati panasz
 (Rendfokozat) úr, jelentem!
 Tisztelt (vezető beosztás) úr!

(Név és rendfokozat) (születési helye:, ideje:; anyja neve:;
 szolgálati beosztása): sérelmezem, hogy
 Indoklás:
 Kérem (parancsnok [vezető] beosztásának megnevezése), hogy a fenti in-
 dokok alapján

.....
 aláírás

A közvetlen szolgálati előljáró állásfoglalása:

Kelt:.....

.....
 aláírás

Az állományilletékes parancsnok (vezető) döntése:
 Indoklás:

Kelt:

.....
 aláírás

5.7.2. Kérelem – minta

Kovács Péter hadnagy

(1995. Kiss Izabella)

Tolnai Ottó ezredes

Magyar Honvédség Támogató Dandár
parancsnok

Kistarcsa

Tárgy: Férőhelykérelem

Ezredes Úr, jelentem!

2016. szeptember 1. kezdőnappal beosztásba kerültem a dandár állományába. Mivel lakóhelyemről a napi bejárás nem megoldható, ezért kérem az ezredes urat, hogy biztosítson számomra férőhelyet a helyőrségi szállón.

Szolnok, 2016. augusztus 10.

Tisztelettel:

Kovács Péter hdggy.

Kovács Péter hadnagy

Megjegyzés

Csak szabványméretű papír használható. Felül, alul és baloldalt 2,5–3 cm-es, jobb oldalt 1,5–2,5 cm-es lapszélt kell hagyni.

A szövegezés alapvetően 12-es betűmérettel, Times New Roman, illetve Arial betűtípussal készülhet.

ÁLTALÁNOS IRATMINTA
MAGYAR HONVÉDSÉG

.... számú példány

TÁMOGATÓ DANDÁR

Nyt. szám:

Kaposi Miklós alezredes
Magyar Honvédség 12. Javító Zászlóalj
parancsnok

Kalocsa

Tárgy: Javítási igény

Tisztelt Alezredes Úr!

A dandár állományába tartozó 2 db DAC 665 típusú terepjáró gépjármű meghibásodott, üzemképtelen. Kérem az alezredes urat, hogy a járműveket javításra előjegyezni szíveskedjen.

Budapest, 2016. május 19.

Tisztelettel:

Tolnai Ottó ezredes
Tolnai Ottó ezredes
parancsnok

Készült: 2 példányban
Egy példány: 1 lap
Ügyintéző (tel.): Kovács Péter hdgy. (02-266-60)
Kapják: 1. sz. pld.: MH 12. jav. z.
2. sz. pld.: irattár.

Megjegyzés

Az iratot név, rendfokozat és beosztás feltüntetésével kell címezni. A megszólítás a beosztási, illetve rendfokozati hierarchiának megfelelően:

Vezérőrnagy Úr, jelentem!

Tisztelt Vezérőrnagy Úr!

Tisztelt Főosztályvezető Úr!

Katonát rendfokozatával, polgári személyt beosztásával vagy nevéen, illetve az alábbi formulát alkalmazva kell megszólítani: Tisztelt Asszonyom/Hölgyem/Uram!

5.8. Magyar hadtudományi folyóiratok

AARMS (Academic and Applied Research in Military Science);

http://uni-nke.hu/kutatas/egyetemi-folyoiratok/aarms/editors_greeting

Aranysas; www.aranysas.hu/archivum.php

Bolyai Szemle; http://uni-nke.hu/kutatas/egyetemi-folyoiratok/bolyai-szemle/koszonto

Felderítő Szemle; http://knbsz.gov.hu/hu/publikaciok.html

*Haditechnika (jogelőd-folyóirat: Haditechnikai Szemle);
www.honvedelem.hu/haditechnika_magazin*

Hadmérnök; www.hadmernok.hu/

Hadtörténelmi Közlemények; www.militaria.hu/hadtortenetintezet-es-muzeum/hadtortenelmi-kozlemenyek-letoltes

Hadtudomány; www.mhtt.eu/hadtudomany/archivum.html

Hadtudományi Szemle; http://uni-nke.hu/kutatas/egyetemi-folyoiratok/hadtudomanyi-szemle/aktualis-szam

Honvédorvos; www.honvedkorhaz.hu/mh_egeszsegugyi_kozpont/honvedorvos

- Honvédségi Szemle* (jogelőd-folyóirat: Honvédelem, Új Honvédségi Szemle); www.honvedelem.hu/honvedsegi_szemle
- Katonai Logisztika* (jogelőd folyóirat: Hadtápbiztosítás); www.honvedelem.hu/katonai_logisztika
- Műszaki Katonai Közlöny*; www.hhk.uni-nke.hu/downloads/kiadvanyok/mkk.uni-nke.hu/index.html
- Nemzet és Biztonság*; www.nemzetesbiztonsag.hu/
- Regiment*; <http://magazin.regiment.hu/archivum.php>
- Repüléstudományi Közlemények*; www.repulestudomany.hu/index_rtk.html
- Seregszemle*; www.honvedelem.hu/seregszemle
- Szakmai Szemle*; <http://knbsz.gov.hu/hu/publikaciok.html>
- Társadalom és Honvédelem*; <http://uni-nke.hu/kutatas/egyetem-folyoiratok/tarsadalom-es/koszonto>

6. A VÉGZŐSÖK NÉVJEGYZÉKE A 2015/16-OS TANÉVBEN

Had- és biztonságtechnika szak

Haditechnikai szakirány

Szolnok

Deák Tamás

Nagy Máté

Szabó Vivien

Szabó Márk Zoltán

Budapest

Galla Gergő Flórián

Öztürk Kemal

Lengyel Tamás

Panyik Nikolett

Regenye Imre

Vámos Zoltán

Kristofóri Balázs

Katonai elektronikai szakirány

Barta Olivér

Gergely Tivadar

Géczi Attila

Ujlaki Marcell

Schmidt Ágnes

Fodor Zoltán

Balogh Gergő

Frei Viktor Bálint

Braun András

Király Gergely

Dömötör Mónika

Leitner Ivett

Híradó szakirány

Angyal Gergő György

Bene Róbert

Deák Péter

Havasi Bence

Nagy Balázs Bence

Ottmayer-Réti Bence

Informatikai szakirány

Balog Ferenc

Munkácsi Gergő

Éltető Nikoletta

Műszaki, kat. védelmi, közlekedési szak

Kapitány Zsombor Lőrinc
Markó Tamás Xavér

Mikola Gergő

Katonai gazdálkodási szak

Hadtáp szakirány

Dudás Gergő
Hegedűs Ferenc
Kovács Dorottya Szilvia

Nyíri Klaudia
Seres Flórián

Pénzügy szakirány

Budai Roland Rajmund
Kovács Dániel

Kötél Kinga
Téglás Alexandra

Katonai vezetői szak

Lövész szakirány

Baráth Filip
Bretus Máté
Dobos Szabolcs
Faragó Zoltán
Ficskovszky Péter
Hollanday Bence
Horváth Máté Tibor
Illés Csaba
Kelemen Gergő
Kis László
Kovács Zoltán

Kovács Richárd
Krajcár Dániel
Lőrincz Péter
Nagy Kinga Gabriella
Oravecz Kristóf Attila
Pápai Ádám
Pásztor Benjámín
Pető Miklós
Tapodi Máté
Torzsa József Dávid
Varga Máté Szilveszter

Harckocsizó szakirány

Papp Andor

Somogyi Márton István

Felderítő szakirány

Dávid Adrián	Kovács Tibor
Farkas Pál	Lázár Marcell
Fejér Dániel Krisztián	Miskolci Tamás Áron
Gergely László Bence	Nemes András
Hlacs Andor	Papp Kristóf Csaba
Kabai Máté	Störk Bálint
Kis Máté Levente	Szabó Imre
Konrád Dávid	

Tűzér szakirány

Békefi Balázs András	Schvanner László
Kapocsi Márton Máté	Szabó Attila
Kerék Adrián	Vajda Dávid Péter
Miklósi Katalin	Varga Máté
Nagy Gergely	

Műszaki szakirány

Atkári Tamás	Kovács Adél
Csonka Csaba	Menus Zsolt
Fercsel Csaba	Olasz Máté Ferenc
Hargitai Ádám	Palágyi Gáspár
Konfár Csanád	Szecsődi Tamás Tibor
Kovács Patrik	Tóth Adél Tímea

Képzési tapasztalataink, hagyományaink és a nemzetközi gyakorlat alapján fogalmazódott meg bennünk az igény egy szellemi háttér, „útravaló” biztosítására a pályakezdő tisztek részére. Jelentős hagyománya van a műfajnak, de az e körbe tartozó kiadványok szerkezetükben és tartalmukban is eltérőek. Jelen kötet az érintettek és előljáróik megkérdezése, az NKE kutatóműhelyei által végzett felmérések alapján az általános tiszti műveltségi ismeretek rendszerszerű keretezése mellett a pálya elején felmerülő gyakorlati kérdésekre fókuszál, de tartalmazza az évfolyamtársak nevét is.

Tekintettel a változások dinamikájára, a technikai, technológiai fejlődésre, az első, papíralapú verziót felváltja majd a fejlesztés alatt álló, okostelefonnal is elérhető, aktualizálható, illetve bővebb e-könyv. Kérjük, hogy forgassák haszonnal, valamint várjuk szíves fejlesztési javaslatokat is a Hadtudományi Kutatóműhely címére!